

10028 af

217.

Oost ende West-Indische
S P I E G E L

Der 2. Ieste Navigatien/ghedaen inden Jaeren 1614. 15. 16. 17. ende 18. Daer in
vertoont woort/in wat gestalt Ioris van Speilbergen door de Magellanes de werelt rontom gesept
heeft/met eenighe Battalieu so te water als te lant/ende 2 Historien de een van Oost
ende de ander van West-Indien/ het ghetal der soorten/soldaten/schepen/ ende gheschut.

Met de Australische Navigatien, van Iacob le Maire, die int suyden door een nieuwe Straet ghepasseert is, met veel wondert
so Landen, Volcken, ende Naticn, haer ontmoet zijn, in 26 copere n platen afgebeelt.

TOT LEYDEN, By Nicolaes van Geelkercken, Anno 1619.

Digitized by Google

Aende E. Hoogh-Vermogende Heeren

Mijn Heeren die Staten Generael der Vrije Ver-eenichde
Nederlanden,

Ende den Doorluchtichsten Heere,

MAVRITS, door de gratie Godes, Prince van Orangien, Grave van Nassau, Catzenelle-
boghden, Vianden, Diets, Lingen, Muers, Bueren, Leerdam, Marquis vander Vere ende
Vlissinghen, Heere ende Baron tot Breda, de stadt Grave ende Landen van Cuyck, Dielt,
Grimberghen, Arlay, Noseroy, S. Vit, Daefborch. Erff-Burchgraeff tot Antvverpen en Be-
zançon, Gouverneur ende Capiteyn Generael over de Ver-eenichde Nederlantsche Provintien.
Admiracl generael vande Zee, &c.

Hoochbèrmooghende Heeren ende Doorluchtichste Prince

DE aengenaemheyt die ick gespeurt hebbe in het ontdekken ende beschrijven van mijne voor-gedaene
voyagien, heeft my ghedient tot eene spoore, ende ver-veekt, omme in mijne lest-volbrachte reyse,

A ij

met

met ses Schepen door de Magelanes, lancx de custen van Chili, Peru, Nova Hispania, ende California, de Manilles, Molucques ende andere Oost-Indische Custen, niets gedenckens vveerdich in vergetenheyt te laeten, maer alles vvat de dagelijcxsche ghelegentheyt ende besoeckinge van plaetsen onse ooghen voor-vwierp neerstichlijck te doen observeeren ende aenteeckenē; Te meer alsoo ick achtēde t'sel-ve mynes ampts te vvesen, de-vrijle ick de eere hadde op de selve reyse ge-employeert te vverden als Commādeur Generael, met Commissie van vve E. Ho. Mog. ende Pr. Excell. Versoecke daeromme dat de selve gelieve het selve vverck met alsulcke bene-volentie t'accepteren, gelijk t'sel-ve met goeden y-ver ende inclinatie vve Hooch: Mog. ende Pr. Excell. vvert gedediceert ende opgheoffert, door hunnen oytmoedichsten ende getrouw-ven dienaer

I O R I S V A N S P E I L B E R G E N .

TOT DEN LESER.

Goetgunstige Leser, naer dat ick voorgenomen heb V. E. vvat sonderlings als in eenen Spiegel te vertoonen, vvat ons de konst der Zee-vaert is voort-brengende, die in dese onse tyden seer vermaert is, ons oock veel Landen ontdeckt heeft, daer van *Strabo*, *Ptolomæa* gants geen mentie aff en maecken, te vveten, als datter eenige Landen souden zijn, buyten de Rijken van *Asia*, *Africa* ende *Europa*, daer vvy in corte jaeren, soo door ervarentheyt als door levendighe getuygen genoechsaem versceekert zijn, van diversche Nieuwve gevonden Landen, die door onse Nederlantische Zee-vaert ontdeckt zijn, ende noch dagelijcks ontdeckt vvorden. Daerom soo heeft my goet gedocht V. E. die tvvee alderleste ende treffelijckste Navigatien, soo in gheschrift, als in kopere plaeten voor te beelden, om alsoo den loff der zee-vacrende Mannen te verheffen tot in den hoochsten graet, t'vvclck haer ende haere *Be-vvint-hebberen* voor haer ende haeren ghedaenen cost, arbeyt, peryckel ende moeyte, ende nevens de rijcke vvinst, eenen lofflijcken *Laurier-kran*s sijn ende blyven sal totten eynde des VVerelts, ende voor den Leser een groot vermaeck, om
alles

alles seer pertinent te vernemen, sonder in peryckel hares levens, dese vremdicheden te ondersoeken, ende seer goede kennisse van alle vreemde Landen, Volcken, Natien ende handel te kryghen, gelijk off sy 't selve in eygener persoonen besocht hadden. Soo ist dat ick V. E. hier voor ooghen stelle in vvat gestalt de *E. Hoog. Mog. H. Staeten* ende sijn *Pr. Excellentie M. de Nassau*, ende de *Heeren Be-u-vint-hebberen der Oost-Indische Compagnie*, onder het beleyt van *Ioris van Speilbergen* toeghe-ruft hebben een Vloot van ses Schepen, om door de straet *Magelanes*, ende de zuydt-Zee naer *Indien* te seylen. Soo ist, dat desen voorfz. *Speilbergen*, door Godts genaeden, naer het uytseylen deser ver-eenichde Nederlanden ghepasseert is d'Eylanden *Canarien*, de *Cape Verde*, ofte soute Eylanden, de linie *Æquinoctiael*, ende de *Tropicus Capricornus*, gecomen zijnde op de coste van *Brasilien*, in *St. Vincent*, tot de *Capo Vergine*, ende soo voorts de straet *Magelanes*, de culste van *Schily*, het aendoen van't eylandt *la Moche*, *St. Maria*, de *Conseption*, *Quintera*, *Valparisa*, *Arica*, de Reefscotre oft Battalie by nacht eerst, en daechs daer naer voor *Canjette* in *Peru*, tegens de Armade vvt *Lima* ghevaren onder het beleyt van *Don Rodrigo de Mendosa*, de vermaerde zee-haven van *Lima*, genaemt *Caljou*, de haven van *Guerme*, het innemen der stadt *Peyta*, ende alsoo voorts vervolgende de Custe van *No-va Hispania*, *Aquapolco*, *Selages*, *St. Iago*, *Nati-vidat*, tot d'opdoehinge vande *Californis*, ende eenige eylanden daer on-rent, ende soo voorts onse cours settende naer d'Eylanden *Ladrones*, ofte *Islos de Velos*, naer de *Capa Spirite Santos*, de straet *Maneljos*, t'Eylandt *Capul Mendura*, met meer andere Eylanden tot in de bay vande stadt *Manilja*, oock de voorder passeringe langs *Mendura panna*, *Cadera*, *Mindenao*, de straet *Tagima Sanguine*, tot de vermaerde rijke Eylanden *Molouques*, met de voorfz. Armade van 6. Schepen geanckert voor de stadt *Maleyen*, in *Ternaten*, ende de vorde reyse na *Iarua* ende tot dese Landen. Tot meerder verclaringhe van dit naervolghende Iournael, ende geschiedenissen, soo hebben vvy met groote neersticheydt, kost, ende moeyte hier by ghevought alle de affteekeningen der voorgemelde plaetsen, om den goetvvilligen Leser hier door te beter onderricht te doen, mits verhael vande gantsche voyagie, met de beschrijvinghe van de cloecke

neersticheyt, fordraghende Overicheydt, ende alle andere in dese Vloote, die tot allen plaetsen hun trouvv ende mannelick bethoont hebben, tot dienst ende eere onses lieven Vaderlants.

Ten andren, vvert in dit naer-volgende *Iournael* mentie gemaectt van eenen nieuven *Duer-ganck* ofte *Passagie*, in't *Zuyden*, daer van vvy seeckerheyt ghecregen hebben, door den seer vermaerden *Iacob le Maire*, vviens *Reyse* hier achter by ghevoegt is, door reden, dat hy voorz. in het vveger-om-keeren, op den voorz. *Speilbergens* Schip overleden is, ende oock om dat dese tvve *Navigatien* op eenen tijdt ghebeurt zijn, ende oock seer vermaeckelijck affgebeeld met syne Kaerten ende Figueren, gheliick de *Australische Navigatie* van *Iacob le Maire* begoft ende vol-endt is.

EER-DICHT

Op de tegenwoordighe Nieuwe Navigatien.

*Is Ceres voorschijn quamp, gecroont met rijpe aren,
En vruchten veelderley de schuer gaff te bewaren;
Als noch Autumnus stont besmeurt van't druiven
treen,*

*En met zijn lieffijck sijn verheughen deed elck een;
Maed' was toegerust om des Meyrs blauwe baren
Te gaen doorsnyden en de aerde om te varen:
O overgroot begin! o triumphante daedt,
Die soo een langhen wech soo vroom betreden gaet!
O Weerelshoecken al tot Godis eer te aenschouwen,
Wender ist om sien d'aerdbodems schoon Landouwen?
Maect met vruchten soet, gedierten veelderhant,
Maect berghen, bosch en dal soo ongelijck beplant,*

*Die de Natuer constrijck verscheyden doet voortcomen:
Siet d' Magalaensche straet, wiens doorganck is te schromen,
Daer menich heeft ghesneest, haer bedriechlycke Rheo
En wech vol van ghevaer, die ons oock schricken dee.
D'alijt bytende coud' quamp onse huys doorvinnen;
Maer door vroomheys gheduer soo can ment al verwinnen.
Barbarisch Reusen wreet, wy springhen quamen hier,
Die hadden niet menschlyckx dan een ghedaente fier.
T'gheraes van wint en storm, en swaer tempeesten mede
In d'incompst van dees straet ons groot belet aendede.
Om ons te rooven d'eer; maer de minst met den meest
Seer cloeck en mannelijck daer teghen is gheweest:
Soo dat wy haest daer door passeerden met Godis gratis*

Tos

Tot grooten eer en loff van ons' Neerlandische natie.
W'inzeylden de Zuyt-Zee, daer ons den Spaengaert sach,
Die s' Conincx armaed' heeft seer haest ghebracht aen dach.
Van ammonitie sterck, van Donnen en Cornellen,
Soldaten toegherust, haer piecken sachmen vellen,
Om van haer custen ons te weeren en te slaen.

Maer groote macht en cond' haer baten yet daer aen.
Sy gaen seer blyd'lyck i'scheep het Sacrament ontfanghen
Om met victori ons te slaen en op te hangen,

Maer d'yd'len hoep haer dreeff door eenen dommen sin;
Die vooreen ander graeft een put, valt selfs daer in.
Doent nu op aerden al sich tot rust hadd' begeven,
Wiert des nachts duysterheyt door't geschuts licht verdreven.

Midts dat den Generael Rodrigo de Mendossa
Den selven nacht te slaen niet wilde laeten nae:
Daer wy den hoochmoet trotz hem deden haest verkeren
Door't schieten inden gront, dry vijftich Cavailleren.

T'welck ginck soo groww'lyck aen, dat door sulck helsch geschal
De Elementen haer t'ontsetten schenen al.
Geen manhaft noch hert stout ontbrack aen beyde zijden,
Elck ginck seer dapperlyck om de victori stryden.

Als des nachts donckerheyt door Auroors glans verdween
Maer woedende als oyt met huyl, gecrysch, geweent
Ginck aen'tgevecht, met schand' haest weecken de Spaengiaerden;
Daer bleeff haer meeste macht en rijkdom groot van waerden.

De Schepen diemen won, de Steden, plaetsen al,
Land-tochten diemen deed', ick niet verbaelen sal.

T'Casteel Acapulco ons tol en cyns betaelde.

Daer sy t'ghemeste Vee en vruchten rijp ons haelden.
Doen hebben wy met vreught ons Zeylen toegherust,
Den cours ghenomen lancx de Califurni cust.

Gode gaff ons weer en wint, dat wy niet conden feylen
d'Eylanden Ladronis int corte te beseylen.

Men brocht ons hier aen boort veel fruyts, waer med' terstont
Ons siecken zyn verquickt gheworden en ghesont.

*Aent Eylans Capul (t'welck subjeet is t'Spaens gheslacht)
Ververfing ten behoef ons elck inwoonder bracht.*

*Voorts zijn wy ghepasseert met spoet d'Manilla straet
Ghecomen inde baey triumphlyck t'onser baet
Onfingen den tribuut der Spaengiaerts, ons versaden
De Joncken, Champans met goed' vivres wel gheladen:
Daer mede was de Vloot veel maenden bet voorsien.
Te Mindenao wy aenquamen, waer de lien
De Spaengaerts vyandt zyn: maer van ons seer begeerden
Gunst, vriendschap en faveur, die wy haer oock niet weerden,
Ververfingh brochten sy van hoenders ende fruyt;
Als wy ontrent t'weemaal thien maenden waren uyt
Gheweest, zyn eyndlyck in Ternaten naer verlanghen
Seer blydelyck te saem en vriendelyck ontfanghen.*

*Ons welcom bood' als vriendt d'Heer Gouverneur Reael
In Maleye de stadt, Gods loff die ons dit mael
Tot hier toe heeft bewaert, die ons niet meer vercleynde:
Maer ons genadich heeft gebracht tot een goet eynde,
Met wonder vonden ons en waren seer verblyt,
Te sien een vloot aldaer door Magalaen soo wyt.
In Iuli kreech den last Speilbergh den Commendeur
Te gaen naer Iava door Reael den Gouverneur.*

*Is alsoo met het Schip Zeelandt en Amsterdam
Ghecomen voor Iapar, Iacatra en Banta n.
Hoe uyt ons' landen daer veel schepen quaemen aen
Met volck en ryckdom groot, t'lournael sal doen t'vermaen.
Van Zumatra, Iapan, Arabiaen landen
Van Indien, met winst en schat, tot s'vyandts schanden
Voor Iacatra, Bantam dry maenden meer oft min
Naer dat wy laeghen stil, ons ladingh cregen in,
Naer wensch ons anckers in december wy opwonden
En setten seylen by: op dat ter goeder stonden
Wy saghen t'Vaderlandt, t'welck ons heeft Godt de Heer
Ghenadelyck vergaunt; hem sy loff, prijs en eer.*

A. L. Z.

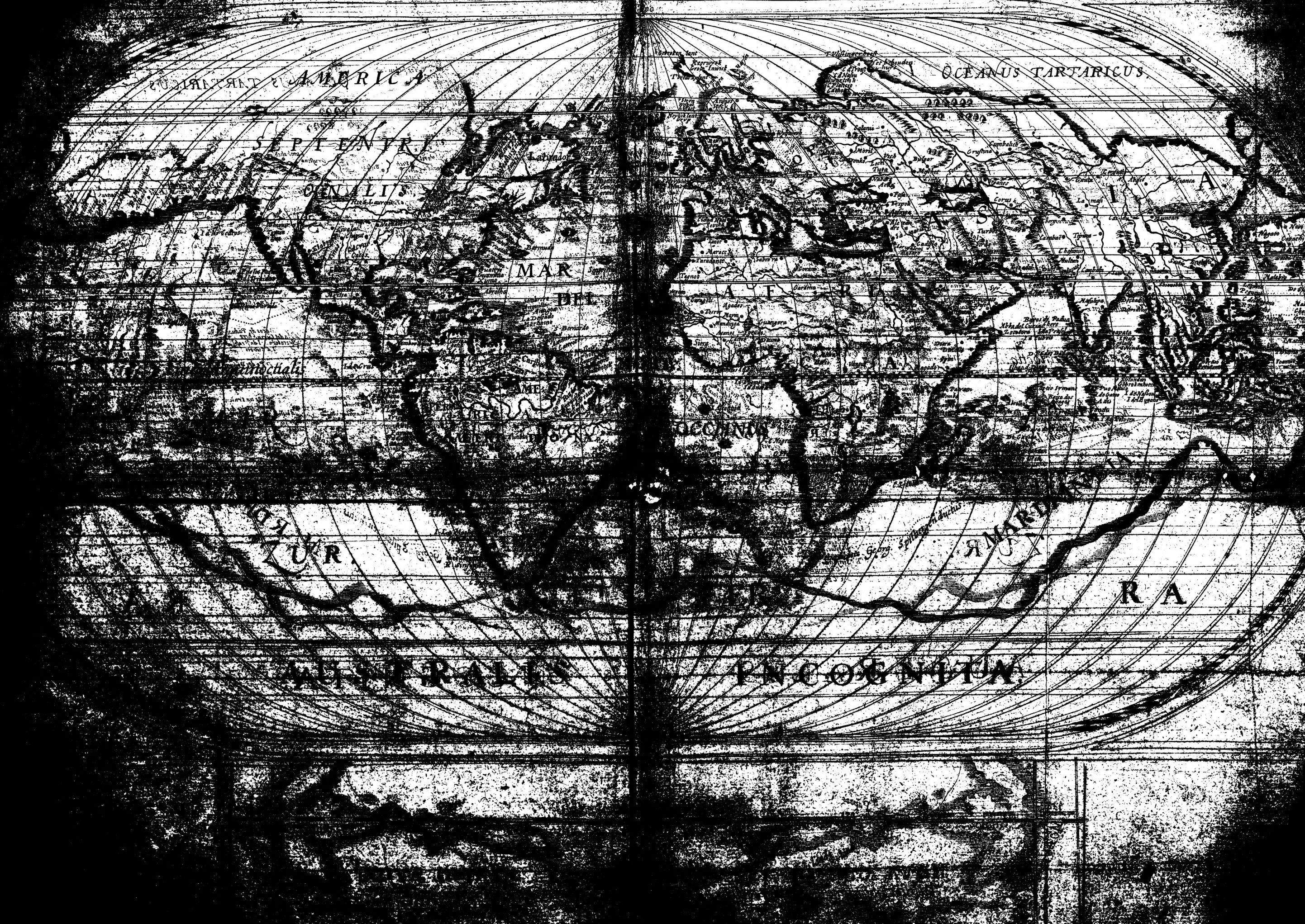
VOOR DEN BOECK-BINDER.

Dit is die Order/ om te weten aen wat fol. de platen staen moeten.

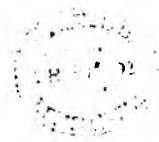
Num.	1.	Is de Werelt Kaert.	Fol.	8.
Num.	2.	Is S. Vincent	Fol.	22.
Num.	3.	Is de Sraet Magelanes.	Fol.	36.
Num.	4.	Is t'Eylant La Mocha.	Fol.	44.
Num.	5.	St. Maria.	Fol.	48.
Num.	6.	Is De Conception.	Fol.	54.
Num.	7.	Is Val Parysa.	Fol.	56.
Num.	8.	Is de Baey Quintero.	Fol.	58.
Num.	9.	Is de Battaly by nacht.	Fol.	64.
Num.	10.	Is die Battaly by daegh.	Fol.	68.
Num.	11.	Is Caljou de Lima.	Fol.	72.
Num.	12.	Is t'vleck Guarme.	Fol.	74.
Num.	13.	Is het in nemen van Payra.	Fol.	78.
Num.	14.	Is t'Casteel Aquapolque.	Fol.	94.
Num.	15.	Is St. Iago, Selagues ende Natividaet.	Fol.	98.
Num.	16.	Sijn de eylanden Ladrones	Fol.	102.
Num.	17.	Is de straet Manila.	Fol.	105.
Num.	18.	Is de Bay de Manila	Fol.	108.
Num.	19.	Is de kaert van Indien.	Fol.	114.
Num.	20.	Is Macjan ende Bacjan.	Fol.	118.
Num.	21.	Is Amboyna en Solor.	Fol.	141.
Num.	22.	Is Port Desire.	Fol.	156.
Num.	23.	Is le Mairs Straet.	Fol.	160.
Num.	24.	Is Cocos eylant.	Fol.	172.
Num.	25.	Is t'Hoornsche eylandt.	Fol.	176.

Histo.

TO TIUS ORBIS TERRARUM DESCR

PL 15

Historisch Journael vande Voyagie ghedaen

met ses Schepen/ uytghereeet zijnde door de vermaerde Heeren Be-
wint-hebberen vande Oost-Indische Compaignie/ uyt de Vereenichde Nederlanden/ te
weten de groote Sonne, de groote Maene, den Iager, de Iacht, de Meeuwe van
Amsterdam, den Eolus van Zeelant, de Morgenster van Rotterdam.

Omme te varen

Door de Strate Magallanes naer de Molucques, met

Commissie der Hooch Moghende Heeren Staten Generael ende zijne
Princelijcke Excellentie, Onder 't'ghebiet vanden Heere Ioris van Spilber-
ghen, als Commandeur Generael over de Vloet.

Den achten Augusti des Jaers seltien-hondert ende achten/
zijn wy met Godes hulpe met vier Schepen ghelopen uyt Texel, den wint zijnde van
den Suid-Oosten: de selve Godt wil ons op dese reyse gheluck ende voorspoedt verlee-
nen. Amen.

Den 9 dicto/ is den wint ghekeert na den Suid-Westen.

Den 10 zijn de Iacht ende de Meeuwe, door quade wacht van ons afghedwaelt.

Den 12 isser ordre ghestelt int nydeelen van't broot ende gheordonneert vier d' half pont/ voor peder
man ter wecke.

Alsoo Sepende tot den 16 des s' nachts/ hebben alsoen een van onse Schepen/ den Eolus van
Blissinghen ten Ancker zien leggen onder de Zingels, waeromme/ met consent vanden Admirael, by
Schippers ende Stuer-liden goet is ghebonden naer de Suid te loopen/ het welcke also geschiede.

23.

Den

Den eersten September is de lichte wederomme by ons ghecomen/ hebbende son langhe gheleghen in Vleyd nuypen/ waer van den Schipper gheene excuse en wist voort te brengen.

Den 2 s'morghens/ hadden wy eenen contrarie wint ofte byleggher/ ende den Eolus commende naer den Admirael, heeft te kennen ghegheben dat hy seer leck was/ waeromme wy niet alle de Schepen/ ende noch twee Coop- Daerders ghelooopen sijn naer het Eylant van Wicht/ ende hebben op den avont ghestokt inde koop voor het Casteel.

Aldaer hebben wy eenighe daghen ghetardeert/ ende op den 12 is ordonnantie gestelt op het bier/ ende voor yeder man gheordonneert een flap canne des daechs.

Op den 15 heeft den Admirael eene ghemerale monsterringhe ghedaen over de gheheele Vloet.

Den 16 dito hebbende den Admirael doen schieten eenen schoot tot teecken van Sept te maerken/ hebben alsoo samenlijck Acker ghelicht ende ons t' See waerts begheben.

Den 17 den wint waepende uit den Westen/ hadden wy een harde coelte.

Den 18. is den wint heel naer het Noorden gelopen ende wy stelden onsen cours Noorden Westen aen/ ende sijn alsoo eenighe daghen voorspoedelijck gheavanceert.

Den 27. den wint wederomme zijnde Supt West/ ende onsen cours streckende Supt Supt Oost/ hebben noch tamelijcken ghevoordert/ ende op den middach hadden wy de hoochte van 18. graden.

Op den na middach saghen wy drijven eenen mast die door onweder ghecorpen was/ ende eenighe van onse Schepen daerby comende/ saghen voortomme den selven mast groote menichte van visschen/ vande welcke wy soq veel vingen/ dat twee hondert mannen hem daer mede versadelden. Teghens den avont hebben wy den selven mast overghehuyscht/ die ons seer wel te passe quam tot eenighe reparaten.

Alsoo voort Seplende tot den 3. Octobris/ hadden alsoen de hoochte van het Eylant van Madera.

Op den 6. heeft den Admirael by hem ontboden de twee Schippers vande Coopdaerdijsche Schepen/ die in onse Compaignie waren/ ende naer byndelijck afscheyden/ sijn ende selve ghesbert vele brieven/ omme naer t' Vaderlant te beschicken.

Den selven nacht heeft het een top Sepl ghewaeyt uit den Oosten/ onsen cours streckende/ Supt West ten Supten.

Den 9. dito hebben wy ghesien het hooghe lant van Ceoria. ende 10. daer na het lant Gerensyque,

que, daer den Dick-berch ster hoog op verheben staet.

Den 17. naer middach/ hebben wy sterboorts hals toegeset/ ende West/ daer na West ten Supden aenghespit.

Ende inden avont heeft den Admirael de Meeuwe vooz uptghesonden/ met last omme eenen schoot te schieten/ soo haest zy lant ghewaert werde.

Op den 18. continuerende de selve coelte ende voorszpoet/ hadden wy op den middach de hooghte van 18. graden/ ende des s' nachts zijn den lager ende de Meeuwe vooz uptghevaren.

Den 19. des s'morghens en saghen wy gheen lant: Doch is Job Cornelissen Schipper op den Eolus seer ernstlyck naer den Admirael toeghecoemen/ verclarende dat de Eplanden achter wyte laghen: waeromme den Admirael, latende den winpel waepen heeft den breiden Raet doen vergaderen/ ende vooz 02de donnantie vanden selven/ hebben wy teghens den avont de hallen toe gheset ende onsen cours ghestelt naer den Oost Supt Oosten.

Den 21. hebben wy int ghesicht ghehadt het Eplant van Ile de Brave, ende daer na Ile de Fogue, het welke ster hooghe lach. Alldoen werde vanden Admirael last ghegheven/ dat den lager ende de Meeuwe vooz upt souden loopen ende gaen legghen dicht onder het Eplant de Brave, omme eens goede Kees de aldaer te soecken/ ende vooz de Vlagghe ende eenen schoot/ teecken daer van te gheven.

Op den middach hadden wy de hooghte van 15 graden en 30 minuten/ ende alsoo zijn wy ghevaren voozby de Soute Eplanden/ de welke inde Caerten niet en zijn ghestelt op hun behoorlijke graden/ ghelyck men de selve by Capteen Vincent vint gheleyt op 17 graden.

Den 24 dito/ en waren wy niet verre van het landt ende Seyden alle ghelyck daer na toe/ doch de lager ende de Meeuwe wat vooz upt loopende dicht onder de walle: Doch bevindende datter geen Anker gront en was vooz de groote Schepen soo zijn wy wederomme t'See-waerts ghegaen/ nemende onsen cours/ ten Supt Supt Oosten.

Den 25 alsoo eenen ghedurighen reghen viel/ hebben wy veel waters vergadert/ in diep-lackens/ doecken/ hemden ende andere dinghen/ ende het was den gheheelen dach seer stills.

Naer ghehoudene deliberatie/ wert byden breiden Raet gheresolveert alle devoir te doen/ omme de Caep de Frio te beseplen/ ende soo naer l'le grande, op de kuste van Brasel/ omme provisie te doen van hont ende water.

Den 26 heeft men ordre gheselt op de uytdeylinghe van water ende wijn/ ende gheordonneert hoog peder man daechs/ twaelf muddekens water ende twee muddekens met franche wijn. Den selven middach hadden wy de hoochte van 13 graden 34 minuten/ ende wy seylde den gheheelen nacht Supt ten Oosten aen.

Den 28 des s'morghens broech in het dach quartier hadden wy eene Traversie/ met reghen/ blikem ende grooten wint/ comende uyt den Oost Supt Oosten/ ende onsen cours streckende Supt/ ende Supt ten Oosten.

Vanden 30 Octobris tot den 17 Novembis hadden wy ghedurichlyck groote stilte/ heel reghen ende variabele winden/ ghelyck t'selve onder dat climaet heel ghebeurt.

Den 22 Novembis dede den Admirael alle het volck boven comen/ de selve met goede redenen aenlegghende/ dat peder man s'daechs niet meer en souden moghen hebben als acht muddekens water behalven hunnen ordinarisen wijn.

Op den selven middach hadden wy de hoochte van twee graden acht minuten/ ende seylde met eenen Supt. Oosten wint/ onsen cours zijnde ten Suyden ten west ende Supt Supt west.

Den 9 Decembis/ naer dat door de gheheele Vloet de blagghen waren laten blieghen/ isser een ghemeyn ghebedt ghedaen/ ende wy looffden t'samentlyck Godt Almachtich/ dat hy ons soo spoedelyck hadde laten passeeren de periculeuse droochten vande Abroles, die haer seer wjdt in d'Zee strecken.

Op den selven avondt creghen wy aen elcken back/ boven ons ordinaris/ een kanne met Spaenschen Wijn.

Op den elfden/ den windt waepende uyten Noorden/ seylde wy met een topsyl/ west ten Suyden aen/ omme het landt te ontdekken.

Den 13 s'morghens met den daghe hebben wy int ghesicht ghereghen het landt van Brasilia ende de Stier-kiedenmeynden/ nae de hoochte/ die sy des s'nachts ghehadt hadden/ ende nae de opdoeninghe van het landt dat wy saghen/ dat het Sinte Clara, ende de Cape Santhome was. Maer gissinghe waren wy noch vande wal ontrent vier mislen/ ende alsoen wierpen wy het loodt op ses-en-thwintich vaden.

Het landt van Brasilia was hoochachtich/ vol heubelen/ sommighe heel spits/ ende andere groot ende

ende dick zijnde/ doch aenden Deber was het leechachtich. Tegens den abont is goet gebonden ende be-
 sloten/ dat wy wederomme t' See-waerts souden loopen/ ende des s'middernachts wederomme wen-
 den naer de wal toe/ ghelijck gheschiede: Maer bevindende aldaer eene groote droochte/ soo heeft het
 Schip de Groote Son een schoot ghedaen/ omme de andere Schepen te adverteren/ dat zijt alnoch
 t' See-waerts souden houden.

Ontrent twee uren booz den daghe hebben wijs wederomme ghewent/ ende zijn aengheseylt/ Suyt
 Suyt West/ loopende lancx heenen de wal.

Den 14 seyliden wy meest den gheheelen dach langs de wal/ ende naer den middach is het heel stille ge-
 worden.

Teghens den abont cregghen wy eene stercke buye / die seer lancx duerde met ghestadighen re-
 ghen/ alsoo dat wy alle de seylen moesten innemen. Op den abont wierpen wy het Ancker op ver-
 schien bademen.

Den 15 s'morghens dede den Admirael de witte blagghe bliegghen/ ende rots daer nae den Raedt ber-
 gaderen.

Teghens den abont zijn wy t'seyt ghegaen met eenen Suyt Oosten windt/ nemende onsen cours
 Suyt Suyt West/ alstijt langs de wal/ tot inder nacht/ ontrent twee uren naer t'stellen bande wacht/
 aldoen cregghen wy sulcken variabelen wint/ dat wy gheenen batten cours conden stellen.

Op den 19 seyliden wy West ende West ten Noorden aen/ met eene more coelte ypt den Oosten/ ende
 goeden boozspoet/ naerderende hoe langs hoe meer de wal. Het lant was hier hoosachtich ende pun-
 tich/ waeromme de Stuer-liepen meynden dat daer Cape de Frio was/ maer de Meeuwe by ons comen-
 de/ die den heelen nacht booz ypt hadde gheseyldt/ bracht ons booz tijdinghe/ dat Rio Iavero booz ypt
 lach/ ende dat booz de Ribiëre drie Eylandkens laghen/ hoopende dat wy den selven dach noch
 Iles Grandes int ghesicht souden crighen/ waeromme de Meeuwe belast wierde wederomme booz ypt
 te baren.

Den 20 des s'morghens bonden wy ons dicht by Ies Iles Grandes, ende liepen recht naer
 de Reede toe/ alwaer wijs gheset hebben tusschen twee groote Eylanden vol van gheboomte/
 op derthien bademen / aldaer dede hem den Admirael een t'landt setten / om de plaetse de be-
 sichtigghen.

Den 21 zijn wy met de ghehele Vloet verseyt naer een ander Eplandt/ ontrent een half mijle van haer/ ende hebben gheset op vijff vademen.

Op dese plaetsen bonghen wy groote quantiteyt van Wilschen/ met de seeghe ende anderkinen/ ende onder de selve waren Crocodillen van eenes mans lenghte.

Den 22 zijn verscheyden boots afgeveerdicht/ peder op een besondert passagie/ omme de dierpen te peplen/ ende betere Reede te soucken.

Den 23 heeft den Admirael een wimpel doen waepen/ ende alle de Schippers ende Stier-luyden aen boort gheronnen zijnde/ is gheresolveert gheweest dat wy alsmoch met onse Schepen souden verseylen/ het welcke gheschiede/ ende zijn gheloopen dicht achter een ander Eplandt onder de wal op vijff vademen/ alwaer wy aen lant twee huttekens vonden/ met veel Menschen beenderen/ leggende onder eenen steen clippe.

Den 24 inden morghestont/ is den Admirael met den Capiteyn Willem van Anssen, ende de Timmerslieden/ aen lant ghevaren/ omme aldaer de Tenten op te slaen vooz siecke Persoohen/ ende teghens den avont zijn de selve van alle de Schepen ghestelt gheweest/ ende zijn des s' nachts bewaert gheworden met drie Corporaelschappen Soldaten.

Den 25 dicto/ heeft den Admirael de witte vlagghe op ghesteecken/ ende den breedten Raedt aen zijn boort doen commen/ by den welcken gheresolveert is/ datmen den lager soude seyn den naer eenen Riviere/ legghende twee mijlen van de Vloet, omme de boots te beziiden/ die aldaer water souden halen/ het welcke alsoo gheschiede/ ende den lager t' Sepel gaende heeft zijn Ancker laten vallen ontrent anderhalf mijle vande Vloet, alsoo dat hy met zijn Canon het lande nauw'lijcx en ronde beschieten/ gaende alsoo huyten zijne oorde/ de welcke was/ dat hy dicht onder t' lant soude ankeren/ tot volcomen bepynghe van onse boots.

Den 29 s' morgghens ontrent twee upzen voozden daghe zijn de boot ende schuyte van den Admirael om water ghevaren. Mede is een partij ghesonden omme brant-hout te houwen op het Eplandt/ daer wy onder laghen; Ende alsoo t' selve boot ende schuyten des s' middachs wederomme aen boort quamen/ zijn de selve/ soo haest zy gheloft hadden/ wederomme uptghevaren/ om meerder provisie te doen.

Des s' nachts haer water wederomme gheladen hebbende/ mernden aen boort te comen: Daer alsoo

ſoo zy te baſt op de gront ſaten/ en coſten niet afgheſtaeken/ ende moeſten des ſ' nachts aldaer vertoe-
pen/ tot dat de V L O R T a e n quam/ ende alſoo ſp daer vernacht hadden in een hutte/ d'welcke die van
de lacht daer gheboort t hadden/ quamen des ſ' morghens met den V L O R T a e n boort/ ons verclaren-
de dat ſp eenich rumoer van volck in het Boſch ghehoort hadden.

Den 30 zijn wederomme eenighe boots om water gheſonden/ eens van de Mane, van de Morgen-ſter-
re ende van den Lager, met negen ofte thien Soldaten/ onder de welke was Franchoyſ du Cheſne Lieu-
tenant van Capteyn Roelant Philipsen, zijnde de reſte vande Bootſ gheſellen/ teghens d'ordie die haer
lieden ghegheven was/ ſonder hun gheweer.

Ontrent der Sonnen opgaanch ſagghen wy dat den Lager ſeer ſchoot met Canon naer het landt toe/ in
t'welcke alſoo wy continueerde/ meyniden wy wel datter eenich onraet was: Waeromme wy metter
haelt drie boots met ghemanen ende ghemonteert/ derwaerts ſonden/ de welke comende aenden la-
ger, verſonden hoe dat hijs Canoyſ (t'welcke is een ſpecie van ſchuyten/) ſoo met doortuggen/ als
Doſſiche gheweest waren ende hebben onſe drie boots met gewelt ghenomen/ ende alle ons volck ghe-
maſſacreert/ en dat den Lager zijne eygen boot maer een Buſquet ſchoot van zijn boort genomen maer.

De onſe met d'boortſchepen drie boots ſiende de plaetſe/ daer de Canoyſ noch laghen/ zijn daer nae
toegheloopen/ t'welcke de andere ſiende/ namen den blucht: De onſe haer vervolghende wondenſe in
hant over hant/ maer comende om eenen hoeck/ dicht onder eene Clippe/ openbaerden haer twee ſra-
gatten/ tot hulpe der vanden; waeromme d'onſe merckende hunne defavantagie/ zijn met deſe drie-
pughe tudinghe wederomme aen boort ghecomen.

Op den eerſten Jaanuarij des ſ' morghens/ heeft den Admirael de witte blagge doen op ſtecken/ ende
den breeden laet vergadert zijnde/ zijn aen boort vanden Admirael ghevanghen ghebracht vier Bootſ
gheſellen/ de welke beticht wierden van verraderie/ namentlijk vande Meeuwe met de lacht af te loo-
pen/ ende te vernieſteren/ ende daer mede hun proſijt te doen. De ſelve wierden ſeer naum' ende cick
oppaert verwaert/ ende wy hernamen dat de Complicen waren beerthien in ghetale.

Den 3 dito/ is alle het volck vande Meeuwe inde andere Schepen verdeelt/ om het verract/ ende is
nieuw volck daer op gheſtelt gheworden.

Ende alſoo wy noch ons volkomen water niet en hadden/ is den Lager wederomme ontrent een mijle
weeghs vande Vlore gheſonden/ omme aldaer dicht onder t'lant te legghen/ tot beſpynghe vande boots/
ende

ende is de lacht, door de groote stilte/ met vier boots daer na toe ghebouchseert/ ende d'selve vier boot/ hare ladinghe inghenomen hebbende/ zijn wederomme aen boort ghecomen/ vindende onder weghen drijven het Lichaem vanden Schiman vande lacht, hebbende noch eenighe pijlen door het lijf het welke sy aen lant begroeven.

Den 3 zijn de ghevanghens gheexamincert/ ende is informatie vande saecke ghenomen.

Den 4 is wederomme by den Raet examinatie ghedaen. Ten selven daghe is met ghemeene ordre den Meeuwe ghesonden omme te legghen tusschen den lager ende het lant tot meerder bevynghe van onse boots in het water halen.

Inde nacht zijnde wilden onse lacht met twee Canoys comen besichtighen.

Den 5 ditto heeft den Admirael den byden Raet doen vergaderen/ de welke by Sententie twee vande ghevanghens ghecondemneert hebben/ als begaen hebbende Crimen lesse Majestatis, ende daer over verbeurt sij ende goet/ waeromme peder aen eenen Rock vande Ree soude opghehanghen worden/ ende dat sy mit ophijsen van ses Musquettiers doorschoten souden worden/ ende dat op t'selve Schip daer op sy ghedient hadden.

Des na middachs is den Fiscael Christiaen Sculinck met den Doosleer ghecommitteert/ omme de misdadighen de Sententie des boots aen te dienen/ t'welck gheschiede/ ende bleven den gheheelen nacht byde selve/ omme haer te vermanen tot boetveerdicheyt ende leetwesen van hunne sonden.

Den 6 heeft den Amiracl laten vliegghen de bloet-blagghe vande Compaignie, ende in den top de Oran- gie, ghelijck mede alle de andere Schepen ghedaen hebbben: Ende naer den ontbist/ alle de Soldaten inde wapenen zijnde/ heeft den Fiscael de Sententie opentlijck ghelesen/ ende nae dat den Admirael, met den Coopman Cornelis de Vianen ende Capteyn Willem van Anssen, voer henen ghebaren waren/ zijn de Proboosten met de misdadighers ghebolcht/ ende is terstonts de erecutie volbracht/ werdende de Lichamen op het lant begraven. De namen vande gheercuteerde waren Hieronimus Hendricksen van Ham- burch, out ontrent vier en twintich Jaren/ ende Jan Hendricksen van Enckhuysen, out ontrent vijff en twintich Jaren/ zijnde hunne examinatie/ bekentenisse ende Sententie gheregistreert in het resolutie- boeck.

Den 8 ditto cregghen wy ons leste water in/ ende des abonts zijn verde de Schepen wederomme by de Vloot ghecomen.

Door

Dooz het vertrecken ynt Ile grande, is den breeiden Raedt vergadert/ ende is by den selven gheresol-
beert op't vertrecken/ mitsgaders op den Rendezvous, inde Straet van Magellanes, oft gheschiede dat ee-
nighe vande Schepen dooz storm/ oft andersints/ quamen te verdwalen/ waer toe gheordonneert wer-
de Cordes Bay, ende voorts alle andere Bayen ende Eylanden daer ontrent/ op de welcke men/ int pas-
seren/ soude stellen eenen staeck/ daer aen elck Schip soude hanghen eenen Hoep oft Keep/ met eenich
ander bescheet/ op dat de naercomende mochten weten welcke daer ghepasseert waren/ ende dat de sta-
ken soudent ghestelt worden inde lichtbaerste plaetse ende daermen ghemecnlijck Anckert. Daer wer-
de mede ordre ghestelt op den tijdt datmen malkanderen inde Bay soude verwachten/ t'welck was
ses ofte seven daghen: Ende naer dien tijt mochte een peder zijne reys voorderen naet Ile Lamochie in-
de Supt See/ omme aldaer te verwachten naerderen last.

Den 11 den Raedt wederomme vergadert zijnde/ is gheproponeert. (Alsoo hier ghene noodighe
verversinghe en was/ ende dat de siecken noch seer zwack waren/) te loopen naer de Baye van Sint
Vincent, het welcke den Admirael seer noodich vondt/ voorszoude aen alle die van den Raedt/ hoe
grootelijc de verversinghe vereyscht wierde/ overmits de sieckte/ ende voornementlijc het Scheur-
buck/ daghelijc toenam/ ende dat/ naer Menschen Oordeel/ het niet moghelijc en was sulcke zwa-
re Schepen/ diemien met over grooten arbeit moet wenden/ keeren/ ende dickmaels ten Ancker te stel-
len/ dooz de Strate Magellanes te brenghen/ sonder eerstmael ghesont ende arbeitend volck te hebben.
Eenighe proponeerden daerenteghen/ datmen de reys soude verboorderen/ sonder al eer eenighe ver-
versinghe te soucken: Doch den Admirael, Vice-Admirael ende t'meerderdeel van den Raedt/ hebben
goet gevonden boven al naer verversinghe te soucken/ ghelijc t'selve blijkt by't resolutie boeck/ ende
waer ynt ghevolcht is soo groote dencht ende nutticheydt tot pzeservatie vande onse/ warr vooren een
peghelijc ghenoech oorsaecke hadde Godt te dancken.

Naer ghenomene resolutie/ hebben wy ten selven daghe alle de Tenten af ghebroocken/ ende de goe-
deren t' Schepe ghebracht.

Want selve lant hebben wy nieuwe boots ghetimmerd in plaetse vande gheene die ons ontnomen wa-
ren. Ende alsoo hebben wy des s'nachts ons Ancker ghelicht/ ende zijn t'zepl ghegaen: Maer den
morghestondt verschijnende/ hebben wy/ dooz de over groote stilte wederomme Ancker moeten
werpen.

Op den 14. heeft den Admirael de witte Blagghe doen bliegheit/ ende den vreden Raedt vergadert zijnde/ hebben de Doboosten de ghevanghenen ende mede Complicen vant verract aen boordt gebracht: Doch alle de Officiers hebben boordt de selve eenen boedt- bal ghedaen ende om vergiffenisse ghebieden/ t'welck by den Raedt vergundt wierde/ ende zijn de ghevanghens/ onder handtastinghe los ghelaeten/ ende op andere Schepen verdeeldt gheworden.

Den selven dach was het soo seer stille/ dat de Schepen dreeven/ sonder windt / d'een hier/ d'ander daer.

Den 15. heeft den Admirael eene generale Monstringhe ghedaen/ ober de gheheele Vlore.

Des s'nachts t'Seyl gaende / namen onsen cours Noordt-West / ten Noorden naer het Landt toe.

Den 17. saghen wy op het Lant eenen grooten roock op gaen/ waeromme den Iager ende Meeuwe boordt zijn ghesonden/ volghende d'andere Schepen achter aen.

Op den avondt de Meeuwe wederom comende naer de Vlote/ heeft den Admirael zijns Boordt daer nae toe ghesonden/ ende Balten Stevens van Blissinghen/ Commanderende ober de Meeuwe, de welcke meer-mael daer te Lande gheweest waer/ verclaerde dat hy dit Landt niet en kende ende dat wy veel te leeghe moesten verballen wesen. Hier op den vreden Raet vergaderende is gheresolveert/ dat de Boot van den Admirael, ghemonsteert met twee Steen-stucken/ seshien Soldaten ende thien Matroossen/ onder t'ghebielt van den Lieutenant Coignet, twee uyzen boordt den daghe soude varen naer de plaetse daer wy het vier ghesien hadden / mede nemende eene Hande met Cozael ende andere Inuystringhe/ omme te zien of zy met Vriendtschap conden in onderhandelinghe comen/ t'welck gheschiede/ doch sonder eenich effect.

Aldaer hebben wy het Ancker gheworpen/ ontrent een misl van het Landt op seshien bademen.

Den 18. is de Meeuwe naer t'Landt toe ghelooopen latende een wit Vaenken achter af blieghen/ aldaer comende/ saghen sy veel volck/ soo aen het strandt/ als in het Bosch: Ende naer dat sy noch nader by den anderen waren ghecomen/ riepen de Portugijlen dat wy een Man alleen souden uytmacken/ ende dat wy met gheene Boordts t'Landt souden ghenaecken/ waer op Jan Hendricksz. onder Stier- Man op de Mane naecht in de Zee ghespronghen/ ende naer haer toe is gheswommen. De Portugijlen ende Wilden stonden met groote menichte op den Oever met Pijlen ende Boghen/ waeromme onsen Stier-

Stier-Man, staende op een klip/ riep dat sy hare Pislen af souden legghen/ ende dat een met hem soude spreken: t'welck geschiede/ esi een van haer hoofts comende/ doende de andere retireren/ byaechde onsen **Stier-Man** waer wy van daen quamen/ wat wy daer sochten ende waer wy heenen wilden/ waer op hy antwoorden: Dat wy quamen upt **Blændeten**/ dat wy aldaer sochten berberlinghe booz gelt ende goede woorden/ ende dat wy wilden naet **Rio de Plata**. Hy repliceerde/ dat wy wel wisten/ dat zy om het verbodt des **Coninck** niet en mochten handelen/ maer by soo verre wy beloften wouden doen hant selve secret te houden/ ende niet te varen naer **Sint Vincent**, omme t'selbe aldaer te ontdekken/ dat zy ons des anderen daechs van alles ghenoech souden bestellen.

Op den middach is de groote Boot van den **Admirael**, ghemoniteerd met twee **Steen-flucken** ende dertich wel-ghewapende **Mannen**/ ghesonden aende **Meeuwe**, met last dat zy booz upt soude loopen om de **Bay** te soeken/ ende die ghebonden hebbende eenich teeken te doen niet schieten: t'welck gedaen zijnde/ zijn de vier **Schepen** daer na toe gheloopten/ blijvende den **Jager** legghen daer wy te boozen mette **Portugiesen** ghesproken hadden/ tot naerder ordre.

Den 19 smorghens met den **Daghe-raet**/ saghen wy om den hock van de **Riviere** twee **Canoy's**, die welcke terstondt wederom te rugge liepen: waer op den **Admiral** de **Meeuwe** met twee **Boots** inde **Riviere** heeft ghesonden/ omme aldaer de diepte te peplen: Daer seer haest daer nae/ saghen wy van de **Stadt Sanctus**, aldaer legghende/ een **Canoy** comen/ met veel volck aen het **Strandt**/ hebbende een wit **Vaentken** inde hant/ de welcke wy ten lesten alsoo naerderden/ dat wy met de selve condon spreken/ ende alsoo wy haer verhaelden d'oorlaetke van onse compste aldaer/ seiden sy dat wy eenen brief souden schrijven aen haren **Gouverneur**, ende den selven stellen op een **stoccken** aen het **Strandt**/ ende dat sy ons daer op bescheyt souden brengen. Onder anderen/ waerschouwden sy ons dat wy ons souden wachten booz de **Wilden** die hun onthielden ontrent **Sint Vincent**. Coets daer nae heeft de **Meeuwe**, booz upt in de **Riviere** gheloopten sijnde/ eenen schoot ghedaen/ waeromme onse **Schepen** anker ghelicht hebben/ ende zijn de **Riviere** in gheloopten.

Des naermiddachs hebben wy eenen brief aen **Lant** ghebacht/ ende op een **stoccken** ghestelt.

Den 20 heeft den **Admirael** de witte **Wlagge** af doen nemen/ ende in de plaetse doen waepen **Orange**, soo mette **wimpel** als andersints / heeft mede de **Merse** ende **Woorden** van de **Schepen** met **Schant-kleed**eren doen bekleeden. Daer nae zijn eenighe **Boots** ghesonden ter plaetse daer wy

8 daerhs te booren den brief ghestelt hadden; aldaer comende zijn tot d'onse gheromen twee Canoys met Portugijsen, leverende aen de onse eenen brief/ de welke by den Admirael ende den Raedt gheopent ende ghelesen zijnde/ ende niet besonders inhoudende/ is goet ghebonden/ noch een mael te schrijven: Waeromme eenighe boots daer wederom nae toe zijn ghevaren/ mede nemende twee flesschen met Spaenschen Wijn/ twee kassen ende een deel Messen/ met eenich Cozael/ het welke wy de Portugijsen, daer aent landt staende hebben bereert.

Ten selven tijde saghen wy aen het strandt van Sint Vicent, zijnde de plaetse/ daer ons die van Sanctus verboden hadden niet te gaen/ veel volck hebbende een wit vaenken, waeromme terstont vier van onse boots derwaerds zijn gheloopen/ de welke by de Wilden comende/ seiden de selve/ met ons niet te moghen handelen/ sonder consent des Gouverneurs, alsoo dat wy strack weder van daer schepden/ ende seiden/ dat wy van het Eplandt/ daer nae by legghende/ eenighe fruyten souden halen/ het welke sy noch consenteerden/ noch wepgherden.

Teghens den avondt zijn van den lager ghecomen twee van onse boots/ inne hebbende/ Appelen/ Linnoenen ende een weynich Vlesch.

Den 21 is Capiteyn Willem van Anssen, met zijn Vaendragher ende den Lieutenant Ruffijn, met drie boots vol ghewapende Mannen aent Landt ghevaren/ omme eenighe seckerheyt te vernemen. Aent Landt comende/ is haer eenen brief behandicht/ zijnde gheschreven upten name van den Gouverneur, doch van niemandt onderteykent. Sy brachten mede aen boordt twee Portugijsen, een Mestische ende een Bresiliaen zijnde haer slabe ende Pilot/ in plaetse vande welke in Gostagie aen Landt ghebleven waren/ den Lieutenant Ruffijn, Dirck Voedt Vaendragher ende een assistent van de Morgensterre.

Dese Persoonen aen boort comende/ zijn van den Admirael heerlijck ontfanghen gheweest/ ende men toonden haer alle de ghelegghentheyt des Schips/ de Bevelhebberen van d'andere Schepen quamen haer mede besoeken/ ende alsoo maecten zy den gheheelen dach goeden tiere.

Teghens den avondt/ alsoo zy wederomme van boordt schepden/ heeft den Admirael haer een weynich gheconvoeert/ haer voerende om de Mane, ende de Sonne, die zy met groote verwonderinghe aenschouwen, ende soo heeft sy daer een Gulquet schoot af waren/ wierden van elck vande beyde Schepen drie Cer schooten ghedaen/ ende alsoo zijn zy naer het Landt ghevaren.

Onse

Onse Officiëren aen Landt zijnde/ versochten aende Portugijsen, de Stadt Sanctus te moghen besien/ maer haer wiert gheantwoort dat zy daer toe gheen en hadden/ ende alsoo zijn zy met onse boots wederomme aen boort gheromen.

Den 22 is den lager wederomme by de Vloet gheromen; ende den Admirael, kende dat der Portugijsen handel niet anders als bedroch was/ ende dat zy niet en sochten als ons te trapieren/ ende tijdt te doen versluypen / die ons seer costelijck was / heeft alle de Coop-lieden / Capiteynen ende Schippers by hem ontboden/ omme hierop het best te adviserem.

Gheduerende desen tijt/ cregghen wy vande Portugijsen met stille onder handelinge diverse scrupen/ Verckens/ Hoenders/ Supcker ende eenighe conserven.

Den 23 s'morghens int aenbzercken van den Daghe-raedt/ zijn seben bootts met ghewapent volck afghesonden naer Sint Vincent, daer nae volchde den lager ende de Meeuwe, daer seer veel volck op was/ zijnde den Admirael ende alle de Crijchs-Obersten daer selfs present. Men t'Land comende zijn drie Persoonen boort upt ghetreden met een Wrede-Dane/ stellende een brief op een stoccken ende een wit Daenken daer by: Daer t'welcke strax een Portugijs boort upt comende/ heeft den brief ghenomen/ ende diert ghelesen hebbende/ toonde dat t'selve hem niet en behaechde/ waerover hy de onse qualijck bejegghende / zijn de Wrede-Danen inghenomen/ ende d'Orangie in de plaetse ghestelt. Coorts daer nae zijn wy opwaerts geroept in de Riviere/ alwaer wy bonden eene Inghenie/ in de welke zy altemael met hare Meubelen ghevlucht waeren/ zijnde de selve Inghenie groot/ sterck/ wel ghebouw t'ende bewoont/ hebbende eene kercke ghenaemt Signora de Negues; wy verstonden vande Portugijsen datse ghebouw was van een secker gheslacht van Antwerpen ghenaemt de Schotsen; hier ontrent was het seer plaetsant ende de plaetse rontomme was rijk van Supcker-riet.

Wy pluckten alhier eenighe quantiteyt van Scrupen/ de welke gheladen hebbende in eene Canoy, die wy daer bonden/ ende voorts in onse boots/ zijn alsoo t'samentlijck aen boort ghebaren.

Den 24 is den Admirael met den lager ende de Meeuwe, met vijf ofte ses boots gheloopt/ de Riviere in naer Sanctus, om te sien ofte wy daer wat besonders upt richten konden: Daer alsoo het seer regende/ ende gheen volck en vernamen/ zijn weder te rugghe ghekeert.

Den 25 is den Admirael wederomme met ses boots wel ghemandt/ ende met de Meeuwe gheloopt naer de plaetse/ daer wy den 23 gheweest waren: Daer alsoo de Meeuwe wat achter was (om die in te

E in

wach

wachten/) liepen naer een Sandt-baep/ daer een verballen Hups stondt/ schijnende een redoute te zijn/ alwaer wy eenighe fruyten bevonden : Ende alsoo wy doende waren met plucken/ hebben de Portu- giesen ende Wilden (staende achter het Hups) seer met pijlen gheschooten/ maer niemant en wierde ge- quetst/ daer op ons Musquettiers oock seer dapperlijck hebben gheschooten/ met haer Musquetten/ ende haer alsoo verjaecht/ int af scheyden heeft den Admirael belast dat dertich Musquettiers haer ver- bozghen souden houden int t'selve Hups/ ende de boots met het ander volck souden een weynich van Lant houden/ om te zien ofte sy na hare oude manieren ende ghewoonte ons met menichte souden co- men na roepen : Maer sy achter dencken hebbende/ souden een Verspieder ontrent het Hups/ de wel- ke ons volck ghewaer worden/ heeft het haer veradverteert/ soo zijn de boots weder aen het Lant ghe- varen/ ende hebben de Musquettiers inghenomen/ ende alsoo het seer reghende/ zijn wy aen boort ghe- varen/ met menichte van Orange Appelen.

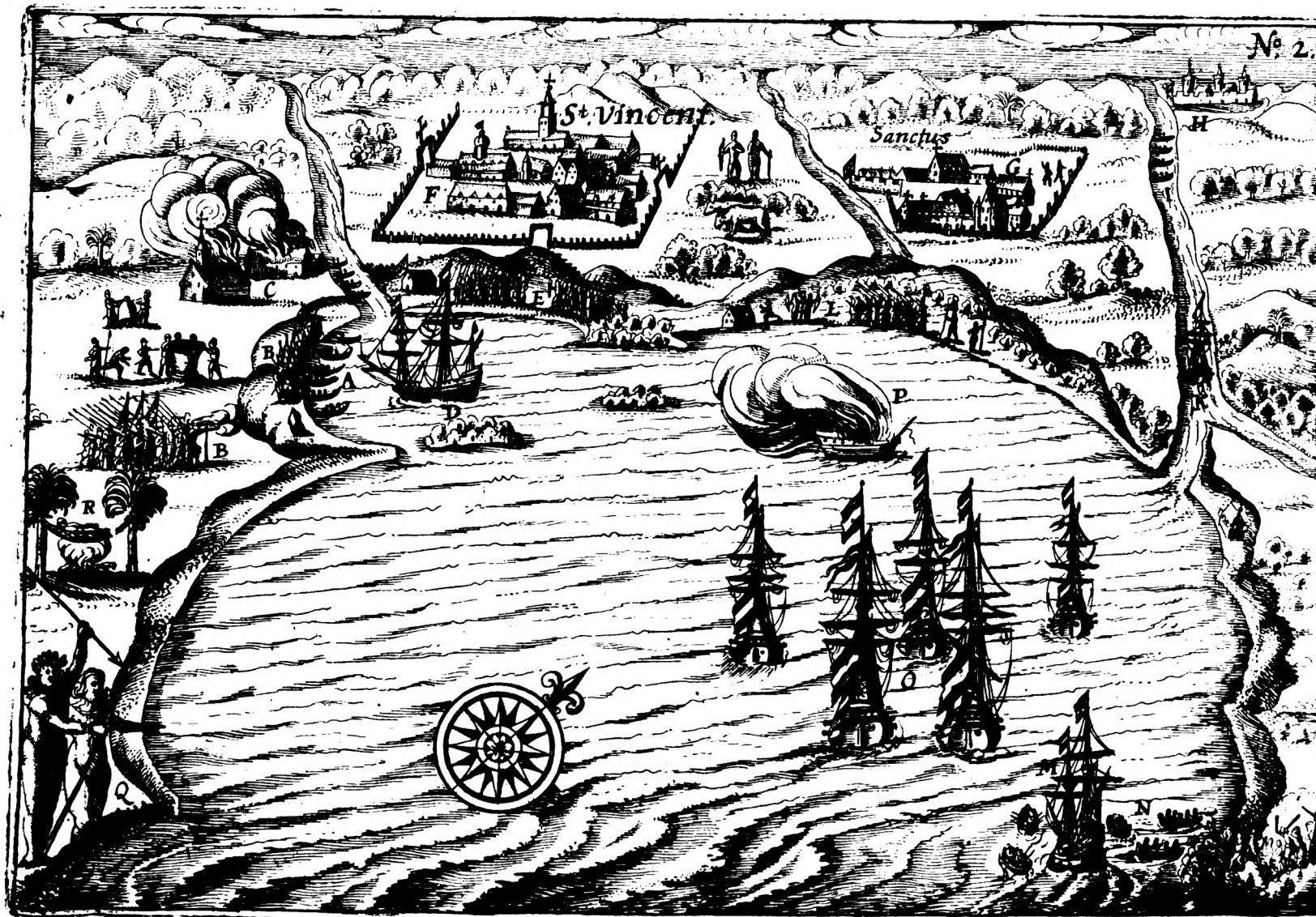
Den 26 isser resolutie genomen (alsoo den tijt seer verlopen was) noch eenen tocht te doen/ ende als- dan met eenen goeden wint zepl te maecken/ achtervolghende t'welcke zijn drie boots aen een Eplan- deken ghevaren om fruyten te plucken/ maer soo haest zy aen quamen/ hebben sy een zepl vernomen/ loopende recht na de Bay toe/ met welke tijdinghe zy metter haest wederomme inde Vlore sijn gecomen/ den Admirael daer af informerende/ waer op datelijck vier boots met gewapende mannen boozt sijt ghesonden/ daer naer volchde den Admirael ende Vice-Admirael ghescheept zijnde in den lager, ende ter- stont daer na de Meeuwe. Soo haest en waren wy niet op de vaert/ ofte wy lagen het Scheepken co- men/ het welke merckende onse aencomste/ wende het t' See-waerts/ Maer alsoo het geheel stille was/ waer dooz het niet en conde ontcomen/ heeft het sonder eenighe resistentie/ sich in onsen handen ghege- ven/ ende is Maerten Pieterssen Schipper van de Morgen-sterre met sijn volck eerst oberghetredeng ende is den Admirael ende Vice-Admirael hem terstont ghevolcht.

Number 2. is de

AF-beeldinghe van Capo de Sint Vincent in Brasilien aldaer onse Schepen ververschen, met Letteren aenghewesen als volcht.

- A. Sijn ses boodts oft Sloupen, waer met het volck aen t'Lant ghebracht werden. B. Sijn onse Soldaten die in slach-orden staen, om dat wy des te vryer onse ververschinghe mochten becomeen.

Is een

- C. Is een Kerckskē Sint Maria de Negue genaemt, met een ingenie oft Suycker-Huys, naer dat wy allo aventuer daer uyt hadden, is verbrant om reen, als ghy lesen meucht.
- D. Is een van onse Schepen leggende op de wacht.
- E. Sijn een deel ghewapende Portugijsen ende Wilden, die haer op't strandt vertoonen.
- F. Is de ghedaente van de Stadt Sint Vincens.
- G. Is de ghedaente van de Stadt Sanctus.
- H. Is het Casteel t'welcke leght te Lant-waert in aen die Rivier.
- I. Sijn vier van onse boodts de welck de Riviere op voeren om eenighe ververschinghe.
- K. Is een van onse Schepen op de wacht, om te sien vvat onse boots vveder varen mocht.
- L. Sijn noch een hoop Portugijsen ende Wilden, de vveleke haer op strandt vertoonden.
- M. Een Portugijs' Schepken t'welcke vvy te buyt ghecreghen hadden.
- N. Is een Schare-muttinghe daer vier Man doot bleven.
- O. Is onse gheheele Vloot.
- P. Ghelijck het Portegijs' Schepken verbrant vvere.
- Q. Der Brasilianen manier van cleydinghe soo vvel Man als Vrou.
- R. Is ghelijck sommige in een net tusschen boomen vast ghemaect daer in slapen.

H Et voorgaende Schepken was van factoen als een fransch Schip/ groot zijnde ontrent ses en dertich lasten/ quam van Lisbona op Rio de Iavero, ende hoorde alhier te huys/ hadde op aechtien Portugijsen/ soo Matroosen als Passagiers/ twee gotelinghen ende een partije van Musquetten ende halve Lancien. Sijne ladinge en was niet veel besonders/ anders als een wepnich Pser/ Cattoen/ Olie/ Sout ende dierghelijcke. Soo haest wy overtraden/ seiden de Portugijsen: (Dooz haer leven vreesende :) Datter noch thien ofte twaelf van ons volck te Rio Iavero ghevanghen waren/ onder de welke was den Lieutenant Franchoy du Chesne, die ghequerst hadde geweest met eenen pijl in zijn borst/ maer was wederom gheselen ende ghelogieert by den Gouverneur van t'Landt aldaer.

Tegghens den avont is een bande ghevanghens/ met eenen brief/ die de Portugijsen onder makanderen gheschreven ende ondertepkent hadden/ aen Lant ghesonden/ inde Canoy, die wy op den 23. ghenomen hadden/ omme te versoucken/ oft men de ghevanghens tegghen makanderen conde los maken/ ofte dat eenighe tegghens frupten ofte Dee wilden vermitselen.

Den 27. hebben wy aen t'Landt eene Dree-Daen ghesien/ alwaer den Fiscael met twee boots naertoe is ghevaren/ de welke aen t'Landt comende vande eenen brief staende op een Gorchhen/ die hy strac aenden Amiracl heeft behandicht.

Desen

Desen brief smaecten gheheel nae den Spaenschen aert ende humneuren : Want den inhoudt was dat zy niets/ vant gheene versocht was en wilden accorderen/ ja en wouden teghens menichte van Portugijsen niet eenen Flammengo relateren/ Van soo wy pets begheerden/ dat wy t'selve niet het punt vant Rappiersouden haelen/ ende dat wy boven dien souden maecten te vertrecken.

Op den 28. heeft den Admirael, beweecht zijnde door mede-dooghentheyt/ al hoe wel hy rigourenselijck teghens de ghebanghens wel hadde moghen Procederen/ ende trachtende tot verlossinghe vande zijne/ noch een mael willen versoecken/ ofmen tot eenich accoozt conde comen : Waeromme hy de ghebanghenen belaste eenighe brieven soo haere Vrienden als aende Gheestelijckheyt te schrijven/ met de welcke hy een ghebanghen/ met twee kinderkens afgebeerdicht heeft naer Sint Vincent. Dese aent' Lant comende/ zijn ghelevert aen eenen Portugijs/ de welcke beloofde/ die te bestellen/ ende des anderen daechs daer bescheet op te brenghen.

Des naer middachs hebben wy het genomen Schip ontladen ende de goederen obergelaten/ waer inne waren eenighe Plunderagien met sommige kisten wel voorzien/ waer mede wy ons naecte volck versaghen. Wede bonden wy daerinne veel Reliquien/ Cruyden/ Brieven van afflaet/ indulgentien/ ende dierghelijcke beuselinghen/ daer en boven eenighe seer schoone gheschreven boecken/ inhoudende materien van Theologie ende van Rechten/ een Koffer vol fraye Drinten ende Schilderijen/ een Silbere vergulde Croone/ mitigaders eenich ander Silber-werck. Ook bonden wy daerinne twee slaven ende eenighe andere goederen toecomende de Societeit vande regeerende Jesuiten. Allen t'welcke/ met Schip ende volck hun by onsen Admirael ghesenteert wierde wederomme te gheben/ indien men onse ghebanghenen daer booz hadde connen weder krijghen : Dan t'was alle te vergheefs. Alsoo dat men merckte dat sy liever hadden het bloet ende lebē van een Nederlandts Matroos/ als veel goederen/ de welcke sy andersints soo superstiteuselijck lief hebben.

Wy handelden met de Portugijsen in alle Courtaisie/ schreven seer beleefdelijck/ ja de ghebanghens zelfs schreven met allen ernst/ zijnde in groote bangicheyt ende in bresse dat wyse ober boozt souden smitten/ aende Waters ende Gheestelijckheyt versoeckende relatie van onse ghebangens/ dan daer en was gheene compassie/ ja zelfs niet met haere eyghen mede-borgers.

Den 29. hebben wy wederom eenen tocht ghedaen met seben boots/ naer de plaetse/ daer wy s'daechs te booren gheweest waren/ ende aen Landt comende/ met een Vred. Vaen/ zijn ons vande Portugijsen eeni-

sen eenighe brieven ter hande ghestelt/ sijnde van inhout/ als de voorgeende : Waeromme wy voort trocken naer het gebouw/ ende pluckten daer rontomme Orangie Appelen ende Linoenen/ soo veel wy laden konden/ ende int afscheyden staecten wy den brant in het ghebouw/ inde Kercke ende alle t'gheene daer ontrent was/ upt oorsaecke dat de Portugijsen niet anders als met ons waren spottende/ ende te boozen met d'onse seer Tyrannichlijck gheleeft hadden. Int afscheyden zijn naer ons eenighe Pijlen gheschoten upt het Bosch/ doch en is niemant gheraeckt gheweest.

Den 30 is het ghenomen Schip/ met gemeen advijs/ in brant ghesteecken.

Op de brieven/ daerinne gebonden sijnde/ merckten wy/ hoe datse niet alleene hier/ maer op alle andere plaetsen/ langhe te boozens verwitticht waren van onse compste: Alsoo dat waerachtich moet sijn/ dat in ons Landt eenighe verraders moeten wesen/ die den Coninck van Spaignen advertentie doen van alle t'gheene datter gheschiet.

Den 31 smorghens twee upzen booz dach/ deden wy wederomme eenen Tocht met vier Boots op eene plaetse/ daer wy te boozens niet gheweest en hadden : Van alsoo wy aldaer het gheberchte seer rouw' ende scherp bonden/ zijnde rontsomme beset met volck/ keerden wy wederomme/ sonder pets upt te rechten.

Den wint daerentusschen naer het Noorden loopende/ is van den Admirael een schoot ghedaen/ tot teecken van Sep1 te maecken : Daer soo haest en hadden wy het Ancker niet ghelicht oft moesten t'selve weder inde gront worpen/ door dien den wint onliep/ ende het seer calm was.

Terstont daer naer zijn twee Boots/ een vanden Admirael en een vanden Jager/ met vijfs Musquetiers naer het Lant gebaren/ om noch eenich water te halen : Van terwijlen zy besich waren met hunne vaten te vullen/ zijn de Wilden met groote menichte upt het Bosch gheballen/ schietende met Pijlen/ soo dicht of het ghehaghelt hadde/ de Portugijsen hielden haer achter/ ende dreeven de andere met stoccken aen/ ende naer dat de onse eenighe schooten ghedaen hadden/ namen sy den vlucht naer de Boots/ maer werden soo dapper achtervolcht/ dat des Jagers Boot haer met ghewelt ontnomen wierde. De onse hun beghevende in d'andere Boot/ roepden van Landt af/ ende bejeghende vier van onse andere Boots/ die hun na ghevolcht waren/ aende selve haer ongheluck verhalende/ voeren t'samender handt naer de plaetse toe/ aldaer comende/ schooten de Wilden wederomme dapper met Pijlen/ doch alsoo de onse begosten te chargheren met Musquetten/ namen zy de vlucht/ ende de onse zijn met des Jagers Boot/

Boodt/ die inden grondt gheboordt lach wederomme aen boordt ghecomen.

Op desen Tocht verloozen wy vier Mannen/ ende alle de andere/ drie alleen upt ghenomen/ waren zwaerlyck verwont.

Dit ongheluck ghebeurde door faute van de Schippers/ dat zy niet en passen op gheghevene ordre/ ende dat zy lichtwerdich de Boots aen t' Lant seynden/ sonder dat d' een den anderen intwacht.

Maent Februarij.

Op den 2. heeft den Admirael vier vande ghevanghene Portugijsen los ende byp aen Lant doen setten/ behoudende de andere ten dienste vande Blote.

Onder dese vier was Pedro Alveres Schipper/ de welke scheen met onse Natie wel ghehandelt te hebben/ dede groote belofte van onse ghevanghenen te doen relaxeren; doch/ sonder dat wy de beloften veel achten/ werde hy los ghelaten/ als hebbende Vrouw ende kinderkes/ ghelyck oock d' andere hadden/ ende ten regarde van dat hy zijn Schip ende vracht verloozen hadde. Den Admirael gaf hem noch eenich gelt mede/ voor welke weldaet zy betoonden veele danck-segginghen ende danckbaerheden/ ghelyck t' selve hy de Portugijsen een ghemeene conditie is.

Den derden/ twee upzen voor den dage heeft den Admirael doen schieten/ tot teken om t' zeyl te garen; maer de groote stilte dwong ons teghens den middach de Anckers weder te laten vallen. Int opwinden brack den Admirael zijn Ancker. Soo haest wijt gheset hadden/ quam ons een Canoy aen boort/ met een Portugijs/ brenghende een Papegaep/ een deel Hoenderen ende wat Appelen/ de selve presenteerde/ verfocht met eenen aen den Admirael dat hem gheliefde zijn zwagher by ons gevanghen zijnde los te laten/ ende om dat de selve een Vrouw ende kinderkes hadde/ presenteerde hy selfs/ noch een Jonck man zijnde/ in zijn zwaghers plaetse te blijven/ het welcke hem gheweyghert wierde/ ende alsoo is hy met de gheschencken/ die den Admirael weder in zijn Canoy dede brenghen/ wech ghevaren.

Den 4. voor den Dage-raet/ hebben wy voor de vierde mael Ancker gelicht/ maer ontrent der Sonnen opganck/ door calinte wederomme gheset.

Maer den vroech cost/ comende eene moepe coelte/ zijn wy in Zee gheraecht.

Maer dat den Raet vergadert hadde gheweest/ is gheoordnert dat peder Persoon maer een muddeken Wijn s' daechs/ ende drie pont Broot ter wecke soude hebben.

Den 16. Zeyden wy al Supt West ten Supden aen/ den wint comende upten Noort Oosten ter oorsaecke

voorzaecke datter gesolbeert was/ dat/ soo haest wy de hoochte hadden van Rio de Plac, den Admirael een teecken soude doen door de Princen Blagghe/ ende dat wy aldan onsen cours meer na de wal sou- den setten. Aldaer hadden wy de hoochte van 38. graden 46. minuten.

Wy continueerden inden selven cours ende selven windt tot den eersten Maert/ aldoen hadden wy des 5 middachs de hoochte van 46. graden 46. minuten. Maent Maert.

Den 2. was het heel mistich/ also dat de Schepen al te mets eenē schoot schoten om niet van malcan- deren te verdwalen: Maer so haest het wederomme helder was gewordē/ merckte wy dat twee van onse Schepen/ de Mane en Sterre achter warē gebleven/ waeromme wy strickende/ wachtē de selvige in.

Hier hadden wy de hoochte van seven-en-veertich graden 17. minuten/ ende seventich bademen diep- te/ comende den wint upten Noort Oosten ende zijnde onsen cours West ten Sypden.

Den 3. des 5 morghens Sepden wy Supt West aen met eenen Noort Westen wint/ hadden goe- den voorszpoedt/ tot op den middach toe dat den windt hem keerde nae den Noorden/ aldoen hadden wy de hoochte van 50. graden.

Op den avont zijn wy soo naer by't Lant gheromen/ dat wy perfectelijck den roock saghen opgaen/ stellende onsen cours na den Supt Westen/ Sepden lanx de wal/ alwaer het Landt heel slecht/ soudet Berghen scheen ten wesen.

Den 7. was het heel claer ende helder weer/ ende hadden op den middach de hoochte van 52. graden ses minuten.

Aldaer merckten wy dat wy maer ontrēnt twee mijlen van Landt waren/ oock saghen wy vooz upt eenich Landt/ ende daer op staende neghen Berghen/ zijnde gheheel ghelijckformich Duyn-Landt. Al- daer saghen wy eenen roock op trecken/ ende alsoo Sepden wy voorts lanx de wal met eenen Noortde Noort Oosten wint/ tot dat wy merckten dat het de Riviere van Rio Galeges was/ zijnde eene fraye en- de wijde Riviere maer seer ondiepe.

Int ontdecken van dit Landt meynden eenighe dat het de Strate van Magellanes was/ waer- inne zy haer abuseerden/ nae de mael de selve Strate ghelegghen is op 52. graden ende dertich minuten.

Aldus is de Heerwe ende Sterre vooz upt ghelonden om dat den Schipper Maerten Pieterßen meer-maels alhier gheweest waer.

Op den avont hebben wy alle het Ancker geworpt op vijftien bademen/ en dat maer een halve mijle

van t'Landt/ by eenen seer uyt steekenden hoeck/ den welcken wy Oordeelden te wesen de Cape Virginia.

Ontrent den midder-nacht is des Admirael's Cabel in stucken ghespronghen/ alsoo dat hy zijn Anker verloor/ waeromme hy eenen schoot dede ende maecte twee buizen/ met ge-rart-samer bindende/ als met weynich Sepels naer de Zee te houden.

Ten lesten verhieft hem het onweder hoe langer hoe meer/ alsoo dat wy alle van malcanderen versterken wierden.

Den 8 inden morgghen stonde nam het tempeest seer toe/ alsoo dat de Nieuwe alleen haer bindende by den Admirael/ ende d'andere Schepen hier ende daer: Wy laveerden ghestadich/ al-te-mets Zee-waerds/ daer na te Lande-waerds toe settende/ met ghestadich werpen met het diep-loodt/ bindende eerst thien/ daer na vijftien/ seventhien/ twintich/ daer na vijf-en-twintich vademmen/ ende ten lesten gheenen gront met allen.

Alldoen begonste het weder wat af te nemen/ t'welcke seer weynich gheduyde: Want coets daer na nam den storm seer weder toe/ dat wy niet sonder groot perijckel waren/ ende laveerden alsoo door de droochten/ werpende ghestadich het loot uyt/ om de diepte te become. Aldaer is de Nieuwe van de andere verdreven gheworden.

Wy saghen oock een seer hooch Landt/ legghende van ons Supt Supt Oost ende Supt Oost/ het welcke wy Oordeelde Terre de Fogue te zijn. Alldoen waren wy niet meer als vier mijlen bande Cape de Virignie, legghende van ons Noort Noort West. Maer naer alle apparentie soudon wy ghe-loopen hebben recht op la Terre de Fogue, sonder dat Godt door ghenade ons eenen Westen wint hadde verleent/ metten welcken wy recht Noort aen Seplden/ comende alsoo hoe langer hoe dieper inde Zee/ om de droochten te ontbliden.

Den 8 alle onse Schepen wederomme by malcanderen zijnde/ ende na dat den Admirael teken hadde ghedaen met eenen schoot ende Blagge/ is den breeden Raet vergadert/ ende gheresolveert/ dat wy ghelijcke portie van Wijn ende Broot soudon hebben/ als wy te vooren plachten te hebben.

Op den avondt Seplden wy Noort Noort West aen/ ende ter midder nacht/ den windt keerende den Westen/ heeft de Jacht/ de welcke voer uyt Seplende die daer het licht droech/ een schoot geschoten/ naer t'welcke wy alle onse Seplen wonden/ nemende den cours van Noort en Noorden ten Oosten.

Den

Den 10 het ontweder afnemende/ was het seer schoon weder/ ende met eenen Noort Westen windt onsen cours zijnde Noordt Oost/ zijn wy den heelen nacht Noordt Oost ten Noorden aenghegaen.

Den 11 op den middach hadden wy eenen graedt te rugghe ghezept: Want de Stier-lieden en behonden niet meer als 51. graden 30. minuten. Den heelen nacht heeft het seer hardt ghewaeydt upe den West Supt Westen.

Den 12 s'morghens/ den windt West Supt West/ onse cours Noordt West/ hebben wijt ghewent/ ende het ontweder toe nemende/ moesten alken met het Schober-Sept by houden.

Den 13 op den middach hadden wy de hoochte van vijftich graden twintich minuten/ zijnde schoon weder. Teghens den avondt den wint loopende naert Noorden/ ginghen wy ober nacht Supt ende Supt ten Westen aen.

Den 14 s'morghens/ de hallen toe settende zijn wy naer de wal toe geloopt. Op den middach hadden wy wederomme de hoochte van 51. graden ende 26. minuten. Teghen den nacht is den windt meer ontscecken/ waeromme wy met eenen Supt Westen windt/ den heelen nacht Noort West aenginghen.

Van den 14 tot den twintichsten hebben wy veel storm ende omweer ghehad/ met seer variabele winden: Alsoo dat wy met veel moeptens ende laberen by't Landt quamen/ ter plaetse daer wy den levinsten geweest waren/ namentlijk op de hoochte van 52. graden.

Inder nacht teghens den Daghe-raedt is de Jacht ende de Meewoe weder by ons ghecomen/ die zedert den achsten van ons hadden verdwact geweest/ hebbende gheweest tot in de Strate/ alwaer zy de Morghen sterre ghelaten hadden/ legghende by de Eylanden Puguinen.

Den 21 heeft den Admirael/ omme beter informatie te hebben/ naer dese Schepen ghesonden den Schipper Blauwen Willem, de welcke verstont/ dat zy eenighen tijdt gheleden door den storm van ons ghedreven zijnde ghecomen waren tot aen de Cape Virginia, alwaer zy gheanckert hadden/ om beter weder te verwachten: Ende dat zy op den 17. Maert ghecomen waren tot de Piguines Eylanden/ alwaer zy weder op Ancker hadden ghelegghen/ twee mijlen van malcanderen. Aldaer was opgherisen in de Meewoe eene groote tumulte/ alsoo dat de Patroolen haer Meesters maeckende vant Schip/ hebben t'gheweert in haer ghewelt ghenomen/ ende den Schipper ende Commis ghedwonghen

ghen te doen t'gheete sy begheerde/ maeckende van den Commis hunnen Cock/ ende soudē hem oock inde Cajuyte vermoort hebben/ ten ware den Schipper daer boort ghebeden hadde/ haer boortwendende dat zijn doot hunlieder niet helpen en conde/ het welcke haer eenichsints te vreden stelden : Waer ten lesten (alsoo sy droncken ende vol waren :) zijn twee van hunlieden opghespronghen/ ende zijn elck met eenen Sabel aen den arm hangende inde Cajuyte ghecome/ omme den Commis om t'leven te brengen. Dese twee waren Jonghe Maets/ den eenen/ ghenaeint Warnaert van Vrieslant/ niet meer hebbende als twintich Jaren/ den anderen van Doort in Holland/ een deugheniet/ die al over langhe opgeknoopt soude hebben gheweest/ ten ware zijn Vader boort hem gratis hadde verworpen. Dese in hare boosheyt boort gaende/ wilden den Cabel af houwen/ het welcke wederomme doort den Schipper belet wiert/ alsoo dat sy/ het Ancker ghelicht zijnde inde Straet Dreeben.

Den moet wil van dese rumoer-maeckers wat ghetempert zijnde/ isser questie gheballen wie dat Capiteyn soude wesen : Ende dese on-eenicheyt gaff oorsaecke ende couragie aen den Schipper/ den Barbier/ ende eenighe andere die bant verraedt niet en wisten/ elck met eenen Sabel inde Cajuyte te springhen/ ende aen te raffen dese twee principaelste Duyt-maeckers/ de selve seer quetsende/ waer doort zy niet meerder hulpe ende toe-bal van andere onschuldighe/ haer Heester maeckten van alle andere/ de welcke lichtelijck obedierende / excuseerden haer/ ghevende alle de schult op de twee boortghe-noemde.

Dit ghedaen zijnde/ is met ghemeene toestemminghe goet ghebonden/ dat men dese twee over boort soude werpen/ het welcke oock datelijck alsoo gheschiede/ ende zijn attestatien ghepasseert van alle t'geue daer gheschiet was.

Met dese droebige tijdinge is de Heerutwe by ons gecomen/ waeromme den Admirael den Vice-Admirael gesonden heeft/ omme naerder informacie van alles te nemen. Den Admirael heeft mede by hem ontboden den Commis en Schipper/ omme alles mondelinge van hun te verstaen/ en presenteerden haer so zy eenich meerder misvertrouwen op haer volck hadden/ de selve op andere Schepen/ ende andere inde plaetse te stellen/ waer op zy antwoorzen/ neen/ en dat sy haer eygen volck genoeg vertrouwen/ waeromme den Raet goet bont de selve wederomme te seynen/ en den Vice-Admirael te belasten acht te nemen dat alles met goede ordze toe ginghe.

Den 25. des s'morghens/ naer veel moeyten/ storm ende contrarie winden/ hebben wy de Cape Virginia

ginia int ghesicht ghecreghen/ ende daer na toe loopende/ quamen daer ontrent den middach/ ende lieten Ancker vallen: Maer niet teghenstaende wy drie Anckers wierpen d'een naer d'ander/ soo en conden de selve niet houwen/ om de sachticheyt van den gront/ waer dooz den gheheelen naer-middach dooz liep/ met de selve t'elcker reyle weder op te winden: Ende op den avont heeft den Admirael dooz twee schooten teecken ghedaen/ om wederom Seyl te maecken/ nemende zijnen cours West Noort West/ maer en is van gheen bande andere Schepen ghevolcht gheworden.

Den 26. heeft den Admirael over ende weder ghelabeert/ tot dat hy ten lesten gecomen is by het Lant van de neghen Berghen/ alwaer niet meer bindende als thien bademen waters heeft wederom t'Zee- waerts ghewent.

Den 27. den wint loopende na den Westen/ is den Admirael weder gheloopen na de Cape Virginia, varende altydts lauer het Landt/ t'welck was leech ende effen/ seer ghelick zijnde de Devers in Engelandt. Op de selve plaetse vernam den Admirael het Schip de Heeuwē/ het welcke dooz enen schoot teken dede dattet periculoos was so naer het Lant te loopen/ waeromme den Admirael noch mael t'Zee-waerts heeft ghewent/ alwaer hy/ naer veel laberens bondt de drie andere Schepen/ te weten/ de Hane/ den Aeolus ende den Jager/ de welcke t'samentlick gheanchert hebben by la Terre de Foguc. De Heeuwē wierp Ancker wat eerder op eene andere plaetse/ waeromme zy des s'nachts/ dooz den stercken wint/ verre te rugghe waren ghedreven.

Gheduerende dese contrarie winden/ ende terwyl wy also lagen en zwoerden om de Straet in te comen/ is onder vele mompelinghe ghecomen/ dat wy qualick de Straet/ niet sulcke groote Schepen souden connen passeren: Genighe spracken van te gaen verwinteren in Porto Desirado, daer Candis ende Olivier van Noort geweest waren/ andere seyden dat het beter waer by tijdts onsen cours te setten naer Cape de Bonne Esperance, ende soo naer Oost-Indien/ ende dierghelijcke opinien meer.

Doch is by den Admirael inde Casuyte gecomen Pieter Baers Coopman/ en verclaerde inde presentie van vele andere/ dat hy en zijnen Schipper/ geerne wilden weten/ waer dat zy souden heenen varen by aldien dat sy quamen te verstecken/ ende men de Straet niet cande dooz comen/ waer op den Admirael antwoorde: wy hebben ordre en last om dooz de Magellanes te varen/ ick en weet u geenē anderē wech te wijsen/ past u best te doen/ ende by ons te bliben. Dooz dese prompte ende resolute antwoorde hiel de mompelinghe op ende een yeder dede zyn behoer om dese sooghelijcke Strate te passeren.

Den

Den 28 naer midder-nacht heeft den Admirael een schoot ghedaen/ tot teeken om t' Sepl te gaen: Ende den dach ghecomen zijnde/ en hebben wy de Oeruwe nergkens/ noch voor/ noch achter vernomen/ waer van wy niet weynich verwondert waren/ en in opinie/ dat sy voor seker was door gegaen/ om de twee Batroolen/ die over boort ghesmeten waren: Alsoo dat wy met ons vier Schepen de Straet innewaerts zijn ghelabeert/ met schoon weder/ den wint zijnde West ende West ten Supden.

Op den avont sijn wy ten Ancker ghecomen op 28. ende 30. bademen/ wy het Noortder Lanc t' naest settende.

Den 29 sijnde den windt West ende West ten Supden/ met schoon weder/ viel den stroom met sulcken gheweldt upt de Strate/ dat wy ghenoot-saecht waren den gheheelen dach op Ancker te blijven. Maer op den avondt is een hardt weder op ghecomen/ alsoo dat den Cabel van des Admirael's Schip in t' ooch van den Ancker door is gheslipt/ ende alsoo wy besich waren het loose touw' in te winden/ sijn wy over eene droochte ghedreven/ daer niet meer als seshien oft seventhien bademen diepte en was/ maer coets daer na meerder diepte bindende/ lietent den heelen nacht de Strate upt drijven.

Den 30 dreven wy sonder Sepl/ tot op den middach toe/ aldoen hebben wy het Schover-Sepl ende de fock by gheset/ Seplende Noort ten Westen aen met eenen Westen wint/ welverstaende den Admirael alleen/ zijnde van de andere Schepen verstecken.

Maent April.

Den eersten zijnde schoon weder/ setten wy Herste-Seplen by/ nemende onsen cours Supdt West aen/ met eenen Noort Noort-Oosten wint.

Den 2 is den wint Noort West geloopt met doncker weder/ t'welck niet lang en duyde/ want seer haest keerden sy ten Oost Supt. Oosten met schoon weder: Alsoo dat wy ontrent den middach weder om de Straet inghezept sijn/ eerst nemende onsen cours ten Zuyt-Oost ten Zuyden/ ende allens kens wat Westelijcker/ om de opper-wal ten Noorden te crighen: Daer naer hebben wy recht West Noort West aengheseylt/ en wierpen ghestadich het loot upt/ tot dat het eerste quartier upt was/ aldoen hebben wy het Ancker laten vallen/ op 25 ende 30 bademen/ tot ons groot gheluck; want soo haest wy s'morghens t' Ancker lichten/ vonden wy allomme meerder droochte.

Den 3 hadden wy eene moeye coelte upt den Noort Noort Oosten/ ende namen onsen cours al lancer de Noort-cult/ ten Noort West ende Noort West ten Westen aen: Ende alsoo wy in de engte quamen/ vonden

bonden wy ten riff een vierthdeel misls breeet zijnde/ alwaer wy gebonden eerst 98. daer na 76. ende ten lesten maer vijf bademen waters: Coets daer na begon het weder te diepen/ ende aldoen saghen wy eerst het gadt van de eerste engte/ t'welck boven een half mijle niet breeet en was/ ende aldaer crighende stelte/ dreeben met eenen Dloet het gat in/ werpende het loot op 40. bademen/ doch sonder eenighen gront/ bequaem om te Ankeren.

Wy saghen alhier aen het Landt van Terre de Fogue een Mensche seer groot van posture zijnde/ die hem tot verscheyden reysen vertoonde/ somtijds clumende op eenich heubel oft Berckens/ om en te moghen sien.

Dit Landt van Terra de Fogue was hier inde eerste engte seer doer ende Dypn-achtich/ niet ongelijk zijnde de Dypnen van Zeelant.

Alsoo de stelte continueerde/ hebben wy onse Boot uptgheset/ ende zijn ghebouchseert door de eerste engte/ werpende op den middach ons Anker op seltien bademen tusschen d'eerste ende tweede engte/ danckende Godt dat wy alsoo / niet sonder groote moeyte / ende perijckel / ghepasseerd waren.

Den 4. ontrent middach zijn wy weder t'Zepl ghegaen/ met eenen Noort Noort Westen wint/ onsen cours streckende West ten Zuiden/ ende dat met moeye coelte ende goet weder/ tot teghens den abont/ dat wy door contrarie windt moesten Ankeren op 16. bademen onder den hoek van de tweede engte/ aen de Noorde wal.

Den 5. den windt West ten Zuiden/ met schoon weder/ zijn wy naer middach weder onder Zepl ghegaen ende voortds innewaerds ghelaveerd: Waer en costen met dit ghetje niet veel voortdeels doen/ door den stercken windt/ waeromme wy weder Anker wierpen op vier en twintich bademen.

Den 6. s'morghens begon het seer sterck te waepen/ soo dat teghens den middach/ den eenen arm van ons Anker breeckende/ ende naer leegher wal drijvende/ setten wy de fock by/ ende liepen naer de plaetse/ daer wy den 4. vernacht hadden/ latende aldaer t'Anker vallen achter eenen hoek op 25. bademen.

Den 7. s'morghens den Coop-man Cornelis de Vianen aen Landt varende/ ende den Admirael hem volghende/ om de ghelegghenheyt te belichighen/ en vonden gheen levendighen Personen/ maer saghen

ghen wel twee Voghel Struyffen de welke soo hardt liepen/ datmenſe qualijck met een Paert ſoude hebben connen volghen. Aldaer bonden ſy eene Riviere van verſch water/ ſeer groot ende breeſt zijnde/ daeromme waſſende kleynne Boomkens met zwarte beſien; die van goeden ſmaecke waren. Naer den middach zijn wy wederomme onder Sepl ghegaen met eenen Noort Weſten wint ende ſchoon weder; maer alſoo het ſtille wiert/ Anckerden wy wederomme tot inder nacht/ alſo doen zeilden wy voort/ doch met weynich voortganck.

De Cape van dit Landt is by de onſe den naem ghegheben van Vianen.

Den 8. naer middach zijn wy weder t' Sepl ghegaen/ nemende den cours naer den Supt Weſten/ tot aen den hoeck van de tweede engte/ alwaer wy Supt Supt Weſt aenginghen. Eene uyze ofte twee in den avondt quamen wy ontrent de Piguines Eylanden /de welke drie zijnde/ ende creghen van ons de namen: Te weten/ dat naer t'Zuyden leyt/ de groote wal/ het middelſte/ wefende het grootſte Patagones oft Reulen Eylant/ ende het Noordelijcſte/ zijnde het kleynſte/ het Crupcks Eylant.

Den 9. smorghens met den daghe/ ſondt den Admirael den Fiſcael/ met eenighe Soldaten naer het Eylant de Groote Wal/ om te ſien oft hy daer gheen teeckens en ſoude vinden van eenighe van onſe Schepen/ die aldaer ſouden moghen ghweeft hebben: Ende aen Landt comende/ heeft hy ghevonden eenen ſtaeck/ daer aen hanghende eenen hoep/ met eenen brief/ die de Morghen-ſterre daer gelaten hadde/ zijnde op den 25. Maert van daer vertrocken ter Strate waert in.

Deſe tijdinghe verſtaen hebbende/ werdt inſghelijc gheſonden naer het Crupcks Eylant/ daer ſy wel eenen Staeck met eenen Hoep/ maer gheenen brief en vonden/ waer upt wy presumeerden/ dat de Morghen-ſterre t'ſelve oock ghedaen hadde.

Daer naer is den Admirael in Perſoone ghebaren naer t'Groote Wals Eylant/ aldaer vinden de twee Doodte Perſoonen/ die op hunne wyſe begraven waren/ hebbende een weynich Aerde op t'lijf/ rontomme beſteecken met Dijen ende Boghen. De Lichamen waren bevonden in Dughewijns Dellen/ zijnde t'eene ontrent van onſe ghemeene lengte/ het ander niet langher als der d'half voedt/ hebbende om den hals eenen Paternoster ſeer ſubtijlick ghemaect van kleynne kinck-hoozenkens/ die ſoo claer bloncken als eenighe Peerlen. Den Admirael belaste datmenſe weder in de Aerde ſoude ſteecken/ t'welcke gheſchiede/ ende zijn alſoo wederomme na boordt ghekeert. Naer den middach zijn wy t'Zeyl ghegaen/ houdende altijds de Noort Wal/ tot op den avondt dat wy

dat wy ten Ancker quamen/ op twee-en-twintich vademen dicht onder het Landt.

Op dese Eyclanden en vonden wy gansch geene lijf-tochte/ want het Landt scheen seer onbewoonbaer te zijn/ alsoo daer niet groeyde als eenich gras/ door voert zijnde van de Pigues, ghelijck de Tupnen in Holland vande Conijnen zijn.

Den 10. metten Daghe-raet zijn wy t' Sep1 ghegaen/ met schoon weder ende eene Noort Oosten wint. Ontrent den middach quamen wy ontrent eene seer schoone Sant-Baep/ daer de Spaignaerden eertijds eene Stadt hadden ghemaect ghenampt zijnde Philippus, maer was heel vervallen. Aldaer lieten wy het Ancker vallen in goeden gront/ op 15. vademen. Alldoen heeft het gheheel hart beginnen te waeyn/ alsoo dat wy de stenghen moesten doorschieten/ doch het en duerde niet langhe/ want het cozt daer aen seer schoon weder wiert.

Den 11. April seet stil wedet zijnde / is den Admirael met twee Boordts wel ghemandt ende ghemonterdt zijnde/ naer Landt ghevaren; doch en heeft aldaer niet besonders ghebonden/ dan een plaetse daer schoon versch watet was/ ende daer rontomme eenighe voet-stappen van Beesten / waer upt wy presumcerden dat de selve aldaer quamen drincken. Daer by stonden oock drie hutten / daeromme alsoo't scheen in langhen tijdt gheen volck en hadden gheveest.

Op den middach ginghen wy wederomme t' Sep1/ met eenen Noort Noort Oosten wint/ houdende altijts den Noort wal/ alwaer t' Landt vol gheboonte was/ ende op sommige plaetsen gheheel effen/ alsoo dat het scheen dat de Spaignaerden t selve eertijds tot Zaeplandt ghebruyckt hadden. Het was lancy de kuste seer diep/ alsoo datmen gheen Ancker grondt en can krighen al eer-men heel dicht by het Landt is.

Op den avondt hebben wy gheanckert op 30. vademen/ soo naer by t' Landt als men met een Musquet wel soude over schieten.

Wy verwonderden ons alhier op de Supt-ypde zien seer schoone ende groene Boslagien en vele Papagaeyen/ zijnde alldoen op de hoochte van 54. graden. Wede saghen wy hier met groote verwonderinghe een doorgaende gadt oft passagie/ daer door wy de ruyme Zee ronden zien/ ende indien wy de Zachte by ons hadden ghehad / den Admirael soude de selve daer naer toe hebben ghesonden; want / naer onse opinie / soudemen daer door seer haest in de Sileesche Zee hebben

comen comen/ maer alsoo de selve van ons was ghedwaelt voor de eerste engte/ en conde het niet gheschieden.

Den 12. s'morghens vroech ginghen wy weder t'Zeyl Zuyt/ ende Zuyt ten Oosten aen/tot dat wy quamen by eenen grooten hoek/ daer achter eenen grooten intwijk was/ schijnende eene goede Reede te zijn. Alhier begon het Landt dick ende dobbel te wesen/ daer den sneeuw soo wit op het gheberchte lach/ als of het midden in den winter hadde gheweest.

Alsoo zijn wy Zuyt West aen ghezeilt naer de derde engte; doch alsoo den wint seer variabel was/ zijn wy teghens den avondt ten Ancker ghetomen op twee-en-beertich bademen/ recht voor de derde engte.

Number 3. is de Caerte

Van de Straet Magellanes, ghelijckse den Admirael Ioris Spilberghen met zyn Vloot de selve beseylt heeft, hier volcht de verclaringhe van dien, met A. B. C. aen ghewesen:

- A. Is een van onse Schepen die door verraderije van sommige Matroosen is vermeerster, ende ten lesten zijn daer mede wech ghevaeren.
- B. Zijn die vijf andere Schepen die met goedē voorspoet de Straet in Zeylen.
- C. Is een Mensch die hem dickmaels vertoonden aen de Suyt-zijdt.
- D. Vertoondt hoe die Wilden met knodsen onse Maedts verrasschen ende doot slaen.
- E. Zijn een deel Wilden die op het Strant by ons waren, ende met eenige van ons volck spraccken in een vreemde tael.
- F. Beteykent hoe dat de Wilden den Spaenschen Wijn gheschoncken wert, met ander dinghen die haer ghegeven wert, bewesen met teyckens dat haer wel behaechden ende aenghenaem was.]
- G. Zijn eenighe roode besijen seer goet van smaeck die daer waffen in overvloet.
- H. Is een Puiguin die daer by menichte te sien zijn.
- I. Zijn eenighe Matroosen die op het Landt Voghels schieten.
- K. Is het fatsoen van haer Canoys' oft Schuyten

Den 13. s'morghens heeft den Admirael de kleynste Boot ghesonden/ naer eenen grooten intwijk/ alwaer wy meynden dat de Mossel baey was. Ook is de Admirael selfs/ met vele andere te Landt ghegaen/

Tijpus Freti
MAGELLANICI;
quod Georgius Spilbergius
cum classe lustravit.

DE

Tierrade Ioge

C Orange

De Eerste eynde

A

B

K

Nº 3

LOGOUT

U. S. 30

ghegaen/ alwaer wy niet konden als versch water. Op t'selve plaetse waren Boomen/ van de welke de basten alsoo sterck waren als Peper/ waeromme wy t'selve den naem hebben ghegheven bande Peper-baep/ al hoe wel dierghelijcke Boomen mede op ander plaetsen stonden. Seer haest daer na zijn wy wederomme t' Scheep ghegaen/ ende hebben Sepl ghemaect/ doch gheen voordeel ghedaen/maer dreven veel eer te rugghe/ door de variabele winden de welke over het hooghe Landt quamen vallen/ alsoo dat wy weder ten Ancker moesten comen.

Den veertziende ende vijftiende heeft het seer sterck ghewarpt/ alsoo dat wy ten Ancker moesten blijven.

Den 16. twee oft drie uren voor den daghe is den windt naert Oosten gheloopen/ waer mede wy t'Zepel ginghen/ gaende voor eerst Zuyt ten Oosten/ daer naer Zuyden/ ende eyntelijck Zuyt West aen/ om dat het Landt alhier soo Westelijck was streckende/ ja heel tot het Noort Westen toe. Alsoo zeyden wy de Hossel-Baep voor by/ alwaer besyden een kleyn Eylandeken leyt. Het Landt was hier heel hoogh/ dobbel ende ghecartelt met sneeuw. Tegghens den avondt liet den Admirael een schoot schieten / om onse Schepen / indien daer eenighe ontrent waren / t'selve te doen hooren.

Ontrent den avondt hebben wy eenen roock op sien gaen/ waeromme wy noch eenen Canop schoot deden/ ende coets daer na/ saghen wy een Boot comen aen roepen/ de welke ons tijdinghe bracht/ dat onse vier Schepen in Cordes baey laghen/ zijnde aldaer eerst den selven dach ghearriveert/ ende noch besich omme te Anckeren : Zijnde een wandere ghenade van Godt/ dat soo groote Schepen/ met soo veel moeyten/ contrarie winden ende stormen/ door soo enge passagien/ diversche sterckingen/ ende veele maal stroomen/ op eenen tijt ende dach op hun bestemde Rendevous zijn ghecomen/ daer sy noch tans van malcanderen ghescheyden / ende in besonderen tijdt de eerste enge ghepasteerd waren.

Tegghens den avondt hebben wy het Ancker gheworpen op 17. bademen/ ende coets daer na zijn den Vice Admirael/ met de Coop-lieden/ Capiteynen ende Schipper/ den Admirael comen wellecom heeten/ een peder verhalende t'gheene hem weder-varen was/ ende danckende Godt voor sulcken gheluckighen by-een comste.

Op den voorleden dach waren aende Strandt veele Wilden met hunne Vrouwen ende Kinderen/

met de welcke Maerten Pieterßen Crupck Schipper op de Dorgghen-sterre/ ende eenighe andere/ mede ghesproocken hadden/ hun toonende alle Vrientschap ende hun ghevende eenighe Dessen/ met andere Waren/ ende hunschenckende Spaenschen Wijn/ waer door zy teecken deden dat t' selve haer wel smaecten. Door t' selve gaven zy de onse seckere Peerlen Hoozentkens aen malsanderen ghesnoert/ seer subtiel ghemaect zijnde. Maer dese Wilden en quamen niet weder soo langhe wy daer laghen/ waer van wy achten de oorlaecke te zijn/ dat sy verbaert waren van t'schieten/ alsoo wy daghelijcx gheswapent aen Lant ginghen/ om Gansen/ Eynden ende anderen Voghels te schieten.

Den 17. was het soo stille/ dat wy moesten boechseeren/ omme ons inde Baep by d'andere Schepen te verboegghen/ alwaer wy den Ancker wierpen op 13. bademen.

Den 18. is den breedten Raedt vergadert/ by den welcke gheresolveert werd/ aldaer noch acht daghen te verbeypden/ ende ons daer en tusschen te versien van water/ brant hout ende andere nootwendicheden.

Ten selven daghe is den Jager door de Boodts ghetrocken tot achter een Eylandeken/ dat in de Baep lach/ ende is aldaer schoon ghemaect gheworden.

In dese acht daghen zijn alle de Schepen wel voorszien/ van alle t'geene nootwendich was/ het volck wel verbercht met Mosselen/ die daer seer groot ende goetd zijn/ als mede met eene soorte diemen cliprousen noemt/ de Oesters in smaeck ende deucht te boven gaen; daer was oock menichte van water Kozs/ Petercelle/ Macedonie ende vele roode besien.

Door blijchap van onse weder t'samen comste/ heeft den Admirael alle de principaelste Officiers binnen zijn boordt te gast ghenoodicht/ die aldaer seer wel ghetrackteert wierden/ met vele versche spijsse van Derckens/ Vleesch/ Hoenderen/ Orangie Appelen/ Limoenen/ Sutaden/ Marmeladen/ die wy meest in Sint Vincent becomen hadden/ als oock met Olijven/ Cappers/ goeden Spaenschen/ ende Franschen Wijn/ Hollants Bier/ ende vele andere dinghen/ die te langhe soude vallen alhier te verhalen; ende boven dien hadden wy daer een schoon accoozt van veelderley instrumenten/ ende Musique van vele stemmen.

Den 24. voor den daghe zijn wy wederomme t'Sepl ghegaen/ den wint zijnde Noordt ten Westen/ ende laeverden alsoo tot boven eenen hoeck. Wy saghen aende andere zijde teghen over/ veel volck/ die aldaer een vier hadden ghestoocht/ by haer hebbende legghen eenighe Canoys/ vande welcke een op
een stuck

een stuk wech na by ons roepde/ ons wenckende met een roep spaen/ maer en dorste niet aen boort comen. Op den avont zijn wy ten Ancker ghecomen op 16. vademmen/ onder een kleyn Eplandeken/ alwaer noch wel seven oft acht Eplandekens by laghen/ de welcke de namen ghegheben zijn/ ghelijck men inde Caerte van de Magellanische Strate zien mach.

Den 25. heeft den Admirael drie Boots af ghelonden/ d'eene herwaerts/ d'andere derwaerts/ om naer eene goede Reede ende bequamen Ancker grondt te soecken/ de welcke eyntelijck ghelvonden hebben eene schoone Baep/ legghende ontrent anderhalff mijl van ons/ hebbende goede Ancker grondt/ op seshien/ achthien ende twintich vademmen/ daer wy des middachs naer toe zijn gheseylt/ met eenen Supt Oosten windt/ de welcke kortz daer na omkiep/ alsoo dat wy de Baep niet en konden kriyghen/ maer moesten het Ancker wopen een weynich by Oosten op drie en twintich vademmen.

Den 26. metten daghe hebben wy wederomme Ancker ghelicht ende Zepl ghemaect met eenen Oost Noort Oosten wint/ zeplende een weynich boorts: Maer den wint keerende haestelijck naer den Noorden/ met eenen stercken storm/ werden wy ghedwonghen te Ankeren achter een Eplandt/ naer het Sypden/ op 25. vademmen.

Op dese plaetse hebben wy eeene passagie ende deurganck ghezien in de Zuyt-Zee / ende den Admirael/ ende vele andere/ aen t'Landt gaende/ klommen op de Berghen/ van waer zy Oordeelden/ dat het eenen rechten doorganck was/ ghelijck wy t'selve mede op andere plaetsen verhaelt hebben/ ende namentlijk in den Artijckel van den 11. April: Maer onse orde ende instructie was altydt de Straet van Magellanes te volghen/ sonder eenighe andere passagie te versoucken.

Wy waren ghenoechsaem geïnformeert datter passagien by Sypden zijn/ ghelijckmen lesen kan in het Historiæ van d'Oost-Indien/ beschreven door Le Padre Josephus de Coste in de Spaensche tale/ ende daer naer na overgheset door Jan Huyghens van Lind-schoten/ ende onder anderen in't eynde van zyn thiende Capitel/ alwaer hy schijft/ dat Don Gaua Mendoza Gouverneur van Chili, hebben de ghelonden den Capiteyn Ladrillero, omme met twee Schepen de passagie by Zuyden de Magellanes te soecken/ dat de selve die ghelvonden heeft/ ende inde Zee is ghecomen/ zeplende van den Noorden af naer den Sypden/ sonder de booschreven Strate te vervolghen.

Mede

Mede zijn alle ander Historie-Schrijvers vande selve opinie/ ende houden vooz secker datter inde Magellanes eene passagie is bezjden/ om in de volle Zee / ende in coeter tijt in de Sileesche Zee te connen comen.

Den 29. des middachs is de Morghen-sterre gheloopen inde Baep die wy op den vijf-en-twintichste ghevonden hadden/ aldaer t'Ancker werpende op vijf-en-twintich vademen. Dese Baep was seer schoon/ hebbende goeden Ancker grondt/ daer by seer veele roode ende blautwe besien stonden/ die van seer goeden smaek waren. Mede was daer by gheleghen eene versche Riviere/ die van t'gheberchte dooz het Bosch in de Zee was loopende. Daer boven waer hier abundantie van Mosselen/ clip coulen ende andere dierghelijcke/ waeromme den Admirael dese Baepne naer zijnen naem liet noemen/ te weten Spilberghen.

Den 30. zijn de andere Schepen inde Baep ghecomen ende hebben alle t'samen by malderen gheanchert.

Maent Mey.

Op den eersten/ heeft den Admirael Maerten Pieterssen Schipper op de Morghen-sterre/ met den Opper-Scier-Man Hendrick Repers / met eene Boodt uptghesonden om de rechte passagie te soecken.

De selve niet verre van ons afgehevaren zijnde/ saghen eenighe schoone Voghelen op het Landt sitten/ waeromme vier vande Gasten verloft versocht ende ghecreghen hebben/ omme aen Landt te gaen ende na de Voghels te schieten. De selve aen Landt zijnde/ zijn de Wilden/ elck met een knodse haer haestich op t'lyff ghecomen/ maekende groot ghetier/ ende hebben twee van des Morghen-sterrens Matroosen doot gheslaghen/ te weten een Busschietter met den Cajupt-wachter/ ende de twee andere zijnt noch ontkloopen; het welcke den Admirael gheboodtschap zijnde / heeft niet wel te vreden gheweest dat men t'volck toeghelaten hadd' aen Landt te gaen/ dooz dien humen last t'selve niet mede en brocht.

Den 1. zijn daer nieuwe Officiers ghekooren in plaetse vande gheene/ die in Ilo grande bleven/ ende op den wech ghestorven waren.

Ontrent den middach zijn wy wederom t'Seyl ghegaen met eenen Oost Supt Oosten wint ende schoon weder/ ende Seylden tot des avondt toe/ dat wy ten Ancker quamen op thien vademen

men in een seer schoone Baey/ daer by tene versche Riviere was.

Den 3. inder nacht is een van des Admiracks Dienaers/genaemt Abraham Pieterffen van Middelborch, ghestorven/ den welcken wy des s'morghens begroeven op een Eylant dicht aen de Riviere/ waeromme wy de selve den naem gaven van Abrahams Riviere.

Naer den middach heeft den Admirael de Boot van den Aeoles vooz uptghesonden/ om den gront te peylen/ ende goede Reede te soecken.

Daer en tusschen is den Admirael ende Vice-Admirael met drie Boots wel ghemant ende ghemonsteert zijnde de Riviere in ghevaren/ omme t'selbe te besichtighen : Daer soo haest sy daerinne waren/ bevonden zy dat de stroom haer met sulck ghewelt was indruvende/ dat zy ghenoech te doen hadden elcke Boot met acht Riemen weder upt te roepen.

Lancx dese Riviere saghen wy veel huttekens staen/ daer inne de Wilden hun onthouden hadden/ ende nu daer upt ghevlucht waren. Int innecomen bande Riviere stonden veele staken/ eenē Dilscherij ghelijck zijnde.

Alloo is den Admirael weder aen boort ghecomen/ verwachtende na de uptghesonden Boot/ de welke eerst in den nacht weder quam/ sonder eenighe bequame Reede ghevonden te hebben/ dooz dien het alomme soo diep was / dat het minste dat zy ghevonden hadden was van hondert dertich bademen.

Den 4. heeft den Admirael alle de Stupz-lieden aen zijn boort onthoden/ omme hun lieder advijs te hooren/ ofte het ghe-raet-saem was om t' Sepl te gaen/ ofte niet/ by de welke gheresolveert is wederomme twee Boots vooz upt te zeynden/ om de diepten te gronden. Hetwelcke ghedaen zijnde/ ende de windt op den middach loopende naer den Oosten/ hebben wy Sepl ghemaect/ ende onsen cours ghestelt ten West Noort Westen.

Aende Noort wal hebben wy een groote Cannael ghesien/ by na soo wijt zijnde als de Strate selcks/ haer den Bloet met groot ghewelt in liep.

Albus Seplende/ belaste den Admirael somtijdt eenen schoot te schieten/ om de voozen uptghedaerne Boots te verwittighen dat wy onder Sepl waren.

Op den avondt zijn de twee Boots aen boort ghecomen/ segghende dat het gadt West Noort West/ recht vooz upt was streckende/ waeromme zy ghe-raet-saem bonden/ dewyle ons windt ende stroom dienden.

dienden/ datment den gheheelen nacht sonde laten voortgaen. Hier teghens opposeerden haer som-
 mighe/ segghende dat het beter was Ancker te werpen/ ende den dach te verwachten/ ten welken een-
 de Maerten Pieterken/ Schipper van de Morghen sterre/ de Schuyt lieden van de Danc/ van den
 Aeolus ende meer andere/ aen den Admirael's boordt waren/ om ten Ancker te comen/ te meer alsoo
 wy niet stulde tusschen de hooghe Landen waren by de Cape Maurity. Doch terwilen men daer me-
 de besich was/ verhieft hem den windt alsoo tot onsen voordeel/ dat wijdt/ met ghemeyn advies
 van allen / den selven nacht lieten Straete-waerdt's uptgaen. Maerten Pieterken zeilden
 niet de Jacht wat voozen upt: Ende het was seer vreeslick ende schroomelijck te aenschouwen/ met
 soo groote Schepen tusschen soo hooghe Landen/ sonder Ancker grondt te Seylen/ ende dat
 by nacht.

Den 5. begoft het gadt allenskens wijder te worden/ alsoo dat wy recht vooz upt in Zee konden
 zien/ ende also het seer stille wiert/ dreef des Admirael's Schip naer de Zuyder-wal/ waeromme hy ee-
 nen schoot dede/ tot teeken dat de Boordts van de andere Schepen/ hem soudent te hulp komen om
 van de leegher wal te trecken; maer soo haest en waren de Boordts niet aen boort/ ofte den windt en
 beterden: Alsoo dat wy den heelen dach ende nacht Noort West ten Westen aenzeilden/ met goeden
 voortganc.

Den 6. smorghens niet den daghe hadden wy stercken windt met motterich weder. Alldoen
 hebben wy den Zuyt-hoeck ghesien/ die heel steyl ende kenbaer is/ hebbende eenighe spitsen/ als off
 het Eozentkens waren.

Alldus zijn wy de Zuyt-wal uptghelept/ dooz dien teghens de Noort-wal veel Clippen ende Ey-
 landekens laghen/ die seer sochelijck waren. Ende zijn den selven dach/ dooz Godes hulpe/ in de
 Zuyt-Zee ghekomen/ waer van hy inder eeuwichheit moet gheloost wesen.

Op den middach/ den windt seer toenemende/ trachten wy de Boordts in te halen/ om de selve bin-
 nen boort te setten: Maer de baren deden alluck gheweelt/ dat des Admirael's groote Boordt in stuc-
 ken brack ende heenen dreef/ ende kregghen de andere niet nauwernoot noch op/ niet sonder
 groot perijckel van volck te verliesen. De Schepen selfs en waren in gheen minder ghebaer/
 upt oorsaecke vande Eplanden/ die inde lye van ons laghen/ ende daer wy dooz den harden windt
 vreesden op ghedreven te werden.

Den

Des gheheelen nacht nam den windt seer toe/ met ghestadighen Reghen ende Haghel.

Dele Eplandekens/ legghende in de Zuyt-Zee ten eynde van de Magellanische Straet/ hebben wy den naem ghegheben van Sorlinges, om dat sy de Sorlinges bukten de Canael van Engelandt niet onghelyck en waren.

Dele Straet van Magellanes toont haer inden uytganch seer vreeslijk ende danghereux/ om de menichte van de Eplandekens ende Clippen/ seer hooch verheven legghende/ sonder datter eenighe apparentie is/ om by tijde van noot/ eenich Ancker te worpen/ ofte berch plaetse te soecken.

De Zuyt-Caep/ zijnde genaemt/ de Caep Desirado, is van een seer selt-saem fatsoen/ gelijckmet by de Caerte can zien/ ende soo haestmen de selve ghepasseert is/ soo verheft hem ordinaris het weder/ ende de Zee wort onstuymich: Alsoo dat boven het perijckel vande Straet te passeren/ men alhier noch moet uytstaen berisheyden extrenuïteyten ende zwaricheden/ ghelijck daer af ghetuygenisse gheben de Historien ende Journalen der gheener die te voorens hier ghepasseert hebben.

Den 7. op den avondt/ den windt heel sterck waeyende/ is naer den Noorden ghelopen/ alsoo dat wy de West-Seplen innamen ende den heelen nacht laberden/ ghestadich over ende weer wendende.

Den 8. t'selve weder continuerende/ maect op den neghensten afnemende/ ende laverende/ hebben op den middach ghehadt de hoochte van 50. graden.

Den 10. is onsen Vice-Admirael/ die op den 8. dooz onweder van ons ghedwaelt was/ weder by ons ghekomen. Alldoen hebben wy onsen cours ten Westen ghestelt/ den windt zijnde Noort Noort West/ ende over nacht seer toe nemende/ met Reghen ende Mist.

Alsoo zeplende/ hebben wy den 21. het Landt Chili int ghesicht ghekeghen/ waeromme wederomme t'Zee waerdes wendende/ ten West Noort Westten/ hebben op die 3de een Eplandt zien legghen/ het welcke wy oordeelden te wesen La Mocha: Ende int Loot te werpen vonden wy 38. vanden/ seer schoone zandt gondt. Den geheelen naermiddach hadden wy onstuymighen wint upen Noort Noort Oosten/ met mottich weder.

Den 22. s'morghens t'selve weder continuerende/ met veel Reghens/ is op den middach stil geworden/ den wint loopende ten Westen/ ende namen onsen cours ten Noort Oosten.

Den 23. seet vroeck saghen wy bescheydelyck het Eylandt De la Mocha, waeromme wy niet volle Seplen/ den wint comende uit den Zuyden/ sijn Oostelyck aengheseylt/ tot den middach toe/ dat wy door calnte gheen meer voortganck konden doen. Alldoen heeft den Admirael/ naer voer gaende teeken van een Canon-schoot/ den Vreeden Raet doen vergaderen. Ende op den avont/ namen wy de Werf-Seplen in/ om minder voortganck te maecten/ werpende het loot op 60. ende 70. vademen/ tot op de nacht dat het gheheel stil wiert.

Nomber 4. is het

Eylandt la Mocha, met de verclaringhe met A. B. C. aenghewesen.

A. Sijn onse boots daer mede wy aen Landt ghevaren zijn om met haer te handelen. B. Is die manier ghelijck wy met die van la Mocha handelen, alsoo met Bylen en Messen, tegen Schapen, Hoenderen ende Fruyten. C. Is haer manier van zitten met de beenen cruys-ghewijs over den anderen, ghelijck die Kleer-Maeckers in Ridder-Landt zitten. D. Is die manier ghelijck onse Trompetters ende andere Musikanten op strant een schoon accoord hielden. E. Sijn die la Mochyanen die dit spelen met een groot vermaeck aen hoorden.	F. Sijn haer Huyfen ofte Nutten daer onse Maets niet in en wilden hebben. G. Is de manier hoe sy haer Schapen ende ander waren aen brengen om te verhandelen. H. Was onse Iacht die onder het Landt op de wacht lach. I. Sijn onse vier ander Schepen daer de Boots ghestadich aen en af varen. K. Is haer manier van habitatie ofte kleydinghe. L. Is een vreemt fatsoen van eenighe haerder Schapen die een buyt op den ruch hadden ghelijck een Kemel.

Den 24. s' morghens voer den daghe oeghen wy den wint van den Noort ten Oosten/ met zene fraeye koelte/ nemende onsen cours Oost ten Noorden/ alsoo dat wy niet dri daghe anders van het Landt op twee ofte drie mijlen waren/ werpende het Ancker op 18. vademen in seer goeden ende bequamen grondt.

Alsoo

Alſoo wy/ door de teghenſteyt des wints aent Eplandt niet en konden gheraecken/ ſoo labeerden wy den gheheelen dach/ tot op den avondt dat wy den Ancker wierpen op 17. bademen ontrent een myle van het Eplandt. Synde aldaer/ aende Noort zyde leech ende zeer breed Landt/ ende aen het Suiden vele Roſen/ teghens de welke de Zee met groot ghedruys op liep.

Den 25. des s' mooghens hebben wy wederomme Sep'l gemaect trachtende met laberen op de Rode te komen/ maer en hebben den gheheelen dach gheen voorderinghe kunnen doen/ tot op den avondt dat wy Anckerden eene halve myle vant Landt op 13. bademen/ alwaer den Admirael den breedest Raedt dede vergaderen;

Den 26. int op-gaen van den daghe/ dede den Admirael wederomme den Raet vergaderen/ by den welken beſloten wiert/ datmen te Lande waerts soude zeynden vier Boots wel ghewapent ende ghesant zynde/ met eenighe koop-men ſchap. Waeromme zijn coſts daer naer den Admirael ſelfs ende vele andere van den Raet derwaerts ghevaen. Aent Landt comende/ hebben de Inwoonders niet manichte op den Oever ghobonden/ hebbende veelderley verberſinghe/ als Schapen/ Hoenderen ende andere ghebygheit/ ſoo ghecocht: als rauw' ende alle de ſelvighe ons presenterende/ hebben ons welcom gheheeten/ ons toonende alle vruntſchap ende goede gheneghenteyt.

Op den middach/ is den Admirael met alle de verberſinghe t' Schep ghecomen/ mede bringhende den Overſten van het Eplandt ende zynen Soone/ dewelcke van den Admirael ende andere Officieren ſeer wel ontfanghen ende ghetrackteert wierden. Naer den eten dede den Admirael de ſelve leyden voortomme het Schip/ haer toonende/ alle de ſtucken met gheleghenteyt van dien/ hun wiſſende met teekenen/ dat wy quamen om den Spaignaert daer mede te beverchten/ het welke zy toonden haer waghende ante zyn/ als Opanden van de ſelve wſende. Sy bleven den gheheelen nacht by den Admirael/ ende hi wiert van ghelijcken des avonts goede riere aenghedaen.

Den 27. dede den Admirael alle zyn Cruyſt Volck op het Schip in wapenen ende in ordje ſtaen/ het welke dese Chileſen ſeer wel behaechde.

Naer den vracſch-coſt/ zyn dese twee naer Kant gheacompaigneert met meest alle den Adel van onſe Blote/ ende wierden ver-eert met eenighe Canon ſchoten.

Aent Landt komende hebben wy wederomme vermangheit/ eenighe Dylen/ Cozael ende andere ſmutterwigh teghens een groot deel Schapen. Sy gaven ons voor een Amuſtie. Wyl twee vette

f m

Schapen

Schapen/ ende ontfinghen ons met alle minnelijkheyt/ doch en lieten niet toe dat pemaent van de onse quam tot hunne hupfen oft by hare Vrouwen/ maer brochten selfs alle dinghen tot aen de Boots toe. Ten lesten deden zy ons teeken met hunne handen dat wy in onse Boodts souvent gaen/ ende vertrecken/ het welke door last des Admirael's/ datelijck gheschiedt is/ ende hebben ter selver instantie Ancker ghewonden ende zepl ghemaect met eenen Zupden windt / onsen cours stellende ten Noorden.

In dese leste reyse die wy te Lande ghedaen hadden/ hebben wy een Schaepe mede aen boort ghebracht van een heel wonder fatsoen zijnde/ hebbende den hals gheheel lanck/ met eenen bocht als een Cameel/ eenen Halse-mont/ met seer langhe beene. Met dese Schapen bouwen zy haer Landt/ de selve ghebruyckende in plaetse van Elsels ofte Paerden.

Van andere Schapen kregghen wy hier over de hondert die seer groot ende vet waren/ hebbende witte Wolle ghelijck in onse Landen/ daer-en-boven noch groote quantiteyt van hoenderen ende andere ghebooght/ waer door ons volck seer verbercht wierden; boor t'welcke den Admirael hun gaff eenighe Bijlen/ Bessen/ Hemden/ Hoeden ende andere dierghelijcke/ alsoo dat wy met groote vrientschap van malcanderen scheyden.

Dese Chilenoisen waren van goede manieren/ seer beleefte ende vriendelijck/ ende in hun eten ende drincken seer ordentelijck/ in goeden zeden/ den Christenen byna ghelijck zijnde. Ende indien den Admirael langher daer hadde willen tarden/ zy en souden hem niet ghewepghert hebben meerder Schapen ende andere dinghen te bestellen : Maer de resolutie was ghenomen onse reyse/ in Godes name te bevoordenen.

Den 28. des s'morghens/ hadden wy eenen goede windt upt den Zupden/ gaende Noorde Noorde Oost aen/ alsoo dat wy op den middach het vasse Landt in't ghesicht hadden/ het welke wy meynde Sancta Maria te wesen. Ondertusschen dede den Admirael den Raedt vergaderen/ omme veerdere resolutie te nemen; t'welck gheschiedende / is den Jager onsen Admirael boor op zijnen boech ghezept/ groote schade doende/ breeckende de blinde/ Keer/ ende eenighe Beelen in stukken scheurende/ alsoo dat zy aen malcanderen vast zijnde/ ten lesten met groote moeyten los ghemaecte wierden.

Tegghens den avondt waren wy dicht onder de wal/ daer by een Eylandt lach/ dat wy te voorens boor

boort Sancta Maria aenghesien hadden/ zijnde een Eplandt seer rouw' ende rontom met Clippen beset. Waeromme wy weder t' Zee-waerts ghewent/ ende den heelen nacht af ende aen ghehouden hebben/ om den dach te verwachten.

Den 29. alsoo wy niet verre van't Lant waren/ setten wy alle Zeplen by/ varende lancy de wal soo langhe tot dat wy het rechte Epland van Sancta Maria saghen/ alwaer wy naer den middach op de Reede quamen/ Anckerende op 6. bademen.

Coorts daer aen vertoonden haer alhier vijf-en-twintich/ ofte ses-en-twintich Mannen te Paerde/ hebbende elck eene Lencie in de hant/ rijdende gines ende weder, waeromme/ naer boozgaende teecken/ is den Raedt vergadert/ by den welken goetd ghewonden wierdt/ dat den Israael soude aen Lant ghesonden worden met vier Boots wel ghemant ende ghequieert/ omme te vernemen oft men met vrient-schap met dese Indianen soude kunnen handelen. Het welcke gheschiede/ ende den Israael strax wederomme komende/ bracht eenen Spaignaert ende eenen Indiaen mede/ boort de welke by eene Ser-grant in Ostagie hadde ghelaten.

Dese twee Ostagiers bleven den gheheelen nacht binnen boort.

In ons eerste aencompte aen dit Epland/ saghen wy een barcke legghen/ om den hoek/ de welke/ so haest zy ons merckte/ Seyl hadde ghemaectt ende ghevlucht was.

Op de Noort Noort Oost zyde van dit Eplandt lach een Riff/ t'welck hem wel drie mijlen lanck in Zee streckte.

Den 30. des s'morgens dede den Admirael alle het volck van zijn Schip in wapenen ende slach-oorden stellen/ die vertoonende den Spaignaert/ die daer seer nauw' acht op nam.

Daer naer wert hy ghevoert in des Vice-Admirael's Schip/ alwaer van ghelijcken de Crijcht luyden in hun gheweer stonden/ ende wert van den Admirael ver-zert met een Canon-schoot/ ende van den Vice-Admirael met eene Sergie van Musquetten.

Den Spaignaert hebbende den Vice-Admirael ende eenige andere op't middach-mael ghenoodicht/ sijn samenthijk naer Lant gevaren/ te weten den Vice-Admirael/ eenige Coop-lieden en den Capiteyn.

Soo haest en waren zy niet aen Lant/ ende noch niet ter Tafelen gheseten zijnde/ ofte de Boot van den Jager is in aldaer haest na hun-lieden toe gheroepdt/ haer verclarende dat hun volck/ uyt de Werste ghezien hadden eenen Troup' ghewapende Mannen/ merclerende rechte naer de plaetse daer sy souden

sy zouden gaen eten t'welcke verstaen hebbende/ zijn zy met alder haest vant Landt ghestecken/ als voort comende met den Spaignaert/ die zy ghevanghen mede brachten.

Number 5. is het

Eylandt van Sancta Maria, met bewijs aller dinghen, in die
Plaet aenghewesen, als volcht.

- A. Is het vaste Landt van Chili ghenacmt Cabo dela Vapij.
- B. Zijn een deel Spaensche Ruytters die haer op de versche plaetse vertoonden met veel braverens.
- C. Zijn onse Soldaten met een deel Matroosen in slachorden staende.
- D. Is het Stedeken van Sancta Maria, dat werdt verbrandt.
- E. Zijn eenighe Schermutsingen tegen die Spaignaerts,
- F. daer eenighe doot bleven.
- G. Is de plaets daer ons volck aen Landt ende met Schapen ende ververschinghe weder af ghevaren zijn.
- H. Zijn onse Boots die over ende weder Royen met het gheen dat zy tot haerder noot-durft bekomen hadden.
- I. Is een van onse Schepen dicht onder het Landt op Schilt-wacht.
- J. Is de rest van onse Vloot:

DEN 31. met den Daghe-raedt/ is den Admirael aen Landt ghebaren/ met drie Compaignien Soldaten ende eenighe Woudts-ghesellen/ die hy aldaer in orde stelde : Maer soo haest hi aen t'Landt quamen/ soo zijn de Spaignaerts/ na dat zy huane kercke in brandt hadden ghestecken van daer gheblucht.

Onse Trouppen zijn alsoo voortdts ghemarcheert tot in hunne quartieren/ aldaer kriijghende groote quantiteit van Schapen/ Hoenderen ende andere nootwendighe verversinghen.

Inde Schermutsinghe en zijn maer twee bande onse ghequetst gheworden/ vier van den Brands doot ghebleven/ want alsoo de selve te Paerde waren/ en konden wy die/ naer onsen wille niet in volgen.

Int af-scheyden hebben wy alle hun wooninghen/ seer wel van alderken Lijf-Tocht doorsien zijnde/ inden

inden brant ghescheeken/ de Welcke seer licht ende klaar branden alsoo de selve van Spaens-Riet ghemaeckt ende ghedeckt waren.

Op den avondt zijn wy met onsen buyt aen boort ghevaren.

Dit Eylant van Sancta Maria is seer goet/ vruchtbaer ende ghesont/ daer en heeft geen Gout ofte Silver Mijnen/ maer abundantie van Tarwe/ Gerste/ Boonen/ Schapen/ Hoenderen ende dierghelicken/ waer van wy/ in desen lesten Tocht wel vijff hondert Schapen/ ende veel andere dinghen mede brochten.

ORDRE

Van dese teghenvvvoordighe Vloote in de Suyt-See,

zijnde ontrent de 37. graden, Zuyder Poles hoochte.

Alle Cappeteyne ofte Schippers/ over hun Schepē en Scheepsvolck/ sullen ghehouden wesen/ in alle deligentie promptelijck te doen volghen dese naer beschreyen Ordre.

De Constabel/ zijn Maet ende Busschieters sullen zien dat alle het gheschut/ klaer ende veerdich zij/ elck op zijn behoorlijcke ende bequame plaetse/ als oock de Steen-stucken ende anders/ daer by bekend ende ervaren volck/ om alles met Ordre te gaen.

De koughels/ Cruys-Ballen / Lantarens / ende anders/ moeten by elck stuck ghereedt ende klaer zijn.

Tot elck stuck moeten wesen/ ten minsten 10. Cardoulen / op datmen in alle manieren int slaen/ ofte verchten/ inde Cruys-Camer niet en behoeft te gaen.

De Cardoulen moeten beneden int ruyt slaen/ om soo veel alst moghelijck is/ van alle ongheluck bepriyt

bevyjt te zijn/ ende int slaen ofte vechten/ dat daer lieden van verstant by zijn/ om de selve op te langhen/ sulcks als gheheyst sal worden.

De Scheeps Capeteynen/ ofte Schippers/ sullen besorgen/ dat met alle ordre/ hun Scheeps volck/ elck op zijn gheweert past/ soo by het gheschut/ eenighe op de Seplen passen/ andre tot deffentie ende offentien/ met haer gheweert ghereet te zijn.

De Timmer-Lieden sullen ghehouden zijn/ alle ghereetschap by de werck te hebben/ oft noodich dede/ eenighe lecken/ ofte schoote/ door het Schip gheschooten/ datelijck te versien/ ende op alle plaetsen/ nauw' ende gauw' te lusteren/ int slaen ofte vechten/ waer eenighe kougels/ onder ofte boven water/ soude moghen in comen.

De voorszeyden Capeteynen ofte Schippers/ sullen betrachten/ hinnen andre Officiers van Schips volck/ te belasten/ acht te nemen/ dat alle Scheeps wandt in ordre zy/ alle Reeden wel ghevanghen met kettingen/ de Schepen met hare Schans kleederen wel versien/ als oock in de Herffen/ om die soo veel als moghelijk is/ voor een Musquet bevyjt te zijn/ alsoo men meest noodich vindt/ daer volck in te setten/ om alle offentien ende deffentien te doen/ met Musquetten/ Pier-Ballen/ Grenatien/ ende anders.

De Stier-lieden sullen sonderlingh voor de handt zijn/ ende toefiche hebben/ dese ordre wel ghevolcht te worden/ wel acht nemende op het aen ende af legghen/ tot meeste ende bequaemste voordeel/ naer tijt ende ghelegghentheyt.

De langhe ende halve Dijken/ soo Waet speeten/ ende meer anders/ moet veerdich ende ghereet by de handt zijn.

Alle Quartiers by hare bestemde werck/ met hare Quartiers volck/ naer dat de ghelegghentheyt hem sal presenteren/ veerdich by haer wapenen. Wijlen ende anders voor de handt/ om af te houden eenighe Couwen/ Reeden ende anders/ tot onser bewaringhe/ ende verhuideringe van de Vyandt.

De Quartiermeesters sullen besorgen/ dat allomme op den ober-loop/ besonder Goeburch/ voor ende achter int Schip gereet sullen staen/ diverse Balen met waters/ met hare Leeré pumers daer by/ off ergkens een brandt quame (dat Godt verhoede) t selve te slissen/ ende int slaen zijnde/ dient t Schip met water besproept voor spillen van eenich Cruyt/ daer door haesticheyt/ by onghewal/ wel mochte eenighe Fonten in vallen.

Alsoo

Alſoo wy verſtaen hebben in Sint Maria, dat aldaer in April voorszgaen ſouden gheweest zijn/twee groote Galioens/ met een Dotazie / op hebbende t'samen 1000. Mannen/ al Spaignaerden ende bevaaren Schreps volck ghemonſtert/ met meer als 40. Metale ſtukken het groote Schip/ d'ander naer oobemandt/ welcke voorszreven Galioens uyt ghemaect/ ende ghevaren zijn/ om ons te ſoecken ende gaen vinden/ zijnde over veel Maenden van onse compſte gheadverteert/ als de naerder verklaringhe ende bekenteniſſe van den ghevanghen Spaignaert mede brenghet.

Dit dus verſtaen hebbende is ghereſolveert/ de voorszreven Galioens mede te gaen ſoecken.

Eerſt in de Baep de Conception, ende voorts in Valpareſe, van daer langhs de kuſt tot Arica, alwaer ſy ſouden t'ſelve in nemen/ om naer Pannanra te vaten/ boven deſe Galioens (naert ſegghen van den Spaignaert/) zijnde in Lima noch meer dierghelijcke Galioens veerdich/ ende op ons wachten/ waer toe veel volcks ghereet is/ hebbende oock Duytsche Conſtabels ende andere/ doch alſoo wy verhoopen d'eerſte Galioens te vinden/ ſoo werde deſe naer volghende ordze gheſtelt.

Boven de voorzgaende ordze/ van de Schreps Capiteynen ofte Schippers/ ſal hem den Capiteyn/ ofte andere Officier van de Soldaten ghereet houden/ op ſulcken Schip/ alſt ſoude moghen weſen/ Harmelijcken en kloeckelijcken/ zijn volck vooz te brenghen/ om haer de vooz te doen/ tot offentie van den Vpand/ ende bewaringhe van onse Vloet.

Den voorszreven Capiteyn/ Luitenant ofte ander Officier/ ſal hem boegen/ ende zijn volck ſtellen/ ter plaetſe daer den Admirael Vice-Admirael ſal ordonneren / daer den voorszreven Admirael niet en is/ ſal het geſchieden door den Schreps Capiteyn ofte Schipper/ de welcke de gelegentheyt van Schreps ordze/ vechten ende ſlaen/ behoort bekend te zijn/ op dat de Soldaten ende Maetrooſen/ niet in diſordze onder malcanderen en loopen/ blijvende d'Wothontcept vande opper Coop-lieden in zijn gheheel/ met wiens kenniſſe alles ſal moeten geſchieden.

Int ſlaen ofte vechten zijnde/ ſal gheen Soldaat ofte Maetroos/ vermoghen van zijn beſtemde plaetſe te wicken/ van by ordze van zijn Capiteyn/ ofte ander Officier.

Den gheenen die ghequett komte worden/ ſal by andere daer toe gheordineert/ wech gheborcht worden.

Het ſlaen ofte ſchut gheveert langhe duren/ dat de maten ledich mochten worden/ ſal niemant vermoghen uyt zijn plaetſe te gaen/ maer ſal zijn Vandelier overlanghen/ aen den gheenen daer toe ghe-

te gheordineert/ dieſe dadelijk ſal verſien/ van Dolder/ Coeghels ende anders.

By aldien de Galioens hoogher ofte groeter behouden worden als onſe Schepen/ ende ons ſochten aen boort te clampen/ ende met veel volcks te enteren/ ſal elck Commanduer/ Capiteyn ofte Schipper de gheleghentheit aenſien/ ende ſulcke voorzichtighe ordje ſtellen op dat onſe Soldaten ende Maetrooſen/ niſt gheſpilt en worden/ daer ſy gheen voordeel konnen doen/ maer de ſelve onder t'Wouvenet voor ende achter brenghen teſ bequamer plaetſe/ om de ge-enterde te vernielen/ met de alder bequaemſte middelen/ waer toe elck Schip wel verſien is/ van Scien-ſtucken ende anders.

Wor der de Galioens aen boort leggende/ ende hen volck overſmijende ſal den Conſtabel/ zyn Maet ende Buſſchieters/ ſorge draghen/ in alle deligentie/ ſoo veel ſtucken te dompen/ ende het Galioen waert moghelijk is/ onder water te ſchieten/ ende int af legghen wanneer t'Galioen zyn volck over gheledt heeft/ moet wel gheledt worden met ons gheſchut/ ſoo Ridderloos te ſchieten/ als moghelijk is.

By aldien de Galioens ons van boort blijen/ ende hunne over gheſmeten volck verniet hebbende/ als van ſullen wy ons devoor doen/ met ons gheſchut als booren/ hen ſoo onbequaem ende Redde loos maerken alſt moghelijk is/ ende zien oft gheraden ende voordeel ſy hen ſelfs te enteren/ doch met ſonder merckelijke voordeel.

Moeten alſt acht nemen/ ende dencken dat wy datter reys te doen hebben/ als onſe particuliere inſtructie vermelt/ wel wetende van t'gheene wy gheſwacht worden/ weynich ofte gheen middel is voor ons te redzekeeren/ zijnde langhe gheleydt / rondſomme in onſe Wyanden ende verde van onſe Wyenden.

Oft gheviel dat deſe twee Galioens ende Battazis ons ghemoeten/ ſal den Admirael het Schip de Sonne ende den Bolus, met den Spaenſchen Admirael te ſlaen/ ſchut gheweer te doen/ aen boort te clampen/ ende anders als ſulchs den tijt ende gheleghentheit ſal mede brenghen.

Den Vice-Admirael/ het Schip de Mane, met het Schip de Morgen-ſter, ſullen van ghelijken doen/ van den Spaenſchen Vice-Admirael/ doch den Jager ſal hem voeghen met zyn gheſchut/ de Battazis Redde loos te maecken/ want doemelick is/ ende in alle manieren af te wenden ende devoor te doen/ van niet te clampen aen boort ofte enteren/ alles op de voorgaenden ordje hier booren.

Deſe ordje is alleene/ oft men de Galioens in See ponde. Op eenighs Weiden/ Wouten ofte Wapen bindende/

bindende/saknente aentasten in forme als volcht. Dicht by hen settende ist mogelick/ dwingende met ons gheleijck/ ende naer gelegentheit zien de boordel mogen aen boort comen/ om de selve te vermenste/ en in brandt ofte grondt te wenghen/ alles naer ghelegentheit/ om den goede Godt sal verleenen.

Het mochte gebueren/ dat ons in des reventreeden 6. 7. ofte 8. Galioens/ die wy achten ten alder hooghsten ende meeste ghetalke zyn/ dat in de Zuyt Zee soude moghen by een tverghen.

Soo sullen wy onsen courts gaen aen den wint/ een streeck ofte twee alijts minder dicht hangende by den anderen/ doch in maniere om bequamelicken met hunne schutgheweert te houden/ eenighe dat de Galioens beter by zeyl zijnde als d'ander/ dat hyus ghewoonelijcke vermetenheyt/ yemandt van den onsen aen boort wilden comen soo moet men trachten/ met alle meerficheyt/ dat Galioen soo te ontmoeten/ dat het aen gheen van onse Compaignie beschadicht.

Desse Galioens niet konnende met schutgheweert van ons boort houden/ komen ons aen boort ghelijck hen couragie ende hoochmoet groot is/ ende hebbende de ghelegentheydt van de menichte van't volck/ soo sullen wy nochtans op Godt vast betrouwen/ onse hulpe sal hy wesen. Ende de Galioens soeken te beschadighen/ met in den grondt te schieten ofte in den brandt te wenghen.

Doende soo alle de boort tot desentie ende offentie/ gheuy Schepen oer te gheuen op gheenderley conditien/ als alleene ons oer gheuende aen Godt den Heere/ tot diens Eere wy beloben/ met Schip/goet ende Verloonen alle totter Doot te rechten/ waer toe ons Godt helpe.

Wat belanckt eenighe Galioens gheladen met Coopmanschappen/ ende andere perstentiere Schepen in de Zuyt Zee ende elders/ daer inne salmen handelen ten besten ende bequaemsten ghelegentheit/ die by daghe ofte by nachte eenighe ghemaet woort sal alle reetken doen van schieten/ vleg/ ende anders op stecken/ ende sulck Galioen/ Schip ofte Batck ende anders zien te beseplen.

Omme dese poorschreuen ordre ten besten naer te komen/ sullen alle Obersten besonder Scheeps Capiteynen ende Schippers/ alle hun volck/ Officieren ende andere nootdijlich te verganen/ om hanne Eere te betrachten/ besonder alle Spier-lieden. Onder hier lieden ende Quartiers ghwaerders/ neet sich op te waechen ende looflicht te nemen/ dat wy niet by quade toeficht/ on-nachlaetent/ v'een ofte d'ander van de vloote te gheraechen.

Op alle de voorgaende ordre ende beeden/ dient wel gheleyt ende oock op de ghene diemen noch nootdich soude moghen vinden/ ende ordonnieren te volghen.

Iuny.

Op den eersten Juny naer middach zijn wy wederomme t'seyl ghegaen/ settende onsen Sonts eerst naer het vaste lande tot/ ende daer nae N. Oost aen/ tot op den avont dat wy ten anker quamen op 36. Vardemen/ ten eynde van het groote Riff; daer wy te noorden van gheschocken hebben.

Des nachts is den wint noordelijck gheworden/ alsoo dat wy gheschonghen waeren daer te blijben legghen.

Hier waeren wy niet wylt van Auroca, zijnde een stedeken/ daer welc hijs hondert Spaignaerts ordinaeris in Garmsoen legghen/ wordende daeghelijck bevochten vande Chilenouen. Op dit oort heeft den Spaignaert zijne meeste macht/ maer den gheschadighen Oorloch helet hem/ dat hy daer niet gheheelijck meester over het lant en can worden.

Number 6. is Conception.

Met haere verclaeringhe met A. B. C. aen ghewesen
ghelijck hier naer volgt.

- A. Is die ghedaente van de Bay van Conception op de hoochten van 36. Graeden 40. Minuten.
- B. Is het Eylant Quiri-quyna daer op eenige stroye huyskens stonden dewelcke in brant ghestecken zijn.
- C. Is het Stedeken van de Conception daer veel Spai-

- gaers in waeren.
- D. Is onse vloot legghende op 26. Vardemen.
- E. Zijn eenighe wilde paerden die daer in menichte zijn.
- F. Is haer manier van kleydinghe.

DEn 3. des t'morghens met den daeghe raet zijn wy wederomme t'seyl ghegaen/ seylende met rednen Synden wint lanx de walle/ tot naer den middach dat wy ons bonden by een Eplandt niet verr van het vaste landt ghenaempe zijnde Quiriquina/ achter t'welcke wy om zyn gesept naer een stedeken t'welck ghenoeemt is de Conception, in t'welcke/ alsoo wy van onsen ghebanghen verston den/ wel 200 Spaignaerden inne laegghen/ behalven veel Indianten. Doch alsoo de wint niet ruyg ghenorch en was om t'stedeken te beseplen/ wierpen wy het anker op 26. vardemen.

In

Conception.

Nº 6.

In dese quartieren ghelegghen op de hoochte van 32. Graden 29. Minuten bleven wy tot den elfden ditto/sonder ondertusschen pees wt te rechten. Ten selven daghe is den Viceadmirael ghecomen by den Admirael/ende is by hun gheresolueert geworden onsen Cours recht naer het landt te nemen / het welcke geschiede / ende quaemen aen by eenen hoeck leggende by eene hallepe afloopende vande hoochte van t' gheberchte / het welcke wy meynde te wesen de reede van Val-Parijsa; Maer bevonden daer naer het contraerie/Daeromme zijn wy voorts ghebaeren tot der Sonnen onderganck toe / ende aldoen wierpen wy t' ancker op beertich vaedemen dicht by eenen anderen hoeck/ den voorgaenden vergelijck ende eene schoone plaetse ende landbouwte zijnde / Zoo haest wy ten ancker maeren / is den raedt vergadert omme op alles te resolveren/t welck gheduyzende/ is Maerten Pieterffen Schipper vande moezhen sterre aen boort ghecomen/verclaerende aen landt eenen Horen gehoozt ende mede een vier ghesien te hebben; Daeromme heeft den Admirael inder haest dyp boots aen lant ghesonden wel ghemonteert zijnde met ghewapende mannen: Dewelcke aen t' lant comende en vonden niet dan eenighe personen van het gheberchte nederwaerts commende/ende aen het strandt saeghen sy eenighe beesten/ naer t' gheberchte saeghen sy eenighe huyskens/daer niemant nae toe ghinck/ alsoo de ordre vanden Admirael t' selve niet toe en liet/ende zijn alsoo weder aen boort ghecomen.

Den 12. met den daghe zijn wy wederomme t' Sepl ghegaen met eenen Supden want / houdende altijt lancr de wal. Ontrent de middach zijn wy ghecomen inde baey Val-Parijsa hier voer geaemt/ daer eene goede Reede was voer vele Schepen.

Alenden oever saegen wy dyp huysen/ ende voer de selve een Schip op ancker leggende/maer die van het Schip en hadden ons so haest niet vernomen/ oft lieten hun coorde glippen/ steekende den brandt in het Schip/ vaerende alsoo al brandende tot binnen in eene clepne intwisch/gelegen tusschen vele schippen: Het welcke wy merckende/sonden eenige boosten wt met gewapende mannen/omme t' selve Schip te nemen: Maer sy en konden daer niet wel by comen/ door dien veel Spaignaerden legghende achter de clippen seer op de onse schoten met musquetten/ maer ten lesten voeren sy noch met ghewelt voorts tot aen t' voort-schip/ in welcke het vier alreede alsoo ontflecken waer / dat het niet moghelijk was t' selve te salveren/ende quaemen alsoo weder aen onse Schepen / die granchert laegghen recht voer de voort-huysen/ zijnde den Jaeger alleen blijven legghen by het brandende schip.

In dese ghelegghentheyt/den raet vergadert gheweest zijnde/is den Admiral/Viceadmiral ende vele andere

andere te lande ghegaen met ontrent 200. Soldaten/ de welcke aen lant comende/ hadden de Spaigs naerts alreede het vier inde dood- huplen ghestecken / haer daerenboven in slach-ordre settende soo te voet als te paerde/sonder nochtans eenichints te verben approcheren/ser vresende ons Canon/c welck ghestadich op hun was spelende.

Number 7. is Valparijs.

d'welcke is de Haven, van die Stadt van St. Iago het vvelck vvel 18. Mylen in
Lant gheleghen is: Vorder die verclaringhe is met een
alfabeet aenghewesen.

- A. Is de Haven van Val-parijs ghelijcke haer vertoon.
- B. Is onse Armade op het Landt in slach-orden stande om den Spaignaert slach te leveren.
- C. Is een Spaigns Schip het welck tusschen die clippen verbranden.
- D. Is onse vloot die somtijts een schoot onder de Spaignaerts deden.
- E. Zijn diversche trouppen Spaignsche Ruytters met lancien.
- F. Zijn onse Musquetiers dewelcke eenige schaermutsinghe teghen den Spaignaert deden.
- G. Zijn eenighe huysen die in Brandt ghesteken zijn.
- H. Is de plaats daer ons volck met haer Boots aen ende aff voeren.
- I. Is die ghestaltenisse van haere Naticn aldaer.

TEn lesten/alsoo sy niet upt en richteden/maer hoe wy meer naer verden/hoe de selve meer afweeten/ ende dat boven dien den abont op handen was / is by den Admirael goet ghebonden de retraicte te doen slaen/ende alsoo is een peder weder aen boort ghecomen/ende hebben oock t'ront Ancker ghelicht ende zijn met volle Sepken t'Zeewaerts in ghevaeren.

Des midder-nachts hebben wy Zeyl ghestrecken / door vrees dat wy de Haven van Quintero sou den door by passeren.

In alle dese Quartieren / soo van Val-Parijs als St. Iago ende Santa Maria hadden sy al langhe te boozens

Val Parysa.

boozens van onse compste veradverteert gheweest/ ghelijck wy oock verston den van Iosephi Cornelio onsen ghevanghen Spaignaert/ de welcke ons verclaerde/ dat Rodrigo de Mendozza hadde al over d'n maenden gheweest om ons te soecken/soo in Baldavia, als eenighe andere plaetsen inde Supder-Zee/ met twee Galepen ende eene Patasche.

Hier bozen hebben wy mede mentie ghemaectt vande b'lieven van Rio Gevera gheschreven in Bresilien, uyt de welcke wy mede merckten/ dat sy al langhe te boozen condtschap hadden ghehadt van ons ende onse compste.

De boven-gemelde plaetse van Val-Parijs is de Baep ofte Haven van St. Iago, achtien Mylen in het landt ghelegghen zijnde.

Den 13^m. was het seer Calm/ alsoo dat wy alle devoir deden om het landt weder te krijghen.

Op den middach hadden wy de hoochte van tweendertich Graden 15. Minuten.

Maer den middach zijn wy gecomen inde Baep van Quintero, zijnde eene schoone Playfante plaetse/inde welcke de Schepen in sulcke verskerthept legghen/ dat gheene winden ter werelt hun eenich hinder soudén comen aen doen/ aldaer Anckerden wy op 20. Vaedemen.

Den selven avont is den Admirael met d'n Booten vol ghewapent volck aen lant ghebaeren/ eenstdeels om de ghelegghentheyt ende situatie aldaer te erkennen / als oock om naer versck waeter te sien/ van't welcke wy alreede groot ghebreck hadden.

In dit Landt hebben wy van verre veel Beesten ghesien/dewelcke wy int beginsel oordeelden Coep en ende Schapen te zijn: Maer ten lesten merckten wy dat het wilde Paerden waeren/ comende aldaer drincken wt eene cleyne Riviere/waerinne het Versck waeter liep wt de hoochte van het geberchte. Dese Paerden en hadden ons soo haest niet vernomen/oft bluchten niet groote snellicheyt/ sonder opt wederomme te comen/soo langhe wy daer laghen.

Des anderen daechs den 14^m. zijn den Admirael/Viceadmirael en eenige Capiteynen/met een groot deel soldaten/wederomme aen lant gebaeren/omme het waterken te bevypden/op dat de Patroose sonder eenich gebaer hunne Provisie mochten inne haelen. Den Admirael dede dicht by het waterken eene halve Maene op werpen/omme inde selve/ indien den vyant ons overviele/onse retrace te hebben.

Den Vyant verthoonden hun niet eenige tronppen te paerde/maer/alsoewel wy deselve aenlocten/en doxten ons noyt aentasten/ sy door vreesse van ons Goff-geschut/ oft om andere redenen/ende hielden

h

haer

haer vast in sene ballepe aenden hoeck van een bosch den 16^m. zijn los ende aen landt ghesonden twee Portugsen die wy van S^t. Vincent geboert hadden ende een ondt Chilenois van S^t. Maria, de welke ten hoogsten verblijt waeren om dese hunne onterwachte verlossinghe waer hooren sy mede den Admirael ende den gantschen raedt met alle nedericheyt bedanckten.

Number 8. is Quintero.

Met haere verclaeringhe alles wel aen ghevesen als volght.

A. Is die Bay van Quintero seer bequaem: sy is gelegen op 18. Graeden B. Is Crevecuer, een halff-maen vande onse ghemaect tot bevrydinghe om waeter te haelen. C. Is onse gheheele vloot ghelijckse op Ancker legghen. D. Sijn onse Soldaeten die den Spaignaert soecken uyt te locken. E. Zijn een deel Spaignische Ruytters die ons alle daghen	quamen bespringhen F. Zijn een deel van onse Soldaeten om aen de West syde het waeter haelen te bevryden. G. Zijn onse Boots die het volck aen en aff voeren. H. Zijn een menichte van wilde Paerden. I. Is haer manier van kleydinghe ghelijck daer gebruyckelijck is.

Dese Baeye van Quintero is schoon ende Plaisantich/hebbende eene wel gheleghene reede / ende daerenboven en soudemen geen betere gelegentheyt ter werelt connen hebben om water te haelen/zijnde t'selve seer claer ende soet van smaecke.

Op dese plaetse dede M^r. Candijs mede zijne provisie van water; doch met verlies van veel volck; Soo veel als ons aengaet/ en hebben gheen eenich mensche verloren/ noch en is niemant beschadicht gheworden.

De halve maene die wy opghetworpen hadden was sterck ende ghenoech defensibel/daeromme hebben wy de selve Crevecœur gheenaempt.

Op dese plaetse vonden wy mede noch eene andere Riviere/inde welke wy groote menichte van alderley versche visschen bonghen.

Daerenboven

Daerenvooren was daer goede ghelegghentheyt om houdt op te doen; Also dat dese plaetse moet ghehouden worden onder alle andere de bequaemste om hem te verberfchen ende noodighe provisie te doen.

Den 17. Alle onse Provisie ghescheept hebbende hebben wy Zeyl ghemaectt ende voeren met voorspoedigen wint tot diep in Zee toe/ met welke vaert wy de reste van dese maent continueerden/sonder eenighe rencontre.

Maent Iuly.

Den eersten Iulij voeren wy lanx henen de wal tot op den about toe / dat wy by hielden / omme het Stedeken Aricqua niet voorsp te passeren.

Den 2^m. zijn wy met voorspoedighen wint teghens den about ghecomen voorsp het voorsp. Stedeken Aricqua ghelegghen op 18. Graden ende 40. Minuten.

Op d'ene syde van dit Stedeken sietmen eenen hooch-verheven berch/ ende op den af-hanck vanden selven een breeet doorp/beset zijnde met veele huysen / ende op d'ander syde eene groene Plaifante plaetse beplandt zijnde met alderley soorten van Boomen / als onder anderen van Citroenen ende Orangie-Appelen.

In dese plaetse van Aricqua wordt ghebracht alle het Silber van gheheel Potesia, ende wordt van daer weder overghescheept naer Pannama, ende daer naer ghevoert te lande nae Porta-Vela, oft wordt andersints wederomine ghescheept ende recht naer Spaignien ghevoert.

Ende alsoo wy aldoen gheene Schepen noch Galioenen en vonden om Silber te laeden / soo hebben wy seyl ghemaectt/ende t'Zeerwaert in ghegaen.

Den 10^m. was het seer stil ende Hotterich weder/het welcke ons dede verwonderen / door dien den ghevanghen Spaignaert ons verclaerde/dat het hier altyt schoon weder was/ ende datmen in veele Jaeren hier van gheenen reghen gheweten en hadde.

Den Vice-Admirael doende hem setten aen't boort vanden Admirael/seyde van verre een Schip gesien te hebben; daeromme zijn strax twee Boots wel ghemant. upt-ghesonden omme tijdinghe daer af te vernemen: De selve Booten eenen tijt langh gheroeyt hebbende en vernaemen gheen Schip/ als alleen een cleyn seylken/met dese tijdinghe zijn sy teghen den avondt weder aen boort ghecomen: Wy oordeelden dat t'selve cleyn seylken moeste eenich bespieder wesen/ omme van onse comste allent-halven den weert te doen/het welcke wy naer-der-hant bevonden warachtich te wesen. Want inde Hooft-Stadt Lima hadden sy elcken dach ende elcke uppe tydinge gehadt van't ghene wy deden ende op wat plaetse wy waeren.

H ij

Den

Den 11^m. waeren wy op 13. Graden ende dertich Minuten.

Naer den middach is t'voorsz. zeplken ons wederomme erschienen/naer t'welcke de jacht zijne Zepl wonden/meynende t'selve in te haelen/maer t'was te vergeefs/also het seer snellick voort roepde.

Op den avont is het gheheel stille gheworden/alsoo dat wy niets en voortderden.

Den 12^m. hebbē wyt recht naer t'lant geset/alwaer wy op dē avont geantckert hebbē op 50. vaerdeinē.

Den 13^m. maecten wy Zepl/maer dooz de groote calnte moesten wy t'Ancker weder laten vallen/sonder eenich voordeel te doen.

Den 14^m. heeft den Admirael twee Chalouppen met soldaten aen Lant gesonden / mede nemende eenighe Coppien-schappen/om te sien oftmen dooz vrientschap met de Indianen conde handelen.

So haest ons volck ontrent t'Lant quaemen/ saegghen sy vele huysen ende timmeragien/ also dat het scheen eene Stadt oft stercke plaetse te wesen/ende noch naerder comende saegen wy twee gebouwen/in maniere als eenich Clooster oft Casteel/vooz de welcke stont eenen hoogen muyp/diende tot een beschutsel/de welcke seer veroudert ende vervallen was. Achter den selven muyp hielen haer eenen trouw ghewapende mannen soo te poet als te Paerde/schietende dapper op de onse met Musquetten / om haer te heletten aen t'Lant te comen; oock en was hunne ordze niet om in sulcke rencontre op het Lant te gaen/ende slach te leveren.

Dese Ruyteren/ doende gestadich de Trommel slaen/quamen tot verscheyden reysen tot op den cant bande Zee toe/gints ende weder rydende met groote Brabade / bande welcke dyp ofte vier dooz Musquet-schoten bande onse int Sant werden ghesmeten/het welcke haer dwong wederomme achter den muyp te loopen/sonder daer nae weder te comen; Also dat alle ons volck weder quam/sonder dat yemant beschadicht ofte ghewont was.

Naer den middach lichten wy Ancker/seplende lancr henen de Wall/ t'welcke niet langh en duynde/want eene subyte stilheyt bedwong ons weder ten Ancker te comen.

Den 16^m. van dese Maent July 1615. des smorgens met het criecken vanden daeghe/ saegghen wy een Schip in volle Zee/naer t'welcke den Admirael terstont vier Booten met gewapende mannen gesonden heeft/de welcke soo haest by t'selve Schip niet gecomen en waeren/ oft t'selve is hun/sonder wederstant in handen ghegeven. Den Schipper met t'meerendeel der Matroosen meynden haer te salveren met de Chalouppe/maer werden haest bande onse achterhaelt/ende alle ghelijck inde Bloote gebracht.

Sp

Sp waeren in alles neghentien personen/ende onder de selve eenige passagiers. Den last die sy in hadden was van clepne importancie/als onder andere eenige Olven ende dierghelijcken. Oock was daer inne eene goede somme van penninghen/waer van het meeste deel onder de Soldaten, ende Patroosen verstecken ende gheheest wierde.

Den Schipper ghenaeemt Ian Baptiste Gonales was een seer goet endesedich man/quam van Aripica, om te gaen naer Caliou de Lima.

Soo haest wy t' Schip onclaeden hadden/wert het dooz-boort ende versoncken.

Den selven avont saegen wy in Zee acht Zeylen / ende naer dat scheen/van wonderbaere grootheyt: om vande welke gheinformeert te zijn / heeft den Admirael onse Spaignaerden ghebraecht wat hun vande selve Schepen docht/ende oft sy niet wisten waer die van daen/ ende met wat intentie ghecomen waeren? Waer op sy antwoorden/ende besonderlijck Ian Baptista, dat sy vooz secker bewust waeren/dat het de Bloote was over langhe vanden Coninck van Spaignen toegerust zijnde expresselijck om ons te verwachten/ ende dat sy/sonder twijffel/ ons souden aen rantsen. Ghelijck sy oock deden/alhoewel wy naerderhant dooz de gevangens verstonden dat den grooten Raet van Peru daer seer hadden tegen geweest/alleguerende dat het onbehoorzijc was dat eene Conincklijcke Bloote haer nipt zijn voordeel ende sterckte soude begeben/ ende dat het behoorzijcke hadde gheweest onse compste / daer van sy versleert waeren/in Caliou te verwachten/ende datmen/om met meerder voordeel te bechten/aen lant eenige stucken gheschuts behoorde te planten/omme onder der selver bescherminghe/alle onse Schepen te vernesteren. Teghens welke Propositie hen ghestelt hadde Don Rodrigo de Mendoza Commandeur Generael van dese Plote/ zijnde Cousijn vanden Marquijs des Montes Claros ende Viceroy vande Coninckrijcken ende Provincien van Peru ende Chill, de welke replicqueerde/ (zijnde meer gedreven dooz eene lichtveerdighe Imaginatie ende jonghe dertelhepdt / als dooz eenighe experientie inden Oorloghe) dat twee van zijne Schepen machtich ghenoech waeren om gheheel Enghelant te bedwingen/hoe veel te meer ons/ die hy maer vooz knyckens oft hennen en achtete.

Onder anderen wierp hy oock vooz/dat de langhe reyse / die wy gedaen hadden ons alsoo moeste geswackt ende vermoeyt hebben/dat apparentelijck/ een groote quantiteyt vande onse / moesten alreede doot/sieck/ofte ten minsten wereloos wesen.

Dat onse amonitie ende virtualie seer moesten vermindert wesen.

Cyncklyk verclaerden hy aenden Raedt van Peru wel berseeckert te zijn / dat wy zijne aencompse niet en souden derben verwachten / ende dat wy t'zinder eerster aentastinge ons lichtelijck in zijne hant den souden gheben / ghelijck hy seyde / dat veel andere hier beboozens ghedaen hadden.

Het selve ghehoort zijnde vanden Vice-Konig aldaer / de welcke niet minder / door Ambitie / als desen Rodrigo, op gheblasen was / seyde hy: gaet dan henen / ghy en hebt anders niet te doen als handen ende boeten te binden ende hier te boeren. Het welcke desen Mendoza noch meer anumerende / dede hem eenen Eedt ende belofte doen van nimmermeer wederom te comen / booz al-eere hy ons geslagen / ofte ten minsten eenighe van onse Schepen inde Haven van Cailiou ghebracht te hebben, nemende op dese conditie het Sacrament.

Dese Propositionen van d'eene ende d'andere syde ghedaen zijnde / wierdt hy den Raedt gheoordeelt / dat Rodrigo de Mendoza goede redenen hadde / ende dat het ghene hy gheallegueert hadde niet sonder vast fundament en was.

Ende alsoo hy zijne ordre ontfanghen hadde / heeft hy met dese Conincklijke Armade Zeepel getmaecht / haerende uyt de Haven van Cailiou op den elfden bande Maent Julio / met acht groote Gallioenen.

Volghen de naemen van des vyants schepen ende de Cir-cumstancien van dien / waer van wy naerder hant volcomen descriptie hebben ghecreghen / door den ghebanghen Capiteyn Caspar Caldron.

Het schip vanden Admirael Iesu Maria ghenaeamt hadde op vier-en-twintich groote Metale stucken / was nae advenant wel boozien van alle Amunitien ende Materialen van oorloghe / hadde op d'v hondert mannen / soo Matrosen als soldaten ende Buschsieters / ende onder anderen twee Capiteynen / een Sergaint Majoor / een opper Wendrecht / ende daerenboven vier-en-twintich ghereformeerde Wendrechts ende Sergianten / elck met hunne Pagien ende Lacquaien / uyt genomen den persoon van Rodrigo de Mendoza, de welcke daerenboven gheaccompaigneert was met veel Dons ende Cavalleros, monterende alle tot vier hondert ende sessich personen.

Dit Schip hadde den Coninck ghecoft hondert ende vijftich duysent Ducaten.

Het tweede / ghenaeamt zijnde St. Anna, hadde op veertien groote Metale stucken / behalven veel cleynere Metale stuckens.

Op't selve commandeerden den Admirant Pedro Alvares de Pigar, zijnde gherenommeert een bande beste ende Valianste Soldaten die opt in dese Quartieren ghelonden waeren gheweest / zijnde de selve
die /

die/eenighe jaeren gheleden/ een Engelsch Schip in dese Zuid-Zee ghenomen hadde.

Hy hadde tot zynen Secondt Caspar Caldron, dewelcke hy zijne aflijvicheyt in zijne plaette moeste succederen.

Hadde twee hondert mannen soo Matroosen/ Soldaten/als Busschieters/ende daerenboven een Capiteyn ober de Soldaten/een Wendrecht/ eenen Sergiant / ende veele andere Volontarisen met hunne Pagien ende Lacquapen/ zijnde in alles in ghetaele 300. mannen.

Dit was het sterckste ende schoonste Schip dat opt inde Indien gheweest hadde / hebbende den Cominck ghecoft hondert vijftich duysent Ducaten.

Het derde was mede een machtich ende schoon Schip/genaempt zijnde de Carmer,waerop Capiteyn was Le Maistre del Campe Don Diego de Strabis, boozien zijnde met acht groote Metalen stucken/twee hondert mannen / soo Matroosen als Soldaten / behalven alle de Officieren / suypen ende anderen aenhangh.

Het vierde met namen St. Diego, was van ghelijcke groote ende sterckte / mede op hebbende acht Metale stucken/met ontrent twee hondert soo Soldaten als Matroosen/behalven noch ses Capiteynnen van Chilli ende andere ghereformeerde Officieren naer Advenant met hun ghevolch/ober de welcke int besonder Commandeerde Le Maistre del Campo Ieronimo Peraca.

Het vijfde hebbende den naem Le Rosario, waer ober Commandeerde Don Mingo de Apala , was gemonteert met vier groote Metalen stucken ende ontrent hondert ende vijftich mannen.

Het sesste/met naemen St. Francisco,wierdt ghecommandeert dooz den Capiteyn St. Lowys Albedin, ende was gheequipeert met seventich Musquettiers ende twintich Matroosen/sonder eenich gheschut/welck Schip s'nachts / op d'eerste rencontre inden grondt geschoten wierdt/ ghelijck hier naer geseyt sal werden.

Het sevenste/ hebbende den naem van St. Andries hadde booz Commandeur den Capiteyn Don Ian de Nagená gheboozen in Duyt-landt/was ghemonteert met tachtentich Musquettiers/vijf-en-twintich Matroosen ende veele andere Officiers / maer mede sonder eenich groff gheschut.

Het achste was een Schip/ t'welck den Viceroy / noch naer t'vertreck vande andere / ghesonden hadde omme hun bystandt te doen indien het van nooden waere/ maer hoe t'selve ghemonteert waer/ ofte hoe veel volck het op hadde en wisten die vande Vloote selver niet.

Number

Nomber 9. is die Battaly by nacht.

Met zijne Afbeeldinge ende verclaeringhe in vvat ghestalt ons die Spaignaert aen quamen, ende in wat manieren wy teghens haer gheslaeghen hebben, alles met A. B. C. aen ghewesen.

- A. Is den Spanschen Admirael, t'schip was ghenaeamt Iesu Maria, alwaer op was D. Rodrigo de Mendose.
- B. Is den Admirael Ioris Spil-berghen, die inder nacht dapper tegen den Spaenschen Admirael slaet.
- C. Is den spaenschen Vijs-Admirael, t'schip was St. Anna ghenaeamt, alwaer den Admerant op was, ghenaeamt St. Pedro Alvares de Piegær.
- D. Is den spaenschen schuit by nachten.
- E. Was een ander spaenssch schip gelijk in het Ioernael verhaelt waert.
- F. Is onsen Vijs-Admirael den hovelingh ghenaeamt.
- G. Is die Morghen-sterre.
- H. Is den AEolus die door stilte dese nacht den spaignaert niet wel by en mocht.
- I. Is een spaenssch Schip dat teghen onsen Vijs-Admirael slaghes was.
- K. Zijn twee Spansche scheepen die somtijts een schoot deden.
- L. Is den Iagher die een Spans-schip in den gront schoot.
- M. Is een Spanisch-schip, het welcke naer veel door schietens sinckt.

Maent Iuly.

DEs anderen daechs den xviij^m. Julp begofte de selve Armade nae ons toe te comen / ghelijck wy van ghelijcken deden / alsoo dat op den avont beyde Vloten niet verre van malkanderen en waren / het welke ghemerckt zijnde by den Admirant / zijnde. een oudt ervaren Crijcht-man / als gheseyt is / oordeelde de selve dat het niet en conde dienen tot heuren voordeele / maer dat het veel eer eene vermetentheyt was / inder nacht hem soo dicht by zijnen vyant te begeven : Daeromme heeft hy inder haest een visschers schip-ken / die sy ordmaris by hun hadden / naer den Admirael Rodrigo toe gesonden / omme den selven te vermaenen dat hy ons gheensints by nachte en soude aentasten / ofte andersints / indien hy t'contrarie dede / dat hy protesteerde van zijne onschult / hem houdende ghederchargeert van alle

NOCTU
Bati

KNOWLEDGE
taly by nacht.

No. 9

van alle ſchaeden ende quaet / dat daer upt ſoude moghen ontſtaen.

Dit alles niet teghenſtaende/ is Don Rodrigo met alle opgeblaſentheyt ontrent ten ehlen uyzen inden nacht ghecomen aen onſe groote Sonne/ waerinne onſen Admirael was/ ende naer eenighe Propooſten/ ten weder syden ghehouden / hebben ſy op malcanderen ghechargheert eerſt met eene ſalve Muſquetiers/ ende daer nae met het Canon/ het welcke niet alleen wonder/ maer ſeer afgriſſelijk ſcheen by tijde bande nacht. Maer dat onſen Admirael met goede ordze alle zijne Muſquettiers hadde doen loſſen/ Chocqueerde hy met ſulc geweld met zijn Canon op de boorz. Mendoza, dat deſelbe by alle middel ſochte van't ſpel ontſlaghen te zijn; Maer de groote calnte veroorzaecte dat deſe twee Admiraelen in langen tijt niet van malcanderen en quaemen / daerentuiſſchen niet doende als gheſtadich van beyde syden Chargheren met Canon ende Muſquetten / met een continueel ſlaen van Trommelen/ gheluydt van Trompetten ende daer onder een onghelooffijck ghehuyl ende ghecrijt der Spaignaerden.

Den Spaenſchen Admirael nu verby ghepaſſeert zijnde / volchde een ander Schip / het welcke wat raſſcher int ſeylen zijnde / ontquam't met meerder gheluck/ ſonder beele ſchade te crijghen.

Volchde het derde ghenaeamt Sr. Francisce, hebbende voor Capiteyn Sr. Lovis Albedien; Het welcke door de ſilte ghedreven wiert syde tegheng syde van onſen Admirael / het welcke hy alſoo door-boorde met ghewelt vant canon/ dat het ſcheen ſtracx te moeten te gronde ſincken: maer t'ſelbe Schip quam noch al drijvende tot by onſe Jacht/ op de welcke een charge van muſquetten geloft hebbende/ hebben die geclampt/ in meyninge die wel licht te vermeesteren: Maer die bande Jacht dreen haer met ghewelt ende groote couragie te rugge/ alſo/ dat hun Schip te gronde ſinckende/ wierden t'meeſtendeel der Spaignaerts bande onſe verſlaeghen/ tot groot geluck bande Jacht/ door dien den ſpaenſchen Admirael/ gheduyende deſe Batalie/ oock daer by was ghedreven/ beginnende dapper op de Jacht te ſchieten/ waerban ſy wel haest/ de batalie van't ander ſchip volbrocht zijnde/ rebergie nam; maer ſoude ewenwel noch ten leſten/ door de ſterckte der Spaignaerden den quaetſten rang ghehadt hebben/ het welcke den Admirael merckende/ ſondt haer tot hulpe eene boot vol wel-ghewapende mannen/ commanderende den Vice-Admirael van gelijcken te doen/ t'welcke gheſchiede: maer ſoo haest onſe boorz. Admirael's Boot ontrent onſe Jacht quam/ die de ſelbe niet en bekende/ niet tegenſtaende ſy tot verſcheyden reysen riepen Orange/ Orange/ ſoo heeft de Jacht daer op een canon ſchoot gheloſt/ de welcke alſoo trefte/ dat de Boot ſtracx te gronde ginck/ ende de menſchen wierden gheſalbeert inde Jacht/ wtgenomen een man/

de welke verbronde. Hierentusschen quam de Boot vanden Vice-Admirael aen/de welke de Nacht ontfette/alsoo dat sy Eschappeerde/sonder groote schade te lyden.

Op den selven avondt tasten eenighe Spaensche Schepen mede onsen Vice-Admirael aen / maer wierden van hem alsoo ghegroet / dat sy gheen en hadden des anderen daechs weder te keeren.

Vanden gheheelen nacht en condon wy nergens den Admirant oft Spaenschen Vice-Admirael/vergheselschap met noch eenighe andere Schepen/vernemen/waeromme wy van opinie waeren dat de selve moesten doende zijn met onse Schepen den Aeolus ende Moeghen-Sterre / de welke/ met de groote calmtē alsoo van ons ghedreven waeren/dat wy/door de duysterheyt des nachts gheene tijdinghe vande selve en condon hebben.

Dese stilicheyt den gheheelen/ nacht continueerende/ en lieten den Aeolus ende Moeghen-Sterre niet toe hun by de Floote te verboegen/ende daeromme/ den dach aencomende/ zijnde den 18. Julij/ zijn de selve onse Schepen aenghetast door den Spaenschen Admirael selfs/de welke verhoopte aldaer beter rantse te hebben/dan wiert met alsulcke violencie ghescontrereert / dat hy niet en socht als allen middel omme t'Eschapperen.

Den wint daerentusschen hem verheffende/ hebben vijff van des vyants Schepen hun te samen geboecht/seyndende tot verscheyden reysen hunne Chalouppen aen haeren Admirael / hem verclaerende dat sy ghesolbeert waeren by allen middel haer van ons te ontslaen / ghelijck wy naderhant t'selbe verstaen hebben door onse ghevanghens/ende onder anderen door eenen Capiteyn / ende den oppersten Piloot : Wock waeren de selve Schepen des nachts alsoo aenghetast ende ontramponneert/dat alle den lust heur vergaen was/ om des daechs pets te herbatten.

Twelcke by onsen Admirael ende Vice-Admirael ghemerckt zijnde/ hebben recht op den Spaenschen Admirael Rodrigo, ende zijnen Vice-Admirael den Admirant / met hun beyden vande andere Schepen afghesondert zijnde/aengheset/ de welke dit siende hebben den vlucht ghenomen / maer Rodrigo merckende dat zijnen Admirant hem niet en conde volghen/ heeft met ghestreucken seplen hem in ghewacht. Alsoo dat onsen Vice-Admirael/ de selve eerst inghehaelt hebbende / met groote furie begoft te Chargheren/tot dat hy door t'by comen vanden Admirael ghesecondeert wierde/ waer door eene seer heftighe Butakietusschen dese vier Schepen ontsaen is/d'een den anderen seer door-naepende met t'geschut

t'gheschut ende met Gulsquetten. Ten lesten is onsen Aeolus daer mede by ghecomen / lossende sijne gheschut op de Spaignaerden/der welker beyde Schepen ten lesten dwers tegghens malcanderen syden tegghen syde dreeven/ t'welck d'onse een groot boordeel gaff om van allen canten die te comen aen tasten. Het welcke huy oock in sulcken staet brochte/ dat de ren hem sochte te salveten binnen het boort vanden anderen. Alsoo dat een groote quantiteyt vanden Vice-Admirael hun gheworpen hebben in hun Admirael Schip/ door vrees dat het andere/ gheheel door boort zijnde/ haest soude te gronde gaen: Maer de selve in des Admirael's Schip comende en vonden daerinne niet meer als 40. oft 50. levendighe mannen/ de welke hun int boort van't Schip t'samen gheboecht hadden/ ghelijck wy t'selve naerderhant uyt hunne eyghene verclaringhe verstaen hebben.

Daerentusschen hebben sy uytghesteeken een witte vlagghe/ tot teeken van vrede / welke vlagghe tot verscheyden maelen door eenige Cavalliers weder inneghenomen wierde/ alsoo de selve liever hadden te sterben als haer in onse handen te begheven. Daeromme en lieten wy niet af gestadich op haer te Chargheren/ t'welcke de obergheclommene vande Vice-Admirael siende/ zijn sy weder in hun boortghe Schip gheballen/ ende hebben/ gheanneert zijnde met nieuwe couragie/ de Bataillie herbat; Ten lesten is onsen Vice-Admirael door de baeren gheworpen tusschen beyden in vandes vyants Schepen/ de welke van beyde syden seer op hem schoten/ sonder dat hy daeromme liet zijne revengie ten weder-syden te nemen.

Maer alsoo hy hem ten lesten heel nae by den Spaenschen Admirael vondt / hebben de vyanden hem/ met eenen grooten hoop gheentert/ dewelcke de onse van anderen door het borven net / met halve piecken; steen-stuckkens ende andere wapenen alsoo weder stonden dat het merstendeel aldaer doot bleeff.

Daerentusschen en lieten wy niet met het grof gheschut ons beste te doen / alsoo dat de twee vyants Schepen allenskens begonden van malcanderen te scheyden/ ende den Spaenschen Admirael dē vlucht te nemen; maer wiert van onsen Admirael alreys vervolcht/ ende niet gheschut ghechargeert/ tot op den avondt dat de duysternisse hem d'selve uyt het ghesicht nam / nae welcken tijt wy hem noyt meer en vernamen. Ende naer alle apparencie en conde hy dien nacht soo verre van ons met comen oft souden hem des anderen daerhs / ghelijck wy d'andere Schepen deden/ noch wel ghesien hebben/ te meer also het dien nacht geheel stille was/ waeromme wy oordeelden/ dat hy den selven gang gegaen

I ij

hadde

hadde die te bodjens t' Schip St. Francisco ghegaen was/ van ghelijcken mede den Admirant/ waer van hier naer sal ghesprooken worden; Ghelijck wy van't selbige hier nae volcomene advertentie cregen van de Indianen in Guarme ende Peyra.

Wij hebben mede expresse tijdinghe ghecreghen/ dat het Schip St. Maria te gronde was ghegaen/ ghelijck wy met eyghene ooghen oock ghesien hadden dat t' selbige allenskens begonste te sincken.

Number 10. is die Battaly by daegh.

Met bewijs hoe die Spaignaerts de vlucht nemen naer dat eenighe haerder Schepen in den grondt gheschooten zijn, alles ordentlijck aen ghewesen.

A. Vertoont ghelijck de Halve-Maen door stilte tusschen 2. Spaensche Galioens gerackten, ende hoe manlijck sy hen weerden. B. Zijn die 2. Galioens die de Maen bevechten. C. Zijn twee Boots die de Maen tot assilentie worden ghesonden. D. Is die Morghen-Ster dewelcke door stilte van twee Boots voort gheroeyt moest worden. E. Is den Admirael Ioris Spil-berghen. F. Is den Spanschen Admirael die gheweldigh door	schooten was. G. Zijn 2. van onse Schepen die den Spaignaert noch vervolgden. H. Is een Spaensch schip, dat in het sincken veel vier maeckten ende t'volck seer jammerlijck kreten. I. Is een ander spaens schip, het welcke naer veel doorschietens oock te gront ghegaen is. K. Zijn die over ghebleven spaensche schepen, die de vlucht nemen. L. Is het derde spaensch schip, in het vluchten gesoncken.

Onsen Vice-Admirael ende den Aeolus vervolchden ghesadichlijck den Spaenschen Admirant/ den selven alsoo dooz-boozende/ dat hem gheenen middel van Eschapade overgebleven was/ maer dat hy elcken ooghenblijck scheen den gront te soecken. Daeromme heeft hy ten lesten de witte blagghe uyt ghesleecken/ tot teecken van breedte/ presenterende ons alles in onse handen te willen gheben/ indien wy hun t'leven laeten wilden; Twelcke by onsen Vice-Admirael ghemerckt zijnde/ sonde hy twee

PRÆLIUM DIURNUM.
Battalyby dægh.

THE UNIVERSITY OF
MICHIGAN

twee Booten met Crijcht volck aen zijn boot / ghevende last aen eenighe Cappiteynen / dat sy den Spaenschen Admirant selfs in persoon souden mede brengen. Maer alsoo de selve aen boot quamen ende den inhoud van haeren last verclaerden / en woude den Admirant t selve niet toestaan / maer verclaerde dien nacht noch in zijn Schip te willen blijven / ten waere dat eenighen Cap. in zijn plaetse in Ostagie daer wilde blijven / het welcke hem afgheslaghen wierdt. Daeromme hebben de onse hem nochmael vermaent dat hy hem niet langher soude betrouwen in een Schip t welck van wyre tot wyre scheen den grondt te soecken. Maer dit alles niet teghenstaende bleeff hy opiniaterende / segghende ten lesten mede te sullen gaen / indien hem onsen Vice-Admirael selfs in persoon wilde comen haelen / oft andersints dat hy liever niet eeren hadde te sterben inden staet ende Schip daer hy in was / tot dienst van zijnen Coninck ende Vaderlandt. Ghedurende dese onderhandelinge is een vande Matroosen van onsen Neolus naer boven gheclommen ende heeft des Admirants vlagghe afghehaelt / ende alsoo zijn onse Booten / siende datter gheen ander middel van arcoort en was weder aen boot ghecomen / achter laetende thien oft twaelf vande onse / de welcke teghens ordze hun in des Admirants Schip hadden gheworpen op hope vande eerste aen't plunderen te zijn.

Den nacht ghecommen zijnde / hebben de Spaignaerden / met hulp van onse Matroosen / die daer gebleven waeren / met pompen / ende andersints ghetracht hun Schip boven water te houden / maer siende dat alle t selve hun niet en hielp / ende dat sy niet anders als de doot en hadden te verwachten / hebben sy veel lichten ende tootzen aenghesteecken / ende met groot ghecrijt / schreeuwen ende kermen / omme te beweghen die t selve souden moghen hooren / zijn ten lesten / in onse presentie / met Schip ende goet / te gronde ghesoncken.

Maent Iuly.

Des anderen daechs zijnde den 19. Julij / heeft onsen Admirael vier Boots ghesonden ter plaetse daer den Spaenschen Admirant ghesoncken was / omme te vernemen oft den selven Admirant oft eenich ander Officier / sich niet en hadde ghebercht op eenighe plancken / masten / oft dierghelijcken.

Dese Boots ter selver plaetse commende / hebben ontrent 60. oft 70. Personen ghelvonden drijvende op plancken / sprieten ende andere dinghen / de welcke int aencomen vande onse / meynende dat het Spaignaerts waeren / riepen niet anders als om hulpe ende bystandt / maer siende dat het

hupanden waeren / riepen alle Misericorde , Misericorde.

Alsoo onse Boots den persoon vanden Admirant niet en vonden / de welke sy seiden dat des t' nachts verdoncken was / hebbende daerenboven twee wonden in de leste Batalie ontfangen / hebben sy ghesalveert den Opper-Pylot ende zijn maet / met noch eenen Capiteyn / met weynighe Soldaten / laetende de reste inde ghenaebe vande Zee-baeren. Alhoewel dat sommighe van onse Patroosen / teghens hurre gheghevene ordre / eenighe Spaignaerts doot sloeghen.

Siet daer den wtganck van dese Batalie / waer door Godt inder eeuwicheyt moet gheloofd ende gedanckt zijn / voor de victorie ende gracie ons alhier verleent : Alsoo de macht der Spaignaerden / door t' verlies van dese dyp Schepen / ten alderhoorchsten gheswackt was.

Wat aengaet onse dooden ende ghequetsten / de selve waren / Godt loff / noch van cleynen ghetaele / waer van de meeste waeren op de Morghen-sterre onsen Vice-Admirael / zijnde in alles seftien dooden ende tusschen de dertich ende veertich ghequetste / het welke meest ghecommen was ten tijde den Vice-Admirael tusschen de twee Spainsche Schepen inne gheworpen wierde.

De gheheele reste van alle de andere Schepen en waren niet meer als vier-en-twintich dooden / ende seftien oft achtiën verwonden.

Ten selven daeghe seplden wy recht naer het Eylant Caliau de Lima ; Haer alsoo het heel stille was en konden wy niet veel voorderen.

Den 20^m. den wint / voorderlijck zijnde / hebben wy t'voorsz. Eylant voorsz. ghepasseert ende zijn recht nae de Haeren geleyt / daer wy ontrent veertien Schepen saeghen van alderley soorte / die haeren handel dreeven op Peru, gaende ende commende alrijcs lanck de wal henen ; welke d'oorlaecke was dat wy daer niet en konden by comen / om datter gheen diepte ghenoech voor ons / soo naer by t' Landt en was.

Daeromme naemen wy voor ons eerste voornemen te vervolgen ende te gaen ankeren op de kēde van Caliau de Lima , omme te vernemen oft by Hasardt den Spaischen Admirael niet en mochte gheeschappeert wesen : Haer de selve daer niet bindende / hielden wy voorsecker dat hy moeste gesoncken wesen ; waer van wy volcomen verseeckerheyt cregghen in Gwarne ende Peyta , als hier naer gheseyt sal worden.

Alsoo

Alsoo wy nu naerder Lima de Caliou ghecomen waeren / heeft onsen Admirael/boor d'andere wit vaerende / zijn Ancker gheworpen op neghen ofte thien Vaedemen / ende dat dicht onder t'landt. Daer soo haest en hadde hy't niet gheset/ ofte de vpauden / hebbende op't Landt gheplant een stuck schietende lefendertich pondt Piers / met noch eenige andere cleynе sturckens schooten vele schoten nae hem / sonder nochtans hem eenichsints te beschadighen. Onsen Jagher hem besyden vanden Admirael aff mede ankerende/ heeft eenen schoot van't boorsz. stuck dwerssch deur ghetregen/alsoo dat het niet veel en scheelden/ oft soude hem te gronde gheholpen hebben.

Daerentusschen/ alsoo wy op den oever en groot ghetal van Chrijf-volck saegghen/ alwaer/ ghelijck wy daer nae verston den Dieroy selfs present was gheaccompanieert met acht Compaignien te peerde ende vier dysent man te voet / ende dat wy daerenboven verston den dat de Schepen / aen den oever legghende / mede Crijst-volck ende noodighe defencie inne hadden / als mede dat wy onderworpen waeren / door het schieten van't Landt/ masten oft coorden te verliezen / het welcke onse reyse hadde moghen verachten/ ende dat wy hier gheen boordeal boor ons en saegghen. Soo is / met rijpe deliberatie/ by den Admirael ende alle de Officieren gheresolueert gheweest eene myle ofte twee weder achter-waert te loopen / het welck datelijck gheschiede / ghelijck als t'selve is blyckende by de resolutie vanden Generalen Raedt : Alsoo dat wy onsen ancker wierpen aenden inganck vande Haven van Caliou de Lima, alwaer wy stil laghen tot op den 25. Van dese maendt Julij/ doende daerentusschen alle bevoor om eenighe van hunne Schepen te attraperen : Daer t'selve was te vergheefs / alsoo de selve Schepen gaende ende comende lanx de wall veel rascher int zeplen waeren als de onse / waer door wy gheen profijt en deden / als dat onse Booten naemen ende in onse Vloote brachten een cleyn Schipken / bycans van gheender weerden zijnde.

Den 26^m, hebben wy wederomme zepl ghemaect om onse reyse te voortderen/seplende so nae lanx de wal als het mogelijk was/tot des naer-middachs/ dat wy geheel onder t'lant een Scheepken saegen/ naer t'welcke onsen Admirael dyp wel ghemande Booten sont omme t'sebe te nemen / sonder dat onse Vloote eenichsints daer naer verwachte/maer ghinck altijt voort/tot op den abont dat wy t'ancker wierpen op 15. Vaedemen. T'welcke gheschiet zijnde / zijn onse Boorts weder aen voort-ghecomen/ mede vaerende het voortseyde Schip-ken / t'welck gheladen was met sondt / ende ontrent tachtentich tonnen

comen Siroppe / t'welcke eenpaerlijck onder ons ghelept wierde.

Int aen comen vande onse hadden de Spaignaerts upt het scheepken de vlucht ghenomen / lande-
waerts in / met allen t'ghene sy hadden moghen mede draghen.

Den Admirael goet vindende dit Schipken by onse Vloote te behouden / heeft daer op gheset Jan
de Wit Capiteyn met eenighe Patroolen / om t'selve te voeren.

Number II. is Caljou de Lima.

Een seer schoone Bay met zijn verclaringhe, met A. B. C.
aenghewesen.

A. Is de Battery op't strandt met eenighe stucken groff
gheschut.	strandt, aen d'ander syde vande riviere.
B. Is een schoon ghebou in het Stedeken.	H. Is een menichte van spaensche Schepen, ligghende op
ancker.
C. Is een Kerck daer sy haer sermony in doen.	I. Is onsen Admirael, Ioris Spilberghen.
D. Zijn twee troupen Ruyters met lancien.	K. Is den jagher, die dicht by de scheepen over en weder
onder seyl hielt.
E. Zijn twee Regementen voet-volcx, aen beyde syden
vande batterijen.	L. Is den AEolus, die met een groote yfere cloot geraecht
wiert.
F. Zijn twee troupen Spaignaerden, soo te voet als te
peerde.	M. Is de Morgen-sterre.
G. Noch een deel Spaignaerden vertoonen haer op't	N. Is de Halve-Maen.

VOLGEN

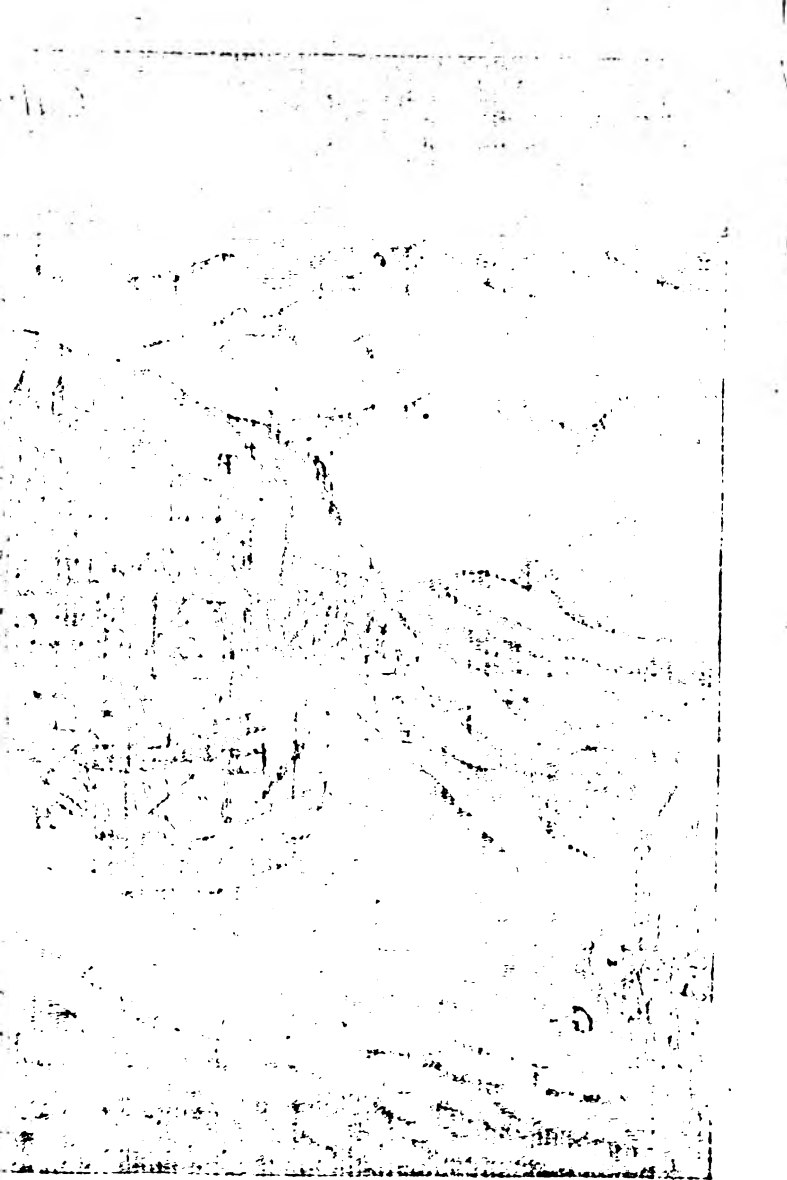
Caljou de Lima.

100-175112

100-175112

VOLCHT DE ORDRE.

Dese naer volghende Ordre ghemaectt/ salmen betrachten naer te comen soo ons de Armade van Pannama rescontreert.

De selve aentastende/ met alle onse macht van gheschut/ dat ons meeste gheweldt is/ ende oock ons voordelijckste/ om onsen vyant te beschadighen. Ende van hun boort te blijven/soo veel moghelijk is/als de reden booren verhaelt.

Wp en mogent so desperaet niet aen stellen/als wel onse vyanden: Dencken ende wel weetende/ dat wp in een vreemde Zee zijn/ende rontsomme in onse vyanden/ soo dat wp eenighe hooghe noot cregen/ daert Godt booren behoeft/ gheen middel en hebben/ van eenighe plaetsen/om ons te redderen/ vande schade die ons mochte gebeuren/als alleene t'gheene wp by ons selven hebben/ oock bevinden de verre Keyse/ die wp noch te doen hebben. En den dienst die de Heeren van dese Bloote/ inde Manillies ende andere plaetsen/ zijn verhoopende/ waer toe dese Bloote meest wt ghesonden is/ ende alsoo wp voorgaende slaechs zijn gheweest/ met de Armade van Lima, ons groot achterdeel ghedaen heeft/ dat wp niet by den anderen en waeren/ ende de stilte ons verhinderde by den anderen te comen: soo is noodich/ by een te houden/soo verre/weer ende windt ons kan dienen.

Wp aldien God ons de genade dede dat wp eenige Scheepen onser vyanden dwongen ober te geven/ so wert expresselijcken belast/ alle Scheeps-Capiteynen/ Schippers/ Stier-lieden/ ende andere/ hunne Scheepen te bewaren/ als ooc de Capiteyns vande Soldaten/ niet van boort te gaen/ aen eenige vyantscheepen. Maer dwinghende/ met hunne Boots selfs ober te comen/ op dat wp niet in de confusie en vallen/ als leet ghebeurt is/ gaende wt ons voordeel/ zijnde oorsake van ons volck te verliezen/ door onvoorsichticheyt/ ende onbeleeftde Plunderage.

Wp aldien gheraden/ ende goet ghevonden wort/ eenighe van onse Boots aen des vyants scheepen te sependen/ sal gheschieden door last vanden Admirael/ in zyn absentie (ende naer gheleghentheydt) door den Vice-Admirael waer toe oock sullen gheordineert worden/ bequame personen/ die de Spainsche
 itale

rale/kornen/ ende met voorszichtigheyt/verrechten. Ghene hun sal belast worden.

Den 27. hebben wy wederomme sepl ghemaect / zijnde den wint A. W. ten Noorden / met schoon weder.

Number 12. is Guarme.

Alwaer onse Scheepen ververfchten , ende met groote moeyten haer vvater met tonnen over het strandt brenghen.

A. Is een ghebroocken Casteel, van ons volckj beset.

B. Is ghelijck ons volck water haelt.

C. Is het Schip den jagher , dicht onder 't landt houdende.

D. Is een ghenomen spaens Schip.

E. Is onse Vloot , daer de Booten aff en aen vaeren.

F. Zijn een deel van onse Soldaten die ververschinghe

foecken.

G. Is het dorp ofte vleck van Guarme, daer ons volck in trocken om eenige ververschinghe te vinden.

H. Zijn eenige spaeniche Ruyters te peerde, die de vlucht nemen.

I. Is ghelijck sy in het soet water visschen.

DEn 28^m. zijn wy ghecomen op de Reede van Guarme , ghelegghen op de hoochte van thien Graden bezupden de Linie.

Dese plaette van Guarme is seer schoon ende Plaisandt / heeft eene groote ende wel gelegene Haven/ daer men met veele schepen mach legghen.

Daer is oock eene staende Doel met versh water/ daer wy provisie deden.

Int eerste aen comen sonde den Admirael eenen trouw Soldaten aen't landt / maer en bonden niet als ydele wooninghen/ dooz dien d'inwoonders / van onse compste verwitticht zijnde/ inde bosschen gebloden waeren/ alsoo dat de onse wepnich bupts bequamen.

Soo langhe wy hier stil laeghen/sondt den Admirael/ tot verscheyden reysen aen't landt Ian Baptista Schipper van het Scheepken/ dat wy s'daechs vooz de Batalie ghenomen hadden/omme alle de commoditeyten te dooz sien ende verberfinghe van victuaille te betomen. Daer / nae dat de selve alles dooz.

doorlocht hadde vott int eynde eenighe Orangie-Appelen ende andere fruyten.

De Matroosen vonden mede inde huylen eenige Hoenders/ Verckens ende Mel. Gock is wtghe-
sonden een getrouw/ende discreet persoon/ omme tijdinghe van Don Rodrigo ende zijne Bloote te be-
commen/dewelcke in't eynde seckerlijck vernam/dat beyde des Coninckx Gaillioenen vergaen waren/
sonder eenich mensche t'leven ghebercht te hebben.

Maent Augustij.

Den 3. van Augusto heeft den Admirael byp ende los aen't lant gheset eenighe ghevangene Spaig-
naerts/ de welcke den Admirael met veele danck-segginghen hier voor bejeghenden.

Naer den middach hebben wy onse zeplen op ghesicht/ende zijn met seer schoon weder Noort-West
aenghegaen/aldus continuerende tot den seften toe. Ten selven daeghe hebben wy int ghesicht ghecre-
ghen het Eplandt de Loubes, alwaer wy passeerden tusschen het vaste landt ende t'voorsz. Epland / leg-
ghende op 6. Graden 40. Minuten/hebbende desen naem de Loubes van eene soorte van visschen/waer aff
hier groote quantiteyt is.

Den 7. hielen wy alrijt onsen cours N. Noort-West/tot op den avont toe / dat wy een vreempt seyl
saeghen/het welcke wy/door de donckerheyt des avonts upt het ghesichte verlozen/ sonder wyder ver-
volch te doeti/om onse reyse niet te verachten.

Den 8. teghens den avont hebben wy t'ancker gheworpen in eene schoone bequaeme Haeven / by de
Stadt Peyra,

Den 9. nae dat den breedten raedt vergadert hadde gheweest/zijn aen t'landt ghesonden acht Cha-
louppen met byp hondert wel ghewaepende mannen / de welcke in goede ordze recht nae de Stadt
Peyra Marcheerden; Naer alsoo sy den bypandt vonden rontom ghetrencheert zijnde / ende dat sy
oordeelden / dat / sonder verlies van veel volck / sy den bypandt niet en souden connen verweldighen/
soo zijn sy alle / door last vanden Amirael / de welcke speciale zorghe droech tot conservatie van zijn
volck/ wederomme t'scheep ghecomen/naer eenighe ghedaene schermutsinghe.

In dese schermutsinghe en verlozen wy maer een man ghenaemt Pieter Evertsz. , ende hadden maer
byp oft vier gequettten. Ende ter selver Instantie is den Aeolus/de Morgen sterre ende de jacht gecom-
mandeert zepl te maecten ende hun te verboeghen tot dicht onder de Stadt Peyra,het welcke geschiede/
ende beleggherde de selve soo naer alst moghelijck was.

It ij

Naer

Daer den middach isser een visscher uyt de Zee ghecomen / nae den welcken terstont Jan de Wit met zijn scheepken ghesonden is / de welcke op den abont weder comende / heeft den selven visscher mede ghebracht / hebbendt een Schip ende seplen seer wonderbaerlijck ghemaect zijnde / ende int selvighe seg Indianen / alle jonge / stercke ende robuste mannen / hebbende twee maenden lanck uyt visschen geweest / hadden groote quantiteyt van ghedroochde visschen / van seer goeden t'maecte zijnde de welcke ghelijck onder de Vloote ghedeylt wierde.

Den 10. hebben wy wederom ons Crijsch-bolck / Doch met meerder macht als des daechs te voozen / aen't landt ghesonden / ende onse dzy Schepen speelden soo heftich met hun canon op de boorz. Stadt dat het al heefden datter ontrent was / t'selve gheduyrende / tot dat ons Crijsch-bolck in goede ordy tot onder de Stadt March-eerden / de welcke bindende de selve Stadt alreede gheopent ende lebich / zijnde de inwoonderen alle gheblucht naer het gheberchte / mede draeghende alle t'ghene hun moghelijck was / is by den Admirael belast t'vier daer inne ghesceeken te worden / het welcke datelijck int werck ghestelt is / alsoo dat in coeten tijdt het meerendeel der boorz. Stadt tot aschen is ghemaeckt.

Op den abont is alle ons Crijsch-bolck ende andere wederomme t'Scheep ghecomen.

Op 12. heeft den Admirael de Nacht ghesonden ander halff Myle van ons naer het zuyden / omme aldaer te Ankeren ende de wacht te houden. Daerentusschen hebben wy met de gheheele Vloote de haeben van Payta verlaten / ende hebben alle ghelijck gheanchert aen eenen hoeck by eenen inwijck / omme aldaer te verwachten de Schepen die van Pannama souden comen / alwaer wy eenighen tijt stille laeghen.

Dit gheduyrende / heeft den Admirael daeghelijck Jan de Wit met zijn scheepken in Zee ghesonden / omme te sien naer de compste van eenighe Schepen als mede om naer de Vloote van Pannama te vernemen / ter wat plaetse sy haer mochten onthouden.

D'selve Jan de Wit quam yeder abont weder by onse Vloote.

Mede zijn aen't lant ghesonden biss van onse Indianen / soo om eenighe bruchten te plocken / als mede om naerder tidinghe vanden Spaenschen Admirael te vernemen / de welcke ons int leste booz ghewisse tidinghe brachten dat de selve met Schip ende alles gesoncken was / uytghenomen dat biss oft seg per-soonen miraculeuselijck het leven ghebercht hadden.

Daer

Daer was een onder de selbe onse Indiaenen / de welcke ons veel sekeren ende saecken van Importancie ontdeckte / het welcke wy te meer geloofs gaven / alsoo wy den selven bevonden een seer ghetrouwe ende discreet persoon te wesen. De Indiaenen brachten oock brieven geschreven by den Capiteyn Caspar Caldron à La Dona Paula Hupsvrouw van de Commandeur van Peyra, de welcke haere retraits ghemmen hadde inde Stadt St. Michiel twaelf mylen int landt legghende / op welcke brieven sy wederomme antwoort brachten van de boorsz. Dona, inne-houdende het groot mede-lyden dat sy hadde met den boorsz. Capiteyn ende alle de andere ghevanghens / verclaerende / dat soo eenighe importante redenen haer niet weder houden en hadden / dat sy selfs in persone by onsen Admiraal soude ghecomen hebben / om voor de selve ghevanghens te intercederen. Sy foudt ons groote abundantie van Citroenen / Orangie-Appelen / Coolen ende andere verberfinghen / de welcke alle met goede ordze uytghedeekt wierden.

Dese Dona Paula is seer gherenommeert van weghen haere schoonheydt / goede gracie ende discretie / hebbende groote authoriteydt door het gheheele landt van Peru. Sy dede groote intercessien ende supplicatien aenden Admiraal voor de ghevanghens / dat hy eenighe der selver soude willen los laeten / maer t'selve wiert haer courtoiselyck ghewepghert / met dancksegginghe van haere ghedaene giften / haer assurerende / dat indien wy int beginsel van haere courtoisie ende benevolencie kennisse ghehadt hadden / dat wy om haeren t'wille de Stadt Peyra verschoont souden hebben.

Dese Stadt was sterck ende wel geretrencheert / ende boornamentliick op de syde van de Zee / alwaer men niet al t'ghewelt van canon gheene bresse soude hebben connen maerken.

Daer inne waeren gheweest twee kercken / een Clooster / ende veel schoone andere ghebouwen ende hupsinghen, mede hadde sy de beste haeven van het gheheele landt / alwaer aen comen ende wtlofsen alle de Schepen ende Armaden / die vut Pannama comen / nemende van hier hunnen wech te lande naer Caliau de Lima als het bequaemste zijnde / door de contrarieteydt van de ghestadighe stromen.

Den Vice-Kon hadde die van de Stadt gheadviseert van onse comste / ende hun gesonden veel wapenen / Vendels ende dierghelijcke / omme resistencie te doen: maer / niet tegenstaende sy den eersten dach mannelijck ghenoech wederstonden / gaven ten lesten allen den moet verlozen.

Gheduypende ons stille legghen/den Admirael siende dat onse victuallie seer begoste te verminderen/ heeft vier wel ghemonteerde Booten naer het voorsz. Eylant de Loubes ghesonden/ omme van dese visschen Loubes ghenaeemt/te vanghen/ t welcke sy deden/ brenghende eene groote quantiteyt/ eenige noch levendich/ andere doot zijnde/ de welcke gheroockt zijnde goeden smaeck hadden en volcomen voetsel gaben: t welcke ons middel gaff om onse andere victuallie te menagheren. Tot dat eenighe twistmaeckers (ghelijckmen ghemejnlick in sulcke extrenuteyten dusdaenighe vindt) d andere ophuyssen ende hun daer teghens stelden/ booz werpende dat dese visschen gheen eetbaere spijs en waeren/ ende datse lichtelijck eenighe siekten souden comen berooysaecten/ alsoo dat den Admirael/ om meerder inconvnienten te schouwen/ gheene meer en dede vanghen/ alhoewel sy die daeghelijck in groote abondantie aen brachten.

Number 13. is Payta.

Ghelijck 'tselvighe belegghert, bestormt, ende inghenomen 'is, ende hoe die Spaignaerts vluchten ende eyndelijck de Stadt in brant ghesteecken wert, voorts met eenighe van haer Scheepen, met een wonderlijcken Voghel van onghehooflijcker grooten.

A. Beteyckent ghelijck onsvolck aen landt ghebracht wert, ende in slach-orden die Stadt in trecken. B. Bewijst, hoe de Spaignaerden de onse bevechten al vluchtende. C. Zijn dry van onse Schepen, te weten, den AEolus, die Sterre, ende de Iagher, die de Stadt beschieten. D. Is een van der wilden schepen Balssem genaemt, hier	vaerense met visschen, sy connen met dese scherp aen den wint seyleen. E. Is eenen cleynen Balssem sonder seyl. F. Zijn onse Son ende Maen, die op ancker ligghen. G. Is het ghenomen spaensche scheepken. H. Is eenen Voghel, hy is 2. ellen hooch, 3. ellen breed, hy is gevangen op het eylant Loubes, by de Stadt Payta.

In dit Eylant hebben onse Matroosen mede twee Voghels/ van wonderbaere grootheydt/ ghevangen/ hebbende den Beck/ bleughels ende clauwen in forme als eenen Arent/ den hals als een schaepe/ ende op het

Handwritten text, possibly a title or address, heavily obscured by noise and artifacts.

26 FEB 53

het hooft cammen ghelijck de Hannet/ zijnde gheformeert op een seer wonderlijke maniere.

Den Admirael siende dat t' meerendeel van onse ghevanghens seer in habiel ende ombequaem waeren / heeft een groot deel der selver by aen het landt gheset/ ende wy behielen alleenlijck den opper Pilot/ den Capiteyn Caspar Caldron ende ontrent dertich andere personen.

Mede zijn los ghelaeten de boorsz. Indiaenen/ ende hun is haer schip wederom ghegheben.

Beschrijvinghe bande Regheringhe van

Peru, ghestelt dooz eenen ghevanghen Spaignaert genaempt Pedro de Madriga gebozen zijnde tot Lima.

De Coninckrijcken van Peru, Chili ende Terra Firma wert teghenwoordich/ ghegouverneert by Don Ioan de Mendoza ende Lima, Marquis Montes Claros Viceroy, Stadt-houder ofte Luytenant / in plaetse banden Coninck van Spaenjen / ghelijcke macht al hier als zijne Mayt. in Spaenjen hebbende/ so van giften te gheben ende Offitien/ d'welcken in dese Coninckrijcken Corrigimentos ghenaeamt werden wt te deelen der Indianen Kenthen Administratien ende Alcaldas wesende Heesters ofte regenten over de Pijne.

Dit boorsz. Offitie van Viceroychap geeft den Coninck boorz. 6. ofte. 8. Jaeren/ ofte boorz so veel hem beliest den gestelden Viceroy daer s'jaer boorz toelegghende 40000. Ducaten / mitlgaders alle kerst-daghe dijs Coningen ende noch 2. feesten als daer zijn banden heylighen Gheest ende Paesschen telcken reyse 1000. Pesos Ensaídos elck Peso tot 12. Realen en eē half t'stuck/ overmits hy dā te gast heeft alle de Raets-Heeren van Audiencia/ ende boven dien alle jaer als den Viceroy gact aende Haben van Galao / omme te dispacieren de Armade Coninckx silber / soo gheeft hem den Coninck 2000. Pesos Ensaídos tot zijns onkosten verhal / onbermindert zijn boven verhaelde gagie / de Viceroy wert ghedient in zijn Pallays van veel Edele ende Trijchx-Heeren van alderley soorten ende qualiteyt/ want Coningen bewaren het Offitie bande Mayoor/ Domo ofte Kent-meesters Maystro de Sala Capiteyn van zijn garde ofte wacht/ oock Camerlinck / sonder dese zijnder oock groote menichte van Pagies die binnen ende buytens s'huys/ dienen ende

nen ende veel knechten die dese boorz. Meesters dienen / als hy upt gaet/wert hy vergheselschapt/ van alle de Edelen vanden staet/ende heeft. 30. Soldaten / diemen hier heet Hallebaerdiers / ende soo hy buyten de Stadt gaet so gaen hondert Lanciers ende 50. Muskettiers met hem/dit zijn / Soldaten die hier genaempt werden de wacht/van't Coninckrijcke/de Lanciers genieten s'jaers 800. ende de Muskettiers 400. Desos Ensaïades vooz haeren dienst ofte Salario van den Coninck/ in dit Coninckrijc zijn vier Audienten/als een in Pannama,een inde Provinsie van Quito,een in Charlas ende de vierden in Lima. Alhoewel nochtans het Coninckrijck van Chili mede/een Audientia heeft/sulckr dat zijne Mas. continuelijk dit Coninckrijck met een Gouverneur versiet / den teghenwoordighen is ghenaeamt Don Alonso de La Ribera,dese audienten zijn Raets-Heeren vanden Coninck/ welcke alle plepdopen soo wel Civile als Crimenele decideren doch / ter t'weeder instantie provisie van Appel gheobtinueert / ende t'selve te doen intertenteren hebbende / werden alle de civile saecken hy opdozes / t'welck zijn als Commisarisen daer toe ghecomiteert / ende de criminele hy Alwalbas van't hoff onweder-ronpelijk/ghetermineert / dese al te samen gaen in een ghelijcke cleedinghe / elck daer vooz jaerlijck/ genietende 3000. Desos Ensaïades tot 12. en een haelf Ryael/ de Stadt daer de Viceroy hem hout / is ghenaeamt Civita dos de los Reyes ofte des Coninghen Sadt / sy is ghefondeert/een groote / schoone Valaye,de Stadt is naer mijn goet duncken inde lengte ander halff Myle/ende breet dze quartier [mijls heeft meer als 10000. Inwoonders/ ende derhalven de ghene die aldaer met menichte daghelijck comen en gaen/haer Coopmanschappen drijven/ dese Stadt heeft 4. plaetsen ofte merckten / de eerste is daer het Conincklijke Raedt-huys staet/ ende de Justitie vergadert ende daer de Coop-lieden vergaderen/ ende haer Contracten besluypen ende/ in dese plaetsen wort alle noodelijcke lijftocht ende Victualie vercocht/in dese Stadt woonen veel Indianen Ambachts volck/ als snyders ende schoen-maekers ende die woonen/in een plaetse ghenaeamt Cerrado/ het welcke dicht byde boorz. Stadt ghelegghen is / ende in dit pobel heeftmen veel arbeiders die met lanc-werck haer gheneren/ ende saepen vruchten ghelijck daer is. Arij/ Cool/ Salaet/Radijs/Comcommers/Meloenen oock Daps Camotes / diemen in Spaenjen noempt Patates/ende al dit wort vercocht op de boorz. groote plaetsen oft merckt/ de Indianen die in dit Pobel Cerrado woonen/zijn ontrent 2000. weynich meer ofte min / de andere is ghenaeamt St. Anna, is mede seer groot/de derde is ghenaeamt St. Diego , ende dese is wat clepnder / ende noch een plaetse/is ghenaeamt El. Sato de Los Cavalles, want alhier daghelijck Veerden/Muplen/Ezels gherocht

gherocht ende vercocht werden. In dese Stadt resideert den Aert-bischoep / ghenaeamt Don Bertholome Lobo, Guerrero, d'welcke tot renten oft incomen heeft 50. ofte 60. Duplent Pesos naer dat de thien- den hoogh ofte leegh loopen/ende soo de thienenden hoogh loopen / ist omtrent 60000. Pesos/ ende soo su leegh zijn omtrent 30000. de groote kerck heeft 24. Prebenden/ een Archidiacon/ School-meesters/ Canoncken/ Priesters oock Capitanen/ die hebben 2000. Pesos ofte meer / naer de t'hienden hoogh zijn/ dese kercke heeft 4. Pastoren ende elck heeft Renthen 1500. Pesos vanden Coninck tot onder-standt/ dese groote kercke is ghenaeamt Don Iuan Evangeliste, sonder dese prochie / t'welck is de Metropoli, heeftmen ander 4. de een ghenaeamt Sinto Marcello met 2. Pastoors/ elck heeft te renten 1000. Pesos/ Ian Sebastiaen met 2. Pastoors / ende hebben de selve renten / noch een Santa Anna, met 2. Pastoors/ ende hebben de selve renten/het ander is het Gast-hups vands Weef-kinderen met een Pastoor/welcke tot dienste is vande 4. Pastooren vande kathedraele kerck/ende die gheeft hem 500. Pesos tot gagie/dese Stadt heeft dese nabolghende Cloosters / van Monicken / als S. Fran^{co}. S. Domingo S. Augustin: ende een van Nuestra, de les Marfedes, ende elck van dese heeft 2. Cloosteren S. Franc: die heeft 3. Cloosters. Als te weten haer Clooster Principael / het andere vande barre-boets-lopers / ende het derde van onse lieve Vrouwe van Guadalupe, sonder dese zijn daer 2. vande Jesuypen die- men in dit lant hiet Teatinos, men heeft in elck van dese principale Cloosters 250. Monicken / ende in het Clooster vande Minores, 20. behalven dese Cloosters zijn daer 5. van Baghymen / het een heet La Incarnation, het ander La Conseption, het derde de Santissima Trinedada, het 4. van St. Iosepho ende noch een van St. Clara, behalven dese Cloosters / is daer een kerck van Nstra Montecorate ende Nstra Prado, en de Loretto. Hier zijn 4. Hospitales/ het een genaemt St. Andries, daer om niet ghenesen wert t'arme volck/ in dit Gasthups heeftmen ordinaires 400. siecke personen ende meer. Noch een Gasthups ghenaeamt St. Anna, daer de Indianen ghenesen worden/ daer is noch een ghenaeamt St. Pedro, daer Priesters ende Papen ghenesen worden / ende noch een ghenaeamt La caridade, daermen die arme Vrouwen gheest: daer is noch een hups ghenaeamt San. Lasaro, daermen Hannen Cureert van oude siekten die gheen Renthen en hebben/ daer is noch een ghenaeamt El Spirito Santo, daer gheestmen het barent volck/ men heeft in dese Stadt meer als 600. Missapen/ behalven noch wel 1000. Studenten/ boven dese zijn hier drie Colegien van Studenten/ het eerste is vande Coninck/ daer zijn 24. Studenten/ ende dese onderhout den Coninck van costen/ kleederen/ ende wat sy sonderlinghe van doen hebben:

het ander Colegie is gheenaemt naer de Aert-Bisschop St. Torinio, daer oock 24. Studenten zijn/die den Bisschop onderhout/noch is daer noch een genaempt Ian Martin, alwaer meer zijn als 400. Studenten/die elck voor haer costen ende leeren moeten betalen 200. Pesos Ensaïados / de Universteit daerinnen alle vyve consten leert ende ghecanoniseert wert heeft meer als 200. ghepromoveerde Doctoren / soo Theologijn/Juristen/ inde heylighe Schrifteuere oprechtelyck gheleert/ waer voor den Professoor jaerlyck banden Coninck gheniet 1000. Pesos Ensaïados.

Daer naer zijn noch 2. Classen ofte Auditoria/ vande welcke inde eene voormiddachs ende inde andere nae middachs de Canones/wetten ofte rechten oprechtelyck geleert werden/ daer zijn 2. Meesters/pder gheniet 600. Pesos Ensaïados t'jaers/de Meesters vande vyve consten hebben elck 400. Pesos Ensaïados t'jaers/ ghelyck oock doen diemen noempt de La Institura, dese Doctoren kiezen alle jaeren eenen Doctoor die sy heeten Jues ofte rechter van alle de Studenten / in dese Stadt zijn soo binnen als buyten haer mueren meer als 20000. slaven / hier heeftmen veel meer vrouwen als mannen / te weten Spansche Vrouwen: de Indianen van dit Lant zijn vyf ghelyck de Spanjaerden selfs / alleen dat sy ghehouden zijn aenden Coninck te betaelen/ ofte die sy daer stelt alle 6. Maenden 2. Pesos Ensaïados ende een hoen dat een Reael ghelt/ een Fenega maps/ t'welck 8. Realen ghelt/ een half stuck laken daer de Indianen haere cleederen af maecten / ende by aldien de Indianen inde Vallepe ofte int platte Lant wonen/soo moet het stof wesen van Cattoen / ende soo sy int gheberghte wonen soo maecten sy dat van wolle/elck Indiaen is verbonden den Coninck te dienen 30. daghen int jaer / sy beginnen te dienen inde Mayen in May. tot het leste van November/ende buyten desen tijt niet/ende die naer by de Mayen wonen dienen inde selve/ ende die daer niet dicht by wonen moeten int Lant werck dienen / en den Meester die sy dienen is ghehouden haer te betalen 2. Reale dachs voor dach loon / ende haer te eeten gheven/ Broodt/Oleys/Argen/Sout/ sy moeten oock dienen int Velt/ omme haer met beesten te geneeren/ die hier niet menichte zijn/ want boven dat hier veel Spaensche Schapen zijn / soo zijn hier noch menichte van andere vant Landt/ soo groot als een half wassen peert/hebbende het faet-soen niet onghelyck de Cameelen/ ende dese heeftmen van outs in dit Landt ghebruyckt in plaetse van Peerden en Muplen/ tot noch toe/ maer Principael in Potosi, want op dese Schapen laden sy int ghebergte het stof dat sy upt de Mayen haelden/ om beneden te brengen.

De Haven van Arica tot Potosi, brengen Beesten Terwen-meel/Mays/Aricoca/het welcke is ef soorte van groen Crupt dat de Indianen ordinaires inden mont nemē/ ende wert seer by haer geacht/de Span-

jaerden voeren alle haer coopmanschappen op dese Weesten/ niet tegenstaende daer Peerden ende Myn-
len overbloedich genoegh zijn/ de Indianen maken hier te Lande/ van Mays een drack / die sy schica
hieten/ is gesont ende coel gedroncken / voorts dese Stadt de Los Reyes, is overbloedich van Lijstocht/
Broot/ Welsch/ en Visc/ van alle soorten: 16. oncen Broot cost een Reael/ oft de Terwe goet coop is ofte
hier/ de Terwe cost ordinares 3. Pesos/ alhoewel dat dese voorszeden jaeren de Terwe geweest heeft tot 10.
ende 12. Stucken van Achten/ het Welsch gelt de Kroba 4. ende een half Realen oock 5. Realen naer den
omroep in de Stadt gedaen wort/ het pont veriche Visc gelt 3. quart van een Reael/ mē heeft hier veel
Visc/ upt de Zee ende binnen Muren/ van veel verscheyden soortē/ by dese Stadts Muren loopt eē Ri-
viere/ d'welcke in tijt van regen ofte stortingē van water/ d'welck seer geweldichlijck comt / want daer
een Brugghē/ over de selve Riviere / ghemaect van uptgehoutwen steen/ met negen bogen/ en so sterck
als men soude mogen bedencken / is wech genomen door den stroom dese Riviere: heeft mede veel ende
verscheyden soorten van smaeckelijcke Visc/ in dese Stadt heeft mē een vergaderinge van 24. Raets-
Heeren/ daer is een Coninck hups/ de Contractation met 4. Conincklijckē Officiē/ als daer is dē Cre-
sotier/ Condado/ Factor/ ende Medoer/ in dit hups is het Cresoot/ en Renthen vanden Coninck/ hier is
oock een Tribunal vande Inquisitie met 2. Inquisiteurs / hebben tot Renten 3000. Pesos ende hebben
haer gevangen hups Apaert / ende haer Mays / ende 2. Notarisen ende elck heeft 1000. Pesos jaers/
hier is mede een Tribunal van St. Cruzada, met afflaet ende Reliquien die de selve renten hebben/ in dese
Stadt zijn 16. Companien Soldaten 8. te peert ende 8. te voet/ ende is gelegen 2. Mynen vande Zee.

De Haven hier van is genaempt el Callao, alwaer woonē omtrent 800. Spanjaerde weynich meer ofte
min/ hier by leyt een cleyn Dorp van omtrent 200. Indianen / die altemael goet Spansch spreckē/ want
sy onder de Spanjaerden meest opgeboet zijn/ ende haer dienen/ helpē haer het lant bouwen/ tot Terwe
ende andere noodige dingen/ hoewel daer menichte van Terwe en wijn comt/ over Zee van Pisco, Yca,
en de La Nacha, van dese Stadt werden naer Potosi, gebracht alle Spaensche waren/ so van lareken en
ander goet/ tot cleedinge/ en ooc van Inlansche waeren die omtrent Lima gemaect worden/ tot cleedinge
van twolck/ dese plaette van Potosi, is genaempt La Valla Imperiael, heeft in haer begrip eenen berch/ seer
hoogh/ daer in sy het Metael vinden om silver te maecten / het is een vrees ende verwonderinge in dese
Mynen te comen / ende gaen neer waert / in de aerde wel 400. trappen / ende als men daer ingaen
wilt / ist seer doncker/ dat niemant sonder keerse can gaen / in dese Mynen wercken meer als 20000.

Indianen die het Metael upt graben/ ende dan zijn daer ander die het Metael afbrengen naer de Riviere inde Holens/ die wel 100. zijn omme te maelen/ te supren/ende het silver daer upt te trecken/ende als dit goet ghemalen is tot polver/ dan doen sy dat in een viercanten back met water/ doen daer Sont en gebroken Cerwe met secker merichte van quicksilver by / het welke is een materie omme dat silver vande aerde te doen schepden/ende alsoo vande aerde gherepicht zijnde/vermengt sich met het quicksilver/ende daer naer om dese 2. Materien silver ende quicksilver vanden anderen te schepden/ hebben sy een Oven ghemaect ghehick de Coopergieters haer Metael smelten / upt ghenomen dat hy boven is open ende wordt dan onder als een pannel ghestoockt / daer naer is een cappe ghemaect / van Clepe ofte Leem die hier boven overhangt los ende vry vanden Oven / ende door de hitte van't vier wort het quicksilver gedreven/boven onder dese voorz. cappe die daer hangt/ ende het silver blijft supber op den Oven/ het voorz. quicksilver / wort wederom upt de cappe vergadert ende ghebruyckt om te fineeren. Dese plaets is cout/soo dat daer in 4. Mylen int ront gheen bruycten en wassen / dan een Cruyt dat de Indianen heeten Aho; alle de Victalie van broode/wijn/ vleysch ende mays / en alle soorten van bruycten/worden met Carren ende beesten aldaer meest ghebracht van Arica, welck: is de Haven van Potosi, is altemet wel dier/maer daer en onbreect niet/men heeft in dit Dorp omtrent 6000. Mannen wernich meer ofte min/sonder noch wel 2000. die haer hier onder houden om haer winste te doen met Eetwaren hier te brengen van Arica, ende oock upt sommighe Dalepen omtrent Potosi, elck na zijn macht brengt wijn ende meel/den wijn van Peru cost 10. Realen van achten/ ende den wijn van Castilla 20. Realen/ende een Xroba vleysch cost een Reael, het broot gelt het pont 2. Realen ende die wils meer/maer met min/maer dese Stadt is gheleghen omtrent 180. Spansche Mylen van zijn Zeehaven Arica,ende onderwegghen heefmen veel Dorpen bewoont vande Indianen/alle 3. ofte 10. Mylen ende oock veel die ghedestruert zijn/in dese Stadt heefmen een Corrigidor,die den Coninck stelt voor 6. ofte 8. Jaren soo het hem belieft / van dese plaette opwaerts int lant leyt de Stadt Chuquisacas, daer is een Audientie vanden Coninck/welcke heeft 4. Cepdozes ende een Viscael / heeft oock een President die aldaer soo veel is als den Viceroy in Lima, ende oock heeft hy de selve macht aldaer int Lant/maer hy deelt gheen Offitien upt ofte Rentten / maer betwaert alleenlick de Justitie ende de Ordozes van dese Audientia bedienen de Offitien vanden Alcaldes de Corte/ende hebben kennisse soo wel van Civile als Crimineele saecken/dese Stadt is seer goet/ hoewel niet seer groot/ heeft mede een Bisschop / die tot rentten heeft 30000. Ducaten/

Puraten/ de groote kerck heeft mede haer Wabildo ofte vergaderinghe ghelick die van Lima, ende de selve Cloosters/ alhoewel de Monicken in sulcken menichte niet en zijn/ De inwoonders zijn hier tusschen 3000. ende 4000. ende soo hier eenich opzoer int lant ofte Custe van Peru quam / soo zijn de inwoonders herborijen af te comen tot Potoli, ende van daer heel tot Arica, met de inwoonders van Potosi, men heeft inde Stadt van Potosi, omtrent 1500. leegh-gangers die gheen Offitie hebben / dan trecken al te met naer Arica, ende dan weder naer Potosi, speelen met Caerten ende bedrieghen het volck die comen handelen/ winnende alsoo des v. eemden Coopmans goederen: omtrent 70. Mylen aen d'een syde van dese plaetse is een ander daer Mynen zijn/ diemen heet Oruro, daer veel silver valt/ bande selfde Allon als Potosi, dese plaetse heeft omtrent 2000. Borghers ende veel volck die comen handelen/ brenghende alle Eet-waren ende Dranck. Noch wat boozder het naer Lima, is noch een plaetse daer Mynen zijn/ diemen hiet Choco-loichora : maer hier en wert soo veel silver niet ghetrocken als van Oruro ofte Potosi, daer zijn omtrent 500 Spanjaerden ende tusschen de 3000. ende 4000. Indianen/ die daer wercken inde Mynen/ de locht is hier Cout als in Potosi, noch meer na Lima, is een ander plaetse ghenaempt Castro, Vircyna, daer oock eenich silver ghemunt wert/ ende hier zijn mede omtrent 500. Spanjaerden/ ende 3000. Indianen / dese plaetsen worden onderhouden ende ghebuictualleert van de Stadt Yla, d'welck is gheleghen inde Valleyen/ haer Zee haben is Pisco/ van daer crighen sy wijn/ meel ende mayg booz de Indianen/ in yder van dese plaetsen is een Gouverneur die ghestelt worden banden Viceroy / hebbende elck tot Salares 2000. Pesos Ensladag/ van dese plaetsen 20. Mylen leyt een Stadt ghenaempt Iuamabeluca, dat is een plaets van huyfen als Potosi, hoewel dat 2. Mylen van daer zijn veel beesten / ende wort veel boter ende kaes ghemaecht/ van Pisco ende andere Valleyen werden dese plaetsen versien van wijn ende andere behoef-tigheden / oock van Iuamanga, brenghen Conserven/ ghelick dat een lant is daer veel suykherriet wast: van Potosi tot Cusco, is omtrent 150. Mylen / zijn altemael slechte Valleyen ghenaempt Callao, ende is over al met Dorpen der Indianen versien/ elck 10. ofte 12. Mylen banden anderen/ jae soo veel / datmen qualick npt het een Dorp can trecken of men siet het andere/ in dese Landen zijn veel Cooplieden haeren handel drijvende/ ende oock veel dobbelaers ende speelders die trecken bande eene Tambos inde andere/ om het volck te bedrieghen/ dese Tambos zijn Harbarghen/ diemen in Spaingien Vintas hiet / ende in ons landt als gheseydt is. Cusco is een Stadt by na ghelick Lima, want is seer groot / dan is wat bozre ende onessen/ door oorsaeck dat het ghesondeert is aende voet van eenen grooten bergh / hier heeft

men veel regens/ t'heeft omtrent 6000. Spaenschen Inwoonders/ ende ronsom dese plaetse zijn veel Dorpen der Indianen/ die altesamen hebben omtrent 2000. Inwoonders/ hier is een Corrigidor, ende Bisschop ende Monniken-Cloosters/ als in Lima, ende 2. Collegien van Studenten/ zijnde omtrent 600. Studenten int getal: den Bisschop heeft tot renten omtrent 30000. Ducaten/ de groote kerck heeft mede een Cabildo, hier is oock een Cabildo vande Stadt met haer Alcaldes, der Conincklijken Officieren/ dit Lant heeft veel schoone Valleyn daer vergadert wordt meniche van Virtualie/ als Terwe ende Bleych/ tot goedē toop: de wijn wert hier gebracht van Araquipa een Zee- Stadt/ en is gelegen omtrent 100. Mylen van Cusco, hier int Lant zijn veel Spanjaerden die handel doen/ ende in dese Valleyn zijn veel Supcker Heullens/ de fruyten/ als Appelen/ Peeren/etc. Quepeeren/ noch ander fruyt ghenaeemt Dierasno/ Melocotones/ dit wert hier gheconfeyt omme na Potosi, ende alle andere Mynen te bryngen/ dese Indianen hebben haer Commandeurs die sy kennen voor Heeren/ ghestelt vanden Coninck/ dese betalen hun schattinghen soo vooren gheseyt is/ Guamanga, ende Cusco, is van den anderen gescheyden omtrent 60. ofte 70. Mylen/ seer quaet ende steenich/ dese Stadt is heel groot/ ende is mede een Bisdom/ den Bisschop is ghenaeemt Don Fray. Augustijn de Arbatal, het Lant is hier niet rijk/ om datmen hier dicht by gheen Mynen en heeft/ daerom gaet hier niet veel ghelts om/ maer alle dinghen is hier goet coop/ tot onderhout/ hier heefmen veel Bouw-Landen van Terwe/ ende andere Inlandsche Cruyden/ voor de Indianen: hier is oock groote meniche van Ossen ende Schapen/ men boet hier oock veel groote ende schoone Peerden/ die seer sterck worden ende veel na Lima, Chusco ende alle de Provintien door ghevoert werden/ Iuancabelica, is een plaetse soo ick gheseyt hebbe daer het quicksilver ghemaectt wort/ hier is mede een hoogen bergh als by Potosi, oock soo hol ende steyl met hoecken/ want om vanden top te comen/ climmen sy af met Ladderen van touwen ghemaectt/ ghelijck de geene daermen mede in de Maecten climpt/ den berch is geweldich diep/ ende op den top bryngtme de Specien upt/ op de schouderen der Indianen: dese Specien zijn steenen daer wy dan het quicksilver af maken/ en het is wel gheschiet als de Indianen op ende af climmen/ ghelijck sy altemael after den anderen gaen/ als een compt te vallen vā haer so moeten de andere die onder zijn en leger ooc vallē/ van boven beneden is tusschē 1. en 4. hondert treden. Dese plaetse heeft een Riviere al dat daer in gedaen wort verandert in steē/ ende die van dit watter drinckt soude terstont sterben/ van Iuancabelica, comptmen neerwaerts naer de Xaura, het welcke is gelegen 40. Mylen van Lima, hier is een Valleyn/ goet ende overbloedich van veel lieflijc:

lieflijkheyt vant Lant ende gesonde locht/ oock werden daer veel Spaensche beesten geboet/ ende de Indianen van dese Vallepe saven veel Terwe ende Mays/ en wert veel getrockē tot Iuancabelica, ende veel Dercken vleys wert gevoert naer Lima ende andere plaetsen/ mē heeft in dese Vallepe meer als 40. Dorpen der Indianen/ alwaer in zijn 10000. Indianen/ onder dese woonen veel Spanjaerdē die ruylen alle Eet-waren vooz sammen/ messen/ naelden/ cralen/ oorzhangens ende andere dingen van clynder weerden/ dit goet geven sy vooz hoenderen/ mays ende andere dingen/ ende dit brenge dese Spanjaerts te coop tot Lima ende Iuancabelica, ende winnen haren cost ende oock rijkdom daer mede: van Valle de Xaura, is een ander genaempt de Quorogerij gelegen 12. oft 14. mylen van Lima, maer dit Lant is altesamen bewoont met Indianen/ en daer woonen geē Spanjaerts onder dan hier ende daer / en van hier tot Caljou de Lima, zijn dese plaetsen/ Aburco, Pachacama, Chica Abia, ende dit zijn Dorpen der Indianen/ wepnich bewoont ende seer arm, voorts ist slecht Lant tot Cannetto tot/ een Dorp vande Spanjaerden bewoont/ zijn omtrent 80. hupsgesinnen/ die maecken eenigen Wijn/ saven Terwe/ voeden veel Beesten/ te weten/ kopen ende Ossen/ oock veel Herrye-Deerden/ ende Mynen/ welke sy te coop brengen tot Lima, voorts op dese Custe naer Arica, heeft men inde wech veel Dorpen bewoont van Spanjaerden als daer is Pisco, daer menichte van wijn gemaect wort/ dit Dorp met de Vallepe heeft omtrent 50. mannen. Nu volghet Yca, dat is vanden selven handel/ daer naer volghet La Nasca, daer oock veel wijn valt/ daer naer compt men in menichte Dorpen der Indianen/ ende dan inde Stadt Ariquepa, het welck eē fraye Stadt is ende heeft meer als 2000. Spanjaerden inwoonders/ daer is ooc een Corrigido/ een Bisschop/ ende Cabildo/ van alle beyde ende voort van hier tot Arica is de wech meest eenlijk/ sonder veel volck / vorders hebben wy verstaen van eenige plaetsen beuden Lima, tot Chaucay, daer woonen omtrent soo veel Spanjaerden als tot Cannetto en daer rontsom woonen sommige Indianen/ gheneerende haer veel met saven/ en bysonder met beesten te voeden/ ende Dercken vleysch te droogē/ ooc veele spaensche Schapen ende Cabriten/ maer dese Cust heeft wepnich Indianē/ ooc sprecken sy seer goet Spaens/ terkont van hier neerwaerts comt Guara dat heeft omtrent 80. Inwoonders wepnich meer/ hier zijn wepnich Indianē/ haren handel is met supcker/ meel/ ofte sproep/ diemē van daer naer Lima voert: vā Guara gaet mē naer Varancas, dat is eē Dorp van Indianen/ en heeft omtrent 200. hupsgesinnen/ haer handel is met terwe en mays/ t welck al geboert wort nae Lima, vā hier volghet Guarmey en is vande selvē handel/ maer in dese Dorpen en zijn sonderlinge geen Spanjaerden/ dan hier en daer een: vā Guarmey gaet men naer eē plaetse genaempt Casmala, hooch Lant ende arm/ wepnich volck/ heel verdestruert.

Van volght Santa, is een Stedeken bande Spanjaerden/ ende zijn wat meer als hondert huysghesinnen/ ende weynich Indianen/ hier naer volght de Stadt van Truxillo, is een fraye plaets ende daer is nu een Bisschop gecomen/ het is en arm lant/ heeft omtrent 2000. Indianen/ zijn haven is genaempt Guancaco, hier uit lant zijn veel suycker molens/ ende wort veel terwe ghesaeyt: men maecht hier veel meel/ t'welck na Panama gheboert wordt/ ende te Land waert in worden veel Spansche Beesten ghevoert ende Meyzen ghehouden om Weerden ende Duplen te voeden/ vruchten ende Eet-waer is daer goet coop/maer daer gaet weynich gelt om.

Daer hebt ghy t'ghene wy van de gheleghentheyt deses landts/ door onsen ghebanghen Spaignaert hebben connen verstaen / de welke ons verclaerde daer aff goede kennisse ende wetenschap te hebben/ te meer alsoo hy int selve landt ghebozen/ende van zijne jonckheyt opgheboert was.

VVy hebben mede noodich gheacht hier by te voeghen

t'ghene wy verstaen hebben van't Coninckrijk Chili ende de
Circonstantien vanden.

De Principale Hoofd-Stadt van dit Coninckrijk is St. Iago, welke bewoont wordt door de Indianen / in de selve Stadt is eene goudt Myne / bande welke den Coninck gheen proffijt en heeft.

De tweede Stadt is Coquimbo, seer abundant zijnde van Coper / van't welke in Peru alle het gheschut ende de clocken ghegoten zijn.

De derde is Waldavia, seer rijk zijnde in gont: d'inkwoonders van welke hebben in't jaer 1599. de Stadt ghewonnen ende inghenomen/ alle de Spaignaerts om t'leven ghebracht ende alle der selver vrouwen behouden tot acht hondert toe/ bande welke elcke weder gecocht can werden door een paer sporen/ eenen toom/ een rappier/ oft een paer stich-beugels: maer t'selve is by den Coninck expresselijck verboeden/ om de Chileneisen gheene wapenen inde hant te geben.

Hebbende de Stadt/ als gheseyt is/ in hun ghewelt ghecreghen ende alle de reste bande Spaignaerts wgejaecht

wtghejaecht ende ghedoodet/hebben sy den Gouverneur alleen ghebanghen ghenomen/ den welcken sy ghesmolten Goudt inden mont ende ooren gaten/ maeckende daer nae van zijn bekenel eenen dynckbrecker/ende van zijne schenckels oft beenen eene trompette/ tot teekenen vande victorie die sy over hunnen vyant ghehadt hadden.

De vierde Stadt is Auraco, daerbeneffens de Spaignaerts een fort hebben/ t welck bewaert wort met eene Compaignie Soldaten/ de welcke ter nauwer noot daer soo veel connen binden om hun te boeden/ende souden dickmaels moeten vergaen/ ten waere dat sy vande Schepen gesecondeert wierden. Het is ontrent anderhalff jaer gheleden dat een Bilsaops Capiteyn quam met een Schipken met dertich mannen expresselijck om de selve t'assisteren met listtochte; maer hy wert vande vloot also verdoeven/dat hy/teghens zijnen danc in de handen viel vande inwoonders aldaer/ dewelcke den Capiteyn ende alle d'andere doot-sloeghen/ uptghenomen den Trompetter alleen/ghenoemt Laurens, gebozen zijnde inde Stadt Berghen in Noorweghen van Nederlantsche ouderen.

In de Stadt Conception, daer wy hier te voorens aff ghesproocken hebben/onthout hem een Spaenschen Gouverneur/de welcke ordinaerlijck geaccompaigneert wort van vier hondert Soldaten ende in de Stadt zijn eenighe stucken gheschuts/ tot zijner difencis niet teghenstaende dat het Landt in dese Contrep het alderburchbaerste is van t'gheheele Coninckrijk: soo ist nochtans dat de Spaignaerden daer gheen ghewas aff connen hebben/noch t selve bouwen/ om de groote uytroepinghe ende verpletteringhe/die de wilden selfs/voor haer vertreck aldaer ghedaen hebben.

Chilue is een Stadt op de uiterste paelen ghelegen/mede onder t'ghebiet der Spaignaerden zijnde/doch van cleyn importancie; Want een Capiteyn ghenaeamt Anthoni Swart wt Nederlandt heeft hier voorens met dertich mannen d' selve Stadt overweldicht ende inghenomen.

Een Schip mede de Trouwe ghenaeamt voor de selve Stadt stil legghende om het ghetje te verwachten/soo hebben dertich Spaignaerden haer overghegeven in handen van die vanc voorsz. Schip/dewelcke daer nae te lande gheset zijnde op Guayaquil, werden vanden Viceroy van Peru gheattrappt ende wederomme naer Chili ghesonden/ alwaer sy mette voeten omhoogh ghebanghen ende met pijlen doorschoten wierden.

Daer zijn in t selve Coninckrijk noch eenighe andere plaetsen/ doch sonder veel importancie/ghelijck wy alle t selvighe sonden verstaen by een van onse ghebanghens; Ende hier van een eyn-

de-maerkende/ sullen onse Historie verbolghen.

Augusti.

Den 21. Augusti naer den middach hebben wy wederomme zepl ghemaect / nemende onsen cours naer t' Noorden t' Zeewaerts in/ met een soet ende seer schoon weder.

Den 22. liepen wy wederomme naer t' Lant toe alwaer wy teghens den abont ankerden op 40. baedemen. Zedert die tijt aff merckten wy dat de stroom met sulck ghewelt ons teghen liep / dat het quaelyck moghelijk was eenich voordeel te doen/ ten waer met seer voorspoedighen windt.

Den 23. den wint sterck ende tot onsen voordeel waepende/zijn wy t' zepl ghegaen / altijs vaerende lancy den wal henen/tot op den abont dat wy ten anker quaemen recht voor de Riviere genaemt Rio de Tomba, in welke Riviere men niet en can comen/ om de groote droochte / als mede om de stercke stroom die daer upt bloept/jae zelfs niet met eenighe Booten.

Den 29. met den daegheraet/ hebben wy t' anker ghelicht. Maer de sulze ende d'werficheydt vande stroom bedwongh ons t' selve haest weder te laeten vallen.

Op den 24. is den gheneneralen Raet vergadert/by den welken geresolveert wierde datmen den cours soude stellen recht naer het Eplant Coques, gheleghen op vijff Graden naerden Zuiden/ door oorsaecke dat t' selve Eplant seer Commodieu ende bequaem was om te ververschen/ ghelijck eenighe van d' onse daer aff goede kennisse hadden; Also zijn wy den wint/naerden middach naer t' Westen loopende/t' zepl ghegaen/onzen cours nemende ten Noort-Noort-Westen.

Den 27. hielden wy noch al den selven cours / tot op den avondt dat wy voor ons wt een Schip saeghen/ waer door wy allen middel aenwenden om t' selve tachterhaelen; maer de duysterheyt des nachts veroorsaecte dat wy t' selve upt t' ghesichte verlozen / alsoo dat wy onsen cours weder stelden als te voorens. Alhier waeren wy ontrent den hoek van Santa Helena, op anderhalven graet besupden de Pool.

Alsoo hebben wy ghecontinueert den 28. 29. ende dertichsten / tot nae den middach dat wy onsen cours Westelijker stelden. In dese plaetse zijn wy seer subiect gheweest alderley tempeesten/draeywinden/ reghen / bliem ende dierghelijcke.

Septembris.

Den eerste dach van Septembris hadden wy seer voorspoedighen windt / alsoo dat wy des t'nachts

snachts wederomme de hoochten hadden van vier Graeden.

Den 2. den wint also continueerende hadden wy de hoochte van 4. Graeden 30. Minuten/ende zedert den selven dach/tot op den levenden toe hebben wy altyt ghesocht naer het vooz3. Eplant de Coques, maer en konden t'selve niet binden/wt ooslaecke bande ghestadighe tempeesten / reghen / donder ende bierghelijcken. Ten selven daege heeft Ian de Wit zijn Schipken moeten verlaeten/wt ooslaecke dat het ghescheurt ende seer leek was/dooz de stercke winden ende Zeebaeren / ende soo haest en hadden wy de probpanden ende t'volck niet overghescheept oft t'selve is ghesoncken.

Vanden 7. tot den derthienden en nam het onweder noch reghen/noch bliem niet aff/het welcke on- der ons allenckens verscheyden siekten begon te verooslaecken/ ende te meer dooz dien wy in soo langen tijt gheen verversinghe gheregghen en hadden.

Den 14. was den eersten dach dat het temperst afnam/ met een seer schoon ende stil weder.

Hier hadden wy de hoochte van acht Graeden endethien Minuten.

Op den 15. zijnde claer ende helder weder/ is by nachte dooz de Piloten bevonden gheweest dat wy recht op de hoochte van thien Graeden waeren.

Den 16. verhieff hem den windt seer met ghestadighen reghen wt den Supd-Westen / onsen cours zijnde Noort-West.

Den 17. hadden wy de hoochte van 12. Graden ende 30 Minuten.

Den 18. des daechs was het goet ende bequaem weder: maer des s'nachts is een onweder opghe- comen met ghestadighen reghen / het welcke den windt ten Noorden dede keeren/waerdooz wy onsen cours ten Westen naemen.

Den 20. hebben wy int ghesicht gheregghen het Lant Nova Hispania ghenoempt / het welcke int eer- ste gheheel leech scheen/doch beset met heubels ende berghen van wonderbaere hoochte.

Den 21. hadden wy de hoochte van dertien Graeden ende 30. Minuten/ ende alldoen den wint naert zupden loopende/ selden wy onsen cours weder naer het Noorden tot op den middach dat het gheheel stille is gheworden.

Den 22. duynde de selve stilte noch/sonder dat wy veel boozderde/tot op den avont/dat sulcken sterckē storm ende draep-wint op genomen is / dat de Schepen dooz malcanderen dzeven/ de jacht stootende te- gen des Admirael's Schip/hem breeckende zijnen boechspriet/ met scheuringe van veel zeplen ende au- dere schaede.

De selve wint continueerde noch tot op den 23 des middachs / hebbende alldoen de hoochte van 14 Graeden ende vijftich Minuten.

Den 24. nam de wint seer aff/lopende naer het Oosten/ daeromme naemen wy onsen Cours West ten Noorden.

Den 25. Is wederomme t'voorzigtighe ontweder opgherefen met sulcke subpte onstipmicheydt / dat het schootver zepl vanden Admirael in stucken scheurden/alsoo dat wy qualijck t'selve ronden behouden.

Ten selven tijt is den windt mede omghelooopen gheheel teghens ons / waer door wy labeerden/ dan op d'eene dan op d'andere syde / tot op de middernacht dat het gheheel stil wiert.

Den 26. is den windt wederom ghekeert naerden Oosten/waer door wy onsen Cours W. ten Noorden stelden/seplende met goeden voorspoet/ ende hadden de hoochte van 14. Graeden ende 42. Minuten.

Den 27. Is ons d'selve voorspoet noch by ghebleven/tot op den avont dat het weder heel stil wierde/ het welcke den gheheelen nacht ende den nabolghenden dach continueerde.

Den 29. den wint zijnde als vooren/ginghen wy West ten Noorden aen/sonder dat wy t'voorsz. Lant opt wt het ghesicht verlozen.

Op den middach hadden wy de hoochte van 15. Graeden en 30. Minuten.

Op den avont naerderden wy hoe langer hoe meer de wal van't voorsz. Lant; maer den windt naert Westen loopende/gingen wy wederomme met volle seplen t'Zeewaerts in.

Den 30. trachten wy wederom het Lant te ghewinnen/maer alsoo wy/ naer onsen wil niet en ronden doorden/ginghen wy nochmael t'Zeewaerts.

October.

Den eersten dach van October hebben wy den gheheelen dach ende nacht ghelabeert om t'Landt te ghewinnen/alsoo dat wy/ met t'aencomen vanden dach ons seer nae by de wal vonden.

Ten selven daeghe/ zijnde den 2. saegghen wy op't Landt in verscheyden plaetsen roock op gaen/ waeromme den Admirael eenen Boort uytsondt met ghewapende mannen / omme nae tijdinghe te vernemen.

Mede is onse jacht voor wy ghesonden/omme alle sints den gront te peplen ende eene bequame anker-plaetse op te speuren/ de welcketen lesten weder commende ons verclaerde datter nergheens gheene bequame plaetse en was/noch gheene Haven oft Keede ghavonden te hebben.

T'selve

W' selve gaff ons eenichsints verwonderinge / tot op den avond dat onse Boot aen boort commende ons te kinnen gaff / een seer bequaeme baeye dicht aen t' Landt ghebonden te hebben / alwaermen met goede geleghentheyt conde ankeren op 15. ende 16. baedemen.

Mede verston den wy dat de ghene die inde Boot waeren van verre met die van t' Landt ghespjoeken hadden / ende dat de selve hun beloofd hadden alderley verbersinghen / indien sy maer de selve wouden comen haelen : doch alsoo haere p'die daertoe niet en strecke / en hadden sy t selve niet willen onderstaen.

Alsoo den wint ons soo seer teghen was dat wy van dien avond de reede niet en konden winnen / zijt wy nochmael ghedwonghen t' Zeewaerts te keeren.

Dit Landt scheen gheheel schoon ende playsantich / beplandt zijnde met veelderleye gheboomten en groenicheden.

Den 3. hadden wy de hoochte van 16. Graden ende 20. Minuten / ende ten selven daege deden wy noch alle devoy om de reede te crighen ende te ankeren / maer t' was te vergeefs / ende in t selve continuerden wy tot den 5. toe.

Ten selven daeghe saeghen wy veel masten vast aen malcanderen gebonden / drijvende inde volle Zee / het welcke wy int beginsel oordeelde eenich Schip te zijn / maer wiert ten lesten bekend door eene Boot / die wy tot dien eynde uytsonden.

Mede is eene andere Boot naer het Landt ghesonden / omme de gheleghentheyt te besichtighen / off het moghelijk waer krijsch volck aen t' Landt te setten / ende provisie van verbersinghe te doen / t welck wy ten hoochsten noodich hadden : maer wy creghen boort antwoort dat het niet moghelijk was / door dien de haeren teghens den Zee-rant met sulcke onstuyrnicheyt hun verbieben / datse onse Boots lichtelijck inden gront souden hebben gheslaeghen.

Ten selven daeghe hebben wy evenwel met de gheheele bloote het ancker gheworpen op veertich baedemen / hebbende de hoochte van 16. Graden ende 40. Minuten.

Den 6. Naer dat den breeden raet vergadert waren / is besloten datmen d' Booten aen Landt soude seyn den omme eenigh middel van verbersinge te ondersoecken ; Maer de selve ontrent het Landt comende / worden ghelijck gheseyt is / de onstuyrnicheydt der Zee soodanich te zijn / dat het onmoghelijk was te abbojderen. Sy saeghen aen t Landt eenighe menschen staen / de welke haer wenchten datse by hun souden comen maer t selve was hun niet doenehijk / mede saeghen sy verseyden trouppen Beesten inde weyden aldaer loopende.

Den 8. zijn wederomme dyn Boots wtghelonden / omme alsnoch eenige advantage te soecken/maer deden verloozen arbeit/ soo wel als de andere; als allernijck dat eenighe Matroosen hun ontleedende inde Zee spronghen ende tot aen't Landt swommen / alwaer sy eenige Millioenen Reden ende Herten saegghen/seer wilt zijnde/de welcke/ soo haest sy ons volck saegghen/ met groote snellicheyt deur liepen.

Den 9. zijn wy wederom boots ghebaeren/ alijts lancer henen de wal zeplende.
 T'selve deden wy oock op den thenden tot des avonds toe / dat wy ten ancker quaemen by eenen hoek van't Landt/ achter den welcken ghelegghen was de Stadt Aquapolque, hebbende eenen schoone ende wel gheleghene Haven.

Number 14 is Aquapolque

Met zijn verclaeringhe in vvat manieren die ghevanghen
 Spaignaerts geransonneert zijn.

A. Is onse Vloot, bestaende in vijff Scheepen ende een Spaens Scheepkē, het welck buyten de Bay op de wacht laght. B. Is die eerste by een comste, elck met een wit vantgen in de hant, beteyckenende vrede. C. Zijn onse Boots met die ghevanghen Spaignaerts die wederom los ende vry ghelaeten worden. D. Zijn een deel Etels, waer merons volck ververschinge Van de Spaignaerts ghebracht wert. E. Zijn een deel Schaepen ende Ossen ende anders,	t'welck sloop ghebracht wort. F. Is het Casteel beset met Spaignaerden ende wel versien met groff gheschut. G. Is het Kerck oft Clooster. H. Is die vleck oft Stadt Aquapolque. I. Iseenen wonderlijcken Vis die daer langhs die cost ghevanghen wort. K. Zijn eenighe Ruyters die wy saegghen met noch eenighe viveres d'welck ons tou ghebrocht wert.

DEN 11. maecten wy seyl / aentwende allen middel om de Haven te ghewinnen/ inde welke wy/ om de groote stike/niet en quaemē dan naer den middach/ ende wierpen met alle onse Scheepen het ancker dicht by het Casteel/ van't welcke ontrent tien Canon schoten naer ons ghedaen werden/ sonder eenichints ons te beschaedigen/ omme't welck te beletten heeft den Admirael een Boot

1002

Aquapolque.

Nº 14

1914

boort wt gesonden met eene witte blagge in teecken van breedte / het welcke de Spaignaerts merckende quamen onse Boot te gemoet/ons aenbiedende niet alleenlijk alle vrientschap/maer beloofden ons oock te geven alle wat sy konden tot onse hulp ende assistencie. In conformiteyt van't welcke / zijn ter selver instantie aen onses Admirael's boort gecomen twee Spaignaerden / te weten Pedro Alveres Sergerant Majoor / ende Francisco Menendus Venderch / wel geexperimenteert zijnde inde Nederlantische taale/ als veel jaeren aldaer verkeert ende ghedient hebbende. Dese gaeven aen onsen Admirael iteratieve beloften van hulp ende assistencie / ende zijn nae eenighe congratulatie weder inde Stadt ghekeert.

Des s' nachts hebben wy alle onse Schepen voort ghetrocken ende soo dicht onder t' Casteel ghelept/ dat wy bescheydelijk hun gheschut ende alle ghelegghentheyt sien konden.

Den 12 hadden wy opinie dat de Spaignaerts pers quaets met ons inden sin hadden/daeromme leydten wy onse Schepen ober zyde teghens t' Casteel/ gherect maeckende het gheschut ende alles wat daer toe behoort; maer alsoo wy eene Boot upt hadden ghesonden omme naer seekere tijdinghe te vernemen/zijn de voorszghenoemde personen wederomme aen boort ghecome / presenteerende hun selven in pant ende ostagie te stellen boort t' volbrenghen van't ghene sy ons gheloofd hadden / ende naer veel raressen is gheacordeert gheweest/ dat alle onse ghevanghens los ghelaeten ende in heure handen gestelt souden worden/ende dat sy ons boort de selve souden leveren dertich Ossen/bijstich Schapen / met eene quantiteyt van Hoenderen/ Cool/Orangie-Appelen/Citroenen/ ende dierghelijcke.

Soo haest dit contractt gemaeckt was/zijn binnen ons boort ons comen besoeken veel andere Capiteynen ende Caballeros/ende onder anderen den Capiteyn Castilio, de welcke meer als twintich jaeren int Nederlant gedient hadde/alle de welcke ons groote vrientschap ende courtoisie bewesen.

Ten selven daghe hebben wy veel mannen aen Lant ghesonden om provisie te doen soo van versck water/als hout boort de keucken ende dierghelijcken.

Den 13. hebben wy wederomme de voorighe provisie ghedaen/ende op den avondt hebben de Spaignaerts eene roep-schuyt aen ons ghesonden/doende beloven dat sy des anderen daechs ons de beloofde beesten ende vruchten souden zeynden.

Den 14. hebben die vande Stadt/naer versckenden Canon schoten/ons ter eeren gedaen/ ons de beloofde Ossen/Schapen ende vruchten gebracht/ het welcke onder de onse eene ongelooftijcke blijchap ende verberfinge veroorsaecte.

Den

Den 15. is in onses Admirael's Schip ghecomen Don Melchior Harnando consijn vanden Viceroy de Nova Hispania, last hebbende om te sien eene Vloote de welke machtich was omme soo eene Conincklike Armade/als die van Don Rodrigo te overwinnen/ de welke by onsen Admirael wel ontfanghen ende ghetracteert wierden/ doende alle ons crijcht volck inde wapenen ende in ordje stellen/ omme hem de selbighe te verthoonen.

Daerencruischen is onses Admirael's Soone metten fiscael mede aen't Lant gegaen/ de welke by den Gouverneur seer eerlijck ontfanghen ende ghetracteert wierden.

Op den abont zijn van elck Schip d' Canon schooten ghedaen / behalven eenighe Charghen van Musquetten.

Des anderen daechs zijn alle onse ghebanghene Spaignaerts los ghelaeten / waer voor die vande Stadt ons seer bedanckten/ met belofte van ghelijcken te doen/ by aldien yemant vande onse quaems in hunne handen te vallen.

Gheduyende dit stil legghen deden wy alle neersticheyt om onse provisie van water/ hout/ ende diergelijcken in te crijghen.

Dese verberlinghe was ons oock ten hoochsten noodich / door dien de siechte daeghelijck seer toenam/ ende voornementlijck in het Schip de Sonne/ daer ober de seltich siecken in waeren/ waeromme wy oock gheresolveert hadden / indien de Spaignaerts ons met vrientschap de verberlinghe niet hadden laeten volghen/ t' selve by middel van wapenen te becomen / het welke eventwel ons swaer ghenoech soude hebben gheballen/ door dien sy int Casteel seventien Metale stucken hadden/ behalven vele Musquetten ende andere wapenen ende amonitien/ zynde expresselick om onsen t'wille aldaer ghesonden/ door dien sy wel meer als acht maenden van onse compste verwitticht waren gheweest.

Den Gouverneur van dese Stadt ghenaeamt Don Gregorio de Porreo, hadde onder sijn ghebiet/ toebevoeringe van het Casteel vier hondert mannen/ behalven vele Edelluyden ende volontueren/ daer by te voorens niet meer als veertich mannen ende d' stucken gheschuts plach te hebben.

Dese Stadt Aquapolco en is niet overbloedich in lijf-tochte/ alsoo sy alles seer diep in't Landt moeten haelen/ ende mede door oorsaecke dat alle de Schepen van Manilles hier hunne ladinghe ende provisie nemen; waeromme wy verwondert waren sulcke vrientschap ende courtoisie vande Spaignaerts te ontfanghen/ tegens hunne gewoonlijke costuyne ende maniere: want alhoewel wy met cracht van wapenen

nen teghens hun aenghegaen/ende al schoon overwonnen hadden/ t'selve en soude ons niet geprofiteert hebben / ende en souden gheen beesten comen hebben gherrighen / dooz dien sy den middel hadden de Stadt ende alles te verlaeten / ende hun met t'ghene sy wilden / inde bosschen ende wildernisse te salveren.

Den 17. begonden wy ghereetschap tot onse reyse te maerken.

Den 18. zijn wy met voorspoedighen wint t'Zeewaerts in gheseylt/tot op den avont dat het seer stil is ghe worden/de selve stulce gheduyende tot op den 20.ende 21. toe.

Vanden 21. tot den 25. laeerden wy over ende weder sonder veele te boorderen / wt oorsaecke bande noch duerende stilicheyt/tot op den avont dat wy booz ons wt een Schip saegen/ t'welck wy verhoop-ten dien nacht wel in te haelen.

Des anderen daechs saeghen wy dat t'selve Schip gheanchert lacht dicht onder t'Landt / waernaey by den Admirael viel wel ghemonteerde Booten ghesonden zijn omme t'selve te nemen. Daer soo haest die van het Schip de onse saeghen aencomen / hieuwen sy de Masten ende Sprietten aff/ ende de selve t'faemen bindende / swommen daer mede twaelf personen aen Landt ende salbeerden haer.

Int Schip waeren noch ghebleven elft personen / ende onder de selve twee Munnicken ende eenen Pilot/dewelcke hun niet en hadden derven op de voorsz. Masten vertrouwen : Int aencomen van onse Boots schoten sy eenighe Musquettschoten; maer daerom en lieten de onse niet de selve aen te tasten / te nemen ende met Schip niet al in onse Bloote te brengen.

Dit Schip was alleenlijck ghelaeden met eenighe meubelen van clepne importancien/ende met eenighe lijf-tochte/t'welcke onder onse Schepen verdeelt wiert. Het hadde wt ghewerst om Perlen te visschen/doch en hadde niet ghevanghen/was wel gheequppeert/ met vier metaele ende twee steen sturckens/eenighe haecken/ende andere Wapenen ende Almonitien/alsoo dat het scheen veel eer ten oorloghe als op de visscherpe wtghemaect te zijn.

Hier hadden wy de hoochte van 18. Graden ende tusschen de thien ende twaelf Minuten.

Den 27. is op't selve Schip ghestelt Jan Hendricksz. Stiermen vande Maen, met tweentwintich mannen/soo Soldaten als Patroosen/om t'selve te bewaeren ende de Bloote te volghen.

November.

Den eersten dach van November isser een soet ende gheheel stil weder opgherisen gheduyrende tot den thienden toe. Ten selven daghe teghens den avont hebben wy t'ancker gheworpen recht doot eene Haven Selagues ghenaeamt legghende op negentien Graden. Onse ghevangens verclaerden ons dat alhier eene Riviere was vol van alderley versche visschen/behalven veele Citroenen ende andere vruchten/ende dat twee mylen van daer eene weyde was daer de Beesten hun weyden/omme t'welcke te vernemen/zijn twee Boots met ghewapende mannen aen't Lant gesonden/ de welke aen't Lant comen de/de dootz. Rivieren ende vrucht-boomen bonden/ maer saghen oock aenden oever de voet stappen van veele mannen/die schoenen aen hadden/daromme en dorsten sy niet verder gaen/ maer quamen t'Scheep. Dit dede ons presumeren/wt dootlaecke vande schoenen/ dat het de Spaignaerts van Aquapolco moesten wesen/ om dat onse ghevanghens ons verseeckerden dat hier ontrent in als maer twee oft dyp Spaignaerden en woonden/ ende dat het Lant bewoont was vande Indianen.

Number 15. is S. Iago, Selagues ende Natividaet.

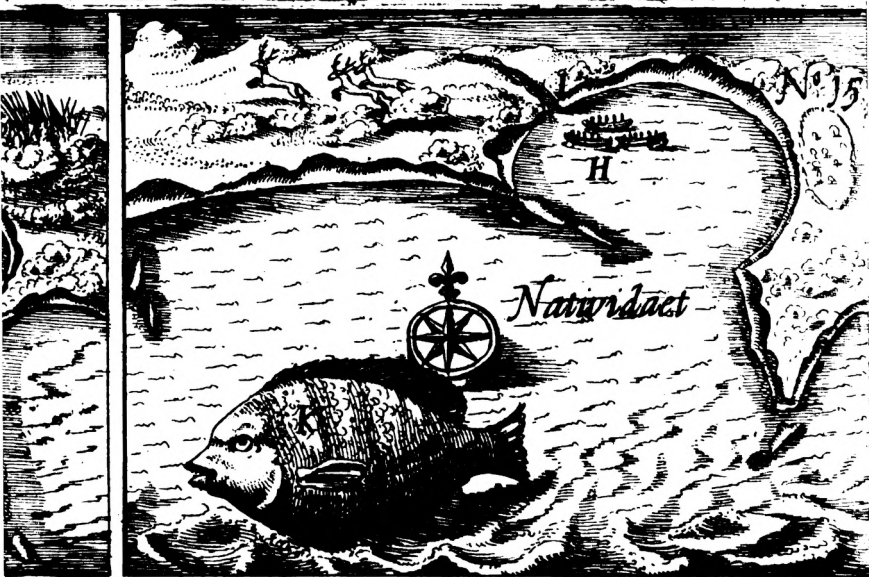
seer neerstich aengevvesen in yvat manieren de onse tegen de Spaignaerts slaghs vvaren.

A. Is de Bay van S. Iago daer onse Vloot lagh.	G. Zijn onse Matroosen die de Boots bewaren.
B. Is het Spaensche Scheepken op de wacht legghende.	H. Is een plaats oft Bay wat van daer ghelegghen, wert Natividaet ghenaeamt.
C. Is de Bay Selagues daer den Iagher lagh met die plaats daer die Spaignaerts ons volck bespringhen.	I. Is een seer schoone Rivier met versch water.
D. Is gelijck die Spaignaerts nyt het bos quamen springē.	K. Is een ander manier van visch die in dese contrey veel ghevangen wert.
E. Is de Recontra aen de ander sy.	
F. Zijn een deel dooden op de plaats ghebleven.	

Onde dese dootlaecke heeft den Admirael doot eene Boot/ een van onse ghevanghenen aen Lant gesonden met eenen brief/doot den welcken sy begeerde alleenlijck met vrientschap eenich vee ende vruchten/tot verbersinghe van zijn volck te hebben/maer alsoo daer niemant en was/ is den brief aen Lant aenden tack van eenen Boon ghehanghen.

Den

Den 11. zijn wy aen Lant gebaeren met twee hondert Soldaten/ settende vooz op onse Booten eenighe witte blagghe/ tot teecken van breedte; maer de Spaignaerden ter contrarie/ op den oever staende/ singherden een blauw Daendel ende thoonden dooz teecken / datter niet vooz ons en was als den oorloch.

Soo haest wy aen't Lant ghecomen waeren/ is eenen grooten hoop Spaignaerts/ in't bosch verborghen zijnde/ wtghesprongen/ vallende met groot gheschreeuw seer subytelyck op de onse / de welke ter eerster instantie verschuyckt waeren/ ende sonder de teghenwoozdicheyt van eenige onse Officieren/ souden den vlucht ghenomen hebben: maer daer nae eene couragie ghenomen hebbende/ chargheerden sy lustich op den vyant/ alsoo dat hy coorts daer naer hen op den vlucht stelden / sonder dat de onse wyder vervolch deden/ dooz vrees van andere Embuscade/ maer zijn weder inde Boote ghekeert/ te meer alsoo het polver aen eenighe begonde te mancqueren.

In dese rescontre bleven vanden vyant op de plaetse doot een Capiteyn/ benebens veel andere Spaignaerden/ sonder noch de ghequetste/ ende vande onse waeren maer twee dooden ende ses oft seven ghequetsten.

Den 15. den wint ons dienende/ hebben wy ancker ghelicht ende zijn gheseyt nae de Haven Natividaet ghenaemt/ de welke maer dyp mylen van daer lach / ende wy maeckten staet om aldaer provisie te doen van versch water ende vruchten/ sonder eenich perijckel.

Alsoo den wint seer stilden/ zijn wy eerst des anderen daechs inde selve Haven gecomen/ alwaer wy teghens den avont ten ancker quamen op 20. Daedemen/ ende onse jacht ginck legghen maer eenen steenwerp vanden mont van eene versche Riviere/ alsoo dat wy onder haere bescherminghe ghenoech onse provisie van water condon inhaelen.

Den 17. is den Admirael met veel Soldaten ende Matroosen aen Lant gegaen / omme hem te meer te verseecken/ ende toelicht te nemen op des vyants aenval / ende alsoo hy de plaetse overal byz vondt/ heeft hy de Booten wederomme ghesonden omme alle de ledige tonnen te halen/ de welke ter selver tijt met water ghevult wierden.

Ten selven daeghe heeft den Admirael aen Landt ghesonden den jonckxten van onse Gummicken / naer eenighe hupf-kens vande Indianen/ omme dooz vrientschap van hun eenighe verbersinghe te becommen.

De voorz. **Donnick** bleef by de Indianen tot des anderen daeghs toe/ zijnde den 18. ende als doen is hy naer den middach wederomme ghecomen met twee **Deerden** gheladen zijnde met hoenderen ende verschepten vruchten/ met belofte ons des anderen daeghs nochmael soo veel te brengen/ t'welcke hy oock ghetroouwelyk volbrachte.

Hy adverteerde ons mede dat als doen hier ontrent niet eenen **Spaignaert** en was/ maer den trouw/ die ons te doozen aengheraent hadden/ daer deur ghepasseert was om ons te soecken.

Geduypende toet ende weder gaen van onsen **Donnick**/ deden wy naer wenschen alle provisie op/ soo van water/ hout ende ander nootwendigheden/ alfoo dat wy begosten gereetschap te maecten tot ons vertreck.

Den 20. des snachts hebben wy zepl ghemaect ende zijn wt de **Haeben** in volle **Zee** gheseylt/ nemende onsen voortganck tot den 24. toe/ met eenen tamentlijcken goeden wint.

Ten selven daeghe/ zijnde niet wyder vande **Cape Correntien**/ hadden wy de hoochte van 20. **Graeden**.

Den 25. is den breezen raet vergadert/by den welken finalijck besloten is onsen cours te nemen/naer de **Baep** van **St. Lucas**.

Den 26. hadden wy de hoochte van 20. **Graeden** ende 26. **Minuten**.

Ende alsoo die vanden Raet oordeelden dat wy te veel versumpden int verwachten van eenighe **Schepen** oft **Adviken** upt de **Manilles**, is gheresolveert te zeplen recht naer de **Ladrones Eplanden**/ roepende **Godt** aen/dat hy ons hiertoe zijne hulps wilde verleenen.

December.

Den 2. van **December** stelden wy onsen cours W. **Suydt-West** aen/met goeden voortganck.

Den 3. saeghen wy twee **Eplanden**/het welcke de **Stierlieden** dede verwonderen/ seer brennt vinden/ de datter **Eplanden** waeren soo verr' van **Lant** inde volle **Zee** ghelegghen.

Den 4. int aencomen vanden dach saeghen wy van verre eene clippe/ d'welcke wy int eerste meyn- den een **Schip** te zijn/tot contentement van ons allen/ meynende dat ons alsdoen bepeghende t'ghene wy soo langhen tijt verwacht hadden/te weten een **Schip** upt de **Manilles**,maer nader daerby comen/ de/bebonden wy dat wy bedroghen waeren.

Dese rotse oft clippe was ghelegghen op de hoochte van 19. **Graeden**/ende meer als vijfenwistich my- len

in de Zee van het vaste Land gheleggen / sonder eenich ander Land daer by te hebben.

Den 6. des middachs hadden wy de hoogte van 18. Graden / ende 20. Minuten. Ten selfen daghe is ons een ander Eplandt verschenen / hebbende vijff heuvelkens / vande welke elck een Eplandeken apart scheen te zijn.

Januarij.

Vanden 6. tot den eersten dach van Januarij 1616. ginghen wy met voorspoedigen wint altyt West S. West aen. Daerentusschen iler aenden Admirael clacht ghedaen / dat de Officiers op het vzeemt Schip hunnen wijn overdadelyck verdaen / ende simpele matroosen in plaetse van dien maer water ghegeven hadden; van t welke den Raet naerder informatie hebbende doen nemen / is t selve warachtich bevonden / want sy verdaen hadden twee derdendeelen van hun Capitaal / verdaen hebbende in selsch dertich daeghen / soo veel / daer sy / nae de gheselde Orde / vier maanden mede hadden moeten toe comen.

Niet teghenstaende den voorspoet ende goeden voortganc die wy in onse reyse hadden / soo is evenwel de siecke op onse Bloote seer vermeerderd / alsoo dat veel begonden te sterben / ende onder anderen / den Opper-Constapel vanden Admirael ghenaeamt Jan Otten d'Essen, Thomas Iansz. Provoost / Ioris Iansz. van Medenblick onder stierman / ende veel andere vande welke wy hier gheen mentie sulken maechen.

Den 23. teghens den avondt hebben wy het Land Ladrones int ghesicht gheceghen / waer door wy onse dankich Godt Almachtich dankken.

De Landt was seer lech ende effen / daeromme / alsoo den nacht aen quam / vzesende naerder t Landt te zijn als wy wel meynden / hebben alle de zeplen ghestreucken / drijvende den gheheelen nacht / sonder omgheven dootganc.

Den 24. smorghens vonden wy ons dicht by het Land / t welke de Indianen van t Land liende / quam ons ghedins schuyt kens ropende continue ons Bloote / sonder gheheel nae by ons te comen. Daeromme den herden Raet vergaderende / hebben goet gebonden met de gheheele Bloot t Landt te kiesen / t welke dertich ghelchiede / ende soo haest wy aen Landt waeren / handelden ende trafiqueerden wy met de Indianen in alle vrientchap.

Den 25. op den middach heeft onsen Opper-Comman vande Morghen-sters Sybrant Cornelissen,

A ij

aende

aende tafel sittende wel ghesont zijnde/seer subptelijck eene swaemelinghe ghecregen / alsoo dat hy strax daer aff ghestorven is/ tot groote verwonderinghe van alle die daer by waeren.

Number 16 zijn de Iflas de Las Velas oft Ladrones.

Met zijn verclaeringhe, soo van Scheepen, Menschen, ende aen cleven van dien.

A. Is onsen Admirael de Son,	F. Is het bekomen Schiep met ons volck beset.
B. Is onsen Vijs-Admirael de Maen.	G. Zijn haer Canoys die sy roeyen, ende die dingen die aen
C. Is de Morghen-Ster.	de syden aen gemaect zijn, daer met houden sy t'selve
D. Is den AEolus van Rotterdam.	mede in Balanse.
E. Is den lagher, om dese Scheepen quamen de wilden	H. Zijn haer Scheepen oft Canoys daer sy met seylen.
met haer Canoys oft Scheepkens, in sulcker menichten	I. Is der wilden, oft Ladrones manier van gaen.
swermen oft Beyen gheweest waeren.	

T Selve by onsen Admirael verstaen zijnde / heeft hy den breedten Raet doen vergaderen/by den welken gheordineert is/des abonts ancker te lichten ende ons van Lant aff te houden / tot des anderen daechs toe/ t'welcke alsoo gheschiede. Daerentusschen en deden de Indianen niet afgaen ende comen/ons brenghende alderley vruchten ende crupden/ door de welke onse siecken seer gelaest ende verquicht wierden.

Den 26. handelden wy den gheheelen dach met de Indianen/waer door wy goede provisie deden van veel schoone vruchten ende andere verversinghe.

Ten selven daghe hebben wy den Coopman begraven / schietende vele schoten van grof geschut ende de Musquetten/het welke de Indianen alsoo verstaechde/ met tegenstaende sy te doozens veradverteert waeren gheweest door wat oorlaecke dat het gheschieden soude/dat sy met hunne schuytkens van malcanderen verstopden/d'een hier/d'ander daer/ende niet weder en doozten comen. Daeromme hebben wy ten selven daghe zeyl gehyscht/nemende onsen cours recht nae de Banilles. Daer

I. Ladrones

Maer alsoo het den geheelen nacht seer stil was/ en deden wy niet veel voordeel/ alsoo dat wy des anderen daechs noch niet verre van 't Lant en waeren/ het welke de Indianen siende/ zijn sy met groote menichte met hunne schuytkens wederom ghecomen/ ons volghende tot seer diep inde Zee toe/ medebrenghende alderley soorten van vruchten ende andere noodicheden/ tot dat den windt begon op te streeken/alsoo dat het hun niet moghelijk was langher te volghen.

Op dien dach is ghestorven ende inde Zee gheworpen Dirck Voet Vaendzeger op de Jacht/ geboren tot Harderwijk.

Den geheelen volghenden nacht ginghen wy met volle zeplen/alsoo dat wy des anderen daechs het Lant wt 't ghesicht verlozen.

Deze Eylanden de Ladrones zijn eerst ghebonden gheweest int jaer 1519. door Ferdinandes Magellanes; die de selve de Velos noemde/om de groote menichte schuytkens diemen daer siet met hunne seplen/ seer subtyllyck ghemaectt zijnde.

Deze Indianen en hebben heurs ghelijcken int gheheele Lant niet inde conste van swemmen/ want sy hun inde Zee begheven/gaende tot op den gront toe/ het welke wy tot verscheyden maelen ghesien hebben/inde Zee werpende eenighe stucken pser/ dewelcke sy wt den gront weder op haelden ende boven brachten.

Sy zijn mede seer gheneghen tot dieverije/ het welke den voorszghenoemden Magellanes wel besocht heeft/ ende hieromme is hun den naem ghegheven van Ladrones.

Sy zijn seer robuust/soo Mannen als Vrouwen/nochtans seer dispoost ende in alle dinghen subtyl/ sy gaen gheheel naect/wtgenomen/ dat eenighe hoeden dragen van strop ghemaectt/ ende dat de Vrouwen hunne partypen bedecken met eenighe bladinghe.

Deze Eylanden zijn mede seer abundant van hoenderen/ende ander ghevooghelte/ ende principalijck vol van visscherijen.

Aengaende hunne Wetten ende Religie/ daer aff en conden wy niets vernemen/ maer alleenlijck mercken wy dat sy Aff-goden dienaers waeren ende de Beelden aanbaden.

Den 31. anderhalf wyre voor den daghe is lob Willemssen Provoost Generael over 't Crijskvolck slock te bedde legghende heymelijck op gheslaen/gaende beneden naer een vande Doorten/ hem ghelattende als oft hy zijn ghevoech wilde doen; maer eer het pement conde mercken/ soo lach hy inde Zee ende

ende was versopen/sonder dat wy wisten oft het met willes oft door ongheluck gheschied was.

Februarij.

Eenighe achter een volghende daghen seilden wy met tamelijken voorspoet / tot op den negghenden Februarij int kriicken vanden daghe/ dat de Cape de Spirito Santo erschenen is / de welke voorspoet seilende/hadden wy den selven dach noch sulcken voorspoet/dat wy des avonts ten ancker quamen inden Mont vande Cape des Anilles op 13. Wardenen ende 15. Minuten/zijnde aldaer/naer onse gissinghe het Eylant de Capul.

Den 10. zijn wy te Lande ghegaen doende alle teekenen van vyde/ ende met de Indianen spracck houdende seiden sy ons dat het Eylant van Capul noch meerder voor wt was ghelegghen / ons t selve schoonnende met eenighe teekenen. Wy begheerden van haer eenighe victualen om ons te ververschen/maer t selve wert ons gheweyghert/door dien seiden sy/ dat sy wel wisten dat wy tot gheenem anderen eynde daer en quamen/als om de Spaignaerts hunne bontghenooten te beverchten. Ende niet tegghenstaende veel ende vryntlick bidden dat wy deden/soo en wouden sy daer noyt toe verstaen / ende alsoo den Admirael ende den Raet niet goet en vonden middel van ghewelt te ghebruycken / soo zijn alle de Booten wederomme aen boort gheroepen.

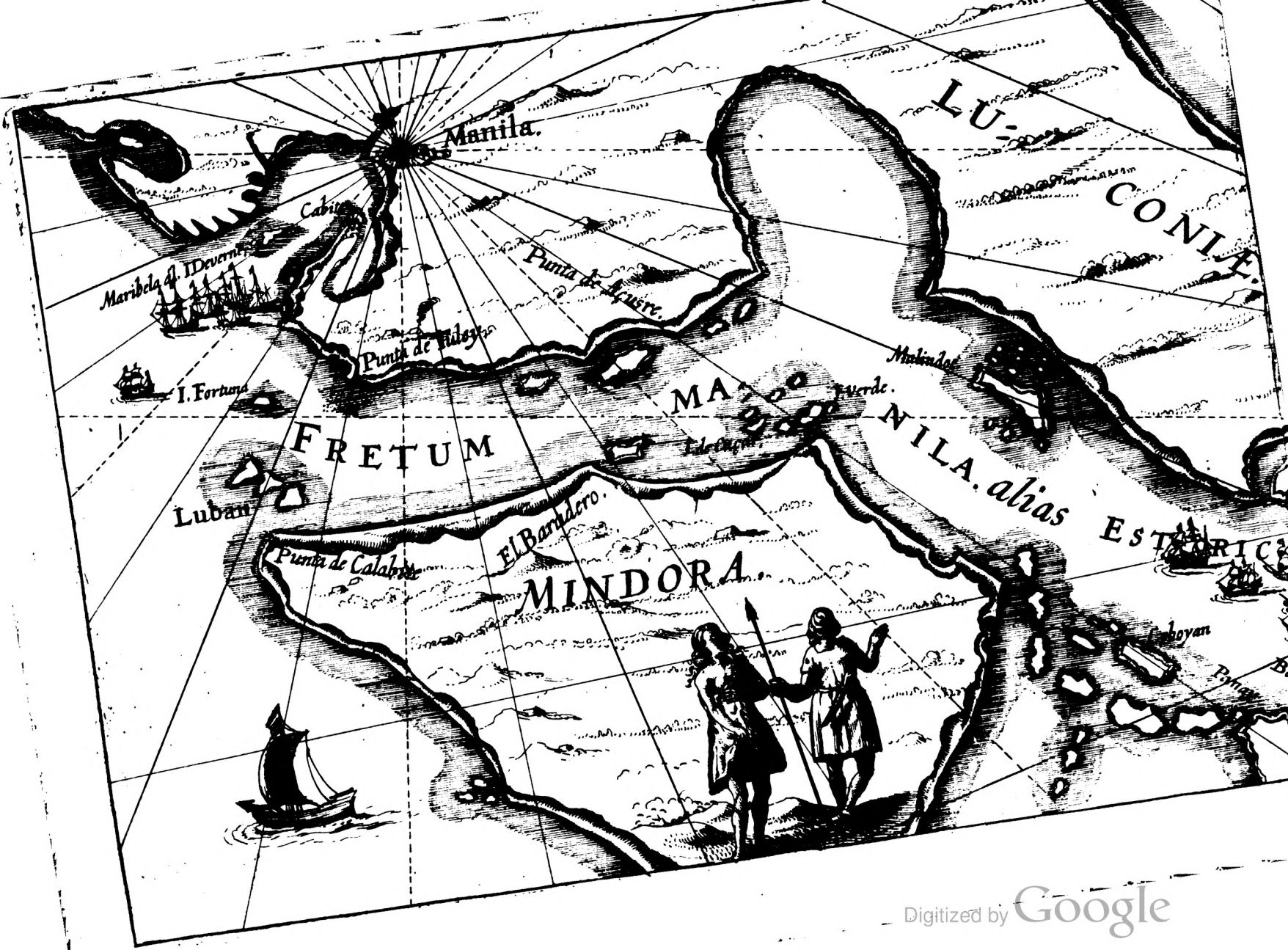
Den 11. voor daech hebben wy ancker ghelicht / seilende naer het Eylant Capul, daer wy op den middach by quamen werpende het ancker in een seer bequame Haven / by eenighe huplen staende aen den cant van t water.

Soo haest en waeren wy niet aen t Land oft de Indianen traficqueerden ende handelen met ons/ alhoewel sy wel wisten dat ons voornemen was den Spaignaert alle vyantschap ende afbreuck aen te doen.

Sy brachten ons ten eersten hoenderen/verckens ende dierghelijcke / met belofte des anderen daechs van ghelijcken te doen/het welke sy oock deden/maer alles met manghelinghe van eenighe cleyns smyssteringhe.

Int selve continueerden wy tot op den negentienden/ ende alsdoen lichten wy ancker / stellende onsen cours Noordt W. ten Noorden/seilende recht inde Strate de Magellanes / ende deden alsoo ons beste/ met hulp van twee Indianen/de welcke ons voor ster-lieden dienden / dat wy in coeyten tijt de Haven ende de Caps van Anilles reghen.

Number

CYPUS ERBT
LENSIS.
Die Straecht vande

14

15

S. Bernardo.

Punta Borja.

P. Tafajan

BORIAS.

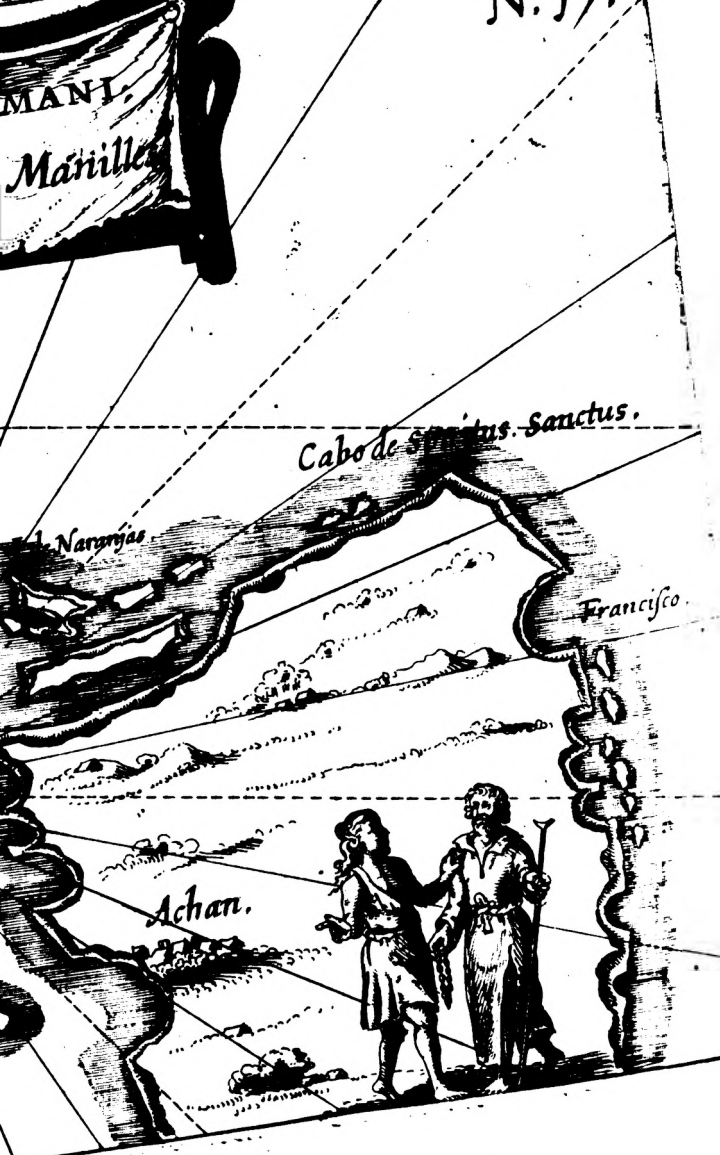
MANILA A.

BAHO DE

Punta Mambion

16

P. San Miguel.

Nomber 17. die Straet Manilles.

ghelijcke van Ioris Spilberghen
besejlt is.

Gheduyzende den tijt dat wy door dese engte voeren/ ginghen wy alle daghe aen't Lant om Roten ende andere vruchten te plucken/ de welke seer goet ende ghesont voor onse siecken waeren/ daeromme deden wy oock groote provisie van de selve.

De Inwoonders alhier waeren lieden van ghenoechsame discretie/ zijnde ghecleet met langhe rocken/ ghemaect op de maniere van een hempt. Sy draghen groot respect aende gheestelijke persoonen/ het welke wy merckten aen een van onse Municken/ den welcken/ soo haest sy hem saghen/ sy de handen quamen cussen/ hun teghens den selven seer opt moedich ende nedich vertoonende.

Minne Vrouwen en verschenen voor ons niet/ maer verberchden haer inde Bosschen ende andersints. Den 19. op den abont zijn wy ten ancker ghesomen/ dicht by het groote Eylant Lucon ghenaemt/ int welke de Stadt Manilles ghelegghen is.

Hier saghen wy een huys/ seer substijlick boven op enighe Boomen ghelondt/ het welke van verre scheen eenich Edelmans oft Heeren huys te wesen.

Den selven abont is den breedten Raedt vergadert omme te raet staen watmen in dese ghelegentheyt best soude moghen doen.

Den 16. met het criecken vanden dach/ den Raedt wederom vergadert gheweest hebbende/ zijn vier Boots in goede equipage affghesonden/ om de ghelegentheyt van't boorsz. huys te besichighen/ de welke weder commende/ verclaerden dat het een out ende verballen ghebouw was/ ende dat sy daer ontrent gheen levendighe creature gebonden en hadden.

Ons boornemen was eenich Spaignaert ghevanghen te krijghen/ omme door den selven te vernemen van t'ghene wy in Capul verstaen hadden/ te weten dat eene Spaensche Armaede als ober langhe inde Manilles nae onse compste verwacht hadde/ waer van wy tot noch toe geene gewisse tijdinge hadden connen krijghen.

Ten selven daghe voeren wy/zeplende lanx de wal henen / passerende eenen Berch van ongeloofelijke hoochte/de welke altijt was brandende/ghenaemt Albaca, vol van solfer ende dierghelijke dinghen zijnde. Tot op den abont dat wy ten ancker quamen op 23. Daemen/dicht by eenen hoeck van't Landt/ daer de inwoonders een vier hadden ghestoocht / omme de Flabuyzen van onse comste te betwittighen.

Den 21. ginghen wy weder t'zepl voorderende altijts inde Strate.

Int selve continueerden wy tot den 24 toe / gaende nacht ende dach met tamelijken boozspoet / tot op den abont toe/ ende aldoen saghen wy den mondt oft uytganck bande Strate schijnende seer enge ende nauw te wesen/ende om t'aencomen banden nacht/wierpen wy aldaer t'ancker wt.

Den 25. zijn der Bootsbooz wt ghesonden om de passagie door den mondt te vinden / De welke seer haest teecken deden/waer op wy niet de gheheele vloote volghden/ende met hulpe bande stroom quamen wy deur ende alsoo weder inde volle Zee, sonder eenichsints den gheheelen volghenden nacht zepl te strijcken.

Den 26. deden wy den gheheelen dach ons best om de Haben bande Manilles te beseylen/maer alsoo het stille ende den windt ons teghen was/soo en konden wy niet vorrichten.

Wy saghen aen Lant op verscheyden plaetsen buyen ende andere lichten/ waer door wy wel dachten dat onse comste overal gheopenbaert was / waer van wy ons te meer verseeckerden / door dien ons in't passeren bande Straet/ende noch daernaer/altijt een cleyn schuytken ghevolcht hadde/seplendemet sulcke snellicheyt aff ende aen/dat het ons onmogelijk was t'selbe te achterhaelen/welck schuytken ons bespiedo ende de tidsinghe bracht aen allen canten.

Vanden 27. tot den achtentwintichsten arbeiden wy altydts met over en weder te laberen om de Haben des Manilles te winnen/maer wy boorderden seer weynich ende wierpen ten lesten t'ancker omtrent een myl bande Haben op 40. Daemen/dicht by eenen hoeck dewelcke tot aende Haben streckte.

Mer en bleven wy niet langher legghen als tot middernacht/want aldoen wiert by den Admirael een Schoot ghedaen/tot teecken van wederom zepl te maecken/t'welcke geschiede/ ende laberden den gantse nacht / sonder yets te boorderen / vanghelicken den anderen dach maer en quamen ewenwel niet binnen/ende des abonts anckerden wy boorden inganck bande Haben / door het Eylandt Maribela ghehaemt/hebbende twee seer hoech verheebene clippen / achter de welke de Stadt van Manilles gheleghen is.

Op

Op dit Eylant Maribela houtmen gemeynlijk des s' nachts wacht / ende aldaer houden hun de Piloten / verwachrende de Schepen van Cyna, omme d'selbe tot voor de Stadt van Manilles te brengen / door dien dat den inghanck op sommige plaetsen seer periculeus is / waer van wy adbertentlie creghen door onsen Spaenschen vloot.

Meert.

Den eersten dach van Speert s' morghens broech hebben wy twee zeplen gheslen / loopende van't eene Lant tot het andere / nae de welcke dy wel gemande Booren ghesonden zijn / met last omme hun best te doen om eenich ghevanghen te betomen / uyt den welcken wy tijdinghe mochte crighen ; maer de selve Booren verlozen arbeit doende door den snellen voortganc vande voorsz. Schepen / zijn reghens den abont wederom inde vloot ghekommen.

Den 2. naer dat den Admirael / alle stier-lieden / Schippers ende andere Officiers by malcanderen hadde gheropen / iſſer gheresolveert gheworden / dat soo haest wy met laberen eenich profijt souden connen doen / dat wy ancker souden lichten / ende ons best doen om inde Haven te somen.

Den 3. s' morghens hebben wy ancker ghelicht / ende nae dat wy den gheheelen dach ghelabeert hadden / waeren wy des abonts noch weynich ghevoordert / alsoo dat wy wederom ankerden dicht by een cleyn Eylanteken streckende aen het vaste Lant.

Achter t'selbe Eylant saghen wy vier Champans / nae de welcke terstont vier Booten gesonden zijn : de / dewelcke alsulcke neersticheyt deden / dat sy met de selve quamen roep tot in onse vloote toe / ende dat sonder eenighe resistencie / door dien de ghene die inde voorsz. Champans waeren / merckende d'aencompste vande onse hadden den vlycht ghenomen / mede nemende alle den last vande dyse / maer het vierde zijnde het grootste was gheladen met rijs / olve / hoenderen / fruydt / ende anderen lijf-rochte / t'welcke seer dienelijck was onder de vloote door de krankheit / nae dien het ghebreck daeghelijck seer toenaem.

Des anderen daechs op den 4. zijn alle de Cooplieden op des Admirael's Schip ghecomen / by de welcke de veroverde goederen niet ghehele portie verdeckt wierden.

Ende alsoo wy boven allen noodich achteden eenich lebendig mensche te betomen / omme vanden selven seckere tijdinghe te hebben soo van het Lant als andere circumstancien ; soo zijn wederomme vier Booren met veel ghewapent volck aen t' Lant ghesonden / de welcke aen't Lant eenen Champam vonden

den alleen gheladen met calck / sonder eenich volck : maer van verre saghen sy groote quantiteydt van menschen/ de welcke en wilden niet hun gheene spraecke houden/ ende zijn alsoo op den avont wederom aen boort ghetomen.

Int ondergaen vande Sonne saghen wy onder t' Lant eene Champan/ met opghetoghen zeyle / nae de welcke in alderhaest twee wel gheequipterde Booten gesonden werden / de welcke de selve inden nacht achterhaelt ende genomen hebben: maer alsoo den wint seer onstuymich was ende dat de Champan maer gheladen was met hout/ nut zijnde om te timmeren / hebben sy de selve op ancker laten legghen/ mede voozende ses Synesen die sy ghevanghen hadden; Waeromme den breeiden Raedt vergaert is omme d'selbe t' onderbraghen van t' ghene daer sy wetenschap af mochten hebben.

Number 18. is de Bay van Manilles.

Met het aen cleven van dien seer coreckt verklaert en aen gheveesen.

- A. Is die Bay van Manilles.
- B. Is de Haven daer veel van haer Schepen laghen.
- C. Is die Stadt Manilles seer populus.
- D. Is een Fort genaemt de Cabitta.
- E. Is het Eylant Maribella.
- F. Is onse Vloot bestaende in ses Schepen
- G. Zijn onse Boots met deweleke wy alle neersticheyt de-

- den om eenighe ghevanghens te bekomen.
- H. Zijn eenige van haer Schepen, die sy Ioncken noemē.
- I. Zijn twee van onse Schepen dewelcke 2. van haer Champan in onse Vloot brochten.
- K. Is een van onse Boots die een van den Indianen Champan doet seyl-strijcken ende bringense mede in de Vloot.

TE eerste in stancie ontdeckten sy ons dat outrent dese quartieren noch andere Champan waren gheladen zijnde met alderley lijftrichte ende mede eenighe comenscappen/ daeromme zijn alsnoch twee Booten wtghesonden met last omme alle neersticheydt aen te wenden ende deselve Campans te soecken.

Den 15. des t' middachs lagen wy wt de Zee recht nae ons toe comen twee zeplen/ naer de welcke gesonden

sonden wiert onsen Jager ende t'ander Scheepken (t'welcke wy de Perel noempde) om de selve te nemē.

Des t'nachts hebben onse twee Booten aengherantst ende ghenomen twee Champans dewelcke geboert wierden door eenighe Chynesen ende een Spaignaert/last hebbende om de collecten te doen vande tributen die d'omlegghende plaetsen jaerlijc aende Stadt van Manilles gheben.

De selve Champans waeren ghelaeden met rijs / hoenderen / andere victualien ende eenige coopmanschap.

Den 6. zijn de Jacht ende de Peerle wederom ghecome/mede voerende dry Champans/ twee vande selve gheladen zijnde met herten hupden/touback/hoenderen ende andere coopmanschappen van clemder importancie/vande welcke eene ghenerale verbeplinghe gheschiet is.

Dooz die in dese Champans waren/ verstonden wy particulierlijck/ van t'ghene daer was vande Spaensche Armade toegerust inde Manilles ; dat de selve onder t'commandement van Don Ian de Sylves gheseylt was naer de Molucques, omme teghens d'onse den oorloch te voeren / ende dat met thien Galloenen van wonderbaere groote/twee Jachten/vier Galleyen/ met twee duysent Spaignaerts / behakken de Indianen/ Chynesen ende Iapanesen, mede in grooten ghetale zijnde; Godt geve dat hun voornemen sonder effecte ende tot niet mach ghebracht werden.

Den 7. heeft onsen Admirael eene Champan met dry Chynesen ghesonden inde Stadt Manilles , met brieven aende voornemste Raeden aldaer/presenterende eenighe gevangens soo van Spaignaerden/als Chynesen ende Iapanesen te wisselen teghens de ghevanghenen die sy aldaer van ons Landt mochten hebben.

Den 8. is onse Jacht met eenighe Booten naer t'Lant ghebaeren / omme te halen vier Champans/ die by de onse te vooren verobert waeren/maer waeren aldaer aen ancker ghebleven / dooz het onstuymich weder.

Des anderen daechs zijnde den 9. is de Jacht met de Booten wederomme ghecome/mede brengen de de voorszeyde vier Champans/gheladen zijnde met neuten ende andere vruchten/ ende daerenboven met twee Ossen ende een Herdt/t welck sy met een roer gheschoten hadden.

Ten selven daghe is den grooten Raedt vergadert ende resolutie ghenomen / dat wy des anderen daechs/by aldien de Chynesen niet weder en quamen/ seyl soudē maecken ende de onse inde Molucques te hulpe gaen.

Februarij.

Den Admirael verstaen hebbende / dat Don Ian des Sylves eerst op den vierden Februarij zijne reyse van hier aenghenomen hadde naer de Molucques, met sulcke toerustinghe als hier vooren verhaelt is / heeft / met voorgaende rijpe deliberatie vanden gantschen Raedt / inne siende dat den Poisson hier eerst beranderde inde Maent van April / voorghehouden gheenen tijt te verliesen / het welcke ons andersints ren half jaer meer soude verachttert hebben.

April.

Het is wel waer dat ontrent half April de Joncken van Sina hier hunne passagie nemen / vande welke wy grooten buyt ende yozffijt hadden moghen haelen; maer het is voor het ghemeene beste geraetsamer ghebonden niet langher te vertoben / maer metten eersten onsen cours naer Ternata te stellen / tot hulp ende secons vande onse aldaer / volghens den inhoud van onse commissie.

Tot het selve anmeerden ons te meer de consideratie die wy hadden dat onse Bloote noch in les Schepen was bestaende / ghequippeert met goede gesonde Soldaten / sonder dat ons iets ontbrack aen onse amunitie. Ende het voornemen van Don Ian des Sylves, ghelijck wy verstaen hadden / was / omme hem van dese reyse met eene soo machtighe Bloote / tot toerustinghe vande welke hy ober de byn Jaeren gheemployeert hadde / meester te maecten vande gheheele Molucques; het welcke verhoopte (met d' hulpe vanden Almoghenden) hem wel te beletten ende onse vrienden alle hulp ende bystant te bewijzen.

Den 10. alsoo wy gheene tijdinghe vande Chinesen en creghen / hebben wy ancker ghelicht ende zijn t' zeyl ghegaen / nemende onsen cours recht nae de Molucques.

Den selven daghe zijn / door lost vanden Admirael los ghelaeten ende met hunne Champans aen Landt ghelonden alle onse Chynesen ende ghevangene Iapanesen, ende behouden alleenlijck den voorsz. Spaignaert ende een Indiat / de welke wy mede boerden naer de Molucques.

Den selven dach deden wy weynich voordeel door de groote stilte / ende teghen den avont ankerden wy nae by t Landt.

Den 11. seer woech maecten wy weder zeyl / doende mede den gheheelen voorsz. middach seer weynich voordeel / tot des naer middach / dat den wind met sulcken topsel ons voortsettende / dat wy des avont quamen by de veel Eylanden / ende aldaer vonden wy ons omringht met soo menichfuldighe Eylanden /

den/dat wy noch op d'eene noch op d'andere zijde gheen en doorganck en saghen.

Hieromme hebben wy den Spaenschen Ploet gheroepen/de welke/de plaetse kennende / gaff raet dat wy niet meer en souden boorderen/omme den aencomenden nacht / ende alsoo hebben wy legghen laberen dan op d'eene ende dan op d'andere zyde.

Op den 12. des s middach zijn wy met voorspoedighen wint/dooz hulpe van den voorsz. Ploet/ geseylt dooz alle de engten/ tot inde rupine Zee toe.

Al eer wy noch te deghen inde Zee quamen saghen wy nae het Land toe eene clepne baercke/ nae de welke ghelonden wierden d'yn Booten met ghewapende mannen: Maer die bande baercke/ stonde d'aencomste bande onse / settend' naer t'Landt toe / alles verlatende ende hun op de vlucht beghievende.

De onse brachten de baercke tot in onse Bloote/alwaer de selve ontladen wiert van rijs / eenige fruyten/ende sommighe kusten.

Den 13. ginghen wy den gheheelen dach ende nacht S. S. Oost ende somtijts S. O. ten Suiden an/ met tamelijcken goeden wint.

Den 14. laghen wy stille recht booz het Eylant van Paney, wt oorsaecke dat onsen Spaenschen Stierman ons waerschouwde dat hier ontrent vele sanden waeren/de welke men by nachte/niet sonder perijckel soude connen passeren.

Den 15. vooren wy den gheheelen dach lanck het Landt met goeden voorspoet/tot op den avont/dat wy weder eenighe zeplen streecken omme alle perijckel by nachte t'ontblieden.

Den 16. hebben wy wederomme alle zeplen bygheset/ gaende met goeden voortganck / onsen cours zijnde ten S. Oosten.

Alsoo continueerden wy tot den 18. toe s' moorghens heel vroech/ dat wy ons bonden booz het Eylant Mendanao, ende alsoen zeplden wy lanck heuen het Landt/tot op den avont/alsoo eenighe verclaerden dat hier ontrent eenighe blinde klippen waeren/ende daeromme hebben wy t' wederomme t'Zee waert iene gheset.

Des anderen daechs den 19. seplden wy wederom naer het Landt toe / maer om de stilte deden wy weynich voortdeel. Des avonds wierpen wy t'ancker op 16. Wardenen dicht by eenen arm van het Landt/alwaer terstont van Landt by een van onse Schepen een schuytken quam / ons belovende dat sy des

des naevolghenden daechs ons alderlep verberschinghe souden aen boort brenghen/sonder dat het noodich was dat pement vande onse daeromme aen Lant quam.

Den 20. hebben die van t Landt / volghens hunne belofte ons met hunne Canopes ghebracht vele verberschinghe/ ende onder andere/ hoenderen ende verschen visch / d'welcke sy ons seer goet coop vercochten/ende sonder den wint/ die seer t'onsen voordeele waerden/ souden sy ons noch ghebracht hebben rene groote quantiteyt van verckens; maer het wiert goet ende meest raetsaem bevonden weder zeyl te maerken ende onse reyse te verbolghen/het welcke wy deden met alsulcken voortganck / dat wy in korten tijt beseylden de Cape de Cadera alwaer de Spaensche Schepen naer de Molucques gaende hunne provisie van water nemen.

Soo haest wy daer ghearriveert waeren/ wierden eenighe Booten wtghesonden / om naer tijdinghe van Don Ian des Sylves te vernemen: maer d'inwoonderen hielen haer als oft sy niet daer van en wisten; segghende alleenlijck / dat twee daghen gheleden aldaer een Spaensch Schip met een Jacht gheweest waeren/seylende naer de Molucques, ende dat sy aldaer hunne provisie inghenomen hadden.

Vanden 20. tot den 23. was het seer stille ende calm / alsoo dat wy by nae niets en voortderden/ als alleenlijck met de stroom/de welcke verlopen zijnde wierpen wy t'elckemael weder t'anker wt.

Tusschen de twee Eplanden van Mindanao ende Tagimo hadden wy harde ende teghen drijvende stroomen/het welcke ons in onsen voortganck te meer belette.

Den 23. hebben wy een topseyl gherreghen/ alsoo dat wy in korten tijt door de engte van dese Eplanden quamen.

Gheduypende ons belet alhier zijn ons door de Canopen van Lant ghebracht vele hoenderen / verckens/geyten/verschen visch/touback/alderlep soorte van verschen visch ende andere lijfcorche / voer de welcke onse cooplieden eenich ghelt/lijnwaet/messen / corael ende dierghelijcke gaben / waer door de wilden hun seer wel ghenoechden.

Doek is by den Admirael toeghelaten dat elck een in zijn particulier pets mochte verhandelen / als touback/fruyten ende dierghelijcke/ want het eene plaetse boven alle andere abundant ende vruchtbaer was / vande welcke mede de inwoonderen hun groote vrienden vande onse/ ende vanden vande Spagnarts verchoonden. Van t selve hadden wy te meerder verseckerheyt/om dat hunnen Opper-Commandeur onsen Admirael presentatie dede met ons te trecken met vijftich Scheepkens op hunne maniere

niere toegheruſt zijnde/ omme ons teghens den Spaignaert byſtant te doen,

Sp verthoonden ons mede eenen openen brief gheteyckent zijnde by Laurens Reael, dooz den welcken hy ons adverteerde dat dese inwoonders van Mindenao onse groote vrienden waeren/ met verfoeck dat wy hun wederomme alle beleeftheit ende vrentſchap van onse zyde ſoude bethoonen.

Alſoo voortderden wy tot den 26. toe/ altydt gaende S. Oost ende ſomtijdt Suyden aen/ met goeden voortſpoet.

Ten ſelven daghe naerden middach iſſer een rouw ende onſtuytmich weder opghereſen ende dat met gheſtadighen reghen/ t'welcke des Admirael's zepl in ſtucken ſloech/ beſchaedighende mede de andere Schepen ende zeplen.

Den 27. den wint t'onſen voortdeele hebbende/ zijn wy het Eylant van Sangnijn ghepaſſeert/ onſen cours houdende ten S. Oosten/nevens t'welcke hun noch veel andere Eylanden/ ſoo groote als cleyne gheopenbaert hebben/ alle de welcke ſpecificerlijcken te noemen hebben wy onnoodich gebonden/ omme de menichfuldicheit der ſelver.

Den 29. hebben wy bezept het Eylant Ternata, in t'welcke ghelegen is de Stadt van Malcy, zijnde onder t'ghebiet vande onse.

Soe haest die vande Stadt onse compſte ghewaer wierden/ zijn onſen Admirael aen voort ghecomen den Cappiteyn Hamel ende Franchoy's Lenimens Secretaris vanden Gouverneur/ ons alle willecom heetende/ ende alſoo zijn wy tot inde haeven ghecomen/ het ancker werpende recht voort de Stadt. Naer den middach is den Gouverneur ſelfs aen voort ghecomen/ ende naer veel Careſſen ende onthaelinghen/ tuſſchen hem/ende onſen Admirael met andere Officieren/ zijn sy t'ſamentlijck/ achter volghende d'ordze byde Bewinthebberen/ aen Lant ghegaen.

Staet te noteren dat wy op den 29. int aencomen te Tarnata een dach reple verlozen hadden/ dooz dien wy in't zeplen nae de Stadt onſen cours vanden Oosten naerden Weſten ghenomen hadden/ daer de ghene die van t'Weſten naer t'Oosten zeplen eene dach reple profiteren/ gelijk veel ander t'ſelve hier bevoorren onderſocht hebben.

Nomber 19. is de Kaert vande Molucques,

seer coreckt afgheteyckent, met allen zijn Eylanden ende Sterckten, met een afbeeldinghe vande Straet van Botton.

Die kartjen van Botton hebbe ick gheteckent / soo als ick dat verscheyden reysen beseyt ende wel op ghelet hebbe / soo doot die Straet als bukten om / ende vinde het Eylant Botton ende al dese ander plaetsen / in dese forme als men sien mach / wat aengaet die Straet / heeft ober al grondt / ghelijck met sijffer letters gheteckent staet / maer daer die staen is gheen gront / op hondert vademien / voort bukten die Straet / rontom het Eylant van Botton / is gheen gront op hondert vademien / ofte het mocht wesen seer na by 't Lant / in eenighe cleynen Bapkens aende Oost zijde / is een goede water plaets / daer ick twee mael water ghehalt hebbe / daer was gheen grondt / om te ankeren / ick hielt onder seyl af ende aen / tot dat het water aenboort was / het welck met ghemack geschieden / maer in dit voorsz. kartjen hebbe ick niet anders gheteckent / als dat ick ghesien ende secker afghepeylt hebbe / daerom zijn eenighe Landen / niet ten vollen wt ghetrocken / oock dicht hier by West waert omtrent twee mylen leyt een drochte van 4. tot 6. vademien steen gront / soo ick dat van Ian Krynen, ende andere verstaen hebbe / daer op gheweest zijn / ende saghen den gront seer klaer / aldus ghedaen doot Ian Cornelisz. Moy.

April.

Den 3. van April is tot Maleya een Schip aenghecomen van China, gheladen zijnde met alderley rosmenschap / de welke stract te lande ghebracht is.

Den 5. is by ons inde Haven ten ancker ghecomen het Jacht den Arent ghenaeemt / wt gheweest hebbende om provisie te doen / soo van verckens / hoenderen / fruyten ende andere nootwendicheden / voort de Schepen / alsoo voort de Stadt ende de omlegghende forten.

Den 8. is van ons vertrocken Cornelis van Vyanden, omme met onse Jacht naer Banda te trecken / ende is gheconboeyert geworden doot onsen Aeolus / de welke den 16. weder inde Bloote quam.

Gheduyt

Gheduypende ons stillegghen is den Gouverneur vooz de tweede reyse aen boort ghecomen/berthoonende zijne commissie ende den inhoud van dien / by de welcke hem ghegheven was het absoluut Gouvernement vande gheheele Molucques, Banda ende Amboina, nochtans sonder naedeel ende prejudicie van onses Admirael's Commandement over zijne Vloote. T'selve gheschiet zijnde/ is alle ons Crijchtvolck in goede ghesonthepdt ende dispositie aen Lande ghetreden / waer voozen Godt moet gheloofd zijn / vooz zijne soo heylsaeme gheleydinghe ende bystandt op soo eene langhduerighe ende periculose voyagie.

Mey.

Den eersten dach van Mey heeft den Admirael binnen zijn boort te gast ghenoodicht alle de Capiteynen over de Soldaten/Lieutenants/Wendrechts ende andere Officieren / als mede de Cooplleden/Schippers ende Stuylieden/ hun alle aen doende de beste ciere dit moghelijcken was / tot teycken van gratuleteyt / de selve bedanckende vooz hunne ghetrouwde diensten ghedaen tot inde Molucques toe.

Den 2. vooz den daghe zijn wy met ses Schepen van Maleya vertrocken nae Macian, omme aldaer te beletten dat den vyant gheene naghelen nae de vreemde Schepen en souden voeren.

Den wint was ons alsoo ghedienstich dat wy in coztentstij te Macian quamen / alwaer wy het ancker wierpen recht vooz het fort Mauritius.

Den Admirael te Lande gaende heeft alle de omlegghende plaetsen ende forten besichticht / als van Maurice is hy ghereyst nae Iaffasor, van daer tot Tabelale ende tot Nahaca toe/ende is alsoo wederomme tot Mauritius ghecomen.

Hier dient mede aenghemerckt t'ghene wy den 12. Mey tot Tidor verstaen hadden vooz den Heere Casselton Ghenerael over de vier Enghelesche Schepen; als dat den Commandeur Jan Dircken Lam inde Eplanden van Banda ghecomen was met twaelf Oorloch Schepen / veel Soldaten / ende Matroosen/ende hoe dat hy den thienenden April niet ghewelt hadde inghenomen het Eplandt Poleway, zijnde het rijkste ende vruchtbaerste onder alle de andere / ende het welcke de meeste Noten ende soeko gaff.

De slach-orden van dit exploit was gheweest als hier volcht.

Vananguardie hadde den Lieutenant Colonnell, Gysbert van Spaenen ghebozen tot Utrecht/ gearcompaigneert zijnde met Capiteyn Henrick-Steur van Somerdick/Capiteyn Henrick Gofdey Capiteyn

P ij

Willem-

Willem Iacobsz. van Ter-vere, zijnde in alles twee hondert veertich mannen / behalven eenighe Japanesen.

De bataille hadde Capiteyn Lambrecht Adamsz. gheseyt Lanckhaer, gebooren tot Aken, ghesecondeert met Pieter Backer van Antwerpen, Jan Verhoeven van Thiel ende Isbrant Cornelissen van Amsterdam Capiteynnen / met twee hondert vijftich Soldaten.

De arriere Garde hadd' Capiteyn Henrick Beverlin van Tergouw, verghefellschaft met de Capiteynnen Abraham Halling wt s' Graven-Haghe ende Henrick van Herentals, met twee hondert ende dertich Soldaten / behalven een groot deel Matroosen ende Scheepsvolck.

Daerenboven noch hadden twee Capiteynnen upt Zeelandt het ghelept ende Commandement over alle het ander Scheepsvolck / de welke den last hadden van het gheschut ende den aenhanck van dien te versorghen.

Den Sergheant Maioor van dese trouppen was Cappiteyn Adriaen vander Dussen. Ende alle deselve deden soo wel hun devot / dat sy in corten tijt het voorsz. Eylandt overmeesterden / waer door de inwoonderen vande voorsz. omlegghende Eylanden gedwongen waeren mette onse eene nieuwe alliancie te maecten / tot groot voordeel ende profijt vande Oost-Indische Compaignie / Godt gheve dat sy daer inne langh meughen continueren.

Den 16. is den Gouverneur van Tidor ende Maleya ghetrocken.

Den 18. heeft den Admirael / soo vande Gallegen der Spaignaerden als wt de ghebanckenissen / ghe-looft seven Nederlantsche ghevanghens / de welke al over vier jaeren daer ghehouden waeren ghe-weest / ende dat in manghelinghe van eenen Monnick / een Spaenschen Pilot / twee Spaignaerts / die wy inde Zuyt-Zee ghevanghen hadden / ende noch een ander Spaignaert / die wy mede wt de Manilles gheboert hadden.

Dese ghevanghenen riepen overluyde door blijfchap / wt oorsaecke van hunne onberwachte verlossinghe: want sy gheene andere reeckeninghe ghemaect hadden als om ellendelijck hunne daghen te eindighen onder eene soo tyranighe slavernij ende gebanckenisse. Waer vooren sy hoor al Godt Almachtich / ende daer nae onsen Admirael ten hoochsten ghedanckt hebben.

Den aencomenden nacht is by ons over ghecomeen een ander ghevanghenen mede wt Nederlandt genaemt Pieter de Vyvere, met zijne vrouwe / hebbende langhen tijt op de Spaensche Gallege gheseten; mer

maer om dat hy met eene Spaensche Vrouw ghetrouwt was / ende daerenboven een Goutsmut ende goet Constenær/soo wiert hem soo veel bypheyts ghegheben/dat hy ten lesten middel vout hem met zijne Vrouw over in onsen handen te begheven.

Den 25. alsoo wy met onse Schepen weder naer Maleya ghetrocken waeren / soo heeft onsen Admirael aldaer schrijbens ghetreghen vanden Gouverneur van Maleya, de welke hem advertteerde datter een Spaensch Schip vande Manilles ghekommen was / t'welcke op ancker lach vooz Gammelamme; om welke oorsaecke onsen Vice-Admirael strack naer Maleya gheseylt is.

Den 27. is de Hooghē-sterre wederomme in onse Vloote ghecome.

Ten selven daeghe nae middach is een Boort van Maleya ghecome brenghende eenen brief vanden Gouverneur aen onsen Admirael / de welke ghelesen zijnde / hebben wy ter selver stont onse seplen ghehepscht/nemende onse passagie recht voozby Tidor, alwaer die van t'fort seven oft acht Canon schoten op ons deden/sonder nochtans eenich van onse Schepen te beschadighen.

Den 28. zijn wy met onse vier Schepen ghecome inde Haven van het fort van Maria, alwaer wy het ancker inden grondt wierpen. Ter selver stont daer naer dede onsen Admirael hem roepen naer de Stadt Maleya, ende is naer den middach weder in zijn Schip ghecome / verghefelschapt zijnde vanden Gouverneur ende eenighe andere Officieren/dewelcke hun t'samentlijk begaven binnen t'voorz. fort Maria.

Den 29. is onsen Admirael/sieckelijck zijnde/wederomme aen t'Boort ghecome.

Den 30. is den Gouverneur veradvertteert gheworden dooz brieven comende van Macjan, dat de onse inde Zee eenighe Schepen ghesien hadden/sonder te weten welke oft van waer sy waeren / daeromme is ons belast seyl te maecten/t'welcke wy met grooter neersticheyt deden/alsoo dat wy in coxter tijt heel diep inde Zee quamen/de selve over ende weder crupcende.

Junio.

Den eersten dach van Junio/zijn wy dooz erpressen last weder wt de Zee ghecome/ werpende onsen ancker inde Haven van Maleya.

Ten selven daghe zijn van Amboina ghecome twaelf andere van onse Schepen/hunne alle boegende by onse Vloote/alsoo dat wy seventhiene in ghetaele waeren.

Enige warē van opinie datmē pets behoort t'attenterē met Assault oft andersints/t'sy op Tidor, oft omghele:

omghelegene der Spaignaerden plaetsen/ maer daer en is niets van t'selue gheeffectueert.

Iuny.

Den 19. Juny is door toestemminghe ende accoord vanden gheheelen Raet dan Indien vercozen voer Gouverneur ende Commandeur Ghenerael Laurens Reael, ende wiert / met alle eerbiedinghe ende ceremonien in zijnen staet ghestelt ende bevestight.

Number 20. zijn de Eylanden Macjan ende Bacjan,

Met alle haer verclaeringhe, aenghevvesen als volgt.

A. Is het Eylant Macjan waer van den Suydt hoeck is geleghen op 8. Menuten by Nooden die Linie Aquinoctial.	F. Is een steenen huys op die poort.
B. Is die Bay van een ander Eylant genaemt Bacjan, welke is ghelegen tegen over dit voorsz. Eylant, wel soo veel by Suyden die Linie, als het ander by Noorden leyt.	G. Is de Corpus Gward.
C. Is die Stadt Bacjan hier by int groot aen ghewesen.	H. Zijn die buyten wercken oft wallen met op gheleyden steen ghemaect.
D. Is het fort Bernevelt van Steen gemetselt.	I. Zijn door ganghen oft poorten.
E. Is het Rijs huys ende poteles.	K. Is een vervallen Bolwerck van Galla Galla ghemaect.
	L. Is der Indianen Raet-huys.
	M. Is eenen schoonen soeten water put.

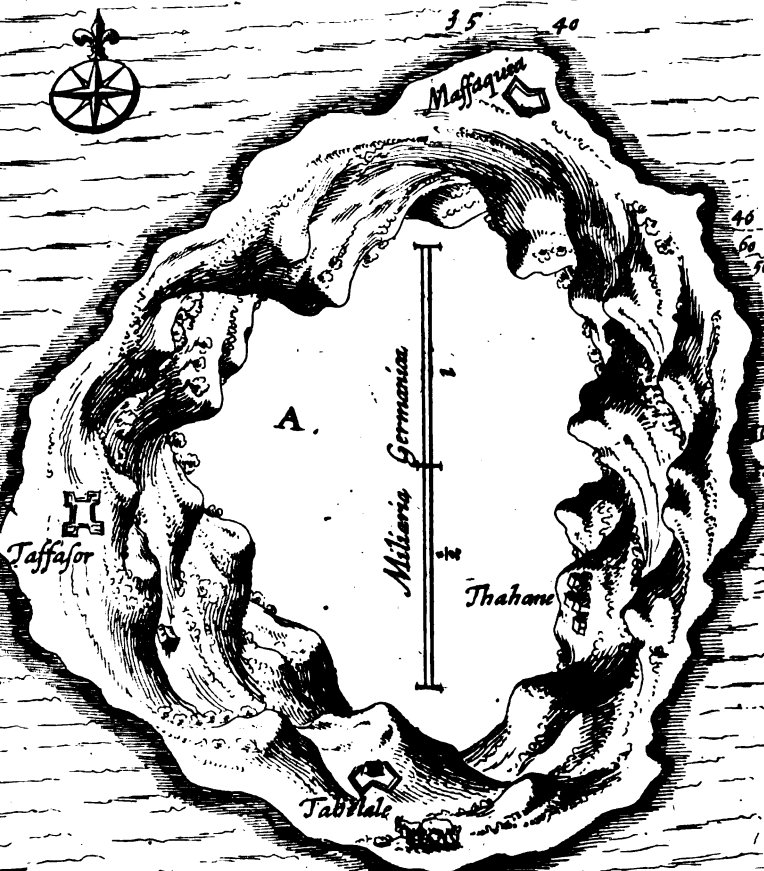
Iuly.

Den 18. vande Maendt Iuly heeft onsen Admirael vanden gheheelen Raedt ende den Gouverneur Ghenerael / Orde ende Commissie gherceghen omme hem te verhoeghen naer Bantam met de twee Schepen van Amsterdam ende Zeelandt, over de welke hem het commandement ende ghebiet wierde ghegheben / omme in alles te disponeren / ghelijck hy door goeden raet bevinden soude te behoorzen.

Den 15. zijn wy met de selve twee Schepen int Eylant Botton ghecomen.

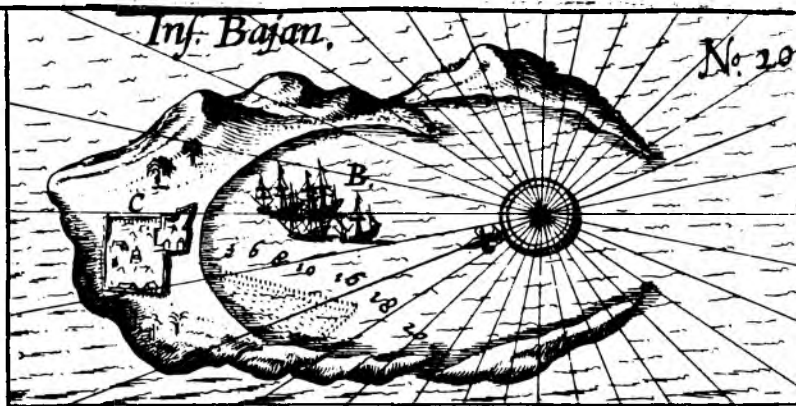
Discours

Ins. Macjan.

Inf. Baján,

Nº 20

6

20 02

Discours vanden seer vermaerden Apoloni Schot

geboren tot Middelburch in Zeelant.

Onder de prebinentien ende avantagien die het Coninckrijk van Portugael/ ober alle andere Coninckrijcken/ Potentaten/ ende Republijcken/ heeft gehad/ was een vande treffelijckste ende voornaemste / het besit van een soo famensen ende profitabelen handel/ als sy door possessie van M. Molucques bekomen hebben/ soo in naghelen ende andere specerijen/ die by naest de gheheele werelt wt hunne handen heeft moeten trecken/ tot leet wesen/ soo vande Venetianen/ van welcken sy dien rijcken handel hadden gediverteert als van andere Coninckrijcken ende republijcken/ die het selve hun (niet sonder reden) hebben benyt ende gesocht t'onder cruppen.

De Spaignaerts/ ende Portugisen/ hebben int begin heftighe oorloghe om het besit vande Molucques malcanderen aenghedaen / de Enghelsche onder Francois Draeck , hebben eenighe contracten met den Coninck van Ternate ghemaect/ om eenen handel alhier te bevestigen / het welcke sy daer naer gesocht hebben tot twee verscheyden reysen onder het beleyt vande Middeltens te continueren/ eyntlicke/ is door onse wptloopege Nederlantche Navigatie soo verre gebracht/ dat de Portageysen/ van die plaetsen die sy inde Molucques besaten/ daer van zijn ontbloot gheworden/ ende de Castiliaenders door toe doen van die van Tidor weder ingheboert/ ghevanghen nemende den Ternatanschen Coninck/ met een deel vande Principale Indianen / de resterende Ternatanen, waer onder noch eenighe overicheydt met haer onderdaenen voor de Spaignaerts op het vaste Lant/ ende andere plaetsen geblucht zijnde / hebben door hulpe vanden Ad. Matelieff. sich weder by den anderen geboecht/ soo veel dondelijk was/ op het Eylant Ternate, ende sy aldaer een sterckte makende genaemt Oranien/ int verbont met onse natie tredende/ als te sien is by secker contract ghemaect zijnde/ ende hebben van tijt/ tot tijt/ soo veel verricht / dat wy alsm gheen gheringhe partje van dese naghel rijcke Eylanden zijn comen te besitten / als t'meeftendeel van Ternaten gheheel Motir Macjan ende Bacjan, resterende aende Spaignaerts gheheel Tidor / de groote

groote Stadt op Ternate, ende een deel plaetsen op de vaste ruste van Gilolo, van welke onse ende des vyants hedendaechschen stant ende ghelegghenheyt / daer van ick voer my genomen hebbe een weprich te discoureren.

Op Ternate besitten wy d'n forten/ Maleya anders ghenaemt Oranien, ende is het gheene t'welcke de Heer Admirael Martelieff eerst heeft begrepen / alwaer den Coninck van dit Landt ende den gantschen Adel sich is onthoudende/ende liggende op het Oost-eynde van Ternate van t'fort Molucco anders genaemt Hollandia, legghende ongheweerlijck een halff myle Noordelijck Maleya, op een hoochte gheheel in steen/ende kalck ghemets door ons aldaer gelept/door vrees dat de Spaignaerts/die aldaer mochten comen nestelen/ ons de gantsche rede voor Maleya ontvoerouden maecten / als mede het volck van die plaetsen/dewelcke meest in Maleya woonden/ om haer weder op hnnne oude woonstede te brengen / ende andere Commoditeyten die het selfde fort is mede brengende/ t'fort Tacome anders ghenaemt Willem- Stadt, is ghelegen aende Noort-West eynde van Ternate, is ghelept door den Vice-Admirael Symon Jansen Hoen, niet teghen staende den vyant pveucinerende die aldaer zijn ooghe op geworpen hadde/om het selve ter eenigher tijt te overvallen / maer alsoo ons volck met de Inwoonderen / die voor desen op het vaste Landt van Gilolo geblucht waren/door het bouwen van dit fort weder by een zijn vergadert/ alsoo dat het selfde fort het gheheele Landt tusschen Maleya ende Tacome bevizijt / het is de plaetse alwaer de meeste Naghelen wassen/ende de selve in sulcker voeghen/ met vreden moghen ghepluckt worden/ ende alsoo meest in onse handen comen.

t'Plant Mothir, liggende tusschen Tidor ende Macian, is door den Inlantschen Oorlooch die tusschen Tidor ende Ternate was/een deel tijts woest ende onbewoont ghebleven / op het welcke den Ad. Wittert ten versoucke van de Ternatanen een forteresse/ aen het Noordt eynde/t'onser versterckheyt heeft gelecht/ende ghepeupuleert met een deel Natureele Inwoonders die op Gilolo geblucht waren/ als mede alle de Inwoonderen van Gane, liggende aen't Zuyt eynde vande vaste Cust van Gilolo ontrent Bacian, ondersaten van die van Ternate, alsoo sy verstaen hadden dat de Spaignaerts voorgenomen hadden het selfde fort metten meesten hoop vande Natroosen die op Tidor geblucht waren te overvallen ende te besetten/soo hebben de onse/met huly van de Inwoonders / haer daer voor ghewapent/ ende voor haer behoeden / het ghetal der Inwoonders van dit Plant zijn over die 2000. int ghetal.

Aengaende het Plant Macian is veroverd by den Heer Admirael van Caerden ende is versterckt met

met d'p Fortereffen/als Taffalor, liggende aende West-zyde/ Noffagina, aende Nooyt-zyde/ Tabelole, aende Oost-zyde van het selve Eylant/ welke d'p plaetsen wel ghepeupuleert zijn/ neffens noch andere cleene Stedekens/ die rontsom dit Eylant ligghen/ ick achte het ghetael der Inwoonderen van het selve Eylant wel te wesen tot neghen duysent zielen / daer onder ghereeckent de Inwoonderen van een Eylant Cayoa, die op Tabelole woonen/ ende daer op verobert zijn int jaer 1609. overmits sy op hunne plaetsen in gheen versekertheit en waeren/ 'tis wel het naghel-rijckste ende vruchtbaerste Eylant bande gantsche Molucques, van vruchten macht hem selven ghenoech voeden/ ende d'onliggende mede deelen/ daer Tidore ende Ternate seer behoefte plaetsen/ en van anderen treckende zijn/ dooz dien dese twee Natien moedich/ en superbe zijn/ meer metten Crijsch/ als met Lant Bouwerije hun genereren/ ruytende ende roobende/ op malcanderen / alsoo sy continue/ ende gheswozen byanden zijn/ alnu d'een ende aldaen d'ander boven ligghende/ hebben beyde alrijts ghetracht naer groote Heer-schappijen/ pretenderende over alle resterende Eylanden die hier ontrent gheleghen zijn te over-heeren / waer teghen die Macjannen, ende Motirelen meer tot arbeit gheneghen zijn/ ende hunne Landen beter waer nemen.

Bariai is een Coninckrijk van sich selven dependende een groot woest Landt / overbloedich van sagu/abondant van alle vruchten/ is rijk/maer weynich ghepeupuleert/ende is een luy ende onachtsaem volck/ die hun nergens toe en begeben als tot wellust/ende dertelheyt / het welke oorsaecke is dat sy van een machtich Coninckrijk tot den hedighen daechschen soberen staet zijn ghecome / dese hunne onachtsaemheyt/ is ooc oorsaecke datter veel Sagelen/ die op dit Eylant ballen vergaen ende tot niet geraecken/ dese plaetse zijnde mette Spaignaerts/ ende Portugisen/ van aenhang in alliantie geweest/ dewelcke op Labona een fort hadden ligghen/ ordinaerlijk beset/ met 20. Spaignaerts/ by de welke noch woonen ontrent 17. Portugisen ende/ 30 Laboneze huysghesinnen/ al te samen Christenen/ 'tis vanden Vice-Admirael Anno 1600. in November overobert ende het fort versterckt / alwaer wy als nu een tamelijck Garnisoen hebben/ naer heysch bande plaetse.

Op het vastelant is ons alleenlijck overghebleven een plaetse geheeten Gamme-duorre, seer volckrijk/ by welke Inwoonderen van Sabongo met alle syne ondersaten sich verboecht heeft de Spaignaerden te verlaten / op welker verzoek de selve plaetse / vanden onsen versterckt is/ ende beset met 30 Soldaten oft meer naer dat den noot-bereyscht.

Alle dese plaetsen zijn ghenoechsaem versien / soo van Soldaten als andere nootwendighe amunitie van

van oorloghe/ om de apparente geweldt van onsen openbaren vyant te wederstaen/ende dat soo langhe
 wy in vrientschap connen blijven/ met deses Lants Inwoonderē / twelcke te beduchtē staet dat wy niet
 altyt en sullen continueren/ overmits als sy ons tot haere hulpe geroepen hebben / groote beloften gedaen
 zijn/ dewelcke van weder syden niet en connen gheeffectueert worden/ overmits doen ter tijt contracten
 ghemaect zijn meer tot onsen als tot haren voordeel/ te weten daer is een Artickel/ met welcken sy ons
 op draghen alle Tollen/soo vande onderfaten/als alle vzeindelinghen/ten eynde dat daer mede soude ge-
 rembourseert worden/ t'gene in dese Molucques soo van fortificatie als anders tot haeren wel standt/ van
 ons soude geemployeert wesen/ nebens t'selbe ons noch vytheyt van Tollen toe gheleyt zijn/ t'welck som-
 mighe van den Adel alreede seggen / daer niets af te weten/ ende soecken de Inwoonders alsoo op te roc-
 kenen/ behalven de voorz. extracten zijn ons andere groote beloften gedaen/ die wy tot noch toe niet en
 hebben connen volbrēngen / daer over wy ons / niet al te wel en ghenoeghen/ dan d'ervarentheyde
 leert ons dat de staten die in noot zijnde / sich geerne onderwerpen hebben der ghenen die sy meenden
 dat hun soude connen helpen/ t'welck ghedaen zijnde / werdt veel tijts ghetracht vande hulpers / haer te
 ontlasten/ doch deene met meerder beleeftheyt/ende minder ondancbaerheyt als d'andere staten/ende dat
 wt wijsende haer religie ende politie / die by hun in ghebruyck was / mochte lijden dat een yder sta-
 tie/ ofte mensch van naturen tot vytheyt gheneghen was / hen daer over lichtelijck van een voor gedaene
 beloften te ontlasten/ende by exempel/te weten hoe een statie die lichtbeerdich met weynich voordeel zijn
 Lant eenige andere tot hulpers aennemende is/ hoe d'selbe min te vertrouwen zijn/ want als sy in vreden
 zijn soo trachten sy om haere eerste vytheyt weder te krijghen / gheen reden ofte goede daden aenliende/
 hoe schoon die oock souden moghen wesen / connen hun niet weder houden noch affwenden van haer voor
 nemen nebens dit/soo staet noch te consideren/ dat dese Ternatanen een moedighe statie is / nu wat pa-
 tientich/maer van outs/ghewoon over andere te heerschen met groote auctoriteyt/ende ghewelt / soo
 dat sy niet ofte qualick souden connen lijden/ dat yemandt over haer t'bolle ghebiet soude hebben/ t'welck
 wy oock niet en pretenderen/ nochtans krijgen onse ende haere saecken sulcken gemeenschap die by wijlen
 wel verheyschen soude auctoriteyt haer laeten te gebruycken ende wy onse/haerder onder werpen wilden/
 alleenlijck onse saecken bevestighen met verbonden ende contracten t'welck voor ons/ in dese landen/ geen
 fekerheyt mede en brengt/ overmits/ in dese statie gheen sulcke overdenkinghe/ langhe heuchnisse/ goet
 oordeel van voorzige/ende toecommende saecken/ als wel by die van Europa is t'welck nochtans van beelen/

in

in ons Vaderlandt ghemeenlyc wordt / daer wy tercontrarie alle trouwoortheit / ghelyck den aerdt ende
 thmoosche gelooff mede brenghen / t welck wel hiden mach / het contrarieren van eedt ende beloften als hun
 sulcx maer voordelick schijnt te wesen / (soo dat ick gheuen beteren raedt en wete om dit volck
 tot volcomen ghehoorsaemheyt te brenghen / oft het moest wesen dooz induceeren van eenighe toecom-
 de dinghen / die seer ooghenschynlyck waeren ende van groote successen / die haer en goet ende ghetrou-
 wen voort brenghen ende haer in devotie houden / maer by de selve verheyscht een prompte daet ende
 in reden bestaende / van weghen de aucthoriteyt der selve moeten trachten soo veel met deses Landts
 hert te vereenighen als mogheliyk sal zijn / de Goddelijcke ende onse natuerlijcke wetten dienen haer in
 als : De bebindinghe leert ons ghenoechsaem dat de Tarnaraten een weerelts-liefhebbende ende moedi-
 ghe natie is / seer tot den oorlogh ende rooven gheneghen / de principale onder haer moghen behoorlijcke
 aucthoriteyt / in reeden bestaende / wel liden. Aengaende oprechticheyt ende waerachticheyt / van sulcke
 deuchden weten sy meer te discotteren als te doen / selfs segghende dat haer Religie sulcx toelaet / inden
 oorlogh zijn sy de Europische manieren seer aennemende / alle haer doen is streckende tot swereles eere
 ende pracht met hobaerdie / niet in politijcke maer in oorloghs saecken / want sy sullen dickwils liever
 tot der doot toe vechten / dan cleyn herticheyt in haer laten bespeuren / want cleyn herticheyt by haer seer
 beracht is ; Doorders van doen zijn sy licht ghelooovigh ende seer gheneghen tot nieuwichheit / van wel-
 ken de voorzighe Coninghen wel veel Eylanden beseten hebben / ofte vaste coustumen / verscheyden rey-
 sen zijn sy oock van haere ondersaten verlaten gheweest / ende in clepachticheyt ghebracht / ende dat van
 weghen haerder tyrannye / daer sy te bozen ghespecteert ende groot gheacht waeren : Haer gewoonte
 is / van haere ondersaten groote tollen ende tribuyten te trecken / naer ghelieden des gecommittierde des
 Coninc / ofte des Coninc selfs / sonder eenen seckeren reghel in sulcx te onderhouden / dooz 'twelck dick-
 wils groote eractien plaechten te gheschieden / dooz dien de Tarnaraensche overicheydt niet in en sien des
 tijts ghelegghentheit / alsoo dat by wijlen daer oyer ghemurmureert wert van eenighe Vassalen der Tar-
 naraten, die mede onder dese bescheermingh zijn / ghelyck daer zijn de Machianische inwoonderen op het
 vaste Land / met meer andere / die welcke tot noch toe / sod veel haer moeghelijcken is gheweest / niet alle
 sachte middelen 'tselvighe belesch hebben / doch soo niet alst wel behoorden / waer dooz de murmurati-
 en niet en cesseeren / ende ons wel oorloecke gheven prijs goets te bedencken om dit volck inden
 toom te houden.

Het is volck van lichtveerdighen aert / seer gheneghen tot veranderinghe / connen oock lichtelijck soe verre ghebracht werden dat sy den naem van haeren meester haeten / insonderhepdt wannert een ander haer eenighe aenghenaeme dinghen presenteert / 'twelck ghenoeghsaem bleeck ten tijden van Don Ian de Silva als hy inde Molucques was / ende dooz zijn liberaelheyt ende aensienlijckhepdt (waarmede hy hem wel wijs aen te doen) het soo verde ghebracht hadde / dat de Carnataensche overichepdt ende de meeste ghemeente seer gheneghen waeren ende gheresolveert met de Spaenjaerts / 'tonser prejuditie / in vrede te treden. Ghelijck hier naer breeder vermaent sal worden.

Mede soo moeten wy wel overdencken hoe een volck is / 'twelck ghewoon is gheen ander meester te hebben als haer selven / dat dese seer qualijck te regieren zijn / oft het moet gheschieden dooz eenighe imaginatie: Doozders / 'tboeren vanden oorlogh / compt ons toe / overmits 'tbestieren der selve / haer eygen Natien niet toe vertrouwen / hebben hierom den onsen opgedraghen / want haer quade ordonnan tie / ende beleyt in oorloghs saecken heeft haer meer tot verderff ghestreckt / als al 'tghewelt der Spaen gjaerden ende haerder vpanden.

Doetwillighe ende gheweldenaers sietmen int ghemeen ontsaen wt die gheene die geregiert werden van jonge / wulpsen / ende qualijck op-gheboede Princen / als blyckt aen den jeghenwoordighen jonghen Coninck van Tarnate, den welcken noch (wt wysende den aert van dit volck) van eyghen-batighe ende onachtelame raden gheassisteert wert / die op gheen toecomende dinghen en letten / noch op geen voorighe en dencken / lichtelijck alle weldaden verghetende / 'twelck een oorsaeck haerder cleyn-achtinghe is.

Aengaende de dyn laetste Coninghen die over Tarnate gheregeert hebben / zijn inden oorlogh dapper / ende in haer regieringhe strenghe gheweest / ten aensien van d'andere Indische Natie / 'twelck veroorsaeckt heeft dat dit volck tot groote vermaertheden ende heerschappije gheraecht was / ende alsoo inder daet goede Soldaten waeren / van welckers deucht ende ere veel te segghen waer / maer alsmo / dooz de quade order die onder haer is / sy deghenereren ende affnemen / onder haer zijn oock gheen goede voorganghers / een yder vande principaelste is by naest een Coningh op zijn selven / niet lettende op hynnen ghemeenen welstant / want al ist datmen yet met den eenen accordeert / den anderen sakt lichtelijck omstooten / so dat sy so veel niet te vertrouwen en zijn als de Europische Natie : Het is lichtelijck aff te meten wat ons van een lichtveerdighe / wulpsen / woeste / gierighe / tyrannighe / meym-reddighe Natie te verwachten staet / laet ons op de Carnataensche Heeren / die ick wel eer so hoogh hebbe hoozen roemen van haer

Haer dencht/niet te vast vertrouwen/maer de saeck dient daer toe/ dat wy op ons eyghen macht ende op gheen gheveynde vrientschap van Mooren ghebestet en zijn. Waer toe ons een van dese twee middelen van noode zijn/ te weten/ die plaetsen die wy alhier hebben met stercke Garnisoenen beset te houden/ twelck soude belopen tot ober groote onkosten/off anders/onse eyghen Statie/ die wy/ mits ghenietens de eenighe vyricheden in handel ende wandel sonder achterdeel vande Compagnie / als die Borghers onder onse regeringe mochten ionnen te leven/ het welcke diversche Soldaten/ende meest alle gehuyde alreede hebben versocht/verbindende hun ende hunne naecomelingen soo aende Compagnie datmen hun altyts tot onsen dienste conde ghebruycken / waer op eene particuliere politie ende orde dient ghesaemt/te langh om hier te verhaelen/ende daer by populerende dese plaetsen met nieuwe Christenen die men op eenighe heydensche Landen/ als Ceram ende andere daer toe dienstich / soeckende de moorsche inwoonderen teghens hunne vyanden/ soo veel moghelijcken is/ metter tijt te lijen / waer door wy al lenkens de Christenen ende het Christen gheloofte soudon comen in voeren / het welcke d'eenighe middel soude zijn om onse saecken alhier te bevestighen/ door dien daer niet en is dat de herten der menschen soo seer is tamen enoopende/ dan eenicheyt van religie/ het welcke op dese inwoonderen den rechten middel soude zijn om het onderste boven te lyenghen.

Dit is soo veel aengaet onsen staet ende vrientschap met de Moluckse inwoonderen / ende hoe wy ons daer teghen hebben te draeghen: volghet alsm den staet ende gheleghentheyt van onsen algemeenen vyant/ende hoe wy ons daer teghen hebben te verstercken.

Dit Eylant Tarnate besitten de Spaignaerden de groote Stadt die sy den Carnatanen ontwellicht hebben / als nu gheheten Neutra signora del rosario , is met zijn flankierende Volwercken gants met calck ende steen overtocken/ wel versien van gheschut ende ammunitie van oorloghe/ die sy daer in op voorraet wt de Manilles versorgen/ houden aldaer haer Magasin van oorloghs-saecten/is jeghenwoordich beset met twee hondert Spaignaerden/als Soldaten/t negentich Dapaugos/twelck inwoonders wt de Philipinas zijn/inden oorlogh wel gheoefent/nebens de Spaensche Soldaten dienst doende / nebens welcke aldaer noch resideeren dertich getroude Portugeesen/ met haer huysghesinnen/ tseventich ofte tachtentich Chinesen,die alderhande handwercken doen/met noch wel vijftich ofte tsestich Christenen wt dese Molucques met wijsf ende kinderen.

Tusschen dese Stadt ende Malepe hebben sy noch een fort/ gheheten Pedro ende Sr. Paulo legghende

op een hoochte / is mede de flankeringhen met calck en steen ontroocken wel versien van ammunitie van oorloghe / onder ander met ses stucken gheschuts ende op Neutra signora del rosario vooz sept wel dypendertich metaele stucken: dese plaets is ordinaerlyck beset met sesentwintich Spaignaerden/ twintich Papaugos/ met noch eenighe andere wt de Manilles.

Op het Eplandt Tidor, 'twelck sy gheheel besitten / hebben sy mede dype forten: Te weten / inde groote Stadt daer de Coningh resideert/ een sterckte/ 'twelck op een hoochte ghelegghen is/ geheten Taroula, stercker van ghelegghentheyt als ander forten / is ordinaerlyck beset met 50 Spaignaerts 3 ofte 16 Papaugos/ versien met 10 groote metaele stucken gheschuts.

Het tweede is het out Portugische Casteel/ dat Cornelis Bastiaensz. in nam/ 'twelck sy nu weder opghemaect hebben/ ende beset met 13 Spaignaerts / nevens welcke haer de inwoonders voegen/ is versien met 2. stucken gheschuts.

De derde plaetse is gheheten Marico, licht int gesicht van Neutra signora vooz sept/ is een stedeken wel bewoont van Tidorezen, ontroocken van steene Neuren/ alwaer de Spaignaerts twee Bollewercken ghemaect hebben/ beset met 14 Castiliaenders, ende eenige Papaugos, versien met twee stucken gheschuts/ op dit Eplant zijn noch eenige andere stedekens daer niet als Naturele inwoonders en wone/ is door den oorloch niet soo volck rijk: naer dat wy verstaen/ souden geen dypse wapen dragende Tidorezen connen nyt maken/ desen Coninck heeft noch andere onderdanen op het vaste Lant/ van waer hem de nootwendighe versorginghen toe ghesonden worden/ als rijse ende sagu.

Op het vaste Lant van Gilolo, hebben sy verscheyden forteressen/ eerstelick Sabougo, 'twelck Don Ian de Silva int Jaer 1611. den onsen affhandich ghemaect heeft / contrarierende den ghemaecten Treves/ die hem van te voozen aen gheboden was / van ons te onderhouden/ wt wysende die Instrumenten ende Brieven daer van zijnde/ die hier nevens gaen/ aen welcke ick ny. referere.

Dese plaetse hebben sy versterckt/ met 4 Bollewercken/ met een halve maen op de mont vande Rivier/ is beset met 66. Castiliaenders, 30. gewapende Papaugos, de inwoonders hebbende Spaignaerts hier verlaeten / commende sy den onsen op Gamconorre, als ick gheseyt hebbe/ dit fort is mede wel voozien van groof gheschut ende ammunitie van oorloghe.

Het tweede gheheten Gilolo heeft Don Ian de Silva, mede op dato verseyt door practijcken ende niet toe doen vanden ghebonden Coninck van Ternate, den onsen affhandich ghemaect alwaer de inwoonders

deren onder eenen Coninck banden selven plaetse soeterende / den selven Coninck die op Maleya is verlatende de Spaignaerts/ by haer blyvende ontrent 30 ofte 60 huysghesinnen / dese plaetse hebben sy beverecht ende beset met 30 ofte 60 Spaignaerts / niet noch eenighe Manilles, is mede wel versien van geskut ende Ammunitie van oorloghe / dese twee plaetsen leggen ontrent 7. Mylen van Maleya, aen de West-syde van Gilolo, de derde plaetse gheheeten Aquilamo gheleghen op de West-syde van Gilolo teghen over Macjan, is een gehucht / ende omringht met Queren / gheleghen op een cleen Rivier / bewoont met Patie van't Landt / ende bewaert met wepnich Spaignaerts / ende ontrent 40 Tidorezen, die den Coninck van Teydoor daer Jaerlijck hout / alsoo van daer de lijstochten op Teydoor versocht worden / daer is een Bolwerck versien met twee stucken gheschuts.

Op de Custe van Moro, welcke is de Oost-syde van Gilolo, hebben sy drie forten / als Iolo I gau ende Iaffougho, welcke plaetsen worden niet ontrent 45 Spaignaerts ende Inwoonders beset die meest al nieuwe Christenen zijn / van dese plaetse trecken de Spaignaerts groote quantiteydt van rijs ende sagu / ende andere viyses / tot versorghinghe van die Spaignaerts die op Ternara ende Teydoor zijn / van Maleya tot Gilolo, is wel 60 mylen te zeilen / ende te Lande ontrent een dach gaens.

Sy houden ordinaerlijck in Zee een Galee / ende een fragat / daer nevens noch eenighe roep-jachten / op de welcke sy ghebruycken slaven / ende andere gevangens / nevens de Soldaten die sy daer op setten / on tijt van noode die upt hare Garnisoenen ordinerende.

Van wapenen ende Ammunitie van oorloghe / ende andere tot de Christen-noodige dingen / zijn sy ordinaerlijck wel versien geweest op voorraet / alle twelcke sy treckē wt de Manilles die hun wel gelegen zijn.

Van viyses zijn sy dicwils in eenen soberen staet / welck dicwils veroorzaect heeft dat hun ontloopen hare dienaren / ende ander ghemeen volck / ende by wyle wel eenighe Spaense Soldaten / alsoo alles seer dier ende qualijck by haer te crijghen is / voor de ghemeenen man.

Mengaende den handel / is een yder by hun gheoorloft / upt het provisie vande naghelen treckt de Coninck de gheheele heft / ter plaetse daer die vercocht worden / welcke handel hier meest ghedreven wort / door Portugisen / die de naghelen verboeren / naer Malacke, ende andere plaetsen / geduerende den tijdt van 6. Jaeren harwaerts / is voor hun den handel niet veel bysonders gheweest / ende den oorloch streckt tot groote costen vanden Coninck / die daer teghen gheen / ofte wepnich gheniet heeft ghedaet / maer hopende naer groote dinghen.

Van

Van weghen den Coninck van Spaenghien soo worden zijn saecken al hier gheregiert / dooz eenen Gouverneur/ sozterende onder het Gouvernement vande Philipinus teghenwoordich hier inde Molucques, regherende Don Ieronimo de Silva tot dien eynde upt Spaenghien gecomen naer de ghepubliceerde vrede in Europa, van daer verrocken: dooz zijn comste verston den wy / dat dooz hem de vredighen plaetse gheratificeert werden.

Dese Gouverneur is geassisteert met een Sergant Majoor/ Cappiteynen/ een Contatoor/ een Page/ dooz/ ende eenen Coninckr Coopman/ welke den Gouverneur/ naer zijn believen in zijnen Raedt roept/ pets sonder te resolveren hebbende / hebben sy noch veel andere Officieren / als Alcaldes, Barachelos Cap. del Campo, met veel Intrerandos, ende Retormados, achtervolgende de costume/ ende ordonantie die de Spaignaerts ghewoon zijn / in hare Garnesoenen ende Leghers te onderhouden/ den teghenwoordighen Gouverneur is inde Europische Oorlooch wel ervaren / seer strenghe/ ende hooghmoedich / regerende prachtich/ een hobelinck/ hem seer behelpende met practijcke in alle zijn saecken/ als hy met den onsen discouerende was / van vrede in Europa, wist hem seer vreemt te houden dooz eenighe ghepenteerde/ dooz hem aen ons ghesonden/ condon wel verstaen/ dat hy met ordre van vrede te onderhouden/ ofte niet te onder houden/ naer tijts ghelegghentheyt/ gheult is ghewest/ van Spaenghien schepdende: als sult connen spueren/ wt eenighe antwoorde/ aen ons gesonden/ van welke Copien hier nevens gaen. Dese Don Ieronimo de Silva is een persoon van Autoztheyt ende eerbaretheyt/ van aert ende conditie als gheslecht is; heeft vooz desen in treffelike saken den Coninck van Spanghien gedient/ soo inde Nederlanden/ als Spaenghien/ van waer hy als nu tot deser plaetse gesonden is/ met meerder auctoriteyt/ als de vorighe Spaensche Gouverneurs dese plaetse gheregheert hebben/ is den Com vanden Gouverneur Generael van Philipinas/ soo dat ick oordeel wt zijn regeringhe meerder vruchten tot wel stant vande gepreterende Monarchie van Europa verwacht wordet/ wy hadden als nu hier eenighe Portegisen/ comende van Malacke / ende andere plaetsen/ die hun verlatende (soo sy segghen) op de ghemaeckte vrede/ op Amboyna ende Banda gecomen waren/ om proffijt te doen/ als coop-ieden/ welke sy op ghehouden hebben / ter oorlaecke den vrede hier niet geratificeert en is/ waer ober sy hun seer bedagen dolerende ober der Spaenschen Gouverneur/ die sulckx niet veel en acht/ sy segghen/ ende wy sien oock/ dat den ghemaecten Trebes hy der Portugisen onder houden wert / doch op d' een plaetse meer als op d' ander/ welck al gheschiet na de ghelegghentheden/ daer sy hun in vande/ ende naert t' gant/ wy daer son-

de

de vermogen/somma tot een besluyt moeten wy oordeelen vande Spaensche meeninge/achten dat de selve wel soude onderhouden ende naer gecomen hebben/de vrede inde Molucos, primers dat sy haer meeninge soo haest niet een souden laten blijcken / by aldien hare schade inde Manilles so groot ware geweest als hare gheluck in het veroveren vanden Admirael Wittert. Waer by tot haer gheluck noch gesuccideert is/ ten tweede nemen vanden Admirael van Carden/als wanneer haer kenbaer ghewezen is onsen sobren staet inde Molucques dien tijt/vermits sy becomen hadden veel pampieren ende rappozten/daerinne den staet vande selve genoegh d'choetse wijs verhaelt werde/ gebonden de Conschap die Don Ian de Silva heeft ghereghen van ons Vaderlandt/in het veroveren van Schepen/soo inde Manilles als int Jacht/de goede hoope is niet eelen gheweest/als wel t'overdencken staet / alsoo't haer becomen heeft alle de secreten/instructien discoursen/mislybet / misgaders eenighe ontwerpsels van aenslagghen/ nebens andere abuyfen/ die elck bedencken can in sulcke Schepen by dierghelijcke persoonen te overweghen is gheweest / soo dat niet te twifelen en is/ oft hy heeft den Coninck van Spanghien alles vermitsicht op welke wy als nu tegenweringhe te verwachten hebben / tot allen tijden soo wel in vrede als in oorloghe/want sy noeyt soo onsen stant hebben connen weten / derhalven onse saecke seer wel een veranderinghe/soo in regheringhe als andere verscheyde noodich was / waer op soo veel ghelet hebben ende noch letten sal alst moghelijk sal wesen. V.C. ghelieven daer mede op te letten/het staet mede te beduncken/dat de Coninck van Spanghien/alsoo treffelijke buydt / als hy doo het veroveren vanden Admirael Wittert inde Manilles heeft vercregen / ercederende ettelijke Ophoenen gouts/ het selve hem gheen geringe subsidien in zijne desolatie staet en heeft ghegeven/mits dat het hem beswaerlijcker soude vallen alskulcke goederen in handen van zijne vyanden te gheven / die sulcke wel mochte presenteren / overmits sy het selve metten goeden oorloch op zijne onderlaten hadde becomen/als nu de zijne met recht pretenderen te onthouden doo dien hy selve zijne vyanden onthaelt heeft/ het welcke nochtans in cas van Treves te considereren staet/dat hy eerst als vooren gehouden is te doen/alsoo den Admirael Wittert/geduerende den Crijch alhier in Indien deselve goederen becomen / ende in tijdt van vrede de selve by de Spaengiaerden weder werde gherecupereert.

Den eenighen ende beesten middel om onse saecken wederomme in Indien te verbeteren/ende ons geheelijk Oester te maecten vande Molucques is nae mijn Advijs / datmen toeruste eenen Vloote ende Armade voorzien met alle behoorlijcke amonitien en equipagien recht naer de Philippinas, omme aldaer

Den Spaignaert selfs aen te tasten ende te overmesteren alle de plaetsen ende sterckten die moghelijck souden zijn te ghe winnen/ dooz t'welcke men passagie ende toeganck soude hebben tot de reste.

Want daer en is niet dat haer meer soude verslauwen ende discouragieren/ als onsen offensiben Oorloch ende dat zy onse wapenen souden hoozen clincken/in plaetsen daer sy het minste zijn verwachende.

Het is eenen yeder genoegh bekend dat alhier inde Molucques de plaetsen genoegh boozsien ende beset zijn met seer erbaren Chyischvolck: dooz dien men de alderbequaemste haelt uyt de Manilles ende men inde plaetse laet onbequame ende onberlochte luden/ omme mette Spaensche Cooplieden de plaetsen te verwaeren/ Dat meer is/ men moet niet twiiffelen/ oft onse ober-compste soude inde selve quartieren gheheel onberwacht zijn/ doozdien onse vyanden hun laeten boozsaen / dat wy haer niet en souden derben aentasten ende ons wederomme begheben inde plaetsen daer wy te boozens eens met sulcken schadelijcke ende ongheluckighe rencontre bejagent waren.

Indien dat desen aenschach ons eenichsins gheluckten / het soude strecken tot beboozderinghe van alle onse saeckern: Want/ Ten eersten soo souden wy den boozneempsten handel hebben mette Synesen, ende ten anderen/ alsoo het een vruchtbaer ende oberbloedich landt is/ soo souden d'andere landen/ onder onse gehoozsaemheyt zijnde/ connen boozsien werden van hunnen nootdrift ende probitie/ het zy van lijftochte/ ofte volck omme hunne lande te peupuleren. Alle t'welcke soude dienē om onsen vyant inde Molucques te verzwacken ende uyt te putten/ de welcke aendersins van haer alle hun boetsel moeten haelen.

Daer hebt ghy coztelijck de gelegentheyt ende circumstancie vande Molucques, ende van het besit der Spaignaerden/ inde selve/ ende het beste remedie/ omme de selve niet alleen met Oorloch defensibelijck te wederstaen / maer oock omme de selve gheheelijck te beschadighen / ende eyntelijck alle hunne macht tot niet te brengen.

Omme booz te comen de schade die eenighe andere Europische staten ons dooz nijt trachten aen te doen/ zijn de middelen genoeghsaementlijck bekend den genen die daer dooz het meeste gheïnteresteert ende benaedeelt zijn. Daeromme en moet ons niets meer gerecommandeert zijn/ als de bescherminge ende behoudenisse van een Coninckrijck/ waer naer alle de werelt is trachtende / ende waeraff dependeert de welbaert onses Vaderlands ende den grootsten boozspoet der inwoonders van selve.

Augusti.

Op den vijft en twintichsten Augusti zijn wy tot Iaparrē gecomen/ alwaer wy probitie deden van riss ende de andere lijftochte.

Den

September.

Den vijftienden September quamen wy in Iacatra, ende daer werden onse Schepen gecalfatert ende, gedoebelt omme te laden; waer mede doende zijnde/hadden wy alijt noch achterdencken vande Arme- de van Don Ian de Silva, dooz dien wy wel wisten ende particulierlyck verstaen hadden/ dat hy van Ma- lacca naer Bantam ende Iacatra moeste comen/ met boornemen om ons te overmeesteren.

Den 30. der selver maent/cregen wy seckere tijdinge dat Don Ian de Silva in Malacca overleden waer t'welcke wy opinieerden gheschiet te zijn dooz vergift / ende dat zijne Vloote seer verswackt ende ver- mindert zijnde so van volck als vā victuallien/ zijnen keer wederomme naer de Manilles hadde genomē.

Wy hebben hier boozē verhaelt hoe dat sy tot toerustinge van dese Vloote vier geheele jaerē geconsu- meert hadden/sonder dat sy met de selve perwes int werck gestelt / maer alleē hun volck/amunitien ende victuallien verqust hebben/ ende dat tot groote naedeel ende verswackinge van hunne saecken aldaer.

Geduyzende dē tijt dat wy tot Iacatra stil lagē/zijn albaer verschepe dē Schepē vande Molucques, Banda ende andere quartieren aengecomen/ geladen zijnde met alderley specerijen/ten proffijte vande Generale Compaignie. Ondertusschē zijn mede verschepe dētlīck eenige Schepen upt het Vaderlant aldaer aen- gecomen/als vier Schepen van extraordinaris groote/wel geequieert zijnde met Soldaten/Watroosē/ lijfcochte/ ende groote quantiteyt van Spaensche Kealen/noch een ander comende van Iapon, inne heb- bende ghelijcke laedinghe van Kealen/ onghemunt Silver/ ende daerenboven Coper / Yser ende alder- hande goede provisie / zijnde alle t'selbe meest verobert ende gheconquesteert dooz het innemen van een Portugisch Schip naer Macoro gaende.

Onder de boorz. Nederlantsche Schepen was het Schip VVest-Vriesen van Hoozn/int welke eenich berraet ghesticht hadde geweest dooz achten twintich personen/ de welke boozgenomen hadden t'sel- e Schip toberweldighen ende hun Heester daer van te maerken; maer t'selbe berraet aenden dach gecom- en zijnde/is den Capiteyn vande boorz. verraders tot Bantam gebierendeelt/een deel ghehangen/naer datmen hun de vingers afgesneden hadde/ende de rekte/de minste schult hebbende/op de Galepen ende in andere slavernyen ghestelt worden.

October.

Den 20. is tot Iacatra aengecomen het Schip genaemt de Eendracht vā Hoozn/waerop Commandeerde Jacques leMaire, zijnde wt de Nederlandē vertrockē dē vijftiendē Julij 1615, en gecomē besupdē Magellanes

R ij

ende

ende alsoomen bevondt dat de selve gheen medestaender en was bande Generale Compaignie / ende dat sonder des selvers last dese repse aenghevangen was/ soo heeft den President Jan Pietersen Coenen, t'selbe Schip in sequestre ghenomen/ ten proffijte bande Ghenerale Compaignie / stellende het volck daer van op de andere onse Schepen.

Sp en hadden met dit Schip / in eene soo langduerighe repse niet ontdeckt / noch eenighe onbekende Racie/ noch eenighe Landen van nieuwe trafficque/ noch petwes dat tot het ghemeene beste soude connen dienen; Alhoewel dat sy voor wierpen eene naerdere passagie/ als de ordinairse ghebonden te hebben; Nochtans sonder eenighe apparentie / alsoo sy/ op hunne repse tot in Ternata door ghebracht hadden/ juist vijftien maanden ende d'v daghen/ ende dat (nae hunne eyghene bekentnisse) noch niet voorspoedighen wint/ ende noch maer met een Schip/ het welcke niet onderworpen is nae pement te moeten verwachten / ghelijck in eene gheheele Vloote gheschiet. Dese pretendeurs bande nieuw ghebonden passagie door de Supt-Zee/ waerenseer verwondert dat de Vloote vanden Commandeur Spilbergen soo langhe te vooren in Ternata hadden gheweest / nae dat sy met soo swaere Schepen de Strate van Magellanes hadde gepasseert/ boven de verachteringhe die sy noch ghedaen hadde int versoecten van veel plaetsen en landen/ als in Peru, tot Acapul, inde Californs (de selve bezeplende in acht maende/ naer t'vertreck) en daerenboven noch inde Ladrones, inde passagie bande Manilles, int verby varen van Cadera en Tagima, als wy hier vooren verhaelt hebben/ ende finahick int leveren van twee diversche batalien/ tot dat wy ten eynde van negenthien maanden in alles met de geheele Vloote van ses Schepen inde Molucques aengecomen zijn.

November.

Den 10. van November is op de Reede tot Bantam aengecomen/ het Schip Nassau, waerop Commandeerde Pieter vanden Brouck, commende uyt de Roode-Zee/ alwaer hy getraffiqueert hadde inde Stadt van Moca, ende hadde goede provisie/ soo van Spaensche Realen als Turckische Ducaten.

December.

Den 12. December is inde Haven van Bantam gecomen den Heere Commandeur Steven Doessens, n twee Schepen/ te weten het Wapen van Amsterdam ende het Schip genaemt Middelburch, commende door de Strate van Malacca van Iambie, sonder veel ladinghe in te hebben.

Den 14. bande selve Maent heeft den Commandeur Spilbergen alle bereydinge aengewent ommer de twee voorsz. Schepen naer het Vaderlant te zeplen/ zijnde het Schip van Amsterdam van selv' h' dert/ ende dat van Zeelant van ses hondert lasten/ Godt wil ons goede ende voorspoedige repse verlei

Corte beschrijvinghe van het getal ende de ghelegentheyt

vande Forten , Crijchs-lieden, groff-gheschut met zijnen toebehooren, zijnde inde
Indien ten dienste vande Gheneraele Compaignie, onder het ghebiet vande

Hoo: Mog: Heeren die Staeten Generael der vereenichde Neder-
landen , ende van zijne Pr. Ex. Maurits van Naussau
Pr. van Orangien &c. Inde Maent van Iulio
int laer 1616.

Eerst inde Eplanden vande Molucques.

Op't Eplant van Ternara inde Stadt Maleya, waeren de naevolghende Capiteynen.

Den Capiteyn Frederick Hamel van s' Graven-Haghe in Hollant.

Den Capiteyn Willem Eetvelt, van de Stadt van Wupffel.

Den Capiteyn Pieter Backer van Antwerpen.

Den Capiteyn Roelant Philipsen van s' Hertoghen-bosche.

Den Capiteyn Goossen van Mammeren van Berghen-op-zoom/ zijnde elcke der selver Compaignien
ontrent de 100. mannen / maeckende t'saemen een goet ghetal Soldaten.

Daerenboven is dese Stadt wel ghebouwt ende versterckt met zijne Goudpynen/ Bolwercken ende
flanckeringhe/ ende beset met goet Chrijsch- volck/ soo met aele als piers stucken/ ende van alle t' gene dat
tot versterckinghe van eene Stadt soude moghen dienen.

Op dit ende de omgelegene Eplanden zijn oock veelen Forten ende Sterckten ten Oorloge wel booz-
sen zijnde/ als Taloveque niet verre van Maleya gelegen / int welke die vande Stadt de wacht houden.

Het fort van Tacome en Zabou, int Eplant van Gilolo worden bewaert by de Garnisoen van Ternara.

Op't Eplant van Tidor is een Fort Marieco ghenaemt/ seer sterck ende wel be-bolwerckt zijnde/ op
welcke V Villem van Anssing het Commandement heeft/ en leyt daerom met zijne geheele Compaignie.

R iij

Int

Int Epland van Morier, is een sterck Fort/ronctomme met steenen gemetselt ende omringht met goede fortificatie/ waerinne Heyndrick Mayer van Mastricht in Garnisoen lecht ende het ghebiet heeft / met eenen schoonen trouw volcx.

Over t' Eplandt Macjan heeft het ghebiet den Lieutenant Gouverneur Gysbercht Vyanen van Drecht/Commanderende over dyp sterckten/wel boosien van amonitien ende Crijcht-volck/ als Tafasor, Tabalole ende Noffaca, by t'welcke de Haven ghelegghen is.

Int Eplandt Batian Gouverneert Barthelomeus van Speelberghen gebooren tot Antwerpen/zijnde de Opper-Coopman/ende heeft onder zijn ghebiet/het Fort ghenamt Barnevelt, t'welck seer wel geboutwot ende met steenen ghemetselt is/ beset zijnde met veel Soldaten/ behalven eenighe partijen Spnisen.

Op't Epland van Amboyna hebben wy een Royael Casteel/ leggende binnen zijne flankeringh ende Bolwercken/int welke Commandeert Henrick Steur van Somerdam met hondert ende vijftich goede Soldaten/benecess noch eenige andere Sterckten / als Coubella, de redoubte Hirtou ende het Fort van Louw, t'welck bewaert ende beset wort by de Tamaranen, ende het Generael ghebiet over t'gantsche Epland heeft Adriaen Block-Marssens met het Crijcht-volck onder zijn Gouvernement.

Op't Epland Banda besitten wy de twee Forten hier volghende / beyde met steenen ghemetselt zijnde; als int Epland Nera het Fort van Nassau, t'welck beset is met hondert ende twintich Soldaten van onse Natie/behalven een groot getal Indianen/ Chinesen ende dierghelijcke: Het andere het Fort Belgica, beset ende gheprovidceert zijnde als t'boozighe/ zijnde alle beyde onder t' gebiet vanden Capiteyn Hendrick Beverlingh vande Stadt Ter-Goude.

Int Epland Poleway hebben wy een Fort Revenge ghenamt / t'welck deurgans beset is met hondert seltich Soldaten/onder t'ghebiet van Vander Dussen ende Jan-Verhoeven van Tiel, beyde Capiteynen.

Nende Frontieren van Cormandel in Palataque is by de onse opghericht een seer Magnificq Casteel/ alleen bewaert zijnde met eenen Lieutenant ende hondert ende 20. Soldaten.

De twee Steden Negapata ende Massepatan houden hun gheheel aen onse syde/ons gevende byre commercie ende traffique/dooz welke de onse hun / t'haeren verfoecke eenighe stucken gheschuts ende andere noot-wendigheden bereeren: ende in alle dese plaetsen heeft de principale directie van alle saecken/ Mr. Hans de Hase van Antwerpen/de welke boven dien Raet van Indien is.

In t' Epland van Iava Major inde plaetse Iacatra, een dach reysens van Bantam ghelegghen/is een groot
breet

bijet ende treffelijke hupfinghe gheboort / in welcke hun onthouden layden van alderley hant-werken. Ende hier is mede de voornemste Magazijn van Oorlochs ammunitie/wapen ende t'ghene dient tot toerustinghe vande Schepen/staende evenwel onder t'ghebiet ende dispositie van het Comptoir van Banram : Ende dese plaetse is soo wel voorszien met Crijchsvolck / groff-gheschut ende d'appendentien van dien/als eenighe andere plaetse van importantie soude connen zijn.

De Fragatten die wy ordinaerlijcken alhier houden/ zijn seer wel geequippeert ende voorszien met geschut/Crijchsvolck/behalven veel slaven ende ghevangenen die daerop mede ghebruyckt worden.

Siet daer is costelijck de particulariteyt ende gelegentheyt vande Forten ende plaetsen die wy in dit deel des werelts hebben. Alle welke plaetsen zijn naer advenant wel beset met Soldaten/ende soo gesaet/Here ende steene Stucken/vande welke het ghetal int ghegenerael hier volght.

Crijchsvolck.	3000. Soldaten.
Metaele Stucken.	193.
Here Stucken.	320.
Steen Stucken en Metaelen Bassen.	360.

Van eenighe verlatene plaetsen.

In t'Eylant van Gilolo hebben wy een Forteresse ghehad met namen Gemmalanor, het welke ghe-
demoelleert ende verlaten is / door dien wy van dese spde gheen inbal te verwachten en hadden ende
has den vrant aldaer gheene entreprise en costte te weghe brengen.

Van gelijcken hebben wy int Eylant Botron, tusschen de Molucques ende Iava, verlaeten een sterckte
met steenen gheboort zijnde/door dien wy de selve onnoodich hielden.

Mede hebben wy gheabbandonneert het Fort ghelegghen inde Eylanden van Salor ende Timor, naer
de welke onlanx ghesonden zijn twee Schepen / te weten den Arent ende de Sterre, omme een nieuw
verbont met den inwoonders te maecten.

Inde Stadt van Gresi, ghelegghen int Eylant Iava plachten wy mede een comptoir te hebben / maer
om redenen is t'selve te niet ghedaen.

Van

Man gelijcken is verlaeten het comptoir inde Rijk-stadt van Aſchien, door dien den Conſack tegens de onſe vertoorn was: Doch hebben wy op nieuws wederomme twee ſchepen derwaerts geſonden / omme allen middel aen te wenden tot de reſtauratie vandien.

Onder alle de Barbariſche Coningen en iſer niet een die den onſen meer toeghebaen is / als den Coninck van Ioor, alhoewel hy gheen onderſtant / noch eenighe ſortereſſe van ons is hebbende: waer door beroozlaecht woerdt dat zijne bynden veel ſchade ende afbreuck doen in zijne Landen / het welcke niet ſoude worden indien de onſe aldaer eenighe byreplaetſe tot hunne retraite hadden.

Opt Eylandt Selbes / is door joncke ende onerbaerne luden verlaeten de plaetſe Macaſſar, ſonder in achte te nemen de groote handelinge die ons deſe plaetſe gaf / van rijs / ſagu / welck wy gebruycken in plaetſe van broodt / ende andere nootwendigheden; doch hebben op nieuws begonnen alliancie te maecten,

wy hebben eenighe ſchepen geſonden naer de weſt frontieren van Sumatra, inde plaetſen Ficos, Priaman ende Silbe omme aldaer den handel in te voeren van het groff Peper.

In een bande Eylanden vant hoorſt Sumatra inde ſtadt Iambi, byde ſtrate van Malacca hebben wy eenen handel ende ſtapel van Peper / boven alle andere profitabel zijnde / alwaer hem continuelijck onthoudt Andries Surij, als d'opperſte der Cooplieden.

Int Coninckrijk van Borneo hebben wy mede den byen handel van Diamanten ende Lapis Bezoar, onder t'belept handen Coopman Hendrick Vaeck.

Doch hebben wy int hermaerde Coninckrijk van Iapon een coſtelijk ende magnifiſch ghebouw / alwaer wy den handel drijven onder de directie vanden Coopman Iacob Speck, als eerſte authent vande ſelbe bouwinghe weſende.

Het is wel waer dat in het Hertochdom de Firando, legghende in het hoorſt Coninckrijk den handel ſeer ſober ende cleyn plach te weſen; Maer teghenwoerdtich is den ſtaet aldaer wederomme alſoo ghereſſeert ende te rechte ghebracht dat alle houdtwercken aldaer tot meerder perfecter ende vermaertheyt zijn gheromen / als in China ſelfs / beneffens veel victuallien ende liſtochten / die wy vandaer haelen.

In dit Hertochdom van Firando hebben hoorſt vergadert gheweſt veel Jeſuiten / de welke hadden door hunne ghewoonlijke practiſchen niet alleen nae hun ghetrocken d'hoornempſte rijkdommen ende ſchatten des Landts: maer hadden daerenboven de herten ende humeuren vande principaelſ aldaer alſo ingenomen / dat de ſelbe hun beroemden Chriſtenen te weſen / op hunlieder maniere / hebbende
alleen

ende d'wettendige wetenschap om die Ave Maria te spreken ende een crupce te maecten: maer den Hertoch ten lesten beter merckende den middel die ghebruykt wiert tot inflockinghe van zijne goederen ende schatten/ heeft s'eenemaal dese heylige Paters opt zijn Hertochdom verjaecht/ naer dat hy een goet deel der selver eerst hadde doen om brengen/ door t'welcke t'selve Lant/ zedert dien tijt/ van dese belmettinghe bevrijdt is gheweest. Ende boven dien syn de inwoonderen ghedwongen gheworden achter weghe te laten t'ghene sy van dese Christenen gheleert hadden/ ende hun weder tot hunne voorighe wetten te begheben.

Op't Eylant van Iava Major is eenen Coninck diemen den grooten Macaran naeme/ onder t'ghebiet vanden welcken wy vele logien ende alderley commercien hebben/ waer van de voornemste is in Iapara, overbloedich zijnde in alle lijschte/ als Rijs/ Ossen/ Schapen/ Vocken/ Boonen/ Erwteten/ ghebroochden Viscij ende dierghelycke/ alle welcke ons expresselijck dienende zijn omme de Molucques, Banda ende andere yllanden mede te provianderen.

Omme de vrientschap met den voorsz. Coninck oft grooten Macaran, te meerder te bevestighen/ is alnu derwaerts gesonden Frederick Druyff van Enckhuyzen/ als Ambassaduer vande Generale Compaignie/ hebbende met genanten vele gheschencken ende giften omme die den voorsz. Macaran te presenteren.

Int voorsz. Eylant van Iava is gheleghen oec vermaerde Stadt van Bantam, de welcke geregicert wert door den Pangoran, die den Coninck selve onder zijne subiectie hout.

In dese Stadt is de principale logie ende handelinghe vande gheschick Indien/ waer alles onder de directie ende discretie vanden selven Pangoran.

Inde haven vande dese Stadt werden alle de Schepen gheladen ende oncladen/ krijghen hier mede gints Oorde ende Instructie/ door den heere van Pieterffen Coenen van Hoozn/ als President Generael ende directeur van alle den handel/ comptoiren ende t'gheene daer aen cleeft/ ende in zijne handen moet gheschick worden alle de boecken ende reekeninghen vande gheheele Indien/ de welcke alhier in een gheheel boeck gheschick worden/ alsoo datmen t'alletijt hier can bekennen den staet ende de avance van alle saecken.

Wat belangt den rijckdom ende machte vande Molucques, Ternata, Macian, Amboina, Tidor ende vande Eylanden van Banda, van ghelijcken de anders omstandicheyden/ de selve zijn hier vooren beschreven ghe-

ghewoorden door den vermaerden Capiteyn Apollonius Schor van Middelburch, een man van goede re-
denen en ervarentheyt van t'welcke hy door de geheele Indien genoegsame getuychnisse gegeven heeft/
ende waer van de vruchten noch jaerlijck tot voordeel vande Generale Compaignie zijn voornemende.

Lijste vande Schepen de welcke in d'Indien op verscheyden plaetsen waeren in de maent van Julio 1616. tot
den eynde des selven Jaers.

Inde Molucques int Eylandt Ternara door de Stadt Maleya.

De Schepen genaemt.

Naer Timor ende Solor.

De oude Sonne.

De oude Maene.

De nieuwe Sonne.

De nieuwe Maene.

Blissinghen.

Den Engel van Delft.

De Hoop.

De Morgensterre van Rotterdam.

Ende de Jacht/ vaerende naer Amboina.

In Iaparra.

Is Hollandia, anders Brandaris ghe-naemt/ sich
daer laedende omme daer mede nae de Molucques
te vaeren.

Door Bantam waeren omme naer Amboina ende
Banda te vaeren.

De trouw.

Het Schip Nassau/

hoorn.

De Jacht van Iapon.

Naer Iapon seyde.

Den swarten Leeuw.

Den Arent.

De Sterre.

Naer Aschien.

Den Valck ende de Jacht.

Naer de Frontierén van Cormandel ende Negaparan.

Den Aepturnus.

Den gouden Leeuw van Rotterdam.

Naer Iamby.

Barger Booth.

Ende de halve Maene.

Naer t'Eylandt van Inganfe ende de Fron-
tierén beoken van Sumatra.

De Gendracht.

Ende het diep Hollandia, omme aldaer in te sche-
pen het volck dat hun uften AEolus gesalbert had-
de / het welcke / comende vande frontierén van
Cormandel, ge-aeden sinde met comenschap / aldaer
schipbreckinghe ghedaen hadden / hebbende seer
woepnich van zijne ladinghe ghebergh.

Op de Reide van Iacarra was.

Vrielandt van Enckhuysen.

Noch

Nieuw Vrieslandt van Hoorn.

Het wapen van Amsterdam.

Ende Middelhurch van Zeelandt.

Vande frontieren van Cormandel wachtmén van dach tot dach het Schip Tergoes.

Vande voorsz. Eylanden is dit Jaer naer t' Vaderlant vertrockē den swartē Beer geladen met Indigo.
Mede zijn naer t' Vaderlant getrocken.

In October

{ De Jacht ghenacmpt het Hert.

{ Het schip Amsterdam.

In December

{ Ende 'nieuw Zeelant.

Hier hadden wy tisdinghe dat uyt t' Vaderlandt gezeplt waren om hier te comen.

d'Eendracht van Amsterdam ende den AEolus van Zeelandt.

In Banda houden wy.

Thoe fragatten.

In Iacarta ende Bantam hebben wy daerenboven eenige Barquen ende Chaloupppen / tot 37. toe / behalven veel cleyn Schuyten ende Bootē, alle geequipert zijnde met stucken geschut / haecken en andere amonitie ende holt van Oylage / de welke bequaem zijn omme in alle recontren hun te laeten gebruycken.

Baer is int corte den staet ende onse Provisie inde Indien / wy sullen wederkeeren / omme met corte woorden onse voyagie ten eynde te brengen.

December.

Den twee-en-twintichsten van December is ghestorben Jacques le Maire, hebbende President geweest op het voorgenomde Schip van Amsterdam door de passagie vande Zuyt-zee / waeromme onsen Admiraal / ende alle de andere seer bedroeft waeren / door dien het een man was begaeft met sonderlinge wetenschap ende erbarentheyt int stuck vande zeevaart.

Den 24. Januarij des Jaers 1617. zijn wy tegens den abont gecomen voort Eylant Mauritius, alwaer wy gheanchert hebben / doende provisie van waeter ende andere beverlinghen.

S ij

Den

Den 30. zijn wy afgebaeren vande Baep genaemt de Keede van Molucques, zeplende van daer Oostwaert op.

Februarij.

Den eersten dach Februarij saghen ende passeerden wy het Eylant ghenoemt Massarius.

Ende also wy / naer onse meynunghe / naederhandt gheene landen meer en ontdeckten / hebbende de hoochte van vijf en dertich graden / ende dat alle de stierlieden hun in haere gissinge verdwaelt vonden / doozdien wy op hondert ende twintich baedem geenen grondt en vonden; soo hebben wy op den elfden Meert onsen cours verandert naer den N. W. ten Noorden / om dat een peder een oordeelde dat de Cape de bonne Esperance beoosten moeste van ons leggen.

Den 30. vande selve Maendt / vier wyzen naer de Sonnen opganck / hebben wy het Landt van Sancta Helena int ghesicht ghecreghen / waer dooz een peder groote blyfschap maecte / danckende Godt dooz zijne weldaet.

Wy hebben hier bozen ghelept hoe dat wy al ober dyp maenden waeren afghedwaelt van ons ander schip van Zeelant / het welcke wy alhier / dooz Godes gehengen / op de Keede van dit Landt vonden / waer dooz noch meerder vrencht ende blydtschap veroorsaecht wierdt. Ende alsoo hebben wy in alder haest onse provisie van versch water ende andere ververschingen inghescheept.

April.

Den 7. April hebben wy van St. Helena zepl ghemaect.

Den 14. vande selve maent saegen wy des nachts / dooz de claerheyt vande Maene / het Eylant van Assension.

Den 23. saegen wy twee schepen inde volle Zee / de welcke met ons / niet tegenstaende het teeken dat wy hun deden / geene spraecke en wilden houden.

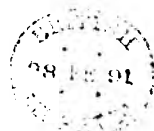
Den 24. passeerden wy de linie Equinoctiael.

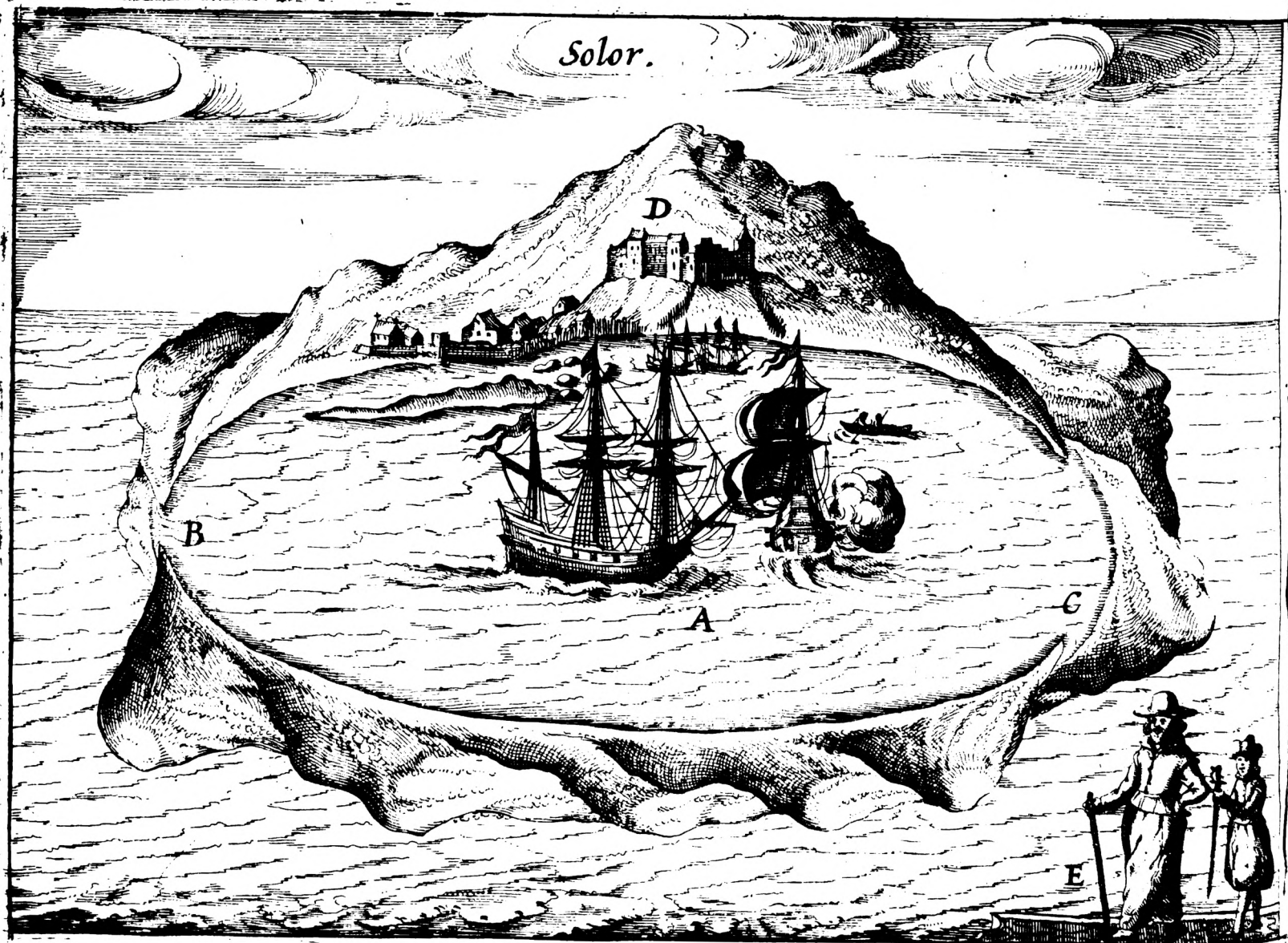
May.

Den 13. vande maent Mey / passeerden wy de soute Eylanden van't Noorden.

Julio.

Den eersten dach van Julio zijn wy / dooz de genaede vanden Almogenden / met dese twee rijckelijck gelaedene Schepen / gecomen inde Haeven onses Vaderlants / daer wy soo lange nae verlangt hadden / inde

Amboyria.

No. 1

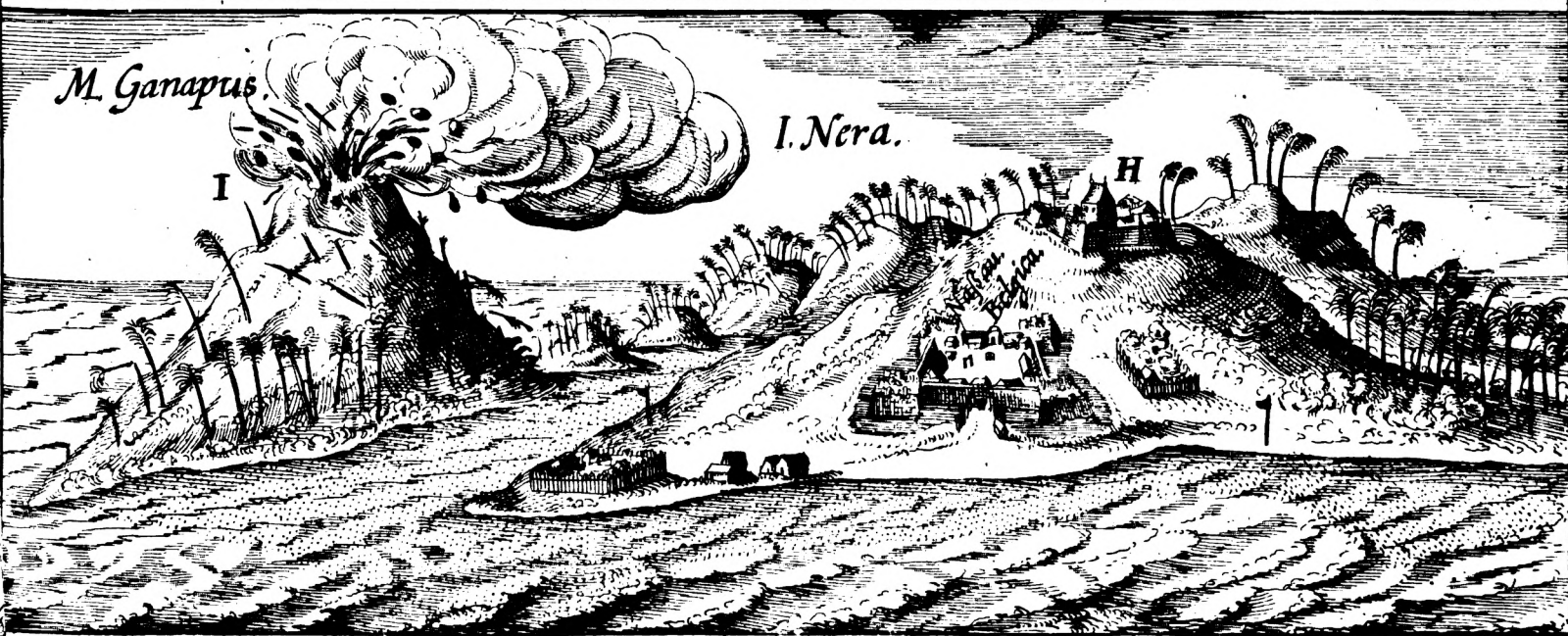

M. Ganapus.

I. Nera.

I

H

inde Provincie van Zeelandt: Waer doorz wy eensamenlijck Godt Almachtich danckten ende loofden
doorz syne gedaene genade ende verlossinge/ op soo eene langduyge ende niet min periculeuse voyagie.

Number 21. is Solor Amboyna.

Ende het Eylant Nera met den bergh Canapus met syne verklaringhe aenghevesen, gelijk hier
voor af te lesen is.

- A. Is die Bay van Solor, vertoont hem in sulcker voegen,
als ghy hier siet afgebeelt.
- B. Is den inganck tusschen twee berghen die een wat
hoogher als den ander is.
- C. Is den ander in oft uytganck met twee gelijke hooge
berghen.
- D. Is het Fort legghende op eenen bergh, daer ronts om
eenighe huysen staen daer de inwoonders haer in onder-
houden.
- E. Is haerluyder habituatie, oft manier van gaen, met een
knecht achter haer.
- F. Is het Fort op t'Eylant Amboyna met drie dorpen dicht
daer by gelegen.
- G. Ende E. Is die manier van kleydinghe op het Eylant
Amboyna, een seer moedighe Natie, seer kloeck int vech-
ten met swaert ende schildt.
- H. Is het Eylant Nera, waer op twee Forten legghen,
waer van het eene Nassau, ende het ander Belgica gehe-
ten is, onder aen het water hebben de onse een Reduyt,
daer binnen ende buyten beset met huysen.
- I. Is den bergh Canapus, de welcke dickwils uyt barst
ende werpt uyt ongeloofijcke steenen, solfer, vlam en-
de roock, alloo dat die dampen ende kracht rontsom
het gheheele Landt onvruchtbaer maeckt.

HIER eyndicht het Joerneel van Ioris Spilberghen, wiens passagie wonderlijck ende seer ver-
maecklijck om lesen is / vorders volght hier achter de Australische Navigarien, van Iacob le
Maire, om dese Reden (te weten) om dat in die voorszgaende Joerneel oft nieuwe Oost-
ende west-Indische Navigatien / int passeren van de Straet Magellanes / mentie ghemaect
wordt / van eenen doorganck tot inde zuyt Zee / ende dat meer is / dat oock desen voorsz. le Maire met den
voorsz. Ioris Spilberghen hem scheep begheven heeft / om alsoo naer het Vaderlant te comen / dan is op
de Keys in presentie van Ioris Spilbergen overleden / ende alsoo in den Heere gherust.

EY N D E.

R H

Australis

Digitized by Google

Australische Navigatien.

ontdeekt door

I A C O B L E M A I R E

inde Jaeren Anno 1615. 1616. 1617.

Daer in vertoont is, in wat gestalt sy, by zyden de Straet Magellanes, eenen nieuwen duerganck ghevonden hebben, sterckende tot in die Suydt-Zee, met de verklaringhe vande vreemde Natien, Volcken, Landen ende Aventuren, die sy gesien ende haer uuedervaren zijn.

Tot den Leser.

Loo by seeckere Ootroy der E. R. M. Staten Ghenerael der vereenichde Nederlanden (aende ghemeene Oost-Indische Compagnie vergunt) was verboden aen alle Coopluysden ende Inghe-
setenen der voorsz. Nederlanden te jaeren beoosten de *Cabo de bona Esperance* oostwaert, ende
door de Strate van *Magellanes* westwaert, 't sy nae Indien oft eenighe andere bekende ofte onbe-
kende Landen. Soo hebben *Isaack le Maire* een vermaert Amsterdams Coopman tot Egmont
woonachtich, seer gheneghen te negotieen op vreemde ende verre ghelegghen quartieren, ende
Willem Cornelisz. Schouten van Hoorn (een man inde Zevaert wel ervaren ende seer beroemt) als die voor die
tijt driemael de Oost-Indien in meest alle plaetsen, soo voor Schipper, Sruerman als Coopman hadde beseylt)
en noch seer begheerich tot vreemde vaerten en besoeckingen van nieuwe onbekende Landen, dickwils met
malcanderen ghesproocken ende overleyt, ofmen niet doorenen anderen wech int voorsz. Ootroy niet geroert
noch verboden, soude moghen comen inde groote Zuydt-Zee, alwaer sy meynden te ontdecken groote ende
rijcke Landen, daermen schepen rijckelijck soude connen lade, alsoo de voorsz. *le Maire* seyde daer af te heb-
ben eenighe kennisse; ofte soo sulcx nae wensch niet en quam te succederen, datmen aldan langhs de voorsz.
groote

groote Zuydt zee nae Oost-Indien soude zeylen, aldaer seckerlyck met profijt handelen. Hebben eyndelick met malcanderen besloten een ondersoeck te doen in het zuyderste onbekende deel des Aerdtrijckx, bezuyden de Strate *Magellani* een doorganck te soecken tot de voorsz. Zuydtzee, waer toe hun docht gheen kleyn apparentie te wesen, uyt verscheyden omstandicheden by anderen ontrent de voorsz. Strate van *Magellanes* ten verscheyden tijden ghevonden. En zijn om dese saecke int werck te stellen over een gecomen dat *Isaac le Maire* d'eene helft ende *Willem Cornelisz. Schouten* d'ander helft vande penninghen tot sulcken voorghenomen reyse uyt goede vrienden ende liefhebbers fouden furneren, ende de sorghe om de saecke voort te bevorderen, en op alles ordre te stellen, is by *Willem Cornelisz. Schouten* gebleven, die heeft hier toe beweeght tot principale medestanders de E. Heeren, *Pieter Clementsz. Brouwer*, oudt-Burghemeester der Stadt *Hoorn*, *Ian Iansz. Molenwerf* Schepen, *Ian Clementsz. Kies*, Secretaris der selver stede, ende *Cornelis Segersz.* Borgher aldaer, die haer oock als Bewindthebbers beneffens de voorsz. *Willem Schouten*, *Isaac le Maire*, ende *Jacob le Maire*, loone des voorsz. *Isaacx*, hebben laten ghebruycken, die hebben daer toe in korten tijdt vergadert soodanighen somme van penningen als zy verston den dat tot haer voorghenomen torussinge van noode was, sonder nochtans aen yemande vande Mede-reeders eenighe openinge ofte kennisse vande voorghenomen reyse te doen, maer hielden dat selve onder haer voorsz. Bewindthebberen verborghen. Om dan daer reyse uyt te voeren, hebben die voornoemde Bewindthebberen tot *Hoorn* gheequippeert en uytgestelt een groot Schip met een lacht, het groot Schip genaemt de *Eendracht*, van ontrent 180. lasten, daer Schipper op was de voorsz. *Willem Cornelisz. Schouten*, ende voor opper-Coopman ende Commandeur vande Reyse de voorsz. *Jacob le Maire*, met zijn broeder op hebbende 65 mannen, met 19 Gotingen, 12 Steenstukken, Musqueten ende ander ammunitie van oorlogh naer advenant, en tot gherijf van't voorsz. Schip een groote zeyl-Sloop, een roey-Sloop, een Boodt, en een Schuyt, voort van Anckers, Touwen, Zeylen en ander nootsaeckelijcke dingen wel voorsien. Het lacht genaemt *Hoorn*, groot ontrent 55 lasten, daer Schipper op was *Ian Cornelisz. Schouten*, Coopman *Aris Claesz.* op hebbende 22 mannen 8 Gotinghen, 4 Steenstukken, en ander gheweer naer advenant, voort van alles wat tot uytvoeringhe van soodanighe reyse van noode was wel voorsien. En also zy aen niemant haer voornemen te kennen gaven als voorsz. is, soo hebben zy alle het Scheepvolck tot haeren dienst noodich, so Bootgezellen als Officieren aengenenen, met die conditie, dat se souden vaeren over al daer net de Schipper ende de Coopman soude ghelieven, daer over is onder de ghemeene man seer verscheydelick van dese reyse ende Schepen ghesproocken, die hebben ten laetsten de naem ghekreghen vande *Gonthaelders*, maer de voornoemde Bewindthebbers noemden haer vergaderinghe

deringhe de *Austraelsche Compagnie*. De Schepen røegherust zijnde, is alle het Scheepsvolck den 16 May 1615. byde Heeren Schout ende Schepenen der Stadt *Hoorn* ghemonstert, den 25 is het Schip de *Eendracht* van *Hoorn* gheseylt ende den 27 int Tessel ghecomen, het licht is den 3 Junij van *Hoorn* ghevolcht, ende des anderen daeghs in't Tessel ghearriveert: Wat haer voorder ende op haer gantsche reyse wedervaren is, is int volghende waerachtelijck ghestelt, uyt der genen schriften ende mōdelinghe vertellingen, die 'tselve ghesien ende ervaren hebben, en die op de selve reyle van de minste, soo van aensien als bedieninge niet en zijn geweest.

Vaert wel.

AVSTRALISCHE NAVIGATIEN.

Ontdeekt door Iacob le Maire, inde laeren Anno 1615. 1616. 1617. Daer in vertoont is, in vvat ghestalt sy, by zuyden de Straet Magellanes, eenen nieuwen duerganck ghevonden hebben streckende in die Suydt-Zee, met de verklaringhe vande vreemde Natien, Volcken, Eanden, ende Aventuren, die sy ghesien ende haer vvedervaren syn.

Juny Anno 1615.

DE 14. Junij teghen den avont zijn wy het Land diep van't Tessel uptgheseylt.
 Den 16. smorghens hadden wy Dym-kercken in't ghesicht/ dreeven dien dagh door de Ebbe met wy weder tot inde Hoofden.
 Den 17. smorghens hebben wy't door contrarie wint in Dym's geset/ daer ginc Schipper Willem Cornelisz. Schout aen lant nae Doeveren/ ende huerde een Engheleche Consta-
 bel/ die quam den 10. smorghens aen boort mette Maets die water haelden.
 Den 19. smiddaechs ginghen wy van daer t zepl/ teghen den avont ontmoeten ons by de Singels een groote vloote Hollantische Zout-schepen.

Ⓒ

Den

Den 21. hadden wy een storm upten zand-westen / die noch den 22. aenhielt / daaromme hielden wy draghende / ende liepen in Wicht / daer socht de Schipper een Timmerman te huppen / maer conde gheen bekomen.

Junius.

Den 25. upt Wicht gheseylt / ende quamen den 27. teghen de middagh in Plempuen / daer huerde de Schipper een Timmerman van Wendenblich.

Den 28. smorghens vroegh zeilden wy upt Plempuen / met een oostnoordooft windt.

Den 29. waft schoon weder / en quamen de Schipper ende Commis van't Jacht aenboort van't groot Schip / ende miert geresolveert datmen den vierden der toecomende maent / het rantsoen soude verdeelen / dat is: datmen op groote repen de spijs ende dranc mit Scheepvolck by ghewicht ende mate / elck zijn portie uptdeelt / daer elck hem met moet behelpen.

Julius.

Den 1. wierdt volghende resolutie het eerste rantsoen uptghedeelt / te weten / voer elck man een kamie biers daeghs / vier pont broodt / een half pont botter / (behalven het smelten) ter weck / en vijf kafen voer de gheheele repse.

Den 8. op de hoochte van 39. graden 25. minuten neffens de Baereis / is den onder-Timmerman van't Jacht ghestorven / die en hadde gheen twee daghen sieck gheweest.

Den 9. ende 10. hadden die wint noozdelijck ende noozdoost / ginghen stijf voort / soo dat wy den 11. Porto Santo ende Madera in ghesicht kregghen / liepen daer beoosten heen.

Den 12. smorghens sagghen wy Salvages, lieten dat aen bagboort van ontrent twee mylen.

Den 13. smorghens sagghen wy de Eplanden van Tenerifa ende groot Canarien, liepen ontrent smiddachs daer tusschen bepde deur / met een stybe noozdoost windt / ende harde voortganck.

Julius.

Tusschen den 14. ende 15. met de selve wint ende voortganck / passeerden wy den Tropicum Cancr.

Den 16. smorghens met een noozdoost windt / hadden wy seer hol water / de Boot die achter aen groot Schip sleepte verbulde met water / ende de touwen braken / soo dat wy die verlozen / hadden hem tot daer toe van woorn afghesleept sonder perijckel: smiddaegs hadden wy de hoochte van 20. graden 30. minuten.

Den

Den 17. ende 18. hadden wy weder ende proper voortganc/ de wind upten noorden/noordnoordwest
en ende noordwesten/ginghen zyden ten westen ende zyden aen/ende quamen den 19. middaegs op
de hoogte van 14. graden 45. minuten.

Den 20. des smorghens vervielen wy bynorden de Cabo Verde, waren op acht baden doen wy het
lant eerst ghewaer werden/ seilden langhs de wal/ met den daegh lagh de Caep west ten zyden van
ons/ also dat wy met een noordnoordweste wind daer niet boven mochten seilen/moestert daeromme on-
der t lant setten op 32. baden. Des nachts daer aen was het hart/met veel donder ende reghen.

Den 21. smorghens was de wind zydyndooft/ende op den dach variabel soo dat wy t zeil ginghen/
seilen onsen cours t zeewaert/erst west ten noorden/na noordwest/doch vorderden maer ontrent ses my-
len weghs dien gantschen dach.

Den 22. dreeven wy dien gheheelen dach meest in stilte/ met de zeilen in/ de Cabo Verde lach oost van
ons/ tegen den avont saghen wy een zeil zydywaert t van ons/ dat liep noordwest aen.

Julius.

Den 23. smorghens was de windt zyden/ soo dat wy niet boven de Caep mochten legghen/ maer
moestent setten om de stroom wille/ tegen de middagh maekten wy weder zeil/ met een westelijke wind
gheraeckten boven de Caep/en quamen t avonts binnen het tweede Eplandt ten ancker/ op de heeroz-
lijke reede/op thien baden sandtgront.

Den 24. regendet seer/en wy maekten ghereetschap om water te halen.

Den 25. quam den Alkayer (dat is soo veel als den Gouverneur) aenboort/ daer wy niet accordeer den
om acht staven piers/ dat wy met vyde voer beyde schepen mochten water halen.

Den 26. wast regenachtich doncker weder/en saghen een schip upter zee comen/ dat sette twee mylen
van ons onder t lant/was een Boot van Rotterdam/ dat daer quam om aen de custe te handelen.

Den 28. ende 29. haelden wy water/ onse Zacht ginch t zeil na de plaats daer de Rotterdammer man
lach/in een Vap ghenoecht Refresco, om te beken of wy daer oock mochten becomen eenighe Limoenen/
maer quam t avonts weder en hadde niet comen becomen.

Den 31. quam een Frans schip upter zee by ons op de reede loopen. Wy hadden den selfden dach ten
Negro t schep ghehouden/die ons t nachts een bequame plaette wres om te visschen/ ende onse volck
met de Segghen aen t vaste lant ghevaren zijnde/ vinghen soo veel visch van veelderley soorten/ als by de

E ij

t schep

t' scheeps-bolck in twee daghen eten mochten.

Augustus.

Den 1. Augusti smorghens ginghen wy t' seyl van Cabo Verde, met het Rotterdammer Bootjen / dat smiddaechs zijn afscheyt van ons nam / ende sette zijn cours nae de Monte-eylanden. wy hadden teghe-
heele etmael schoon weder / ende een moey doorgaende koelte yten noorden ende ginghen zuydwest aen.

Van den 2 tot den 18 hadden wy veel variabele winden.

Den 18. ende 19. continueerde de wint noch als booren / ende wy resolbeerden onse cours na Sierra Lio-
na te setten / om aldaer te verberischen / overmits onse bolck de scheurbuyck hart begosten te krijghen / en
alle daghen door harde contrarie windt moesten by legghen / t'was oock te laet om hoedigh door de linie
te passeren / oock hadden wy aen de Caep luttel verberiching bekomen. Dit etmael hadden wy schoon
weder met moey koelte / des smiddaechs hebben wy de hoochte bekomen van 7. graeden 55. minuten.

Augustus.

Den 20. smiddaechs hadden wy de hoochte van 7. graed 25. minuten / met moey weder ende een wa-
kere koelte yten zuyden / ginghen oost ende oost ten noorden aen / saghen veel Landt voghelen en ver-
anderingh van water / teghen den abont wierpen wy 30. badem santgront / en gemoeten het lant wel on-
trent 40. mijlen eerder als wy gillen / settent snachts op 16. badem / en waren aen de westkant van de Bai-
xos van S. Anna.

Den 21. smorghens ginghen wy met den dach t' seyl / ende saghen het hooghe landt van Sierra Liona van
ons noordtoost ten noorden ontrent ses mijlen / saghen oock de Eylanden van Mabrabomba, die leggen aen
de zuydhoek van't hooghe landt van Sierra Liona, benoorden de Baixos van S. Anna, Sierra Liona is heel
hoogh landt / so datter gheen soo hooghen landt is in die ghevesten tusschen de Cabo Verde ende de kust
van Guinea, daer aen het oock seer kennelyck is. wy deden dien dach ons beste om naer landt te komen /
hadden meest in stroom / liepen aende kant ende oock ober de Baixos van S. Anna heen / op 10.9.8.7.5. ba-
dem waters / als wy noordwaert zeyden soo dieptent / oostwaert droochdet / soo dat wy t' des abonds
setten met hoogh water op bifftehalf badem wecke gront / maer snachts met laegh water en waest niet
dieper als bierdehalf badem / Van t'was schoon klaer weder.

Den 22. smorghens met den dagheraet is de Schipper Willem Schouten aen't Tacht ghebaren / en
daer met voorheen gheseylt / het groot Schip is ghebolght / ginghen met een noordwesten wint noord-
noordtoost aen / met een ebbe onder de boegh / gheraecten so bande Baixos af tot op achten badem /
en

en quamen by de Eylanden van Mabrabomba, die zijn seer hoogh ende leggen met hun dyen op een rize zuydzuydwest / ende noozdmoozdoost een half mijsl vande zuydthoeck van Sierra Liona t'zeewart / daer kregheu wy black water van vijf / vier badem / slechte modder grondt / wy settent ontrent een mijsl vant landt / voeren daer aen / maer vonden onbewoont van Menschen / dan sagen menichte van groote wilde dieren voortkappen / t'lant was woest / vol wildernissen / laeghe mozaillen en hooge geberghen.

Den 23. smorghens is de opper-Coopman Iacob le Maire aen t'Jacht ghevaren / ende van daer met beyde de Boots nae landt / vonden een Riviere daer booz laghen eenighe rudsen ende klippen / soo dat men met geen Schepen daer in mocht / maer binnen zijnde wast diep ende wijt genoegh om met schepen te laveren / zy en vernamen daer oock ghzen volck / dan saghen drie wilde Ossen / ende meenichte van Heerkatten / oock eenighe Voghels die blaften als honden. Zy voeren mette bloet wel drie mijlen op / vonden hier en daer een wilde Palmist / maer quamen savonts weder aen boozdt / ende en hadden gheen teycken van volck / noch van eenighe vruchten (die haer dienstelijck mochten zijn) ghesien.

Augustus.

Den 24. zijn beyde de Schuyten weder aen lant ghevaren / om te soecken nae Menschen of eenighe vruchten om te ververschen / elck in een besondere Riviere. Aris Claesz. Coopman van t'Jacht / met een van d'Assistenten in d'een / ende Claes Jansz Van / met onse onder-stuerman in een ander / elck wel vijf mylen te Landwaert in / en quamen den 25. smorghens weder aen boozdt. De Coopman van t'Jacht hadde gheweest in een soute Rivier / en niet uytgherecht / dan bracht alleenlijck vijf ofte ses wilde Palmisten. Daer Claes Jansz Van had gheweest in een soete Rivier / en daer een plaetse gebonden met acht ofte neghen Limoen-boomen / die sy gheschut / ende daer af ontrent 750. Limoenen afgehekerghe hadden / die waren bynaest rijp / bequaem om te duynen / sy hadden daer oock ghesien veel Schilt-padden / met sommighe Crocodilen / maer gheen volck. Wy resolbeerden te proeven of wy met beyde Schepen souden moghen comen in die soete Rivier / om ons aldair van versch water ende Limoenen te versien / ginghen onder zepl / maer vonden te magher water / soo dat wy t' moesten setten op ses badem / het Jacht settent booz de Rivier by de laegher wal / dan hadden daer slecht water booz t' verschudt vande Baxios van S. Anna. De Commis Jacob le Maire ende Aris Claesz Commis van t'Jacht / zijn met de Boot de Rivier in ghevaren / met heel regenich weder.

Den 16. waydet Rysjupten zuydzuydwesten / soo dat wy niet konden uptrechten met zeplen / doch het

E ij

Jacht

Jacht liep nae de zuydt hoek bande Bay / die is ontrent 5. mijlen wijs bande nooydt wal totte zuydt wal.
 Den 27. smorghens lichten wy ons anchor / om nae't Jacht te seplen / en ontrent de middach quam de
 Boot van't Jacht met de Commis Jacob le Paire weder aenboort/ende brochten mede ontrent 1400. Li-
 moenen / die sy inde boortz. Kibier hier ende daer bekomen hadden gheen Menschen vernomen. Des
 avonts quamen wy by t' Jacht / settent daer op vierdehalf badem steeck-gront.

Augustus.

Den 28. is onse Steyrman met beyde de Boots nae de Kibiere ghebaren / daer wy boort lagen / en qua-
 men tegen den avont weder / hadden geen Lant gebonden bequaem om op te gaen / noch eenichteyken
 van Menschen / dan alleen een Buffel met een Kalf / boort moras en boomen / die stonden int sante water.

Den 29. alsoo wy behonden dat wy niet en waren in de Kibiere van Sierra Liona / besloten wy heel
 broegh van daer t' zeyl tegaen / ende loopen benooyden het hooghe landt / smidhaechs zeyden wy boven de
 Eylanden van Habzobomba / te weten daer bewesten heen / en nae't hooghe landt datt benooyden toe / op
 12. en 15. badem daerby langhs / en quamen des avonts om dem hoek / daer setten wijs op 15. badem.

Den 30. smorghens lichten wy ons Anchor / en dreeben met de stroom en een zuydelijke windt / boort het
 Doorp op de reede in Sierra Liona / setten t' daer op acht badem lantgront / ontrent een musquet schoot
 van lant / alwaer wy sagen acht ofte negen huyskens met stroo ghedeckt. De Swarten riepen ons in haer
 re taken toe / dat wyse aenboort soudon halen / alsoo sy daer geen Canons en hebben / wy sondon ons Boot
 aen landt / dat terstont wederom quam met vijf Swarten / waer af een de Tolck was. Dese begerde
 datter volck in ostage blifben soude / want daer hadde coztz te bojen een frans schip gheweest / dat twee
 Swarten mede genomen hadde. Aris Claetz. die mede aen landt ghebaren was bleef in ostage / mede
 hebbende een weynich Coralen / daer hy dien achtermiddach teghen ruyde wel 700. Limoenen by naest
 heel rijp / ende twee boschen Bananas / mede ten naesten by rijp. De Tolck sprack alderley tael onder
 malcanderen. Onse volck / alsoo wy dit etmael schoon weder hadden / deden noch dien selben dach een
 tocht om water / dat daer seer licht valt te halen / comt van't gheberghte afloopen tot in de reede toe / soq
 dat wy de baetjens maer hielden onder de afwateringhe / ende brochten t' boortz in de schuyt / t'was seer
 goet water.

Augustus.

Den 31. haelden wy onse baten vol water / ende des smorghens hooren Jacob le Paire / Aris Claetz /
 Claes

Claes Jansz. Van / ende alle d'Assistenten aen lant/en rupden dien dach by gillinghe wel 15. Duplens Limoenen/al booz wepnich Cozalen ende stercke Neurenburgsche messen / men sonder wel 100. Duplens gherapt hebben/hadmenste begeert/want daer stonden der heele bosschen vol. Des abonts rupden wy oock een zood visch van de Negros.

September.

Den 1. September na middach lichten wy ons anker / ende dreden booz stroom wederom af / maet schoon weder ende moe koelte/teghen den avondt setteden wij by de mondt vande Zee booz een kleyn rivierken.

Den 2. des smorghens voer onse Jacht aen strant/ met hoerch water/ om schoon te maken/want daer goede ghelegentheit was/t'water valt daer seken boeten op en neder. Des abonts quam onse volck weder aen booz/wede brengende een kleyn wit beestken geheeten Antilop,dar sy inde bosschagie gebonden hadden/in een strop by de Negros ghestelt. Sy brochten oock ettelick Limoenen t'scheep / ende teghen den abont voer t'Boot mit visschen/dar een moe zood mede brocht/met een deel Palmitas / die sy in de bosschagie afgehouwen hadden.

Den 3. na de middagh quam t' Jacht al schoon ghemaectt weder van strant/ oock voer onse Schip/ per upt visschen / ende brocht des avondts een schoone zood visch aen boozde / een sacoen van visschen ghelyck de Sjoenmaeckers syn messen. Het volck brachten oock elck booz haer hooft 150. Limoenen t'scheep.

September.

Den 4. smorghens broegh woude wy onse ankers / ende ginghen onder zepl upt Sierra Liona, met wepnich koelte/ maet setten het t'abonts weder deur contrarie wint/op 14. badem goeden ankergeont.

Den 5. int eerste quartier lichten wy wederom t' anker/ende ginghen onder zepl van den 5.tot/den 18. hadden wy veel sticten met variable winden diversche ropen ons anker laeten vallen.

Den 18. middaechs ten 12. ween ginghen wy onder zepl / ende onse Jacht verloor zijn touts met het anker de int winden doen't op en neer stont/ het waerde een harde koelte/ende t'water gingh redelick hol.

Den 19. smorgens also wy noch contrarie windt hadden/ ende weder gantsch zee moede waten/ booz het daghelix onweder ende reghen/ besloten wy weder na Sierra Liona te loopen om te verbercken en te verwatren/

verwateren/ nae middaeghs kregen wy weder de goede wint upten noozdtweest / daer ober wy weder onse cours veranderden zupden aen/om onse reyse te verborderen.

Den 20. hadden wy noch de goede windt / ginghen zupden aen/hadden s'middaeghs de hoochte van acht graden 30. minuten.

Den 21. ende boort dese gheheele maendt upt hadden wy variabele winden/ veel stilten/ ende alle daghen groote gheweldighe regen / hadden den 30. smiddaeghs de hoochte van 5. graden.

October.

Int beginfel van October hadden wy variabele winden/ somtijts stilten/ende reghenden gheweldighe hele nachten ende daghen aen malkanderen.

Den 5. hadden wy de hoochte van 4. graden 27. minuten. Ontrent de middach was sulcken ghebruyfch boort aende boegh van t'schip/dat onse Schipper zijnde achter inde gaelderij/meynde datter een man boort vant schip ofte vande boeghspriet int water viel / maer alsoo hy ter zijden datt nae uytfach/ sach hy dat de Zee heel root van bloet was/als offer een groote menichte bloet uytghegoten hadde gheweest daer in hy verwondert was/niet wetende wat het mochte bedieden / maer bevonden daer nae dat een groote ghehoortnde visch ofte Zeemonster teghen t'schip met zijn hoozn hadde gestoten met een wonderbaerlijcke cracht / want doe wy quamen in Porto Desire, en t'schip aldaer op strant setten om schoon te maecten/vonden wy boort inde boech ontrent seiven voeten onder water / een hoozn int Schip steken/ van sacloen ende dichte seer ghelijck het eynde van een ghemeene Olpfants-tant/niet hol/maer vol/ van heel vast/sterck en seer hart been/ stac boort drie hupden van t'schip heen/ te weten boort twee dicke plancken van grenen/en een dicke planck van recken hout/noch een stuck in een inhout/daer t ten laetsten op ghekeert was/ met ons groot gheluck / want soo't binnen het schip tusschen de inhouten waer uytghecomen/ troude moghelijk een grooter gat ghemaect / en t'schip met ons allen in perijckel van vergaen ghebracht hebben. Dese hoozn stac ontrent wel een half voet diep int schip / en een klepne half voet daer buyten/ daer hy met groot gheweldt korst afgebroocken was / daer ober dat Monster soo gheweldighe hadde ghebloedt.

Van den 6. tot den 19. ende 20. hadden wy tamelijcken boort-ganck ende sagen veel wal-visschen / des boortleden nachts passerden wy de Lynie Requinoctiael.

Den 25. hadden wy de wint ende cours als boorten. Tot dese tijt toe hadden wy gebaren/sonder dat pemant

nemandt in onse Schepen wist (behalven alleen onse Schipper ende Betwinthebber Willem Cornelisz Schout/ ende den opper-Coopman Jacob le Maire) waer dat wy souden varen: doen wiert ons allen van haer voorgehelefen het voornemen van onse reyse / dat was dat wy souden soecken door een anderen wech als door de Strate van Magellanes te comen inde Zuydsee / om aldaer te ontdecken sekere nieuwe landen int zuyden/daer sy meynden datmen groote rijkdommen soude connen halen/ ofte soo dat niet nae wensche en quame te succederen / datmen dan voort langs de groote Zuydsee soude zeplen nae de Oost-Indien. Over dese verklaringhe was onder het Scheepsvolck dien dach een groote vreucht/ als die nu wisten waer sy ghelept wierden/hoopende oock elck int zijne/van de goede reyse yet wat te genieten/ en daer van verbeterd te wesen.

November.

Den 1. November hadden wy de hoochte van 13. graden 30. minuten / ende passeerden wy de Sonne/soo dat wy die nu des middaeghs noordwaert van ons cregghen.

Den 3. hadden wy de hoochte van 19. graden 20. minuten/wy saghen sommighe swaerte vogels/ met twee ofte drie Jan van Genten/ en nae de middaegh sagen wy een van de Eplanden van Martin Vaes/ gheheeten Ascension, lach van ons zuydtoost ten oosten/op de hoochte van 20. graden/ wy bevonden aldaer wassende noordtoosteringhe van 12. graden/hadden de wint al upt den noorden ende noordnoordtoosten/gelijk de voorgaende dagen/doende ons cours zuyden aen. Dien dach kregghen het scheepsvolck dubbelt rantsoen van wijn/om dat wy de periculose dzoochten vande Abrolhos, ghepasseert waren.

De volghende dagen al totten 20. toe/ zeplden wy meest zuydelijck ende zuydwest.

November.

Den 20. hadden wy de hoochte van 36. graden 57. minuten/sagen veel quallen drijven/ende groote menichte van Zeelupsen/een ghedierte de Lupsen seer gelijk/vande groote als een klepne vlieghe.

Den 22. wiert by den Raet gheordonneert yder man daerhs te gheven een mutcken spaensche wijn/ met en mutcken olie ter weeck/want de fransche wijn ende boter waren op.

Den 23. saghen wy veel Walvisschen en bleeck water/hadden smiddaeghs de hoochte van 40. graden 56. minuten.

Den 24. sagen wy noch veel groote Visschen/en veel steenkroos drijven/ hadden hol water upten westen/ en saghen seer veel ghevogelte.

Den 30. hadden wy bleeck water/als of wy by landt hadden gheweest/ waren op de hoochte van 46. graden.

D

graden 15. minuten/ saghen oock veel gheboghelte. December.

Den 2. December op de hoochde van 47. graden 45. minuten/ saghen wy veel steenkroos dryben.

Den 4. saghen wy noch veel steenkroos / bleek water ende veel gheboghelte / hadden smiddaechs de hoochte van 47. graden 25. minuten/ en 16. graden wassende noozdtoosteringhe der Zeynaelde / teghen den abondt wierpen wy grondt op 75. badem sandtgrondt.

Den 5. smorghens wierpen wy grondt op 65. badem / saghen veel gheboghelte ende kroos / des middaeghs hadden wy hoochte van 46. graden 25. minuten / des abonts hadden wy grondt op 45. graden ende saghen veel walvischen.

Den 6. smorghens met den dage hadden wy diepte van 46. badem gingen met een nooztwesten wint west zuydtwest aen / hadden smiddaechs de hoochte van 47 graden 30 minuten / nae de middach hadden wy grondt op 42 badem. Ontrent te vier uren saghen wy het landt / t'was niet seer hooch / een slechte cust/ witachtich aen te sien/ wy verbielen nae wensch ende begeeren recht benoorden de haven van Porto Desire en des abonts setten wist op 10 badem / ontrent anderhalf mijle bande wal / hadden een ebbe die om de zuydt liep / soo sterck als inde hoofden of boozt Alissinghen.

Den 7 smorghens lichten wy ons ancker / ginghen wy onderzepl zuyden aen / tot ontrent de middach/ doen quamen wy dooz de haven van Porto Desire , legghende op de hoochte van 47 graden 40 minuten/ liepen nae het gat toe/ daer comende hadden peil hooch water / soo dat die klippen daer Olivier van Noort af schijft/ diemen int inseplen van dese haven noozdtwaert van hem moet laten / al onder water waren/ maer aende zuydthoek laghen eenighe klippen boven / die wy daer boozt aen saghen / liepen daeromme daer bezuyden heen/ maer zeyden bezuyden het rechte gat/ in een verkeerde inham in een sack/ en settent daer met hooch water op bifftehalf badem: doen't water laegh was hadden wy niet meer als 14 voet waters/ soo dat het schip de Eendracht met het achterschip vast op de grondt sat/ en was al klippighe gront/ wy hadden de windt westelijck uytet lant / en slecht water tot onse gheluck / want hadden wy een oostelijcke windt ghehadt met eenighe koelte/ wy hadden t'schip ghewisselijck quist gheweest/ wy bonden daer op de klippen veel eyeren / en vinghen daer schoone mosselen en visch / onder andere Spieringhen van seshien duymen langh / daer ober wy dese Inham noemden de Spierincbay. Onse Sloep boozt aen de Pinguins Eylanden/ legghende oostzuydtoost twee mijlen van Porto Desire , die quam des abonts laet aenboozt/ byachten twee Zeeleutwen en 150 Pinguins/ die wy des anderen daeghs aten.

Den

Den 8 smorghens met den dagheraet zeyden wy met een landelijke windt uyt de Spieringhbay / ende setten't recht booz den haven van Porto Desire, sonden onse sloep om int gat te diepen / die quam teghen de middach weder / bondt / 12 / 13 badem waters int gat / recht nae de middach met peyl hooch water en een oostnoordtooste windt / ginghen wy weder onder zeyl / het Jacht booz heen / recht het gat in. Doen wy ontrent anderhalf misle de Riveere ingheseyl waren / cregghen wy inde windt / lieten ons ancker vallen op 20 badem / de grondt was daer van gladde steen / want cregghen een half ure daer na een harde wint uytten noordwesten / beyde de Schepen legghende elck booz twee anckers / dreeben terstont tegen de zuydt-wal aen / jae 25 anckers en soudese niet ghehouden hebben / so dat wy vastelijck meenden beyde Schepen daer verlozen te hebben. Het groot schip sat met de kinnen op de klippen en schroode met het vallende water daer by neder altemet wat / dan bleef dicht: maer het Jacht beviel op de klippen / alsoo dat het water hem gheheel ontliep / en datmen met het laeghste water dzoogh-boets onder de kiel neffens de groote mast mocht doozloopen: de kiel stont meer als een badem uyt het water / een dinck seer schijckelijck om te sien. En alsoo't uyt den noordt noordtwesten sterck waeyde / werdt het bande windt booz omballen opghehouden / dat bleeck daer uyt / dat doen't begon te stillen / viel teghen de windt bande wal af op't zijde / met de kinnen wel drie boet laegher als de kiel / daer wy alle seer van verschickten / meende het Jacht verlozen ende quijt te zijn / maer de bloet comende ende stil blijvende / rees het weder op / daer wy alle niet weynich in verblijft waren. Sabonts met de stiltē wonden wy bande wal af / ende smachts quamt Jacht oock by ons.

Den 9 smorghens ginghen wy weder onderzeyl inwaert aen / en quamen by s' Coninckr Eylant / van Olivier alsoo ghenaeamt. Het Jacht gheraecte daer achter / ende setten't / maer met d' Eendracht konden wy daer niet binnen comen dooz contrarie windt. Ons volck boeren aen't Eylant / dat was bykans geheel met eyeren dedeckt / een man stil staende met zijn boeten aen een / kost met zijn handen bereyken 54 nesten / elck met drie ofte vier eyeren / van gedaente (maer wat grooter) als kiebits-eyeren / waren van swaerte stern meeuwen / wy brochtender by duysenden t'scheep en atense.

Den 10 boer onse Boot aende noordt zijde bande Rivier om versch water te soecken / maer konden geen vonden / dolben kuylen sommighe wel 14 boeten diep / maer vonden t'water al brack / soo wel op't hooghe geberchte als inde valeyen / sabonts quamen se weder aenboort / brocht en vogelen ende eyeren met groote menichte.

Den 11. voer de Boot beneden inde Riviere aende zuydtyjde/om water ende menschen te soekē/maer en vonden niet dan brack water/saghen sommige strupsen ende beesten by nae als Harten / met seer langhe halsen/en waren seer schuw van ons. Op't hoogste van't gheberchte vonden wy eenighe begraeftenissen/dat waren eenighe hoopen steen: en alsoo wy niet en wisten wat dat mochte beduyden / hebben wy die van een geworpen/ en daer onder gebonden gebeenten van menschen van 10 en 11 voeten langh. Sy leggen de verstorvene op't hoogste vande gheberghen op d'aerde neder/en bedeckense met een deel steenen/alleenlyck datse bezyt zijn van de beesten ende 'tgehevelte.

Number 22. is Porto Desire.

Met de verclaringhe sommigher aenwysinghen in dese volgende Caerte.

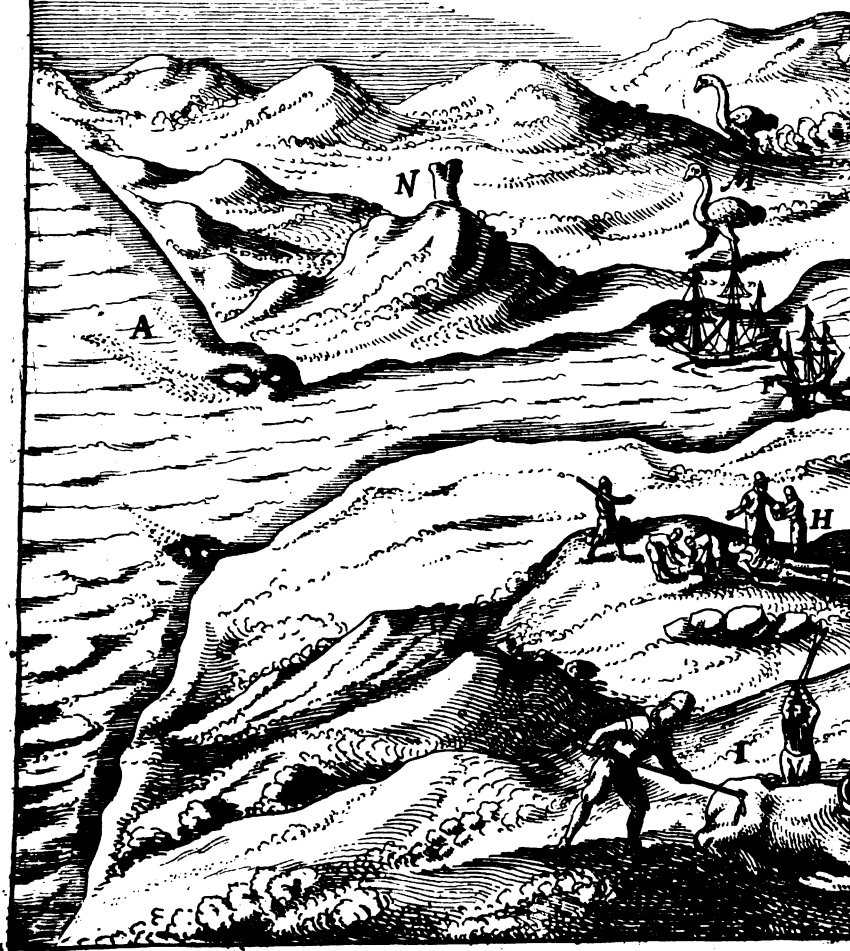
- A. Is de Spieringh-bay daer wy door (misverstant in gheseylt zijnde) een nacht laghen in seer groot perijckel van 'tSchip te verliezen.
- B. De plaetse daer wy met de Schepen aende wal dreven, en drooch bevielen, soo datmen onder 't'acht drooch voets mocht doorloopen, seer yffelijck om sien.
- C. Het Vogels-Eylant, daer wy veel jonge vogelen kregen.
- D. Het Leeuwen Eylandt.
- E. Het Coninecx Eylant, daer wy met de Schepen achter oft binnen gheset laghen.
- F. De plaetse daer onse Iacht *Hoorn* op die clippen stondt ende ten anderen verbranden.
- G. De plaetse daer wy nae langh en veel soeckens versch water vonden, dat wy met cleyne vaetkens 'tscheep moekten draghen.
- H. De begraeftenissen van seer groote menschen, daer van wy de ghebeenten vonden 10 en 11 voeten langh zijnde, de hoofden daer van (onder open ghemaect zijnde) condon over onse hoofden heen gheset werden als ghelijck helmen.
- I. K. Zijn afbeeldinge van de Zeeleeuwen ende Zeeleuwinnen, daer van wy eenighe vinghen ende aten.
- L. Een soort van beesten, by nae als Herren, maer hebbende halsen soo langh als haer geheele lijven, zijn seer snel loopende dieren, sulcke saghen wy daghelijckx veel op 'tgeberchte.
- M. Struyffen die wy hier oock veel saghen.
- N. Is een steenen mick, vande natuere aldaer wonderlijke gemaeckt, schijnt van verre een Caep oft warder te zijn, die met handen ghemaect is.

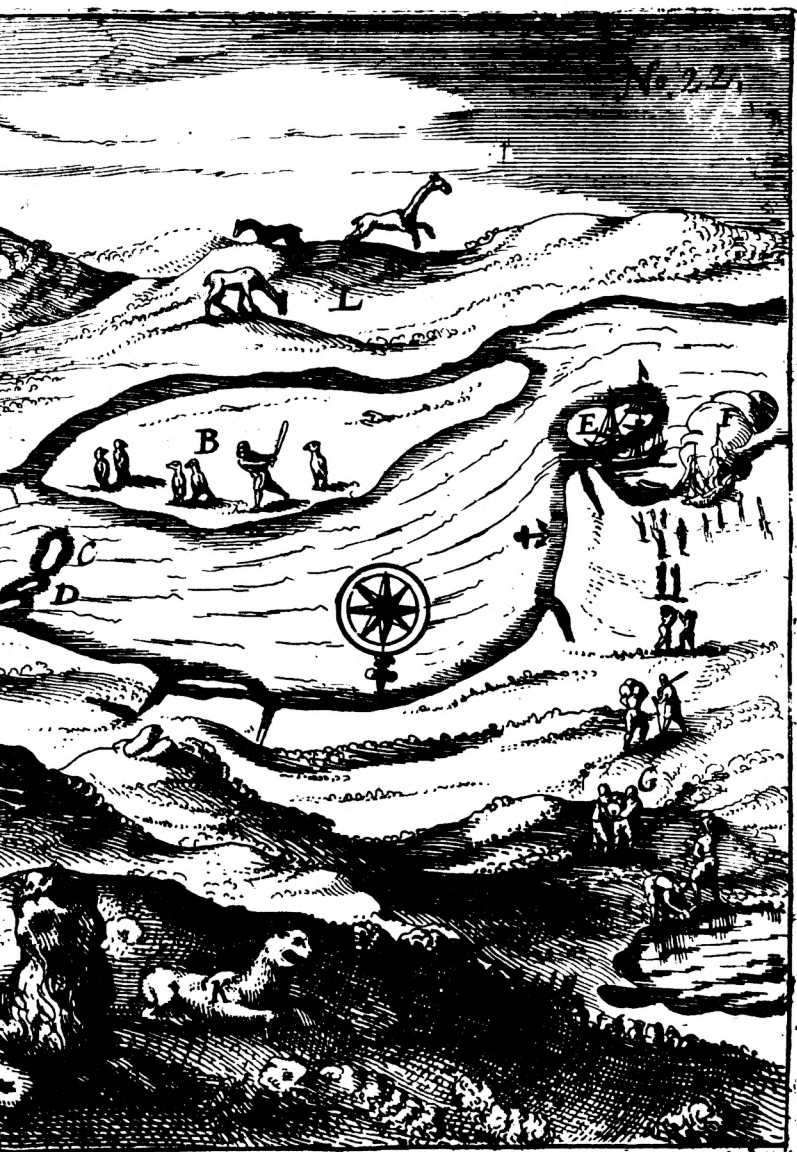
Den 12/13/14/15 en 16 zijn ons volck noch daghelijcx aen lant gevaren om water te soecken/maer niet ghebonden/dan brochten veel vogelen/ ende menichte van visch t'scheep.

Den 17. brochte wy ons schip binnent Coninck Eylant aende wal met hooch water/om schoon te maken/bevielen heel drooch/so datmen daer drooghs voets mocht ont gaen.

Den

Porto Desire

Den 18 is ons Jacht oock aende strant geset ontrent twee musquet schooten van onse schip/om schoon te maecten.

Den 19. alsoo wy doende waren om de schepen beyde schoon te maecten/en datmen ondert Jacht sou de barnen/ is de vlam onversiens en seer haestich opgheslagen tot in 't want/en terstont inde hoochte geweest/ so datter in een oogenblick geen kans was om te blussen/te meer alsoo't Jacht op't drooge sat wel 50 voeten van't water/en moestent alsoo voor onse ooghen gheheel sien verbranden/ sonder dat wy eenighe weer daer voor konden doen.

Den 20. met hooch water brochten wy ons Schip d' Eendracht weder van lant/en voerē aen't Jacht/en blusten den brant/maer t'was gheheel tot aen't water afghebrant. De volghende dagen hebben wy watter van overgeblevē was gesloopt/ t' hout en het pserwerck dat wy tonden becomen met het geschut ende d' anckers ghebercht.

Den 25 vonden onse volck een goet stuck te lande in eenighe kuplen daer versck water in stont / dan was wit ende heel dick/daer hebben wy daghelijck water ghehaelt. De sommighe van't volck droegent water in klepne vaetkens op haer schouderen/de andere ginghen gheweert met Musquetten om haer te beschermen. Andere haelden dagelijck veel voghelen ende eperen/oock jonghe Zeeleuwen/die wy aten/ende redelijck van smaek waren. Dese Zeeleuwen is een ghediert van de groote ghelijck een klepne peert/hebbende hoofden als Leeuwen/ met lanck rupgh hay om de halsen/maer de wijskens zijn slecht sonder hay/en niet half soo groot als de mannekens/ men kost die niet dooden dan met een mol ket inde borst ofte harsenen te schieten/want al hadden se 100 slaghen met hantspaecken ofte koevoeten/dat haer t'bloedt tot mondt ende neusgaten uytliet / soo liepen se nochtans wech. Terwileu wy hier in dese Rivier laghen hadden wy veel harde winden/ ende somtijds veel reghen ende onweder.

Januarius.

Den 9 Januarij hebben wy onse leste water t'scheep ghehaelt/ ende den 10 zijn wy t'zepl ghegaen om onse reys te vervorderen/maer teghen de middach kregghen wy de wint uyter Zee/ soo dat wy t' weder setten by't Leeuwen Eylant/vinghen dien dach veel visck ende voghelen.

Den 12 voer onse Sloep nae de Pinguins Eylanden/om Pinguins te halen/maer cost door quaet weder dien dach niet weder aen boort comen/maer vernachte inde Spieringbay/quam sanderdaegs smorghens vroegh aenboort/ gheladen met Pinguins/maer waren deur de groote menichte bedorven/ en

B ij

wy

wy worpenſe ober boort. Des naemiddaechs den 13. zeplden wy upt Porto Desire, maer alſoo't ſtille wiert ſetten wy't bupten de haven/daer nae begont weder te koelen/wy lichteden onſe ancker ende zeplden t'zeewaert in.

Den 18 ſaghen wy ſmorghens Sebalds Eplanden zupd-ooft van ons ontrent drie mijlen/die legghen bande ſtraet verſcheyden/naer't ſchrijven van Sebaldt de Weert/ ooftnoordooſt/ende weſtzupdweſt ontrent 50 mijlen/wy hadden ſmiddaeghs de hoochte van 51 graden.

Den 20 ſaghen wy veel ſteenkroos drijven/bemerckten dat wy harde ſtroom hadden/die om de zupdweſt ginck/hadden ſmiddaeghs de hoochte van 53 graden / wy giſten ons 20 mijlen van lant bezupden de Strate van Magellanes.

Den 21 hadden wy ſmiddaechs de hoochte van 53 graden.

Den 23 ſmorghens vroech kregghen wy een zupdelijcke wint/dan teghen de middach werdet ſtil/ daer nae liep de windt weſtelijck / ſmiddaechs wierpen wy grondt op 50 vadem / ſwarte ſandtgrondt met klepne ſteentghens / doen kregghen wy een noorzdelijcken windt met ſlecht water en mop weder/het water was ſoo bleeck als of wy binnens landts waren gheweest / en zeplden zupden ten weſten aen. Ontrent drie uren nae den middach ſaeghen wy landt int weſten en zupdtweſten / en openbaerde hem cozdts daer na oock int zupden / hadden ſabonds een noorzdelijcken windt / ginghen ooftzupdtooft aen / om boven't landt te blijven / het koelſe heel dicht int hol water / ſoo dat wy de marſſepls inde marſſen hadden.

Den 24 ſmorghens vroech wierden wy het lant aen ſtuerboort gewaer/ende lach niet boven een groot mijl van ons/wy hadden daer gront op 40 vadem/en een weſtelijcke wint/het lant ſtreckte ooft ten zupden/met ſeer hooch gheberchte dat al wit van sneeu bedeckt lach. Wy zeplden al bp dat landt langhs/ende ontrent de middach quamen wy dat ten eynden/en ſaghen een ander lant daer beoofſten / dat oock ſeer hooch ende hackelich aen te ſien was. Deſe Landen laghen nae ons goetduncken ontrent acht mijlen van malcanderen/ende ſcheen daer tuſſchen beyden door een goede paſſagie te weſen/ en vermoedene te vaſter om dat wy merckten datter een harde ſtroom om de zupdt tuſſchen deſe beyde landen in liep/hadden ſmiddachs de hoochte van 54 graden 46 minuten/ nae de middach kregghen wy een noorzdelijcke wint. Wy liepen nae deſe openinghe toe/ maer tegen den avont werde het ſtil/en dreen dien nacht met harde ſtroom ende weynich wint heen. Wy ſaghen hier ontelbare menichte van Pinguins/oock Walviſſchen

biffchen by duifenden/soo dat wy ghestadich daer op moesten passen met aenloeben ende dragende houden/om de Walviffchen te ryden/ op dat wy haer niet op't lijf en zeyden.

Den 25 smorgens waren wy dicht by't oostelijcke lant/dat was seer hoogh ende hackelich/ ende streckt op de noordzijde oostzuydoost heen/soo verre wy sien konden/wy gaven dat den naeme van het Statenlandt, maer het landt daer bewesten ons noemden wy Mauritius de Nassauw, Wy vermoeden datmen aen beyde zijden goede reden ende sandtbayen soude vinden/ want 'twas aen beyde zijde met schoone sandtstranden/ende mope opgaende zandtgronden/ Visch/ Pinguins en Zeerobben zijn daer in grooten oberbloet/ oock gheboghelte en water ghenoech/ dan boomen en konden wy niet sien. Wy hadden eenen noordelijcken wint int gat/ ginghen zuydzuydwest aen/met harde voortganck/ smiddaeghs hadden wy de hoochte van 55 graden en 36 minuten/en setten dan onse cours zuydwest aen/niet dichte koelte en reghen/ met stijve voortganck. Wy saghen het landt bezuyden het gat van't westelijcke eynde vant lant Mauritius de Nassauw af strecken westzuydwest/ ende zuydwest heen/ soo veer wy beooghen konden/ al heel hoogh ende hackelick landt. Des avonts liep de windt zuydwest/ en wy liepen doen dien nacht zuydwaert over met holle dynninghen uyten zuydwesten/ en seer blau water/ daer uyt wy oordeelden ende vooz secker hielden dat wy groot ende diep water te loef waert hadden/niet twifelende of dat en was de groote Zuydt-Zee/ daer over wy seer verblijdt waren/ houdende dat by ons een wech ontdeckt was/ die tot dier tijt toe den menschen onbekent was gheweest/ ghelijck wy dat oock naederhandt bevonden waerachtich te zijn. Wy saghen hier uyttermaten groote Jan van Genten ofte Zee-meewen/grooter van lijve als Swanen/ hare vleughelen uytghesterckt zijnde/ waren elck meer als een badem lanck. Dese Voghels dooz d'onghewoonheyt menschen te sien/ quamen by ons op't schip sitten/ lieten haer van't volck grijpen ende dootslaen.

Den 26 hadden wy smiddaeghs de hoochte van 57 graden/met een bliegende storm uyten westen ende zuydwesten/die t'gheheele etmael duerde/met heel hol en blau water. Wy lietent zuydwaert overstaen met een schoberzeyl/saghen int noordwesten noch hoogh lant/snachts wenden wijt noordwestwaert over/ al met een schoberzeyl.

Den 27 hadden wy smiddaeghs de hoochte van 56 graden 1 minuten/ was kout weder met haghelbuyen en reghen/hadden de wint west ende westzuydwest/liepen eerst zuywaert/ daer nae noordwaert over met schoberzeylen.

Den

Den 28 hebben wy smorghens onse ~~Daerom~~ daer weder by gheset / hadden holle dyminghen upten westen / hadden de windt eerst west daer nae noozdtoost / liepen eerst zupden daer nae west ende west ten zupden / daer nae west / ende west ten zupden aen / hadden smiddaeghs de hoochte van 56 graeden 48. minuten.

Number 23. is de kart oft voyagie

van Iacob le Maire, bewijst V. E. in wat manieren den voorfz. Iacob le Maire door een nieuwe Straet die Suyt-Zee ghepasseert is tot in Indien.

DE 29. smorghens met den dach hadden wy eenen zupdtoosten windt / deden onsen cours zupdtwest aen.

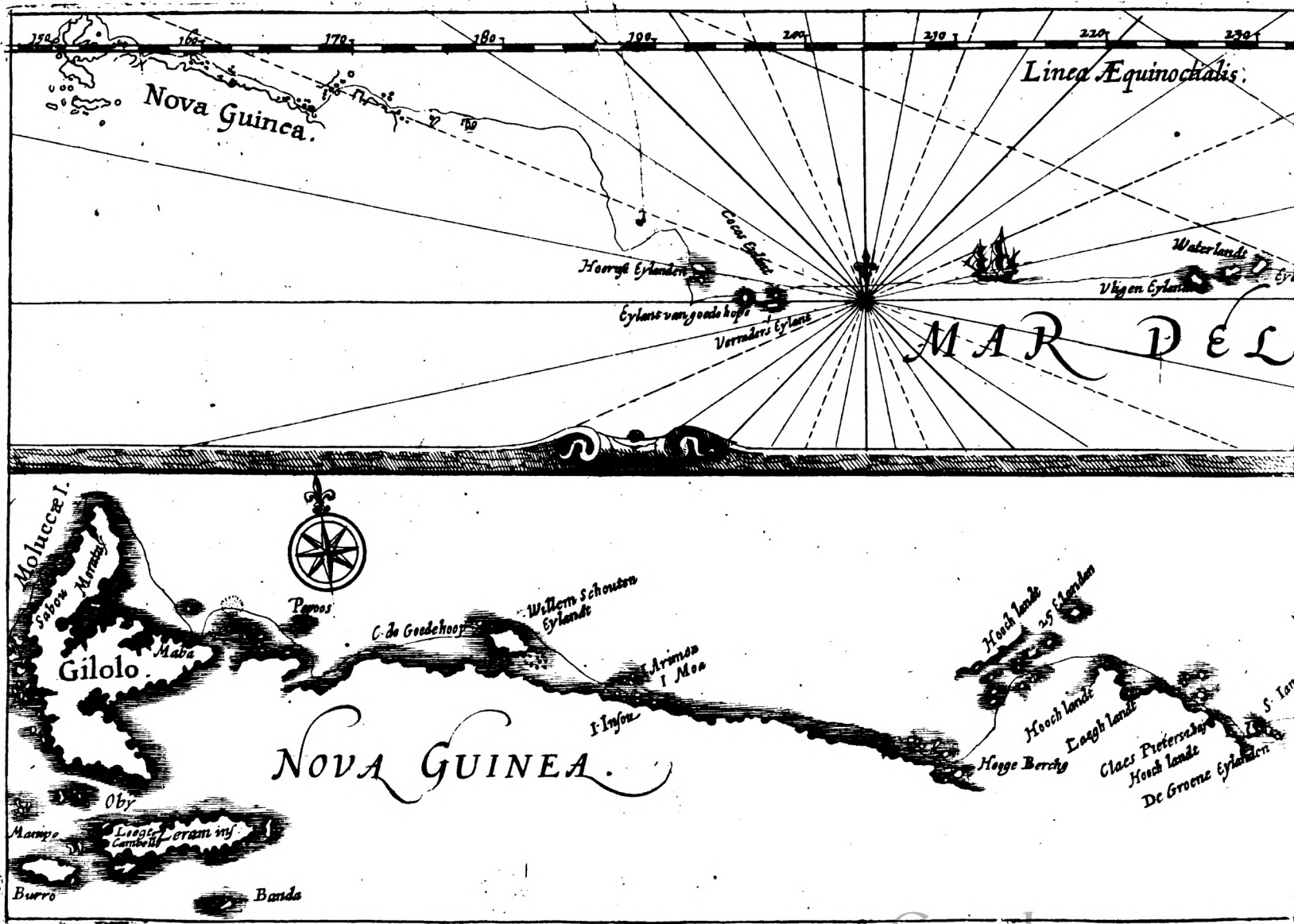
Nae de brokost saghen wy voor upt twee Eplanden westzupdtwest van ons / en ontrent de middach quamen wy daer by / maer en mochten die niet boven zeplen / soo dat wy daer benoorden om liepen / dat waren dorre grauwe klippen / met noch eenighe klepne klippen die daer om laghen / legghende op de hoochde van 57 graden bezupden de Linie Equinoctiael. Wy gaben die den name van d' Eplanden van Barnevelt.

Wy zeplden al westnoozdtwest aen / teghen den avont saghen wy weder landt int noozdtwesten ende noozdtnoozdtwesten van ons / dat was het landt bezupden de strate van Magellaen / en streckt al zupdtwaert heenen / was al hooch geberchte met sneeu bedeckt / eyndende met een scherpe hoek / die wy noemden de Caep van Hoorn / en lept op de hoochte van 57 graden 48 minuten.

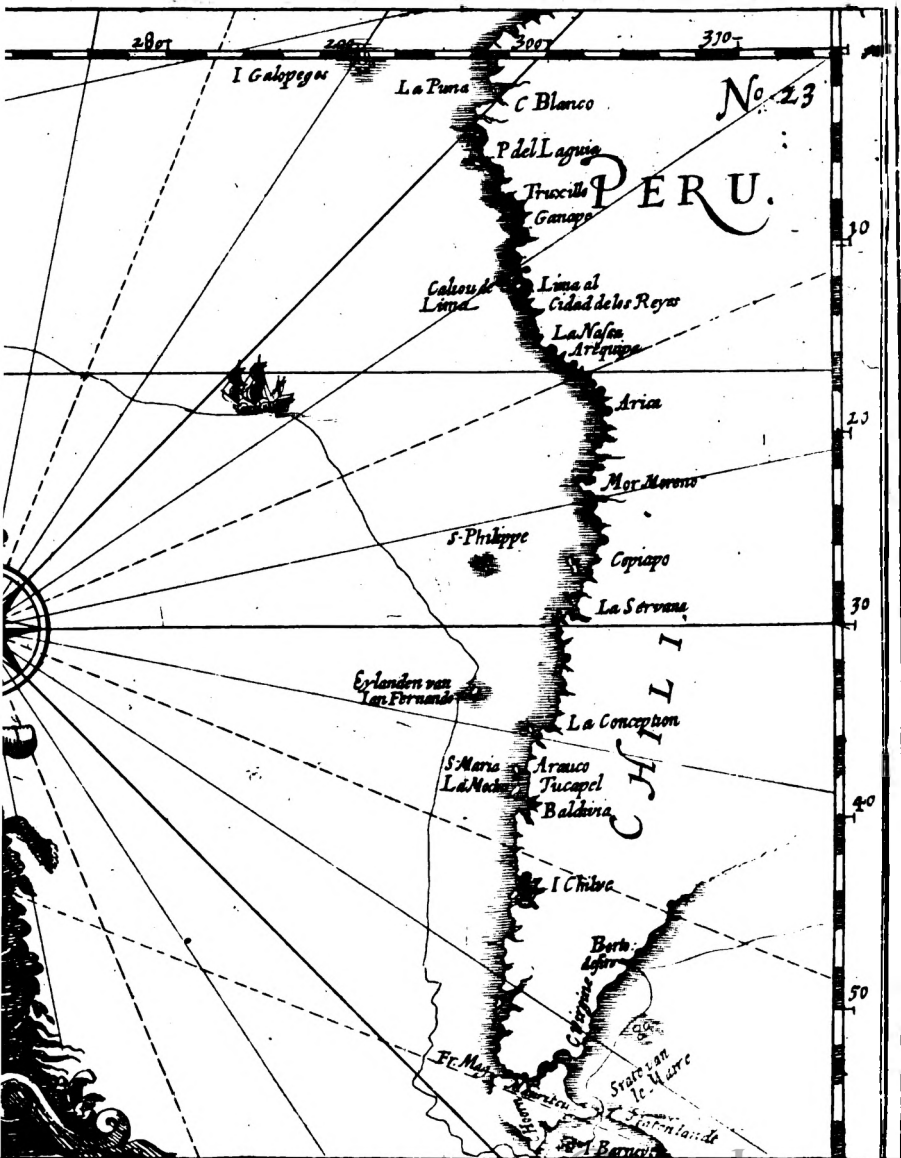
Wy hadden doenschoon weder / kregghen savonds een noozdelijke windt / en hadden holle dyminghen upt den westen / deden onsen cours al westelijck aen / en bevonden dat aldaer stercke stroom om de west ginck.

Den 30 hadden wy noch holle dyminghen upt den westen met blau water en stercke stroom / die al om de west ginck / t welck ons al vast vertrouwen gaf dat wy een open wech hadden tot de Zupdtzee / smiddachs hadden wy de hoochte van 57 graden 34 minuten.

Den

Staten Landt

Den 31 smorghens hadden wy de wint upt de noozdelijcker hant / ginghen west aen / hadden smid-
baeghs de hoochte van 58 graden/na de middaech liep de wint te westen/ende westzuydwest / en varia-
bel/doen waren wy de Caep van Hoozn ghepasseert/ende en konden gheen lant meer sien / maer hadden
holle springen upt den westen/en seer blau water / 'twelck ons doen noch meer en ten vollen verseecker-
de dat wy de rupine Zuydzee vooz upt hadden / sonder eenigh landt. Wy hadden hier variable win-
den/ met veel reghen ende haghelbuyen/ soo dat wijdt dierwils over en weder wenden.

Februarius.

Den 1 Februarij hadden wy kont weder/met een storm ynten zuydwesten / soo dat wy met schover-
zeplen by laghen / legghende noozdwest ende westnoozdwest aen. Ende hildent van den eersten Ja-
nuarij tot den eersten Heert al noozdt wart aen / in dien tijt leden wy veel soude ende ongemaeck op de
hoochte als de kart upt wijst.

Martius.

Den 1 Heert smorghens met den dach/ saghen wy de Eplanden van Iuan Fernando , recht vooz upt
noordnooztoost van ons/ hadden een zuyden wint/met moye koelte en moy weder. 'Smidbaeghs qua-
men wy daer by/ hadden de hoochte van 33 graden en 48 minuten. Dese Eplanden zijn twee in ghetal/
heyde heel hooch lant/het kleynste dat is het westelijckste/is een doz / bar Eplant/ niet dan kale berghen
en klippen/maer het grootste (dat is het oostelijckste) is oock vol hoogh gheberchte/maer vol geboom-
te ende seer vruchtbaer/daer is menichte van Wee/als Berckens ende Bocken/ aende custe onuytspreke-
lijke menichte van goede visch/soo dat de Spangiaerts daer somtijts comen visschen/en in korten tijde
haer schepen vol vanghen/die sy na Peru voeren.

Wy liepen aen de westzyde van dese Eplanden heenen / 'twelck een misflagh vooz ons was/ moesten
daer beoosten om ghelooopen hebben/ om op de reede te comen / die leydt by de oosthoeck van't grootste
Eplant/want alsoo wy van bewesten om/ende achter 'tlant quamen/gheraeckten wy onder 'tlandt inde
stijte/deur dien het lant hooch ende steyl is/ soo dat wy niet het schip niet en konden by't landt comen om
te ankeren/sonden daerom onse boot nae't lant om te diepen/die quam sabonts weder aen hoozt/brochs
tjdinghe dat sy dicht onder't lant grondt hadden gheworpen op 40 ende 30 badem lant gront / die al les-
schende op brooghde tot op drie badem toe/wel bequaem om te ankeren/neffens een schoone groene ba-
ley/die vol groene boomen stont/lieffelijck aen te sien/ dan sy en waren om de kortheyt des tijds niet aen
lant/ en dat sy hier en daer 'rversch water in overbloet van't hooghe lant hadden sien comen aelloopen/

¶

sagen

saghen oock veel Boeken ende ander ghedierte op't gheberchte / dat sy niet wel van verre costen hebben: sy hadden oock in corte tijdt een goede menichte van schoone visch ghevangen / soo haest en hadden de hoeck niet int water laten gaen / of terstondt wasser visch aen / soo datte ghestadich sonder op houden niet ghedaen hadden als visch op halen / waren meest Corcobado ende Steenbrasting / en hadden oock menichte van Zeevossen gheleit. Dese tijdinghe maecte het Scheepvolck alle seer verblijdt / bysonder sommighe die het scheutimpel hadden / hoopende hier ten vollen te ververstehen / ende lijfs ghesonthejdt te becomen. Des nachts werdet stil / soo dat wy doen mette stroom een stuck wech ghedreven wierden.

Den 2 des morgens waren wy met het schip weder dicht onder't lant / maer en konden soo nae niet comen / (hoe veel weere dat wy ooc deden) dat wy gront konden betoppen / wy sonden weder eenich volck nae landt / sommighe om te visschen / en sommighe nae Dee te gaen soeken / sy konden wel menichte sien van schoone Werckens / Boeken ende ander gebiert / maer om het kreupelbosch wille niet beloop en noch heseften. Terwyl en dat sommighe wat water haelden / hadden die yde Boot waren ontrent twee conen visch ghevangen al mette hoeck. Daer mede moesten wy dat schoone Epland verlaten / sonder meer daer van te ghenieten.

Den 3 des smorghens waren wy wel ontrent vier mylen beneden dese Eplanden ghedreven / niet te gheustende wy het gantsche etmael onse bestte hadden ghedaen om die te bezejen / welck ons ten laesten begonst te verdrieten / siende dat het onmoghelyck was die te becomen / daromme is doen by den Raedt goet ghewonden ende besloten dat wy d'Eplanden souden verlaten / ende onse cours volghen om onse reyse te verporderen / alsoo wy alle daghen een seer goede wint hadden / ende over't hooft herten wapen / tot seer groot leetwesen ende verdriet vande siecken / die daer mede alle hope van haer leven verloor en / dan Godt versacht. Dese Eplanden legghen op de hogghde van 33 graden 40 minuten.

Dese resolutie ghenomen / setten wy onse cours noordwest ten westen / met een lustighe koerte wyren zuden / ende goede voortganck.

Den 11 Dastetden wy voor de tweede reyse den Tropicum Capricorni met een windtoefte wint / ende noordnoordweste cours / van den 12 Meert tot den 9 Julij hadden wy goeden voortganck.

Den 9. stierf Jan Cornelisz Schouten / Schipper op't Jacht gheweest / en broeder van onse Schipper Willem Cornelisz Schouten / nae dat hy wel een maent aen een seer quade sieckte hadde gheleghen.

Den

Den 10 smorghens/ nae dat het ghebedt ghedaen was/ wierdt de doode bukten doozdt gheset/ ende na den voochtkost saghen wy 't landt noozdtwest/ ende noozdtwest ten noozden van ons ontrent drie mijlen/ dat was een leech Eplandt en niet groot. Wy saghen hier oock een groote menichste van Aheruwen ende visch/ ende setten onsen cours nae 't Eplandt toe/ meeniende albaer eenighe berberchinghe te krij-gen/ maer onse sloopen en konden niet aen lant comen overmits het hol water was/ maer eenighe van onse maets swommen aen lant sy vonden niets dat onse stercken berberchen mocht alsoo syn wy voort gegaen tot den 14. so saegen wy een Eplandt daer wy altemael seet in verblijt waeren/ doeren daer nae toe/ settende onse cours teghen den abont/wesende niet ons schip noch wel een mijl van landt/ quammer een Canoe ons te ghemoet/ met 4 Indianen/ die gheheel en al naecht en roet van colour waren/ niet seer swart ende langh hayr. Sy bleven altydt een goet stuck van 't schip/roepende ons eerst toe/ende wijsende dat wy aen lant souden komen/maer wy konden haer niet verstaen/ noch sy ons/ hoewel wy haer in Spaensche/ Maleysche/ Javansche ende onse Nederduytsche sprake roeriepen. Des abonts niet somen ondergangh quamen wy by 't landt/ maer hadden gheen grondt/ noch oock veranderinge van water/hoewel wy ons soo dicht by 't landt begaven/ dat wy 'er wel met een musket opgheschoten souden hebben/waer over wy het wederom 't zeewaert wonden/ende de Canoe gingh nae landt/ daer hui een groote menichste van Indianen op de strandt waren wachtende. Een wepnich tijds daer nae quammer wederom een Canoe van lant na 't schip toe/maer en wilde ons/ als de andere niet aenboort komens. Sy riepen wel/ende wy mede/ maer konden malkanderen niet verstaen/ ende haer Canoe viel om dat wy 't saghen/maer sy haddense nietter haest weder over endt/ende waren niet een gautwicheydt terstondt weder daer in/ sy wesen ons al doort nae landt toe/ ende wy haer wederom na 't schip/ doch sy wilden niet komen/ waer over wy mede onsen cours ginghen/ ende 't Eplandt verlieten/ zeylende zuyden ende zuydtzuydtwest aen/ om boven 't landt te zeylen. Dit Eplandt is niet breedt/ dan seer langh/ staende vol boomen/het welcke/ soo ons dochte Palmitas ende Cocos boomen waren/ leydt op de hoochte van 13 graeden 15 minuten/ ende heeft een witte sandstrandt. Des nachts saghen wy tot verscheyden plaatsen dieren op 't landt.

Den 15 smorghens soo wy nachts ontrent rhien mijlen zuydtzuydtwest hadden gezeelt/ zeylden wy smorghens dicht onder 't landt langhs/ daer saghen wy oock veel naechte menschen langhs de strandt/ roepende ende krijtende (soo 't scheen) dat wy aen landt souden komen/ daer quam wederom een Canoe van

van lant met drie Indianen nae ons toe/ die mede riepen / doch en wilden ons als boozen/niet aenboort/
maer roeyden nae onse Sloep toe/daer sy dicht by quamen/ende ons volck beweest haer alle vrientſchap/
haer ghevendt eenighe Coralen ende Wesslen / dan sy konden malcanderen niet verſtaen. Een weynich
tijds by de Sloep gheweest hebbende/schepdenſe daer van/ende quamen ſoo nae ons boort/ dat wiſe een
eboutjen toewierpen / het welck sy namen/dan wilden haer in't ſchip niet begheben / maer wel in onse
Sloep/die wederom van lant quam/ ſonder het uytgherecht te hebben. Immers nae dat sy langhe aen
ons boort geweest hadden/quammer ten leſten een in de Gaelderit/die de Spijckers van de venſterkens
boort de Coopmans ende Schippers kopen upt trock/ende ſtackle wech/verboorch die in ſyn hayt/ waren
ſeer begeerich nae pſer/jae sy trocken en meenden ooc de bouts met handen upt het ſchip te trecken. Wy
wildender een in't ſchip houden/ende daer teghens een van ons volck met hun in de Canoe aen lant ſen-
den/om vrientſchap met haer te maecten/dan sy wilden niet. 'Twas ſeer dieſachtich volck/gingen heſt
naeck/hadden alleen een doercken van matten boort haer ſchamelheyt/haer huys was ghetepkent met
verſchepden figueren/als Slanghen/Draaken ende dierghelijck ghedrocht / en ſtont daer op heel blau/
als oft met Bos kreyt daer op ghebrandt hadde gheweest. Wy ſchonckende eens wijn in de Canoe ſit-
tende/ sy en wilden het ſchaeltjen niet weder gheben. Wy ſonden onse Sloep wederom af naer lant toe/
niet acht Wyſ kettiers/ ende ſes mannen met Sabels. Onsen Onderkoopman Claes Janſz. ende de
Coopman van't Jacht Aris Claesz/voeten mede/om te beken wat daer op't Eplant was/ en om vrient-
ſchap met haer te maken/dan ſoo ras als sy ſtranden / ende dat het volck deur de barninghen aen lande
quamen/quamender wel 30 Indianen upt het boſch met groote knodſen / ende wilden den onsen haer
gheweet benemen/ende de Sloep op't droogh trecken/ghelijck sy dan twee van onse volck upt de Sloep
namen/ende meidende in't boſch te brengen/maer de Wyſkettiers / die haer muſketten noch droogh
waren/ ſchoten drie muſket ſchoten in den hoop/ ſoo dat ons volck ſonder twiſfel meenden datter eenige
dootgeſchoten ofte doodelijk gequetſt waren. Sy hadden oock lange ſtorcken/met ſekere lange getackte
dingen boort aen't endt/het welcke/ſo ons docht/swaerden van Swaert-buſſchen waren/ oock wierpenſe
met ſlinghers/dan quetſten/Godt danck/niemant van ons volck niet. Fliet bogen en hadden sy niet dat
wy ſagen. De onse ſagen oock eenige vrouwen/die de mans om den hals bielen ende kreten / dat wy niet
en wiſſten wat het beduyde/dan meenden dat het was om de ſelve te doen ſchepden. Dit Eplant gabe wy
den naem (upt voſſaek dat wy daer gheen gront conden vinden om te anckeren) van't Eplant ſonder
gront/

gront/was vande bryten-kant een smalle streck lant/vol Palmites booms/dan binnen in't lant vol sout water. En alsoo wy saghen dat hier vooz ons niet ten besten en was/besloten wy van daer te scheyden/namen derhalven onse cours weder t'zeewaert west aen/met een oostelijcke wint. Wy hadden hier slecht water / en gheen opninghen / ghelijck de voozleden daghen upten zuyden / daerom wy vermoeden dat zuydwaert meer lant moest wesen / clept op de hoochte van 15 graden versheypden ontrent 100 mijlen van het Vonden Eylant.

Den 13 des moezghens in den dagheraet/saghen wy wederom een Eylant/dat noozden van ons lach/ zeyden daer naefoe / daer by comende vonden wy dat als de voozgaende/ sonder ancker-grondt/ zijnde van binnen mede al verzoncken lant/ doch aen de kant stont het vol gheboomt/maer gheen Palmites noch Cocos boomen. Wy setten onse Sloep upt om te diepen/de welcke aen lant komende/ghen gront en hadde/waen aber sy wederom aen voozt quamem/sonder niet uptgherecht / oft eenighe menschen ghesien te hebben. Daer naefonden wyse andermael wt/om te besien of sy eenighe verberchinghe ofte water aen lant soude vonden/ ende weder komende / seiden sy versich water ghevonden te hebben niet veer van't strant/in een punt ofte knip/ het welcke wel met galep vaertjens aen strandt was te brenghen/ maer seer qualijck t'scheep te krieghen/want de Sloep vooz de barminghen die daer waren/ moest op de dreegh blijven ligghe/ende t'volck moesten malcanderen met een touw vooz 'twater aen lane/ ende dan weder aen voozt trecken/ soo dat het seer periculens ende moepelijck was aen lant te komen / daerom wy dorch niet meer als vier vaten waters haelden. Wy vonden hier oock sulck krupt als wy op't Vonden-Eylant ghevonden hadden/ dat de smaeck hadde van Cynkars/ daer van wy een sack vol t'scheep broch-ten/als mede eenighe krabben/ oock schulpen en hoozens/daer slacken in waren/ seer goet van sinaecke. Des avonts giugghen wy wederom onsen cours west aen/de wint was oostelijck / ende hadden dit mael een tamelijcke koste/met regerich weder en slecht water. Ten selven daghe hadden wy de hoochte van 14 graden 46 minuten. Dit Eylant leyt 15 mijlen van't voozgaende / en wy gaven't de naem van Waterlant/om dat wy daer eenich water hadden becomen.

Wy gaven ons volck dien ocht ses mutsgens water / en kookten een groote ketel warmoes van dat groene krupt als ruynkars/dat wy van't Eylant Waterlant hadden gehael/ daer van het volck merckelijcke baes ende verquickinghe cregghen teghen het scheutbuck.

Op den hier naefonden wy een ander Eylant daer waeren / veel wilde boomen / ende 't was van binnen

himen oock al vol sout water. Ons volck r'sheep komende waren gantsch met vliegghen bedeckt/ so seer datmen niet van haer en mocht bekennen/haer aengesichten/handen/Schuyten en al/ sae de riemen soo verre die wt het water waren/ was al met vliegghen swart bedeckt/ een wonder om sien. Dese vliegghen quamen met haer aen ons boort/en vlogghen ons alle gader soo dick om't lijf en int aengesicht/ daer wy niet wisten waer wy ons daer boort souden verbergen/soo dat wy qualijck konden eten ofte drincken/ alles wiert daer van verbult / wy wezen ons aenghesicht en handen / maecten klappen/ sloeghenider soo veel wy konden/dat duerde twee ofte drie daghen met ster groote quellinghe / doelt kregghen wy een dichte koelte/daer boort ende met ghestadich vervolghen wierden wy die ten eynde van die ofte vier daghen weder quijdt / gaben dit Eplandt den naem van't vlieggen Eplandt / en setten onsen cours daer af west aen.

Des middaeghs rechts nae den eten sagghen wy een zepl / het welke/soo ons docht een Warcke was/ komende wt den zuiden/liep noorden aen tegghen ons ober. Wy hieldender terkonst nae toe/ ende als hy wy ons quam/schoten wy met ons boeghstuck aen stuet boort boort haer ober/ om dat sy souden strijcken/ dan sy wilden't niet doen/ waer ober wy noch eens schoten / maer sy wilden noch niet strijcken/ Darom setteden wy onse Sloep wt met rhien Muskettiers/ om haer te krijghen / die welke daer nae toe roepende/ schoten wy noch eens achter haer om/ doch alles sonder merkinghe om haer te raeken ofte te beschadighen/ maer noch streken sy niet./ dan sochten sy veel als sy konden ons te ontzeplen / ende wonden de loef van ons/doch de Sloep/die haer te kloeck was/roepde haer in/ende doelt de onse ontrent een half musket schoot van haer waren/schotende viermael met een musket/als wy haer ghemaekten/en eer wy aen boort quamen spronghen sommighe mans van verbaestheydt bapten boort/ onder andere wasser een met een kleyn kint/ende noch een die ghequert was/hebbende drie gaten in den rugge / doch niet seer diep/want het was een schamp schoot/die haerden wy weder wt het water. Sy kneten oot veel goets bapten boort/ het welke waren d'artzen/ ende onder andere oock drie hoenderen. De onse sprongen in dat Scheepken / ende brochten ons aen boort/sonder dat sy haer int minst de water kleden/ghelyck sy oock geen gewert en hadden. Men ons boort wesende/haerden wy twee mannen die noch int Scheepke gebleven wart daer/welcke ons stract tot hant welen/kustende dat voeten en handen. Het wt was een grol out grijs man/het ander een jong gesel/maer wy en kondense niet verstaen/dan tracterendse wel aen ons boort. Ende terkonst roepde de Sloep weder nae't boort/ volck dat bapten boort ghesprongen was/ om de

De selde te Bergen/ dan zy kragender maer thoes/ die op een van haer clemen djebe/ en woelen ons volck met
de handt nae de gront toe / willende segghen / dat het ander volck al verbroncken was. Een van dese
thoes/ het welck de ghequeste was/ die wy verbonden / hadde geel langachtich hay. In dit Scheepken
waren wel acht wijven met drie jonghe kinderen die noch soghen / ende oock eenighe die wel neghen ofte
thien jaren oude waren/ soe dat ons docht/ dat zy in alles wel 25 sterck hadden ghewoest / waren geheel
maecht mannen ende bronhoen/ hadden maer een weynich hangen booz haer schamelheyt. Teghen den a-
bandt setten wy de mannen weder aen haer boort/ die hare wyven seer welckom waren/ ende van de sel-
de ghesoent werden. Wy gabense Cozalen (die zy om haer hals hinghen) met sommighe messen / ende
behoefense alle vrientdichap/ ghelijck zy ons weder deden / ons gebede twee fraye sijne Matjens / ende
twee Cozot noten / want sy'er niet veel en hadden / dat was al haer eten en dincchen / sae zy hadden
'twater upt de floten al ghedroncken/ soo dat zy geen dincchen meer en hadden/ wy saghen oock/ dat zy
sint water upt de Zee broncken/ ende gaben't oock aen haer jonge kinderen te dincchen/ het welck ons
docht teghen nature te strijden. Zy hadden seker kleetjens/ die zy booz haer schamelheyt deden / ende
haer mede bedekten teghen de hette der Sonne van drooghe colour. 't was root volck die haer smeet-
den met olie / ende de vrouwen hadden al boort hay ghelijck de mans personen in Holland / en de mans
hay was lanch en geberut/ dat seer swart was. Haer Scheepken was van satsoen als in de figure hier
welkens afghabeelt is / seer wonderlijk aen te sien / was van twee langhe ende fraye Canoen / daer by
een goede spacie rusten beyden was / op elke Canoe / ontrent in't midden / waren twee heel breede
plancken van fray root hout gheleydt om 'twater te schutten / ende daer haddense boort plancken boven
over gheleydt van d'een Canoe op d'ander / die wel vast op malkanderen ghewoelt waren / ende soo wel
boort als achter staeken de Causes noch een groot stuck upt/ het welck boven heel dicht toegemaecte was
om 'twater te schutten. Boort op d'een Canoe aen stuyboort stondt een mast op't eynde met een mick/ daer
een beleen met de roede in lach. Het was van matten/ ende hoe de windt quam / zy waren meest altijdt
geedt om te zeilen/ sonder dat zy Compassen ofte eenighe Zee-instrumenten hadden / maer wel hoecken
om mede te visschen/ daer af 'tboenste was van steen/ het onderste van swart been / ofte Schilt padden-
schilt/ sommighe hoecken waren oock van Peerlender. Haere toutwen waren fray / ende wel soo dick als
een dabel tou/ ghemaect van seer sulcken stoffe/ als de dychhoopen in Spaenien. Doen zy van ons zeyl-
den/ setten zy haeren cours supdt oost aen.

Den

Den 20. was de windt zydt zydt oost/ ende zydt oost ten zyden / de cours woeft en zydt woeft / ende des morgghens nae de boegh kost saghen wy aen backboort/ seer hooch ende blaun landt/ leggende zydt woeft ten zyden van ons ontrent acht mislen / daer wy nae toe liepen / ende zeyden den gheheelen nach meest met een moye hoelte/ dan konden het niet aenboort zeylen/ waer ober wy des nachts of en aen hielden/ ende des abonts saghen wy een zejl een groot stuck beneden 't landt / ende kortz daer naer noch een ander/ mede een groot stuck daer beneden / 'twelck soo ons docht / visschers waeren / want zy dickwils gins en weer wonden/ inachts buyden zy/ ende quamen nae malcanderen toe.

Den 21. smorghens quamen wy met den daegh by een Eylandt dat was heel hooch / en noch ontrent twee mislen daer bezuyden saghen wy noch een langh laegh Eylandt / wy zeyden in't daghen ober een banck van 14. badem diep/ steenighe grondt/ legghende ontrent twee mislen van landt/ soo haest wy daer ober waren conden wy weder geen grondt betwoopen.

Een bande boorsz. zejtsjens quam nae ons toe / wy lieten een galey-baetjen achter upt drijven / meenende dat zy heur daer mede aenboort souden palmen/maer zy konden't niet wel krijsghen/waer ober datter een man buyten boort sprongh/ die maecte dat zy't kregghen / maecten't los / ende namen't nae haer/ ende deden weder aen het touw twee Cocos noten / ende dus ofte hier bliegghende visschen / roepende ons haest toe/ maer wy kondense niet verstaen/ dan ons docht/ het beteeckende/dat wy het touw weder aenboort souden trecken. Dit volck hoert oock een Canoe/ de welcke zy ter gelegender tijdt kunnen upsetten/ende zijn seer kloecke Zeeluyden.Haere Scheepkens waeren van t'selbe fatsoen als hier booz af vermaent is/ zijn seer wel bezejlt/ende zeylen oock soo hardt datter luttel schepen in Hollandt zijn die't verbeteren souden. Sy stueren achter aen met twee riemen/ staende op elke Canoe achter een man / ende loopen somtijds met haer riemen oock wel booz als zy wonden willen / oock wonden het wel van selfs / als zy de riemen maer upt het water haelden/ ende lieten gaen / ofte alleenich booz de windt loopen. Wy setten onse Sloep upt om te diepen/ de welcke wederom komende / sepde grondt ghebadt te hebben op 15 / 14 ende 13 badem schulpgront/ ontrent een Gotelinx-schoot van't landt/soo dat wy daer nae toe liepen om te setten/ ende namen onse zeylen in. Die wilden dit siende / wesen ons al na't ander Eylandt toe / ende zeyden ons oock booz / maer wy setten het eben wel aen't eynde van't Eylandt op 25 badem santgront / een groote Gotelings schoot van lant. Dit Eylandt is een bande Eylanden van Moluchen/ staet vol gheboomte/ meest al Cocos boomen/ daerom wy het noemden het Cocos Eylandt. Het ander Eylandt is veel langer maer

maer laeggher/streckende oost ende west. Soo haest als wy gheset laghen/ quamender drie Scheepjens/ die gins en weder rondom ons boozdt zeplden. Daer quamen oock wel neghen ofte thien Canoes aen boozdt / soo van t landt als npt de Scheepjens/ onder andere warender twee die witte vrede baentjens hieten bliegen/het welcke wy van ghelijcke deden. Daer Canoes/ die elck drie ofte vier man op hadden/ waren boozstomp/en achter scherp/ heel npt een eenich root hout gemaect. Hier mede konden sy seer uptemende snel scheppen/ende als sy by't schip waren/spronghen sy'er npt/ ende swommen ons boozts aen boozt/hebbende de handen vol Coros noten ende Vbes wortelen/ die sy teghen ons verruplden boozt spijckers ende kozalen/ daer sy seer begheerich nae waren / gaven vier ofte vijf Coros noten boozt een spijcker/oft kleyn snoertjen kozalen/soo dat wy dien dach wel 180 noten ruplden/jaes sy quamen ons ten lesten soo dick aen boozt/dat wy schier niet en wisten waer wy ons wenden oft keeren souden. Wy sonden onse Sloep om nae't ander Eplant te baren/ en te sien of het daer niet beter soude wesen te ligghen/ want wy hier in de openbaer zee laghen/dan de Sloep maer van boozt wesende/ende langhs de wal vassende/wordt omsinghelt dan twaelf ofte dertghien Canoes van't ander Eplant/daer noch veel ander toequamen/daer van't volck scheen als dol te wesen/hebbende sekere stocken van hart hout in de hant/ghelijck Allagapen/boozt aen de punt scherp/en wat ghebrant. Sy waren onse Sloep aen boozt/ ende meenden onse volck die afhendich te maecten/ maer sy ghenootsaeckt haer te redder ende te weren / schoten Driemael met een musket daer onder/ daer sy eerst mede lachten ende geekten/ meenende dat het kinder spel was/marr de derde reys wordter een in zijn bozt gheschoten dat het achter npt quam. Dit siende sijn meeghesellen/schepten stract daer nae toe om hem te helpen/ ende bindende dat hy so gequeest was/ hielden terstont allegader van de Sloep af/scheppende nae een van de sepljens / de welcke sy toer epen/ ende wilden hebben dat sy ons overzeplen souden/soo ons docht / maer sy wilden niet / want haer Canoes hadden aen ons boozdt gheweest / daer wy haer wel ghetrackteert ende vrientschap bewelsen hadden.

Den 24 dito smorghens na den broegh-kost quamender weder veel Canoes aen boozt/ met Coros noten/Bananas/Vbas wortelen/ ende sommighe klepne Derckens / eenighe oock met dopen vol varsch water/ende wy ruplden dien dach wel 1200 Coros noten/wy waren 8 eters sterck / ende elck kreegh 12 noten. Elck wilde boozt ander aen't schip wesen / spronghen bukten haer Canoes die niet aen't Schip konden comen/ ende doken onder de ander Canoes deur/ om aen't Schip te gheraccken en haer goet te verkoo-

verkoopen/hadden Wes wortelen/ ende bossen Cocos noten in haer monden / clommen by't Schip soo veel op datmen se met stocken moest afweeren. Als sy haer coopmanschap hadden ghedaen / spronghen van't Schip af en swommen weder na haer Canoes toe. Sy waren seer verwondert vande groote ende sterckte van't schip/eenighe clommen achter by't roer neder/tot onder't schip/ klopten met een steen daer onder aen/om te proeven hoe sterck het was. Daer quam een Canoe van't ander Eylant/die ons een swart wilt jongh Vercken brocht/dat de Coningh sont om aen ons te schencken/wy wilden den brenger weder wat bereeren/maer hy begeerde niet/wijssende dat hem de Coning verboden hadde pets te nemē. Des nanuddaechs quam de Coningh selve met een groote Zeyl-vrau/van fatsoen als hier vozen van geseyt is/ghelijck een Willede/ ende wel 35 Canoes die hem ghelepyden. Dese Coninck ofte Overste werde van zijn volck Latou ghenoot/ wy ontfinghen hem met Trommelen ende Trompetten/ daer sy seer in verwondert waren/als 'tghene sy noyt ghesien noch ghehoort en hadden. Sy bewesen ons veel eere ende vrientschap soo't wyterlijck scheen/met het hooft te bupgen/de bupsten op't hooft te slaen/en meer andere vzeemde Ceremonien. Doen hy een wepnich van ons was/begost de Coninck luyde te roepen ende te tieren/als of hy op zijn manier een ghebet ghedaen hadde/en alle het ander volck van ghelicken/sonder dat wy wisten wat sulcx bedupde/ dan vermoeden dat het de wellekom was. Stract daer nae sondt ons de Coningh een Matjen met drie van zijn dienaers die wy wederom gaben een oude bijl/ een wepnich cozalen/wat oude Spijckers/ ende een stuck Lpwaets/dat hy seer geerne ontfingh / leggende t selbe dziemael op zijn hooft/ende neygende 'thooft dan nederwaerts/tot eē teecken van reverentie en danbaerheyt ofte eerbiedicheyt. 'Tvolck die int schip quamen pielen op haer knien ende kusten onse voeten/en waren wytermaten seer verwondert van onse Schip. Dese Coningh konde men wyt de andere Indianen niet onderkennen/want hy ginck mede heel naecht/dan daer aen dat sy hem gehoorlaenden/ ende dat hy goet gebiet hadde over zijn volck. Wy wesen dat de Latou soude overcomen in ons schip. Zijn Sone quam aen ons boort/ende wy tracteerden hem wel/maer hy selve en dorste ofte wilde niet komen/dan sy wesen altemael dat wy by't gunste Eylant met ons Schip souden komen/daer was genoegh van alles te krijghen. Wy rupden onder ander drie Hanghels van haer/die van riet waren/ghelijck in Holland/doch een wepnich dicker/ met hoecken van Peerlemoer daer toe. Des Coninghs sone voer weder aen lant/ende de Canoe die hem ghelepyde hadde aen backboort een groot hout/ daer mede sy recht gehouden wert. Op dit hout lach haer Hanghel altyt reet om te visschen.

Den

Den 23 smorghens quamender wel 45 Canoes by ons boort/ om met ons te handelen/ met een Ar-
made van wel 23 zepl scheepjens/ van fatsoen als Wleden/ die hadden in (d'een deur d'ander) wel 25
man/ende klepne Canoen vier en vijf/sonder dat wy wisten wat sy in den sin hadden. De Canoes han-
deliden noch al met ons/ruplende Cocos noten booz Spijckers/ ende hielden haer noch/ al of sy groote
vrienden met ons gheweest hadden/ maer wy hebben't naemaels wel anders bevonden. Sy wesen
noch al dat wy nae het ander Eplandt souden varen. Doen wy de vroekost hadden ghegheten/ lich-
ten wy ons ancker en maecten zepl om nae dat ander Eplandt te zeplen. De Coningh ofte Overste
die daeghs te vozen by ons schip gheweest hadde/ quam oock met een zepl Scheepjen by ons/ en sy rie-
pen altesamen seer luyde. Wy souden hem gheerne aenboordt ghehadt hebben/ dan hy en wilde niet/
waer deur wy niet wel ghemoet en waren/ vreesende booz eenich quaet/te meer/ om dat alle de Scheep-
jens ende Canoes haer dicht rontsom ons Schip hielden/ ende dat de Coningh upt zijn Scheepken in
een Canoe gingh sitten/en zijn Soon in een ander/ waer nae sy terstont sloeghen op een Trommeltjen
dat in zijn Scheepjen ghebleven was/ende doen begoft al't volck seer luyde te roepen/het welck soo ons
docht te segghen was/dat sy al t'samen souden aenballen/om ons het Schip afhandich te maecten/ghe-
lijck dan het Scheepjen daer de Coningh uptghetreden was/ons aen boordt leyde/ komende met soo
stercken vaert aen/als of het ons hadde willen overseplen/ maer het stiet teghen ons Schip aen/ dat de
twee Stevens van de Canoen/ die daer onder booz upt laghen/ aen stucken spronghen 'tvolck daer op
zijnde (daer onder oock eenighe vrouwen waren) spronghen int water en swimmen windwaert op/
d'andere begoften dapper te werpen met steenen/meenende ons daer mede verbaert te maecten. Maer
wy schoten met musketten ende drie Gotinghen/ (met musket kogels en oude spijckers geladen) daer
onder/ dat al't volck wt het Scheepjen dat aen ons boort lach in't water spronghen. Wy maecten
reckerkinghe dat sommighe het t'hups varen gantsch vergaten/ en meer andere dapper ghequest wa-
ren/en alsoo namen sy de wijck/sy verstonden haer gantsch niet van't schieten: maer doen sy saghen hoe
dattet eenighe van de hare met het schieten vergingh/ hielden sy haer alle heel verre buypen schoots van
ons schip. Wy hebben onse reyse boort ghevoordert/ gingen west ende west ten zuden aen. Wy hielden't
daer booz/dat de Coningh datmael zijn gantsche macht by een ghebracht hadde/ want daer waren wel
1000 menschen ofte meer/ wy noemden dit Eplandt t'Berraders Eplandt/om dat het meestdeel van't
volck die ons sochten te verraden/ van dat Eplant ghecomen waren.

H ij

Den

Den 24. Inorghens saghen wy weder een ander Eylandt recht boozt upt ontrent seben mislen van ons/ wy beerdighden een sloep om te gaen sien offer gront was/ maer bonden geen grondt als dicht onder het Landt / dit de wilden ghe waer werdende / quamen terstondt met haer veerthien Canoes / waer upt ettelijcke ober boozt sprongen / meenende de Sloep te overbullen / ofte om te halen / het welck de onse siende schoten met musquetten daer onder (want daer ses Musquetiers in de Sloep waren / ende d'ander waren wel versien van Sabels ende Pisken) soo dat zy'er twee in haer Canoes doot schoten / welcker een datelijck van selgs buyten boozt viel / d'ander bleef noch sitten / ende breeghde het bloedt met zijn handt van zijn borst / doch zeech ooc buytē boozt. Die van de Canoes warē hier boozt so seer bebyest / dat zy haer haestelijck weder wech maeckten / wy saghen oock veel volck aen strandt / die dapper kreeten en schreeuden. Nu also dat daer gheen bequame ancker grondt was / setten wy onse Sloep weder in / ende gingen onsen conrs zuydrwest aen / onder seyl zijnde / bondt den Raedt goet nooydtwaert aen te seylen / om niet onder nova Guinea te leegh te seylen als gheschieden.

Number 24 is Cocos ende verraders Eylandt.

Met zijne verklarings aen ghewesen, als volgt.

- A. Is Cocos Eylant, alsoo ghenaemt ter oorsaecken datter veel Cocos wast.
- B. Is het verraders Eylant, alsoo genaemt door dien datse meest van dit Eylant quamen die ons sochten te verradē.
- C. Is een scharemuttinge tegen de Wilden, daer eenige doot bleven.
- D. Is een van der wilden Scheepe daermede sy seer wel

weten om te gaen.

- E. Is onse Sloep, die den wilden het schip af nemen.
- G. Is ons schip, daer de wilden met menichte rontsom swermden om haer waer aen ons te ruylen.
- H. In sulcker voeghen spronghen die wilden van boven neder in de Zee, naer dat sy het een oft ander ghestolen hadden.

Den 25 was de windt zuyden / de conrs noorden / des naemiddaeghs saghen wy twee Eylanden nooyt oost ten oosten van ons ontrent acht mislen / die ontrent een Godelin krschoot van malkanderen scheenen te

7
Cocos Infula.

Nº 24.

te leggen/ waer ober wy doen noozdtooft aenginghen / om boben 'tlandt te zeplen met moy weder / maer flappe koelte.

Den 29 was de windt noozdt noozdtooft/ deden ons best om nae't landt te labeeren.

Den 30 was de windt oostelijck / somtijds met een weynich koelte / ende doen wy noch ontrent een mijl van landt waeren / quamender wel 20 Canoes by ons boort / die wy wel alle teeckenen van vrientschap betwelen / maer een van haer met een houten Assagay (booren scherp) inde handt / dreychden een van onse Maets te schieten/ en kreten ooc luyde als aen d'ander Eylanden/ het welcke wy achten dat een teecken was om ons aen te vallen / waer ober wy tweemaal met een Goting schooten / ende ettelijcke reyle met musquettē/so datter twee gequett wierde/ waer deur d'andere terstont wech schepte/werpen-De in't bluchten buyten boort een hemt dat zy van de Gaeldery gestolen hadden. Daer na verstouten haer wederom eenighe van de selve Canoes by ons boort te comen / ende wy wat dichtter by landt comende/ deur dien wy gheen grondt hadden/ setten onse Sloep uyt met acht Musquettiers om te diepen/ maer zy bonden geen grondt / ende doen zy weder nae't Schip wilden / quamen haer ses ofte seven Canoes aenboort/ die inde Sloep wilden treden/ende de Matroosen haer gheweet benemen / waer ober zy genootsaecht waren met Musquetten daer onder te schieten/ soo datter ses doot bleben / ende veel moesten gequett wesen/ want zy roeyden naer een Canoe toe/ daer al't volck uyt was/ behalven een doot man/ die met sijn beenen noch daer in lach/ ende van heur buyten boort wierdt ghesmeten / de Canoe brochten ons volck aen boort / daer een knodts in ghebonden wierdt met een langhe stocck ghelijck een halve Rijck. Sy quamen inder nacht weder 'tscheep/ en hadden gheen anckergrondt ghebonden / daer ober hielden wy dien nacht of en aen dicht by't landt.

Mey.

Den eersten Mey deden wy ons beste om het lant te beseplen/ende daer by comende/ sonden onse Sloep nae de wal/ om te diepen/ de welke gront bondt op 50 badem schelp grondt ontrent een Gotingh schoot van landt / daer wy met ons Schip naer toe seyliden ende recht teghen een versche Rivier die van de berg-ghen quam loopen daer quamen weder veel Canoes by ons boort en brachten van als. Haere huyskens stonden rondom lanckr de strandt / die waren ghemaectt van bladen van boomen int ronde / boben scherpsichtich toegaende boort afwateren / ontrent van 25 boeten omgangaes/ en thien oft twaelf boeten hooch/ met een gadt daernien al bukkende moest in gaen / daer in en sachmen niet dan een weynich ver-

B ij

Dyoght

Drooght kuydt/ als hoy / om op te slapen/ met een Hengelroede ofte twee / en in de sommighe een houte Knodtse / dat was al den huystraedt / soo wel bande groote (jae van den Oberste ofte Coninck selve / als van den kleynen.

Den 2 ruyden wy wederom veel Cocos ende Ubas wortelen / die ons bande Canoes aenboort ghebracht wierden: daer vergaderde dien dach een seer groote menichte van menschen op de strandt/ die zoo't scheen van verscheyden quattieren van't Eylandt waren ghecome / seer verwondert zijnde van ons Schip te sien.

Den 3 ginghen Aris Claesz. ende Keynier Symoncz. Snoeck Assistent / met onse Casuyt-wachter Cornelis Schout. aen landt / als Ostagiets / om met de Inwoonders vrientdschap te maecten / waer teghens wy weder ses van haer Obersten in't Schip hadden / de welcke wy alle vrientdschap bewesen/ haer ghebende eten / drincken / ende oock eenighe vereeringhe / ghelijck zy ons volck mede onthaelden/ haer Cocos ende Ubas t'eten ghebende/ ende water te drincken. De Coningh bewees den onsen groote reberentie/ haer schenckende vier kleyne Werckens / ende onse maets haelden dien dach wel vijf booten waters al met vrientdschap/ want alser eenighe wilden by ons boodt quamen/ quam de Coningh terstont selfs in persoon ende jaeghdese wech / of bestelden't dooz eenighe van zijn Dienaers / want hy seer goet commandement ober zijn volck hadde. Want also ons een Sabel was ontnomen / en wy sulcx te kennen gaben aen een van des Coninck Adel/ gaf die aen anderen last die Sabel weder ter handt te schicken/ in seer coeten tijdt wierdt die de Sabel hadde ghenomen ghesocht / en hoewel hy al een goet stuk weeghs wech was / achterhaelt ende te boorszijn ghebracht. De Sabel werde booz onse voeten nedergheluydt / ende hy met stocken geslagghen / en zy wesen ons met bingheren / strijkende op haer keel/ zoo't de Herico (dat is de Coninck) wist/ thoost zoude afghesneden worden/ ende nae die tijdt en bernaemen wy oock niet dat ons yet ontfolen werde/ noch aen lant/ noch in't schip/ noch nergghens / jae dorsten niet een visch nemen die wy binghen. Dit volck was seer verbaert van't schieten / want als wy maer een musquet los schoten / liepen zy al bevende ende trillende wech / ende wy maecten se noch meer bezeest/ a's wy haer wesen/ dat wy met die groote stucken oock schieten konden/ 'twelck de Coning begheerde dat wy eens souden doen/ maer doen't gheschiede waren zy altemael so seer verwondert ende verbaest/ dat zy alle gader beyde de Coninghen / sittende onder de Balay, niet teghenstaende alle waerschootinghen ende verseeckertheydt dienen haer bewees van grooten schyck niet waten te houden/ maer te bofsche- waert

maect in bloden/ en lietten onse Commiesen alleen sitten: Nae een wijle quamen se weder ende costen quabick bedaren.

Den 4 ginghen Aris Claesz. Claes Jansz. en Daniel le Maire weder aen landt om Verckens te ruplen/ dan zy wildender gheen verruplen. De Coningh/ nae dat hy zijn ghebedt ghedaen hadde (twelck hy ghewendt was te doen als wy aen landt quaemen/ bewees ons alle vrientdichap/ en wy hem mede.

Den 5 boeren de Cooplieden Jacob le Maire ende Aris Claesz. aen landt/ maer konden gheen Verckens van d'Inwoonders bekomen/ deur dien zy die selve te wel van doen hebben/ als weynich anders t'eten hebbende dan Vbas wortelen/ Cocos noten/ weynich Verckens/ ende so wat Bananas. Ons Volck waeren daer seer wellecom/ ende hen wert groote reberentie bewesen/ want zy al ober Matjens moesten gaen/ ende de Coningh met den onder Koningh schoncken hun beyde haer Croonen/ die zy van haer hooft namen/ende settender Jacob le Maire ende Aris Claesz. elckr een op't hooft/ waer teghens le Maire haer oock eenighe gheschencken gaf van klepne waerdye/ daer zy seer mede verblijdt waren. De voorsz. Croonen waren ghemaectt van langhe smalle witte veren/ die boven ende onder aen't eynde verciert waren met klepne roode ende groene veertiens/ alsoo zy daer veel Perrequitos hebben/ als oock eenighe Dupben/ die zy in grooter weerde houden/ want alle die van des Coninck Raet hadden ee Dupf by haer/ sittende op een stoekkrken. Dese Dupben zijn boven wit tot de wiecken toe/ ende dan boort swart/ doch de buyck onder is van roodachtighe veren. Wy hebben dien dach al water gehaelt/ en veel Cocos en Vbas wortelen gheruplt.

Den 6 ende 7 hebben wy meest al ons water t'scheep gehaelt/ de Schipper Willem Cornelisz. Schouten selve met Aris Claesz. zijn met de Trompetters aen lant ghevaren (alsoo de Coningh die gheerne hoorde blasen) ende kregghen met groote moeyte twee Vercken. De Coningh van't ander Eplant quamen selven daghe desen Coningh besoecken/ ende sy schoncken malkanderen/ nae een groote reberentie/ en wonderlijke Ceremonien/ worteltjens ende andere dinghen/ maeckende eyndelijck seer groot misdaer/ wt oorsaeck soo ons dochte/ dat de Coningh van't andere Eplant ons Schip wilde sien te nemen/ ende ons volck te houden/ twelck dese Coningh niet en wilde consenteren/ vreesende dat hem eenige schade mochte gheschieden.

Den Onder-Coningh ofte Coninc Soon quam ons eens aen boort/ die wel getracteert wierdt/ ende hem

hem van alles seer verwonderde. Des avonts dansten ons volck met de Wilden/die daer seer in verblijt waren/ haer verwonderende dat wy ons soo ghemeensaem ende goederhande teghen haer betoonden. Wy wierden daer soo vry ende ghemeen als of wy 'thups hadden gheweest.

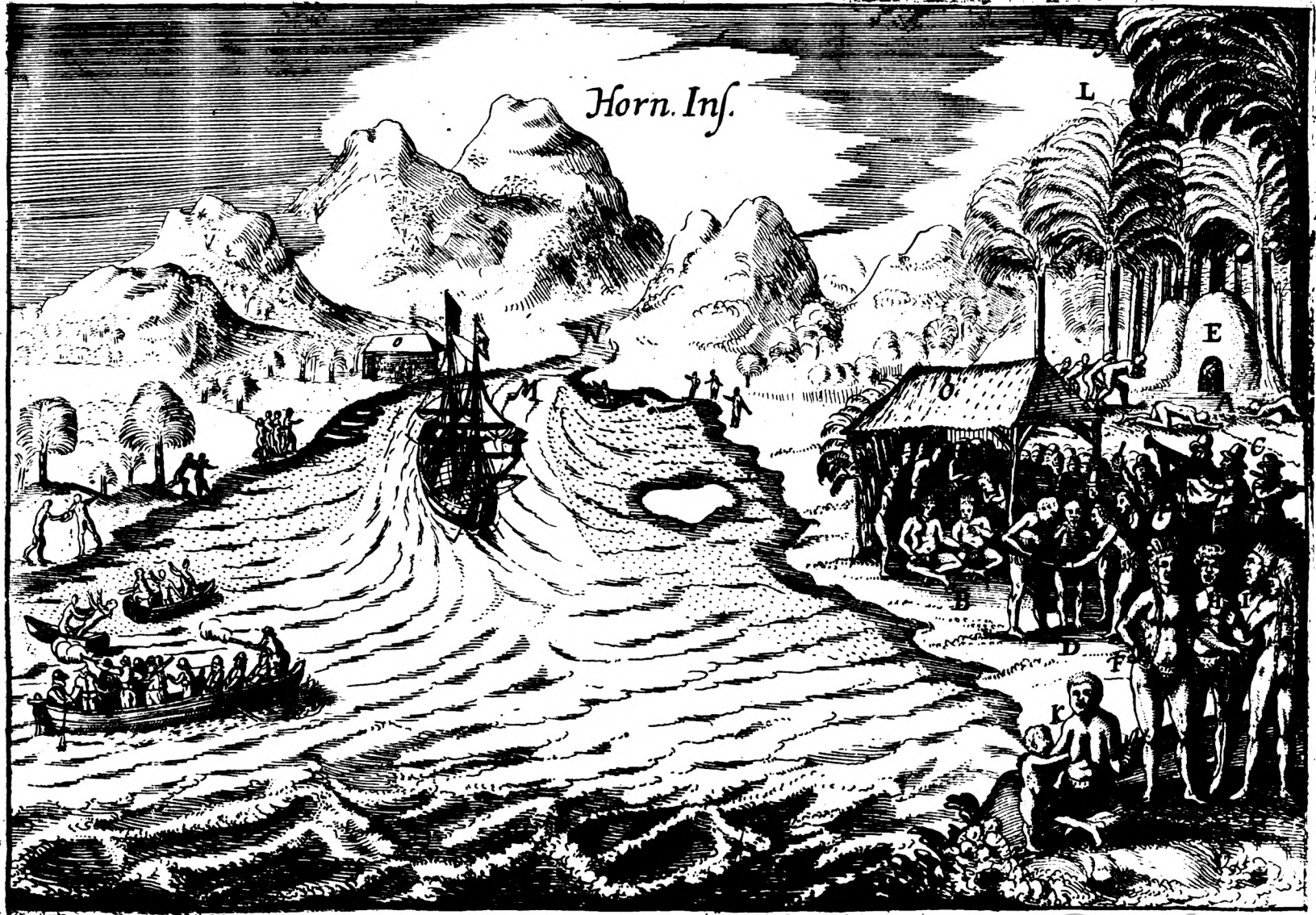
Number 25 is't Hoornse Eylant.

Met de verklaringe van sommige aenteyckeninghen in dese volgende Figuyr aangewesen.

- A. Zijn de twee Coninghen malcanderen ontmoetende, ende met veel seltsame Ceremonien verwillekomende.
- B. De twee Coningē sittende op matjens onder de Belay.
- C. Onse Trompetters en Trommel-slagher voor de Coninghenspeelende, daer sy groot vermaeck in hadden.
- D. Boeren van't landt, knauwende seker groen kruydt, by haer ghenoeft *Kava*, daer sy, geknaut zijnde, water op gieten, en alsoo voor haer een dranck daer afmaken, die by haerluyden groot gheacht is.
- E. Is het fatsoen van hare huysen, zijnde rondt en boven scherp, met bladeren van boomen ghedeckt.
- F. De afbeeldinghe des Coninx, hebbende een groote vlecht hayrs hangēde aen de slinker zijde vā zijn hoofd, tot over zijn heupē, met eē knoop ofte twee opgebondē.
- G. G. Zijn van des Coninx Adel ofte Raet, hebbende hun hayr in twee (ofte sommige meer) vlechten hayrs opgebonden, cenige ander hadden't cierlijck gefriscert als H. ander recht over eynde gelijk Vercken-borstelen, meer als een vierendeel van een elle langh, als I.
- K. Een vrouwe van dat Eylant, hebbende t'hayr kort afgeschoren.
- L. Zijn Cocos-boomen daer de Cocos-noten aen wassen.
- M. De Eendracht-bay, daer wy met onse Schip lagen aen vier anckers.
- N. Het Rivierken daer wy neffens lagen ende onse water haelden.
- O. De Belay des Coninx daer hy dagelijcx onder zat inde schaduwe.

DE s'mozghens zijn onse Coopman Jacob le Maire / Aris Claesz. Coopman gheweest van't Jacht/met Claes Jansz Van Onder coopman/en een van onse Stuypluyden aen lant ghebaren/ginghen te Landewaert in en clommen op't gheberchte/om te besien wat vruchten dat daer wies sen/en de ghelegghentheyt van't aertrijck/en soo sy in't opgaen van't gheberchte waren / quam by haer den ouden Coninck met zijn broeder/om haer te vergeselschappen. Sy en saghen niet dan wildernissen/ sommige valepen die door den grooten reghen heel kael waren/ sy bonden oock eenige roode berwe daer haer

Horn. Inf.

haer vrouwen haer om't hooft ende wanghen mede bestricken. Doen zyluyden merkten dat de onse het moeylick gaen vande wech verdroot/ hebben zy bewijs ghedaen om weder nae't Schip te gaen/en brachten haer op een goede wech/ by een deel Cocos boomen/ die vol neuten hinghen / daer deden zy ons volck neder sitten/ ende de onder Coning dede een bandeken aen zijn voeten ofte beenen/en klein met een groote behendicheyt ende rassicheyt by een hooge steyle boom op/en haelde in een oogenblick daer af thien Cocos noten/ en heeft die met een besonder greep met een houtjen so heel lichtelijck gheopent. Zy deden ons bewijs dat zy altemet oozloochden teghen volck van't ander Eylandt/en toonden ons veel holen en speloncken in't gheberchte/ oock bosschen en rupchten aende weghen / daer upt zy malcanderen verrassen en oberbielen/ teghen de middach quam ons volck weder 'tscheep / met haer brenghende den jongen Coning met zijn broeder/ Die doen niet ons aten: Soo wy ober tafel saten wesen wy haer dat wy ober twee daghen wilden verrekenen/ waer ober de jonghe Coninck soo verblifdt was/dat hy vande tafel dathelijck opsprongh/ inde Galery ginck/ roepende dat wy ober twee daghen wilden verrekenen. Sy waren seer booz ons bebreest. Doen de maeltijt ghedaen was/quam de opper Coninck aen boort/was nae haer wijsse een statelijck aensienlijck persoon / een man van seltich jaren out / met hem brenghende seltien personen van zijn Raedt ofte Adel. wy hebben hem wel ontfanghen nae behooren. Als hy op't Schip quam viel hy neder op zijn aenghesicht/ doende zijn ghebedt/ daer nae brachten wy hem beneden / daer heeft hy andermael sin ghebedt ghedaen als booren/ hy was upter maten seer verwondert van't ghene hy sach/ ghelijck wy oock van zijn manieren. Zijn volck kusten onse voeten / namen onse voeten met haer handen / ende leyden die op haer hoofden ende halven. De Coninck besach boort het gheheele Schip boven ende beneden achter ende voert / hy was verwondert van't groote gheschut/ want twee daghen te vooren hadde hy'e hooren gheluyt gheven tot zijner eere. Doen nu de Coninck 'tschip nae zijn wenschende begeeren had besien/ was hy begeertich nae landt te varen/ en scheyde met groote eerbiedinghe van boort. Onse Commislen gheleyden hem weder aen landt tot onder zijn Belan / daer hy ordinaerlijck sat / Des avonts ginghen wy by den Coninck / daer bonden wy een deel jonghe dochters naecht dansende boort den Coningh/ een speelde op een hol hout ghelijck een pomp / dat eenich gheluydt gaf / daer op dese dochters seer aerdich ende vermaeckelijck dansken / met een goede gratie / op de maet van dat spelen / soo dat onse volck verwondert waren sulck by dat Wilde volck te sien / een stuck inde nacht quam en zy weder aen boort met de visch.

Z

Den

Den 10 smorghens sondt ons den Coninck tot een present thoe kleinne Werckens. Dien selven dach quam de Coninck van't ander Eylant dese Coninck besoecken / bracht met hem 16 Werckens en wel 300 mannen / die waren alle om haer middel behanghen met secker groene krupden daer zy haer druck af maecten. Als die Coninck schier by den anderen quam / begoft hy van verra met seltsame eeremonien en reberentie hem te buygghen ende te neygghen / vallende met het aenghesicht op de aerde / al biddende / met veel gheroepe ende ghetier / en met seer grooten yver 300 t voer ons scheen. Den anderen Coninck ginck hem te ghemoet / ende van ghelijcken met veel ghebaer en breeemde ghesten bewees hy hem veel reberentie ende eere / nae veel doens zinsse ten laetsten op ghesaen / ende met malcanderen gaen sitten onder des Conincks Selay / brachten menichve van volck by een / wel ourent 900 personen. Als zy waren gaen sitten / hebben zy weder haer ghebedt ghedaen / nae haer ghewoonte / met de hoofden nederhangende ende buygende totter aerden / de handen in malcander staende / 't welck alles voer ons een wonder om sien was. Naede middach alsoo onse Commis Aris Claesz. boogniddaechs al aen landt was ghebaren / soo wierden Jacob le Maire ende Claes Jansz. van mede ontboden / die trocken aen landt / namen met haer vier Trompetters met een Trommelslagher / en quamen by beyde de Coninghen ; Sy bliessen op de Trompetten te gelijk / ende trommelden voer beyde de Coningen die by malcanderen saten / daer zy een sonderling be maken in hadden. Daer nae quamen een deel Boeren van't kleinste Eylant by de Coninghen / en brachten met haer een deel groene krupden / die zy Kava noemden / sulcke als die 300 mannen hier voer verhaelt om het lijf droeghen / en begonnen alle ghelijckelijck die krupden met haer monden te kauwen / als die wel kleyn ghebaut waren / namen zy die vier haere monden / en leyden dat allesamen by een in een grooten houten back / en goten daer water op / roerden t en kneeden't door malcanderen / en gaben't de Coningen om daer van te dyncken / die daer van droncken met haren Adel. Sy presenteerdent oock aen onse volck / maer die hadden ghenoech ende wel haer bekomste aen het ghelicht. Sy brachten oec menichte van Wes wortelen die zy ghebraden hadden / met 16 Werckens / die waren slichts het inghewant uytghehaelt / voer al bebloedt en onghewassen eenighe heets saenen daer in ghesteecken / en van buyten het hazen aen't byer wat afghelengt / die waeren op haer wijsse wel gebraden / en soo aten zy die heel smaekelijck. Dit volck bewees haer Overheyden groote eere ende respect / want alle spijse die zy voer den Coninc (die zy op haer tale Herico noemden) brachten / leyden zy op haer hoofd / gingen dan soop haer knien sitten / en setten't soo voer den Coninck neder. Van dese voers Werckens kregen wy van elcke Coninck

Cominck een/ die ons daer mede vereerden. Sy leyden die selfs eerst op haer hooft / en knielende leyden zy die met groote eerbiedicheyt voor onse volckr voeten/ gaven ons noch elc klepne lebendige Werckens/ en eenighe middelmattighe. Wy beschoncken haer daer teghens niet drie copere Berckentgens / vier messen/ twaelft oude Spijckers/ en eenighe Cozalen/ daer mede zy wel versien waren.

Den 12 des smorghens quamen beyde de Coninghen van twee Eylanden aen ons boot/ met haer ghevolgh van Edeldom nae haer manier. De voornaemste ofte Obersten onder haer hadden allegader groene bladeren van Coeos boomen om haer halsen/ welck vrede teeckens waren. Wy ontfingen haer (gelijk sy ons hadden gedaen) met groote reverentie/ en leyden haer inde kajuyt/ en ober al in en op t Schip/ als zy nu alles wel hadden doorsien/ hebben zy ons vereert met ses Werckens. Beyde de Coninghen selve leyden die eerst een voor een op haer hoofden/ en dan voor onse voeten/ met groote eerbiedicheyt/ neyghende mette hoofden totter aerden / terwilen lieten wy die Werckens wech brenghen / en leyden haer weder inde kajuyt / daer wy haer weder vereerden met twee bondekens Cozalen / en elcke Coninck twee Messen en ses Spijckers / daer mede namen zy vriendelijck van ons haer afscheyt / ende voeren nae landt : Onse Coopman Jacob le Maire ghelepdese tot aen landt toe / die schonckense noch drie Werckens/ diel hy t'scheep bracht / en wy maecten ghereetschap om tzeyl te gaen / tot groot contentement van de Inwoonders van dat Eylandt / overmits zy soo langhe wy daer gheweest waren/ altijt vreesden dat wy haer souden doodtslaen/ en haer landt innemen. Het volck van dat Eylandt was een kloeck volck / groot van stature / want de ghemeene mannen onder haer waren niet kleinder als de grootste onder de onse/ maar de grootste onder haer starcken verre uyt boven de onse / waren stercke mannen en seer wel ghemackt van lijff en leden/ konden snel loopen/ meesterlijck swemmen en dupcken/ waren van colour heel bruyn geel / waren gheestich en seer verscheyden uyt verciere van haer hant/ sommighe hadden ghezoelt / andere schoon ghefriseert hant / sommighe anderen wast aen 4/ 5/ ofte 6 vlechtten opgebonden/ en eenighe (dat een wonder om sien was) stont het hant recht over eynt/ meer als een vierendeel langh ghelijck oft Werckens boxtelen hadden gheweest.

Den Coninck had een langhe vlecht aen de sincke zijde van zijn hooft / die hingh by zijn zijde ne- der tot ober zijn heupen / met een knoop ofte twee op ghebonden. Zijn Adel hadde twee sulcke vlechtten / aen elcke zijde van t hooft een / ginghen alle ghelijck gheheel naecht / mannen ende vrouwen/ alleenlijck voor de schamelheyt een wepmich/ en soberlijck ghedeckt. De vrouwen waren seer

onghesien soo van aenghesicht als lichaem/ kleyn van persoon/het hant hoft afgesneen/ gelijk de mans in Holland/hadden langhe hangende borsten/ die de sommige als leeren sacken tot op de buxck toe hanghen/waren seer onkups/lieten haer ghebruycken in alle mang teghenwoordicheydt/ selfs dicht by den Coninck/ alleen onder een macken. Wy en konden niet bemercken dat dit volck eenighe Godt ofte Godden eerden/oft eenighe Goddiensticheyt pleechden/noch kleyn noch groot/maer leefden sozgheloos ghelijck de voghels int wout. Sy wisten van hoopen noch verkoopen/ dan by vlaghen schoncken sy ons wat/en wy haer weder. Sy en saepen noch en maopen/noch doen gheenderhande werck/de aerde geeft daer van selfs al't ghene sy tot onderhout haers levens van noode hebben/als Cocos/Wbes/Wannanas ende dierghelijcke vruchten. Wy gaven in't scheyden van daer dese Eplanden de name van de Hoozse Eplanden/nae onse vaderhijcke Stadt Hoozn/en de Wap daer wy ghelegen hadden de Eendpachtes-wap/nae onse Schip. Wy waren het meestendeel vande dach besich om tot die Wap te comen/ en onse ankers te lichten/onse eene tou was door de scherpe gront stucken ghebijt/soo dat wy dat anker quijt waren/vrochten een werp-anker wt/ dat kabeltouw hechte om een klip/ en brack int wouden/ daer over verlozen wy oock dat anker.

Dese Wap leyt aende zuydtynde van't Eplant in een bocht/ aen de eene zijde leyt een rif dat met laaghe water droogh valt/ aen d'ander zijde 'twasse land/maer oock aen de wal vuyl. Wy laghen hier aen vier touwen en vier ankers/ op thien baden santgrondt/ ontrent een musket-schoot van't Rivierken daer't versche water quam afloopen. Mochten wel niet het Schip ghelegghen hebben aen't Rivierken sonder perijckel. Daer wy laghen en mochten wy niet swaen door dient daer heel nau is. Wy gherasckten nae de middagh onder zepl/liepen eerst westzuydwest aen.

Den 14 Junij hadden wy smiddaeghs de hoochte van 13 graden 15 minuten/de wint oost/en ginghen noorden aen/van den 14 tot den 30 hadden wy goeden voortganck tot dat wy op den eerste Julij 3 kleynne Eplandekens lagen/van daer dadelijck 2 Canons quamen ende bewesen ons dat haeren Coninck op die ander Eplanden woonden/daer wy naer toe seplde/maer om de ombequaemheyt zijn hoorby gevaren/dit volck waren de ander Natien in alles seer ghelijck/ behalven dat sy boghen ende pijlen/ tot haer wapen boerden/ den 4 gingen wy onsen koers noort ten westen aen tot dat wy den 25 Julij onder Nova Guinea quamen/ aldaer wy een Eplant het groene Eplant hieten/en het ander S. Jans Eplant/om dat wy het selve op S. Jans dagh ghebonden hadden/ ontrent smiddaeghs quamen wy by het vasse land en

en zeilden al langhs de wal met een oostzuydtooste windt / dan konden gheen ancker grondt vinden / wy konden onse Sloep upt om te diepen / die voer langhs de wal binnen't Schip deur / maer alsoo die wat nae by't landt quam / quamender twee ofte drie Prauwen ofte Canoes met seer swart volck by haer heel naeck / hadden niet voer haer schamelhepdt / die seer fel met singhers nae ons volck wierpen / maer so haest d'onse onder haer begosten te schieten / namense strackx de blucht De Sloep quam weder aen boort sonder grondt ghehouden te hebben / ende seide dat dit volck heel een ander spack hadden als de voer gaenden. Wy zeilden al by de kust langhs / die was hooch ende groen / seer lustich om aen sien / laghen veel landt als oft ghebout landt had gheweest. Savonts quamen wy om den hoek in een Bay / daer wy't setten op 45 badem / onbequaem ende oneffen grondt. Den selven avondt quamender twee Prauwen byt schip / en spraken ons aen / maer wy en konden haer niet verstaen. Den gantschen nacht hielden zy wacht teghen ons met vieren al de kust langhs. Wy laghen ontrent een Goeckinghschoot vande wal / neffens een afllopende Rivier / 'snachts wast moer stil Maenelschijn weder / het lichtge upt de lant / so quamen sommige prauwen dicht onder de galerij van't schip / daer wy haer sommige koraeltjens toewierpen / en bewesen haer alle vriendtschap / welen haer dat zy ons kocos / Werckens / Ollen ofte Boeken souden brengen / so zy die hadden / dan zy hielen den meesten nacht om 't schip met roepen ende tiern / op haer wijs / het waren wilde swarten / onbeschofte menschen. Dit lant lach nae onse gissinge / nae dat wy ghezept hadden vande kust van Peru ontrent 1840 mijlen.

Den 26 quamen smorghens acht Prauwen om ons Schip / daer onder een was met elf personen / d'ander hadden 4/5/6/ oft 7 man in. Zy voeren vast om ons schip / en waren op haer wijs wel voersien van wapenen / te weten met Allagapen / steenen / knodtsen / houten swaerden en singhers : wy bewesen haer alle vriendtschap / gaven haer koralen ende andere snupsteringhe / en welen haer dat zy aen landt souden vaeren / ende haelen ons Werckens / Boenderen / kocos en ander fruyt / van 't gene dat zy hadden / maer wy merkten dat sy byt wat anders inden sin hadden / en begonnen met alleman seer fel te worpen / soo met singhers als Allagapen / en meenden ons te vermeersteren / maer wy op onse horde zijnde / schooten met mulquetten ende grove stucken onder den hoop / datter wel thien ofte twaelf doot bleven / ende verlieten de groote Prau met noch drie andere / sprongen byten boort ende swommen nae lant toe / wy setten onse roep Sloep upt / daer sommighe van ons volck mede onder 't swimmende volck voeren / ende sloegghender noch eenighe doot / brachten oock drie ghevanghens aen boort / die seer ghequest waren / met

bier Drauwten/ die wierden aen stukken ghehoutwen tot branthout vooz de kock. De ghequetsten werden verbonden/ en een van die storf.

Des middaeghs roepde onse Sloep met de twee ghevanghenen nae lant/al lant de wal heenen/ ende de ghevangens riepen vast/ dat sy Verckens/ Bananas ende Cotos noten brenghen souden / waer ower een Canoe aen boot quom/ die een kleyn Vercken brocht/ met een bosken Bananas. Op setten den eenen man op 10 Verckens rantsoen/ den anderen die seer ghewont was/ lieten wy aen landt loopen/ deur dien wy gheen moet hadden dat sy leven soude. Dit volck hadden hare neusen aen beyde zijden met gatē deurboot/ daer in droegen sy twee ringen/ aen elcke zijde een/ een ding seer vreemt te sien. Wy sagten hier noch een Eplandt noozdelijck van het groote Eplandt verscheyden.

Den 27 haelden wy onse ledighe vaten vol waters/ ende kregghen dien dach een Vercken/ ende sagghen hier sekere gheheel roode voghelen.

Den 30 smorghens/ alsoo wy in stilte dreeven/ quamender veel Canoes met Swarten by ons boot/ die in t aenkomen haer Asagapen op haer hooft stukken braken/ tot een teecken van vrede / dan dese brochten ons niet met allen/ maer wilden alle dingh hebben. Het scheen beter ende beleefder volck te wesen als de voorgaende / want sy deckten hare schamelheyt wat met blaetjens / ende hadden een fraper slach van Canoes/ vooz en achter met een weynich beeldewerck. Sijn seer hoobaerdich op haer baerden/ die sy met kalck bestrijcken/ ghelijck mede haer hooft hayz. Op de drie ofte vier Eplanden daer dese Canoes of quamen / stonden veel Cocos boomen. Sy en brachten ons niet met allen/ hoe seer wy haer wesen dat wy eten van doen hadden / bleven tot sabonds toe by ons/ doen voerense weder nae lant toe.

Julius.

Den eersten Julij smorgens/ alsoo wy snachts met stilte ende vooz stroom ontrent twee mijlen hadden ghedreeven/ soo lagghen wy tusschen een Eplandt van twee mijlen lanck / ende twasste landt van Guana m/ nae de broekost quamen van t Eplandt wel 23 Drauwten/ met veel volck wel ghemonteert / was het selfde volck die daeghs te voren de Asagapen op t hooft ghebroocken / en ons vrientschap ghetoon had den/ maer was gheweest om ons te abuseren alst doen bleek/ en soo wy in stilte dreeven / meenden sy ons het schip afhandich te maken. Twee anckers hingghen vooz de boech neer / maer een weynich opgehaelt/ daer gingghen sy op sitten / op elcke ancker een man/ met een Pingay ofte riem inde handt / daer sy haer Conqas ofte Drauwten mede vooz scheppen / ende meenden alsoo t schip nae landt te scheppen/ d' andere

D'andere henghelden vast ont t schip/en wy waren wel op onse hoede. Ten laetsten begonnen sy van by/ dapper met Asagapen ende slinghers te werpen/ soo dat sy een van onse volck quetsten/ dat d'eerste was van onse repse: doen sy nu te deghen gaende waren / ende meenden dat sy't spel al ghewonnen hadden/ schoten wy met onse boven-schut ende met musketten daer onder datter wel twaelf ofte derthien doot/ ende veel ghequetst wierden. Als sy in't bluchten waren/roepden ons volck met de Sloep / die wel ghe-moutzeret was/ nae haer toe/ ende kroegen een Canoe daer drie mannen in waren/ waer van sy den eenen die doot was over boort smeten d'ander twee namen de blucht in't water/ maer als d'een van onse volck doot gheschoten was/ gaf d'ander hem strack ghebanghen/welcke was een jongh-man van achthien ja- ren/ die wy Hoples noemden/nae onse ghequerste man. Dit volck at broodt dat sy maecken van wo- zelen van boomen. Wy zeilden des avonds met een mope koelte weder al lancx de wat westnoordwest/ ende noordwest ten westen aen.

Den 2 hadden wy de hooghte van 3 graden 12 minuten / saghen den selven dach aen bagboordt upt laegh lant/ oock een groote bergh/ en woort een laegh Epland/ gunghen al west noordwest aen soet- ghens woort met sterck water en oostnoordtooste wint.

Den 3 sagen wy wederom: hoogh lant/west van ons ontrent 14 mylen van't andere Epland verschey- den/ op de hooghte van 2 graden 25 minuten.

Den 4. alsoo wy doende waren om de voorsz vier Eplanden te passeren/ saghen wy wel 22 ofte 23 an- dere/ die groote als kleine/ hooghe als laghe Eplanden/ die wy aen stuyboort lieten ligghe / uytgeno- maet twee ofte drie aen bagboort. Sy lagen al dicht by malcanderen/ sommighe een myl ofte anderhalf/ sommighe maer een Godelinet schoot verscheyden/ op de hooghte van 2 graden 25 en 30 minuten weynich min ofte meer. Wy meenden salonts reede te vinden/maer moesten snachts by houden / om dat ons de nacht overviel. Des avonds saghen wy aen een van dese Eplanden een zepl dat nae ons toequam / dan dede dien ons de nacht beliep/ quam het ons niet aen boort/ ende smorgens moesten wy het doot contra- rie wint verlaten/niet teghenstaende dat wy'er al dicht by gheweest hadden.

Den 5 ende 6 hadden wy somtijts harde wint/ en somtijts stilte met regen/ blixem en donder/sagen des boordmiddachs een seer hooghen bergh zuidwest van ons ligghe/ daer wy nae toehopen/ onse Schipper vermoede half of het Wanda wel wesen mocht / om de groote ghelijckheyt die't hadde met den bergh van Goemenapi in Wanda / en seer nae de ghelijcke hooghte / maer wat naerder komende wierden noch

noch wel drie ofte vier soodanighe berghen siende/ die aen de noordzijde van den eersten laghen twelſen
 ofte seiven mijlen verſcheyden/ daer aen hy terſtont merckte dattet ſoo niet en was. Achter den berg ſa-
 ghen wy mede oost en west seer veel lants/ dat ſoo langh was datmen aen beyde zijden gheen punt daer
 af konde ſien/ten deele hooch/ten deele wederom laech/ ſtreckende goetſyn dooſt / waer upt wy vernam-
 den dat het Nova Guinea was/ende deur dien ons de nacht beliep hielden wy hy.

Den 7 smorghens wenden wy't booz daech weder nae den hooghen berch toe / en was een hebbende
 Eplandt/ ghevende op't hoochſte vlammen ende roock van hem/ daer oer wy't den name gaben van
 Vulcanus: Dit Eplant was wel bewoont en vol Cocos boomen. De Inwoonders quamen met eenighe
 Praeuwen by ons ſchip/maer waren seer bevreesd/ſy riepen ons vaſt toe / maer wy en konden haer niet
 verſtaen/noch oock onse Swart Donses. Sy waren oock gantsch vreescht / alleen haer ſchamelheyt ge-
 deckt/hadden sommighe kort en sommighe lanck hayz. Wy konden hier gheen grondt werpen/ ſoo dat
 wy niet ten ancker koſten comen / saghen ten noorden ende noordtwesten noch meer Eplanden van ons
 legghen/en liepen noordtwest ten westen nae een vlacken haek die wy booz wt saghen/daer wyſchone
 by quamen/doe namen wy onse zeplen in/ en lietent ſnachts drijven. Wy hadden hier verſcheyden co-
 leuren van water/als groen/wit/en geel/ twelck wy vermoeden afwateren upt Kluieren te wesen/want
 het was veel soeter als 'tzeewater. Hier dreeven oock veel boomen/bladeren ende tacken/ daer ſontyds
 voghelen ende krabben op ſaten.

Den 8 quamen wy ten ancker op 70 baden/ontrent een Godelingschoot van lant. Daer quamen ons
 eenighe Canoes aenboort/met een drollich fatſoen van volck/dat mede al Japooſs waren/hebbende koot
 hayz/ende dat ghekrult/ende droeghen ringhen booz hare neſen ende oogen / met sekere beertjens op't
 hooft oft op de armen / en verckens vanden om haer halſen en op de borst/tot een ciernaes. Sy aten oock
 Betele/ende waren alle verſcheyden ghebraken onderhabich/d' een was ſcherp/d' ander hadde dicke bee-
 nen/de derde dicke armen/ ende ſoo boort/waer upt wel te vermoeden ſtaet dat dit een onghelondt landt
 moest wesen / te meer/ om dat haer hupſkens op ſtaecken ſtonden / ontrent acht ofte neghen voete van
 der aerden.

Den 9 smorghens ſoo wy aen't ancker laghen roeyde onse Sloep om te ſien nae een bequame plaats
 om met het Schip te legghen/ende weder keerende ſeyde ten bequame Wap ghebonden te hebben/daer
 wy nae toe liepen/ende ſetten s op 26 baden goedsantgront/ ghemeycht met kleyn onder makanderen.
 Hier

Hier ontrent stonden twee Bozpiens/daer ons veel Canoes van aen boort quamen/die een wepnich Co-
ros noten brochten/ dan sy warender seer hoffelijck mede / willende boort wer Noten een daem Ipwact
hebben/daer sy seer begeerich nae waren. hadden oock eenighe Dierkens/die sy mede in grooter wer-
de hielden/en hoe seer wy haer wesen dat sy ons wat souden brengen/en dat wy t van noode hadden / sy
en wilden niet doen.

Wien dach is tot raitsoen boort het Scheepvolck inghebedelt boort yder man vijf pondt broot/ en an-
derhalf mutigen olie ter weck/anderhalf mutigen spaensche wijn des daegs/met een pompelken Bran-
dewijn. Alle onse portages/ als er weten/booken/goet/ oec alle onse vleesch/speck ende visch was altemael
op/en wy wisten niet waer wy waren.

Den 10 quamender wederom wel 20 Canoes aen boort/met mannen/vrouwen en kinderen/waren al-
le heel naect/alleen haer schamelheyt bedeckt/maer en brochten niet mede dat weerdigh was.

Den 11 sinoghens ginghen wy weder onder zept/gingen noortwest ten westen/ende westnoortwest
aen/al langhs de cust/ hondende het lant altyts in't ghesicht/ drie/ twee/ jae oock anderhalf ofte een myl
alleen daer van blyvende/ende voeren smiddaeghs boort by een hooghe boeck. Dit lant van Nova Guinea
treckt meest al noortwest ten westen/ somtijds een wepnich westelijcker/ somtijds weder wat meer
noordelijcker.

Den 12.13. ende 14 seplden wy de selve cust langhs.

Den 15 was de wint en cours langhs het lant als vozen/met goet weder/ na de middach quamen wy
by twee laghe betwoonde Eplanden/die ontrent een half myl van't lant aflaghen / ende vol Coros boe-
men stonden. Wy hepen daer nae toe/ende vonden daer goede ankergront/op 40/30/25/20/tot ses ende
vijf vadem toe/ ende settent op 13 vadem sterckgront. De Schipper roepde met de schuydt. ende sloep/
wonderde wel gheinonteert na lant toe/meenende een deel Coros noten te halen/ die met groote menichte
op die Eplanden stonden:Maer doen sy aen't lant quamen/lagen de Swarten in't bosch te neffens daer
wy waren/ zijnde neerstich op haer goede / en schoten seer sel met stifen / datter van d' onse wel seghen
waerlijck ghequest warden/zijnde d' een dwars deur den arm/ d' ander deur 't been / de derde deur de
neck ofte handen ende anders gheschoten.

Daer tegen de onse weder onder den hoopschoten met Busketten en steenducken/dan moesten deur
het geweldich schieten der Indianen in't eynd noch de wijck nemen. Wy hadden hier de hoechte van i
gend 50 minuten.

A a

Den

Den 16 smorghens zeilden wy met ons schip tusschen die twee Eyclanden in / en setten't op neghen hadem/ daer t seer goetd leggen was / nae de middaeh voeren onse Sloep ende Boot nae't kleynste Eyclant/om Cocos te halen/staken twee ofte drie hutten vande Swarten aen brandt / daer over de Swarten die op't ander Eyclandt waren gheweldich tierden ende riepen / waer sy en dorsten ons niet by comen/ want wy schoten met sommighe grove stucken langhs de strandt ende Wol waert in/ dat de korghels met groot gheraes dooz het bosch vloghen / daer dooz de Swarten bloden / ende met eens meer dorsten upthuycken. Teghen den avondt quam ons volck weder aen boordt / en brachten soo veel Cocos noten dat pder man op't schip drie Cocos tot zyn deel kreegh. Savonds quam een man aen boordt en versocht vrede met ons/ met hem brenghenoe een hoet/ die een van onse Patroosen in de boorgaende schermutsinghe bukten boordt hadde laten vallen. Dit volck gaen heel naecht/ oock met haer schamelhepdt bloot.

Den 17 quamender smorghens twee ofte drie Canoes met Swarten by ons boort / smeten de Cocos noten boven stroom in't water/en wesen dat wy die soude halen/ waer mede sy onse vrientschap sochten. Wy wesen haer dat sy aen boort souden comen. In't leste wierden sy wat stouter / quam en by't Schip/ ende brochten ons soo veel Noten ende Bananas als wy begheerden/ die wy al in de gaelderij niet tontjens upt hare Canoes loften/ ghebende daer booz oude Spijckers/ verroeste Messen ende Coralen. Sy brochten ons oock een wepnich groene Gember/ende gheele worteltjens / diemen ghebruyckt in plaats van Saffraen. Verruylden oock aen ons van haer pylen ende booghen/ so dat wy van haer ten laetsten groote vrientschap ghenooten.

Den 18 ruylden wy noch al Bananas en Cocos noten/ met wat Cassavy ende Papede, diemen in Oost-Indien oock wel vint. Wy saghen hier eenighe Potteysen/ die soo ons docht / van de Spaenjaerden ghekomen moesten wesen. Oock en was dit volck niet seer nieuwgierich nae de schepen/ gelick de boorgaende wel gheweest hadden/ want sy wisten te segghen van schieten met grove stucken/ ende gaben het Eyclant daer sy op woonden den naem van Moa, welck was het oostelickste/ tander daer teghen over ghelegghen/ noemden sy Insou, ende het upterste dat een hoochachtich Eyclant was / ligghende wel vijf ofte ses mijlen van Nova Guinea, dat noemden sy Arimoa.

Den 19 voeren ons volck aen't grootste Eyclant om te visschen. De Swarten bewesen haer groote vrientschap/ helpen haer de Segghen op trecken/ en gaben haer soo veel Cocos noten als sy begheerden.

Wy

Wp sagen veel Praeuten nae ons toe comen upten oosten/ van andere Eplanden oostelijcker ghelegen (daet onder eenighe waren vry groot) daeromme wp onse visschers aen boordt riepen. Dese Swarten wesen ons dat wp in die vzeemde Prauten sonden schieten/maer ons volck bedupden haer/ dat wp dat souden doen/soo sy ons eerst aen sochten. Sp quamen vreedelijck aen ons boort/en brochten ons soo veel Cocos noten ende Bananas als wp begheerden/soo dat yder man 50 noten kreech/ende twee bosch Bananas. Dit volck ghebruyckten Cassavi voor haer broodt / dan t en is by dat van West-Indien niet te ghelijcken/sp backen t oock aen ronde koecken.

Den 20 ginghen wp des morgghens t zepl/nae dat wp al vzoegh veel eedbaer ware hadden gherupldt. Sp wesen ons wp sonden noch legghen bljben/sp wilden ons noch meer halen.

Den 21 en 22 zeplden wp noch al langhs her lant.

Den 23 hadden wp goet weder ende inove koelte/ ende een weynich van lant wesende / volghden ons wel ses groote Canoes (hoewel wp gheen volck aen landt en hadden vernomen) brengende ghedroochde visch/die wp voor Steenbraeckem aenslaghen/mer Cocos noten/Bananas/Taback/ende seker kleyne fruytghens als Pijpmen. Oock quameuder eenighe Swarten van een ander Eplandt die ons eenighe listocht brochten/die hadden oock een monster van Chinesche Porceleyn/ want wp er twee schotelkens af ruplden / soo dat wp vermoeden dat hier wel Christen schepen geweest hadden/want sy oock niet so menigierich waren nae t schip. 'Twas een ander Aech van volck als de doorgaende / gheelder van verwe/ ende grooter van postuur/hadden sommighe langh hant/ sommighe kort/ende gebruyckten oock listten en boghen. Waren seer begheerich nae Cozaeltjens ende pferwerck/ende hadden groene blaetwe ende witte glazen ringhen door haer ooren steeckende/ die wp vermoeden datse van de Spachjaerts gekregen hadden.

Den 24 hadden wp de hoochte van een halve graed/ mer weynich koelte/ ginghen noordwest/ oock west en zuydwest aen/by een groot schoon Eplant langs/dat seer groen en plaesant was om aen te sien/ dat gaven wp de naem van Willem Schouten Eplant/ nae onse Schipper / en de westhoeck de C. van goede hoop.

Den 25 saghen wp aen baghboort upt veel lant zuydzuydwest van ons / sommighe heel hoogh/ende sommighe heel laegh.

Den 26 sagen wp weder wel drie Eplanden/ de rust streckte noch al noordwest en noordwest te weste.

Den 27 hadden wy de hoochte van 22 minuten / bezuyden de linie saghen noch veel landt.

Den 28 en 29 hadden wy variabel weder / en snachts tusschen beyden hadden wy een aerdtbevinge / soo dat ons volck den verbaesheydt alle gader upt de kopen quamen / t'scheen somtijds of onse schip stier / hoerpen dick wils vloot / maer bonden gheen grondt.

Den 30 zeyden wy in een groote bocht / soo dat wy rondtom int landt beset scheenen / deden ons best om ergbens openinghe te vinden / maer bonden niet / ginghen daerom weder nooydtwaert aen. Wy hadden dien dach so schrickelicken grooten donder ende bliren / dat ons schip schudde ende heefde / en scheen somtijds gheheel in lichten brandt te staen / daer af wy alle niet weynich verschrikt en verbaest waren / daer nae quam so grooten reghen dat wy noyt dieghelyck ons leven hadden ghesien.

Den 31 bebonden wy dat wy in een sack geleyt waren / saghen het landt al aen malcanderen vast / ginghen daerom nooyden aen / en passeerden dien about de Linie Equinoctiael hoor de tweede reyle / ende des abondts / alsoo dicht by landt waren / setten wy het op 12 badem steek grondt / ontrant een Gotinghschoot van een Eylandt / dat dicht by hante kust lach / dan wy vernamen hier gheen volck / noch eenich ghewach.

Augusti

Den eersten Augusti lichtten wy ons Ancker met groote indepte / want het onder een klip stont / ende wy wondent de halve handt af. Onse hoochte was 15 minuten benoorden de linie. Sabonts quamen wy door de harde stroom dicht by't landt / tettet door de stilte / wy lichtten t' ancker en ginghen onsen bo-righen cours / den 3 des middaechs bonden wy een banck / soo verre in zee dat wy't landt pas sien kon-den / welende op ertelicke plaetsen 40 / op andere 20 / 15 ende 12 badem sandtgront diep. Wy tettet op 12 badem. Ten selven daghe naemen wy de hoochte van vyfentweertich minuten benoorden de linie / oot sagē wy eenige walvischen ende Schilt padden. En wy gissen door de hoochte dat wy hiet t lant van Nova Guinea ten eynde waren / hebbende 280 midden laugs de custe van dien ghezeylet. Wy sagen ten selven dage noch twee Eylanden westelick van ons.

Den 4 saghen wy wel seben oft acht Eylanden soo ons docht / waer oer wy des nachts by hielden / om niet op't landt te verballen.

Den 5 liepen wy naer't landt dat wy daechs te booyen hoor Eylanden aenghesien hadden / maer daer by komende bonden geen grondt / waer oer wy onse sloep ytssetten om te diepen / ende bonden ancker-quant op 45 badem / dicht by't lant / sagen wy drie draumen van lant af komē en hoeren nae onse sloep toe / daer

daer by komende staenfe een breedbaentgen op/ ende d' onse weder daer tegen / en quamen weder aen boort. De vrouwen volghden haer/ en quamen oock aen boort. Sy brachten ons niet anders dan een monster van Indische boomtjens ende crtjens/ mitgaders wat Rys/ Taback / ende twee Paradijsvoghelen/ daer wy'er een van rupiden/ wesen de wit en gheel. Dat volck konden wy reuelijck wel verstaen/ want zy spraecten sommighe woorden Ternataens/ endeen Waffer die goede Saleys sprack/ welke sael onse Compman van't Jacht Wris Claesz. seer wel konde. Daer waren der die oock eenighe woorden Spaensck spraken/ ende onder anderen hadden zy oock een spaensche Dilt. Haer dracht waren seckere frape kleetjens om haer middelen/ ende eenighe hadden zy de bracten aen van verscheiden colen/ eenighe oock Tuffbanden op't hooft/ die zy seiden dat Turck oft Moors waren. Aen de vingeren droegen si som silberten ende goude ringen/ ende hadden altemael peck swart han. Sy rupiden haer waren niet ons boozt kozaekens/ en wart boozt ons schuw ende betreeft. Wy vragden haer hoe haer lant hiet/ maer zy en wilden ons niet seggen/ waer upt een deel/ ende oock upt ander omstandicheden / wy vast oordeelden en geloofden dat wy waren op't oosteynde van Gilolo, aen de middelste tack van't lant (want Gilolo hem met drie tacken oostwaert uptrect westrect) en dat zy waren lieden van Tidoz / vrenden bande Spaensckerden/ ghehijck wy't oock bevonden alsoo te zijn. Naer dat dese Indiaenen ons noch die beste verberchinghe ghebracht hadden / lichten wy ons ancker ende zijn boozt de derde mael die linie Aequinoctiael gepasseert. Vanden 6 tot een 18 deden wy alle moeyte om den noortpoel hoec van Gilolo te besopen. Den 18 ontrent de middaech quamen ons twee vrouwen met een breed baentjen aen boort/ van een Dozp ghenamt Sopy, dat waren Ternatien/ soo dat wy met haer wel konden spreken/ eenighe waren oock van Gammacanor, en vertelden ons datter een Jacht van Amsterdam genaemt de Panu / wel drie maenden gheleghen hadde / ladende zyn schip vol Rys / ende datter ontrent een maent of twee te vozen oec een Engelsch schip hadde geweest. Doen waren wy seer verblijt dat wy alsoo boozt Godts ghenade te recht ghecomen waren/ ende wy bevonden noch 3 ghelonde mannen op ons schip/ des ander daeghs ringen wy ten ancker boozt Sopy / daer wy was rupiden ende mangelden/ daer quam een Correcor van Ternaten / die seide ons datter wel 20 Hollandische schepen die See daer in die Molucquen crupften/ ende datter 3 schepen naer de Hamhes geseylt waeren wy bleuen hier tot den 5 September. Den 5 so wy aende cuss van Gilolo ten ancker lagen/ woeren onse volck upt visschen/ en soo zy aende Beggen stonden en trocken quantender diet Ternatien upt het bosch springhen / elck niet

een sweert ende schilt inde buyt/ om onse volck doot te slaen/ dan de Barbier riep by groot geluck Onan Hollanda, waer ober zy terstont ophielden/ sprenghende water op haer hoofden/ en seyden/ dat zy meyneden dat onse volck Castilianen waren. Ons volck brochten haer aenboort / sy seyden datse waren gescomen van Gammacanor, daer wy nae haer segghen noch ontrent viss oft se misien af waren.

Den 6 ende 7 hadden wy noch al veel stilte ende wendent dickwils.

Den 8 onse Opperkoopman met de koopman van't Jaecht voeren met een welgemonteerde Sloep nae Gammacanor, meenende daer wat verberchinghe te bekomen. De cust streckt hem van Soppo af tot aen Gammacanor zuydrwest ende nooydr oost met veel bochten ende bayen.

Den 9 ende 10 bleven wy dooz contrarie windt noch al legghen / ghelijck mede den 11 quam onse sloep weder sonder in Gammacanor gheweest te hebben / also tselve te verre was/ en zy'er niet op versien en waren / dan hadden in een Dooz gheweest dat Loloda hiet / ghelegghen ontrent thien mijlen van ons schip/ daer zy alleen wat Bananas bekomen. Die Inwoonders hadden haer geseft dat de Duytschen met de Ternatanen een Eylaudt inghenomen hadden / ghenoeemt Siauw, legghende op de passagie nae de Manillas, ende datter derthien schepen in Ternate laghen. September.

Den 12 zijn onse Schipper ende Aris Claesz met haer 18 wel gemonteerde mannen nae Ternate ghereyst / daer wy nae gissinghe noch wel 25 mijlen af waren / ende wy zijn met t'schip dooz stilte blyden legghen.

Den 14 ginghen wy smiddaeghs met een tamelicke koelte t'zeyl doch t'wert weder stil / sood dat wy dit etmael maer ontrent derdehalf mijl wonnen.

Den 15 waeyden somtijts wat/ soo dat wy dit etmael vier mijlen gebojert hadden.

Den 16 quamcn wy by Gammacanor, en saghen Ternate ende Tidoz dicht by malcanderen ligghen.

Den 17 deden wy ons best om Ternate te bezeylen/ ende des morgheins inden dagheraet saghen wy een zeyl te loefwaert van ons/ dat oock nae Ternate wilde/ dat was de Morgensterre van Rotterdam/ daer van quam onse sloep die daer drie nachten in gheweest hadden tselve gebonden hebbende in de bocht van Sabou, Den Admiraal Verbaghen wasser op / ende was een van de Schepen vanden Admiraal Speilbergen/ upt wiens volck wy verstonen dat den selven Speilbergen den de Straet Magellanes gepasseert was/ ende meer ander omstandichyden gelijck in het voorzicheren te lesen is. Des selven avondts quamen wy ten ancker dooz Malepa in Ternate / onse Coopman ende schipper gingen aen landt

lant ende waeren wel onthoelt banden selben Generael/ Gerhardt Keynst als ooc den Comtrael Steben/ Verhagen/ ende den Gouverneur van Ambon Jaspas Jansz. Mitsgaders den gantschen Raet van Indië.

Den 18 boeren onse koopman ende Schipper aen landt/ en vercochten onse beyde Sloepen/ met vier klepne Godelinghen van 't Jacht/ ende een deel loots/ als oock twee groote touwen/ negghen anckers/ ende andere snupsterringhe/ daer voorsz in alles ontfinghen 1350 Realen van achten.

Den 19/20/21/22/23 zijn wy op de voorsz. plaets blijven legghen.

Den 24 hebben elf mannen en vier Jongers versocht aen onsen Coopman ende Schipper ontslagghen te zijn van haer dienst/ om de Compaigny te dienen als gheschieden.

Den 26 hebben wy ons afscheyt ghenomen van den Generael Laurens Kael/ ghelepte onse Schipper ende Coopman met vliegende vendel tot aen boort/ ende zijn 't zepl gegaen met ons twee Schepen/ waer van 't een was de voorsz. Moorgensterre/ de welke nae Motir wilde maer wy nae Bantam. Wy hebben den Coopman van de Sterre/ met een van de knechtes van den Generael mede naer Bantam ghenomen/ door dien de Generael 't selve op ons versoche.

Den 27 passeerden wy verby Tidor/ ende 't schip de Moorgensterre nam zijn afscheyde van ons/ gaende nae Motir. Den 28 passeerden wy Motir ende Makian; en den 29 Cajou ende Backian, en passeerden dien dach voorsz de vierdemael de Linie Equinoctiael. October.

Den 2 October zeplden wy voorsz by Loga Combella en Manipa in Zeira, ende den derden voorsz by Burro,

Den 6 passeerden wy Botton en Cabessacabinco, en den 7 Cabona.

Den 8 passeerden wy de engde van Bugarones, tusschen de zuythore van Celebes ende Desolaso deur.

Den 13 tegghen den avondt kregghen wy het Eplandt Madura int ghesicht/ ende den 15 smorghens sagghen wy Java/ en zeplden dien dach verby Tuban.

Den 16 quamen wy des middaechs voorsz Japara/ daer wy't op de reede setten/ ende bonden daer't schip Hollandia van Amsterdam/ 'twelck daer lach om Rijs te laden/ ende in Ternate te brengen. Tot Japara is alle eetbaere ware en lijftocht overbloedich ende goeden koop. Wy kochten hier veel Rijs/ Arack/ bleesch ende visch/ en ander virtualie/ daer mede wy meenden 't hups te zeplen.

Den 23 ginghen wy van daer te zepl/ ende quamen den 28 by Jacatra/ daer wy't setten bukten de Eplanden daer bonden wy drie Hollantsche schepen/ te weten het schip Hoozn/ den Arent ende de Trou/ met drie Engelsche schepen. Dien volgende nacht stoz een van ons volck/ dat was het eerste van alle die met

met het groote ſchip de *Eendracht* uytghevaren waren: behalven die watter noch twee gheſtorven / te weten *Jan Cornelisz Schouten* / inde *Zuytzee* by't *Honden Eylant* / en een ontrent de kuste van *Pozogael* / ſoo datter tot die tijt toe van beyde ſchepen niet meer als drie mannen waren geſtorven / en hadden noch 84 levendighe perſoonen redelijk ghelont.

Den 31 quam noch dooz *Jacatra* het ſchip *Bantam* / daer op was de *Preſident* tot *Bantam* / van weghen d' *Ooft-Indiſche Compagnie* / *Jan Pieterſz Koenen* van *Hoozn*.

November.

Den 1 November ontboot de *Preſident Jan Pieterſz Koenen* onſe *Schipper* en *Coopluyden* by hem aen lant / daer komende (in preſentis van zynen Raet by hem vergadert) verklaerde hy haer nyten name en van weghen de *Bewinthebbers* vande *Ooft-Indiſche Compagnie* / dat ſy haer ſchip ende goetd alles moeſten afſtaen / ende in zyn handen overleveren / alſoo oock gheſchieden / terſtondt werden by den *Preſident* ghecommitteert twee *Schippers* / ende vande *Coopmanſchap* twee *Opper-coopluyden* / die dat alles by *Inventaris* dooz onſe *Schipper* ende *Opper-coopman* wett overgelevert. Dit gheſchiede op maendach den 1 November nae onſe reekeninghe / maer op een dingſdach / en den tweeden nae de reekeninghe van onſe *Lantſluyden* aldaer. D'oorſaek van ſulck verſhil inde tijt was deſe: Alſoo wy van ons lant weſtwaert waren gheſeylt / en eens met de *Sonne* het aertrijck hadden omghevaren / ſoo hadden wy een nacht ofte *Sonnen* onderganck minder ghehadt als ſy / en ſluyden die nyten weſten te-gent ooften waren gecomen / hadden daer deur een dach ofte *Sonnen* onderganck meerder gehadt als wy / t welck een etmael verſcheel maecte: alſo bleeff ons ſchip alhier ende onſe *Coopman* ende *Jacob le Maire* met *Willem Cornelisz Schouten* met noch 10 ander mats / zyn met den *Admirael Joris Spilbergen* naer het *Vaderlant* gekeert ende de reſt zyn die *Heeren Bewinthebbers* in *India* blijven dienen. Doozders hoe wy te huns geraeckten / ſult *D. C.* leſen int leſt van *J. Spilbergens Journael*. Hier mede blyft den *Heer* bevolen.

F I N I S.

